EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 18.4.2018
COM(2018) 196 final

ANNEX 1

**LISA**

***järgmise dokumendi juurde:***

**Ettepanek: Nõukogu otsus**

**Euroopa Liidu ja Singapuri Vabariigi vahelise vabakaubanduslepingu sõlmimise kohta**

# EUROOPA LIIDU JA
# SINGAPURI VABARIIGI VAHELINE
# VABAKAUBANDUSLEPING

Euroopa Liit (edaspidi „liit“)

ning

Singapuri Vabariik (edaspidi „Singapur“)

TUNNUSTADES oma pikaajalist ja kindlat partnerlust, mis tugineb partnerlus- ja koostöölepingus esitatud ühistele põhimõtetele ja väärtustele, ning oma olulisi majandus-, kaubandus- ja investeerimissuhteid;

SOOVIDES veelgi tugevdada oma suhteid osana kõikidest nendevahelistest sidemetest ja viisil, mis on kooskõlas kõikide nendevaheliste sidemetega, ning olles veendunud, et käesoleva lepinguga luuakse uued tingimused kaubanduse ja investeeringute arendamiseks lepinguosaliste vahel;

TÕDEDES, et käesolev leping täiendab ja edendab piirkondliku majandusintegratsiooni alaseid jõupingutusi;

OLLES KINDLALT OTSUSTANUD tugevdada oma majandus-, kaubandus- ja investeerimissuhteid kooskõlas säästva arengu eesmärgiga majanduslikes, sotsiaalsetes ja keskkonnaalastes aspektides ning edendada kaubandust ja investeeringuid viisil, milles võetakse arvesse keskkonna- ja töökaitse kõrget taset ning asjakohaseid rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid ja lepinguid, mille osalisriigid nad on;

SOOVIDES tõsta elatustaset, edendada majanduskasvu ja stabiilsust, luua uusi töövõimalusi ning parandada üldist heaolu ning kinnitades selleks oma tahet edendada kaubanduse ja investeerimise liberaliseerimist;

OLLES VEENDUNUD selles, et käesoleva lepinguga luuakse laiendatud ja turvaline kaupade ja teenuste turg, mis suurendab nende endi ettevõtete konkurentsivõimet ülemaailmsetel turgudel;

KINNITADES VEEL KORD mõlema lepinguosalise õigust võtta vastu ja jõustada meetmeid, mis on vajalikud, et täita õiguspäraseid poliitikaeesmärke sotsiaal-, keskkonna, julgeoleku, rahvatervise ja ohutuse ning kultuuriliste erinevuste edendamise ja kaitse valdkonnas;

KINNITADES veel kord oma tahet järgida 26. juunil 1945 San Franciscos alla kirjutatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja ÜRO Peaassamblee poolt 10. detsembril 1948 vastu võetud inimõiguste ülddeklaratsiooni sõnastatud põhimõtteid;

TUNNUSTADES läbipaistvuse olulisust rahvusvahelises kaubanduses kõigi osaliste jaoks;

PÜÜDES kehtestada selged ja vastastikku kasulikud kaubandus- ja investeerimiseeskirjad ning vähendada kaubandus- ja investeerimistõkkeid või need kaotada;

OLLES OTSUSTANUD aidata käesoleva lepinguga kaubandustõkkeid kaotades kaasa rahvusvahelise kaubanduse harmoonilisele arengule ja laienemisele ning vältida omavaheliste uute kaubandus- ja investeerimistõkete loomist, mis võivad vähendada käesolevast lepingust tulenevat kasu;

TUGINEDES oma vastavatele õigustele ja kohustustele, mis tulenevad Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingust ning teistest mitmepoolsetest, piirkondlikest ja kahepoolsetest lepingutest ning kokkulepetest, mille osalised nad on,

ON KOKKU LEPPINUD JÄRGMISES:

# ESIMENE PEATÜKK

# EESMÄRGID JA ÜLDMÕISTED

## ARTIKKEL 1.1

### Vabakaubanduspiirkonna loomine

Käesolevaga loovad lepinguosalised vabakaubanduspiirkonna, mis on kooskõlas GATT 1994 XXIV artikliga ja GATSi V artikliga.

## ARTIKKEL 1.2

### Eesmärgid

Käesoleva lepingu eesmärgid on liberaliseerida ja hõlbustada lepinguosalistevahelist kaubavahetust ja investeerimist kooskõlas käesoleva lepingu sätetega.

## ARTIKKEL 1.3

### Üldkohaldatavad mõisted

Kui ei ole ette nähtud teisiti, kasutatakse käesolevas lepingus järgmisi mõisteid:

„põllumajandusleping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv põllumajandusleping;

„riigihangete leping“ – WTO asutamislepingu 4. lisas sisalduv riigihangete leping;

„eksportkauba eelinspekteerimise leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv eksportkauba eelinspekteerimise leping;

„dumpinguvastane leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe VI artikli rakendamise leping;

„tolliväärtuse määramise leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe VII artikli rakendamise leping;

„päev“ – kalendripäev;

„vaidluste lahendamise käsituslepe“ – WTO asutamislepingu 2. lisas sisalduv vaidluste lahendamist reguleerivate eeskirjade ja protseduuride käsituslepe;

„GATS“ – WTO asutamislepingu 1B lisas sisalduv teenustekaubanduse üldleping;

„GATT 1994“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv 1994. aasta üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe;

„harmoneeritud süsteem“ – kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteem, sealhulgas kõik selle õiguslikud märkused ja muudatused;

„IMF“ – Rahvusvaheline Valuutafond;

„impordi litsentsimise leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv impordi litsentsimise protseduuride leping;

„meede“ – mis tahes õigusakt, õigusnorm, menetlus, nõue või tava;

„lepinguosalise füüsiline isik“ – Singapuri või liidu mõne liikmesriigi kodanik nende vastavate õigusaktide kohaselt;

„partnerlus- ja koostööleping“ – partnerlus- ja koostööleping ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Singapuri Vabariigi vahel, mis on sõlmitud […];

„isik“ – füüsiline või juriidiline isik;

„kaitsemeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv kaitsemeetmete leping;

„subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete leping;

„sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete rakendamise leping;

„tehniliste kaubandustõkete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv tehniliste kaubandustõkete leping;

„TRIPS-leping“ – WTO asutamislepingu 1C lisas sisalduv intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping;

„WIPO“ – Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioon;

„WTO asutamisleping“ – 15. aprillil 1994 sõlmitud Marrakechi leping, millega asutati Maailma Kaubandusorganisatsioon;

„WTO“ – Maailma Kaubandusorganisatsioon.

# TEINE PEATÜKK

# VÕRDNE KOHTLEMINE JA KAUPADE TURULEPÄÄS

## A JAGU

## ÜLDSÄTTED

### ARTIKKEL 2.1

### Eesmärk

Lepinguosalised liberaliseerivad järk-järgult ja vastastikku kaubavahetuse käesoleva lepingu jõustumisest algava üleminekuperioodi jooksul vastavalt käesolevale lepingule ja kooskõlas GATT 1994 XXIV artikliga.

### ARTIKKEL 2.2

### Kohaldamisala

Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalistevahelise kaubavahetuse suhtes.

ARTIKKEL 2.3

Võrdne kohtlemine

Lepinguosaline tagab teise lepinguosalise kaupade võrdse kohtlemise vastavalt GATT 1994 III artiklile ning selle märkustele ja lisasätetele. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 III artiklis sisalduvad kohustused ning selle märkused ja lisasätted käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

ARTIKKEL 2.4

Tollimaks

Käesoleva peatüki tähenduses hõlmab tollimaks mis tahes maksu või lõivu, mis on kehtestatud kaupade impordi ja ekspordi suhtes või sellega seoses, sealhulgas mis tahes lisamaksu või -lõivu, mis on kehtestatud sellise impordi ja ekspordi suhtes või sellega seoses.

Tollimaks ei hõlma:

a) maksu, mis on võrdväärne riigisisese maksuga, mis on kehtestatud kooskõlas artikliga 2.3 „Võrdne kohtlemine“;

b) maksu, mis on kehtestatud kooskõlas kolmanda peatükiga „Kaubanduse parandusmeetmed“;

c) makse, mida kohaldatakse vastavalt GATT 1994 VI, XVI ja XIX artiklile, dumpinguvastasele lepingule, subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingule, põllumajanduslepingu artiklile 5 ja vaidluste lahendamise käsitusleppele;

d) makse või muud tasu, mis on kehtestatud vastavalt artiklile 2.10 „Importimise ja eksportimisega seotud tasud ja formaalsused“.

ARTIKKEL 2.5

Kaupade klassifitseerimine

Lepinguosalistevahelises kaubanduses kasutatav kaupade klassifikatsioon esitatakse lepinguosaliste vastavates tariifinomenklatuurides kooskõlas harmoneeritud süsteemi ja selle muudatustega.

B JAGU

TOLLIMAKSUDE VÄHENDAMINE JA/VÕI KAOTAMINE

ARTIKKEL 2.6

Imporditollimaksude vähendamine ja/või kaotamine

1. Lepinguosalised vähendavad tollimakse ja/või kaotavad need teiselt lepinguosaliselt pärit kaupade impordi korral kooskõlas 2-A lisas sätestatud tabelitega. Käesolevas peatükis tähendab „pärit“ vastavust 1. protokollis sätestatud päritolueeskirjadele.

2. Impordi korral on tollimaksu baasmäär, mille suhtes tuleb vastavalt lõikele 1 kohaldada järjestikuseid vähendamisi, 2-A lisas esitatud tabelites sätestatud määr.

3. Kui lepinguosaline mis tahes ajal pärast käesoleva lepingu jõustumist vähendab impordi suhtes kohaldatavaid enamsoodustusrežiimi tollimaksumäärasid, kohaldatakse seda tollimaksumäära juhul kui ja seni, kuni see on madalam kui impordi tollimaksumäär, mis on arvutatud 2-A lisas esitatud tabeli kohaselt.

4. Kolm aastat pärast käesoleva lepingu jõustumist konsulteerivad lepinguosalised ühe lepinguosalise taotluse korral omavahel, et kaaluda võimalust kiirendada nendevahelisele impordile kohaldatavate tollimaksude vähendamist või kaotamist ja laiendada vähendamise või kaotamise ulatust. Lepinguosaliste otsus, mis tehakse kaubavahetuskomitees kauba suhtes kohaldatud tollimaksu kaotamise kiirendamise või selle ulatuse laiendamise kohta, asendab sellele kaubale tabeli kohaselt arvutatud tollimaksumäära või üleminekukategooriat.

## ARTIKKEL 2.7

### Eksporditollimaksude ja muude ekspordiga seotud maksude kaotamine

Kumbki lepinguosaline ei säilita ega kehtesta tollimakse ega makse, mida kohaldatakse ekspordile või ekspordiks müügile või seoses kaupade ekspordiga või ekspordiks müügiga teisele lepinguosalisele, ega riigisiseseid makse kaupadele, mida eksporditakse teisele lepinguosalisele, lisaks nendele, mida kohaldatakse riigisiseseks müügiks ette nähtud samasugustele kaupadele.

ARTIKKEL 2.8

Status quo

Käesoleva lepingu jõustumisel ei suurenda kumbki lepinguosaline olemasolevaid tollimakse ega kehtesta uusi tollimakse teiselt lepinguosaliselt pärit kaupade impordile. See ei välista kummagi lepinguosalise võimalust tõsta tollimaksu pärast ühepoolset vähendamist 2-A lisas esitatud tabelis kindlaks määratud tasemele.

C JAGU

MITTETARIIFSED MEETMED

ARTIKKEL 2.9

Impordi- ja ekspordipiirangud

1. Kumbki lepinguosaline ei tohi kehtestada ega kohaldada ühtegi keeldu või piirangut teise lepinguosalise mis tahes kauba impordi suhtes või teise lepinguosalise territooriumile suunatud mis tahes kauba ekspordi või ekspordiks müümise suhtes vastavalt GATT 1994 XI artiklile ja selle märkustele ja lisasätetele. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 XI artikkel ja selle märkused ja lisasätted käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Lepinguosalised mõistavad, et enne GATT 1994 XI artikli lõike 2 punktides a ja c sätestatud meetmete võtmist esitab meetmeid võtta kavatsev lepinguosaline teisele lepinguosalisele kogu asjakohase teabe, et leida lepinguosalisi rahuldav lahendus. Lepinguosalised võivad kokku leppida mis tahes meetmetes, mida on vaja probleemide lahendamiseks. Kui 30 päeva jooksul pärast sellise teabe esitamist kokkuleppele ei jõuta, võib eksportiv lepinguosaline võtta asjaomase kauba ekspordi suhtes meetmeid käesoleva artikli alusel. Kui viivitamatut reageerimist nõudvate erandlike ja kriitiliste asjaolude tõttu on eelnev teavitamine või läbivaatamine võimatu, võib meetmeid võtta kavatsev lepinguosaline võtta viivitamata ettevaatusmeetmeid, mis on vajalikud olukorra lahendamiseks, ning ta teavitab sellest viivitamata teist lepinguosalist.

## ARTIKKEL 2.10

### Importimise ja eksportimisega seotud tasud ja formaalsused

1. Lepinguosalised tagavad kooskõlas GATT 1994 VIII artikli ja selle märkuste ja lisasätetega, et kõik tasud ja lõivud, olenemata nende laadist (v.a tollimaksud ja muud artikli 2.4 „Tollimaks“ punktides a, b ja c loetletud meetmed), mis on kehtestatud kaupade impordile või ekspordile või mis on nendega seotud, ei oleks suuremad osutatud teenuste ligilähedasest maksumusest, mida ei arvutata *ad valorem* alusel, ega kujutaks endast omamaiste kaupade kaudset kaitset ega fiskaalotstarbelist impordi- või ekspordimaksu.

2. Lepinguosalised teevad määratud ametliku kanali kaudu, sealhulgas interneti kaudu kättesaadavaks impordi või ekspordiga seoses kehtestatavad tasud ja lõivud.

3. Kumbki lepinguosaline ei nõua seoses teise lepinguosalise mis tahes kauba importimisega konsulaartehinguid,[1] sealhulgas seotud lõive ja tasusid.

ARTIKKEL 2.11

Impordi ja ekspordi litsentsimise kord

1. Lepinguosalised kinnitavad oma kehtivaid õigusi ja kohustusi, mis tulenevad impordi litsentsimise lepingust.

2. Lepinguosalised kehtestavad mis tahes impordi või ekspordi litsentsimise korra ja haldavad sellist korda[2] kooskõlas:

a) WTO impordi litsentsimise lepingu artikli 1 lõigetega 1–9;

b) WTO impordi litsentsimise lepingu artikliga 2;

c) WTO impordi litsentsimise lepingu artikliga 3.

[1] „Konsulaartehingud“ tähendab menetlust, mille kaudu hangitakse eksportiva lepinguosalise territooriumil või kolmanda isiku territooriumil asuva importiva lepinguosalise konsulilt konsulaararve või konsulaarviisa faktuurarvele, päritolusertifikaadile, manifestile, kaubasaatjate ekspordideklaratsioonile või muule kauba impordiga seotud tollidokumendile.

[2] Käesolevas artiklis tähendab „mitteautomaatne litsentsimiskord“ litsentsimiskorda, kus heaks ei kiideta kõikide selliste juriidiliste ja füüsiliste isikute taotlusi, kes vastavad asjaomase lepinguosalise nõuetele seoses litsentsi vajava kauba impordi- ja eksporditoimingute tegemisega.

Selleks inkorporeeritakse käesoleva lõike punktides a, b ja c osutatud sätted käesolevasse lepingusse ning muudetakse selle osaks. Lepinguosalised kohaldavad neid sätteid *mutatis mutandis* mis tahes ekspordi litsentsimise korra suhtes.

3. Lepinguosalised tagavad, et mis tahes ekspordi litsentsimise korda kohaldatakse erapooletult ja et seda hallatakse ausal, õiglasel, mittediskrimineerival ja läbipaistval viisil.

4. Lepinguosalised kehtestavad litsentsimiskorra või kohaldavad seda oma territooriumile importimise või oma territooriumilt teise lepinguosalise territooriumile eksportimise tingimusena üksnes juhul, kui muud asjakohased menetlused halduseesmärgi saavutamiseks ei ole mõistuspärasel viisil kättesaadavad.

5. Lepinguosalised ei kehtesta ega kohalda mitteautomaatset impordi või ekspordi litsentsimise korda, välja arvatud juhul, kui see on vajalik käesoleva lepinguga kooskõlas oleva meetme võtmiseks. Lepinguosaline, kes kehtestab mitteautomaatse litsentsimiskorra, märgib selgelt ära meetme, mida sellise litsentsimiskorra kaudu rakendatakse.

6. Lepinguosaline, kes kehtestab ekspordi litsentsimise korra või muudab sellist korda, teavitab kaubavahetuskomiteed sellest 60 päeva enne sellise korra avaldamist. Selline teavitus sisaldab impordi litsentsimise lepingu artikli 5 kohaselt nõutud teavet.

7. Lepinguosalised vastavad 60 päeva jooksul teise lepinguosalise päringutele mis tahes litsentsimiskorra kohta, mille lepinguosaline, kellele päring on suunatud, kavatseb kehtestada või on kehtestanud või mida ta on säilitanud, esitades impordi või ekspordi litsentside andmise ja/või eraldamise kriteeriumid.

ARTIKKEL 2.12

Riiklikud kaubandusettevõtted

1. Lepinguosalised kinnitavad oma kehtivaid õigusi ja kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 XVII artiklist, selle märkustest ja lisasätetest ning WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduvast käsitusleppest GATT 1994 XVII artikli tõlgendamise kohta, mis käesolevaga inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Lepinguosalised võivad nõuda teiselt lepinguosaliselt kahepoolselt teavet, nagu on ette nähtud GATT 1994 XVII artikli lõike 4 punktidega c ja d.

ARTIKKEL 2.13

Valdkondlike mittetariifsete meetmete kaotamine

1. Lepinguosalised võtavad täiendavaid kohustusi seoses kaupade suhtes kohaldatavate valdkondlike mittetariifsete meetmetega, nagu on sätestatud 2-B ja 2-C lisades (edaspidi „valdkondlikud lisad“). Selleks võivad lepinguosalised kaubavahetuskomitee otsusega valdkondlikke lisasid muuta.

2. Ühe lepinguosalise taotluse korral alustavad lepinguosalised läbirääkimisi, et laiendada kaupade suhtes kohaldatavate valdkondlike mittetariifsete meetmetega seotud kohustuste ulatust.

D JAGU

KAUPADEGA SEOTUD ERANDID

ARTIKKEL 2.14

Üldised erandid

1. Ükski käesoleva peatüki säte ei takista meetmete võtmist kooskõlas GATT 1994 XX artikli, selle märkuste ja lisasätetega ning käesolevaga inkorporeeritakse nimetatud sätted käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Lepinguosalised mõistavad, et enne GATT 1994 XX artikli punktides i ja j sätestatud meetmete võtmist esitab meetmeid võtta kavatsev eksportiv lepinguosaline teisele lepinguosalisele kogu asjakohase teabe, et leida lepinguosalisi rahuldav lahendus. Lepinguosalised võivad kokku leppida mis tahes meetmetes, mida on vaja probleemide lahendamiseks. Kui 30 päeva jooksul kokkuleppele ei jõuta, võib eksportiv lepinguosaline võtta asjaomase kauba ekspordi suhtes meetmeid käesoleva artikli alusel. Kui viivitamatut reageerimist nõudvate erandlike ja kriitiliste asjaolude tõttu on eelnev teavitamine või läbivaatamine võimatu, võib meetmeid võtta kavatsev lepinguosaline võtta viivitamata ettevaatusmeetmeid, mis on vajalikud olukorra lahendamiseks, ning ta teavitab sellest viivitamata teist lepinguosalist.

E JAGU

INSTITUTSIOONILISED SÄTTED

ARTIKKEL 2.15

Kaubavahetuskomitee

1. Artikli 16.2 „Erikomiteed“ alusel loodud kaubavahetuskomitee tuleb kokku lepinguosalise või kaubanduskomitee taotluse korral, et arutada käesoleva peatüki alusel tõstatatud küsimusi; kaubavahetuskomiteesse kuuluvad lepinguosaliste esindajad.

2. Komitee ülesanded on muu hulgas:

a) jälgida käesoleva peatüki ja 2-A, 2-B ja 2-C lisa rakendamist;

b) edendada lepinguosalistevahelist kaubavahetust, konsulteerides sealhulgas tariifide kaotamise kiirendamise ja selle ulatuse laiendamise ning käesoleva lepinguga hõlmatud mittetariifsete meetmetega seotud kohustuste ulatuse laiendamise küsimustes ja vajaduse korral muudel teemadel. Selliste konsultatsioonide tulemusena võib komitee oma otsusega muuta või laiendada vajaduse korral 2-A, 2-B ja 2-C lisa; ning

c) käsitleda lepinguosaliste vahelise kaubavahetuse suhtes kohaldatavaid tariifseid ja mittetariifseid meetmeid ning saata vajaduse korral sellised küsimused arutamiseks kaubanduskomiteele.

KOLMAS PEATÜKK

KAUBANDUSE PARANDUSMEETMED

A JAGU

DUMPINGUVASTASED JA TASAKAALUSTAVAD MEETMED

ARTIKKEL 3.1

Üldsätted

1. Lepinguosalised kinnitavad oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 VI artiklist, dumpinguvastasest lepingust ning subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingust, ning kohaldavad dumpinguvastaseid ja tasakaalustavaid meetmeid kooskõlas käesoleva peatüki sätetega.

2. Tõdedes, et dumpinguvastaseid ja tasakaalustavaid meetmeid saab kuritarvitada kaubanduse tõkestamiseks, lepivad lepinguosalised kokku järgmises:

a) selliseid meetmeid tuleks võtta täielikult kooskõlas asjakohaste WTO nõuetega ning need peaksid põhinema õiglasel ja läbipaistval süsteemil; ning

b) hoolikalt tuleb kaaluda selle lepinguosalise huve, kelle vastu selliseid meetmeid on kavas võtta.

3. Käesoleva jao kohaldamisel määratakse päritolu kindlaks vastavalt lepinguosaliste mittesooduspäritolureeglitele.

ARTIKKEL 3.2

Läbipaistvus ja teabevahetus

1. Pärast seda, kui lepinguosalise pädev asutus on saanud teiselt lepinguosaliselt impordiga seotud, nõuetekohaselt dokumenteeritud dumpinguvastase tollimaksu uurimise taotluse, kuid hiljemalt 15 päeva enne uurimise algatamist teatab lepinguosaline teisele lepinguosalisele kirjalikult taotluse kättesaamisest.

2. Pärast seda, kui lepinguosalise pädev asutus on saanud teiselt lepinguosaliselt impordiga seotud, nõuetekohaselt dokumenteeritud tasakaalustava tollimaksu uurimise taotluse, kuid hiljemalt 15 päeva enne uurimise algatamist teatab lepinguosaline teisele lepinguosalisele kirjalikult taotluse kättesaamisest ning annab teisele lepinguosalisele võimaluse konsulteerida taotluse küsimuses oma pädevate asutustega, et selgitada välja tegelik olukord ja jõuda vastastikku rahuldava lahenduseni. Lepinguosalised üritavad korraldada sellised konsultatsioonid pärast seda nii kiiresti kui võimalik.

3. Lepinguosalised tagavad pärast ajutiste meetmete võtmist viivitamata ja igal juhul enne lõpliku otsuse tegemist kõigi meetmete võtmise otsuse aluseks olevate oluliste asjaolude ning kaalutluste täieliku ja otstarbeka avalikustamise. See ei piira dumpinguvastase lepingu artikli 6.5 ning subsiidiumide lepingu artikli 12.4 kohaldamist. Asjaolud ja kaalutlused avalikustatakse kirjalikult ning huvitatud isikutele antakse piisavalt aega märkuste esitamiseks.

4. Kõigile huvitatud isikutele antakse võimalus ärakuulamiseks, et nad saaksid väljendada oma vaateid kaubanduse parandusmeetmete uurimise käigus.

## ARTIKKEL 3.3

## Väiksema tollimaksu reegel

Kui lepinguosaline otsustab kehtestada dumpinguvastase või tasakaalustava tollimaksu, ei tohi sellise maksu summa ületada dumpingumarginaali või tasakaalustavaid subsiidiume ning see peaks olema marginaalist väiksem, kui sellisest väiksemast tollimaksust piisab omamaisele tootmisharule tekitatava kahju kõrvaldamiseks.

ARTIKKEL 3.4

Avaliku huvi arvessevõtmine

Kui uurimise käigus kättesaadavaks tehtud teabe põhjal on võimalik kindlalt järeldada, et dumpinguvastaste meetmete ja tasakaalustusmeetmete võtmine ei vasta avalikule huvile, ei tohi lepinguosaline selliseid meetmeid võtta. Avaliku huvi raames arvestatakse omamaise tööstuse, importijate ja neid esindavate ühingute olukorra ning kasutajate esindajate ja tarbijaid esindavate organisatsioonide olukorraga ulatuses, mil määral on nad esitanud uurimisasutustele asjakohast teavet.

ARTIKKEL 3.5

Vaidluste kahepoolse lahendamise ja vahendamise mehhanismi kehtivuse kitsendus

Käesoleva jao sätete suhtes ei kohaldata neljateistkümnendat peatükki „Vaidluste lahendamine“ ja viieteistkümnendat peatükki „Vahendusmehhanism“.

B JAGU

ÜLEMAAILMSED KAITSEMEETMED

ARTIKKEL 3.6

Üldsätted

1. Lepinguosalised säilitavad oma õigused ja kohustused, mis tulenevad GATT 1994 XIX artiklist, kaitsemeetmete lepingust ja põllumajanduslepingu artiklist 5. Kui käesolevas jaos ei ole sätestatud teisiti, ei anta käesoleva lepinguga lepinguosalistele täiendavaid õigusi ega panda neile täiendavaid kohustusi seoses GATT 1994 XIX artikli ja kaitsemeetmete lepingu alusel võetud meetmetega.

2. Lepinguosalised ei tohi võtta sama kauba suhtes samal ajal:

a) kahepoolset kaitsemeedet ja ning

b) GATT 1994 XIX artikli ja kaitsemeetmete lepingu kohast meedet.

3. Käesoleva jao kohaldamisel määratakse päritolu kindlaks vastavalt lepinguosaliste mittesooduspäritolureeglitele.

ARTIKKEL 3.7

Läbipaistvus

1. Olenemata käesoleva lepingu artiklist 3.6 „Üldsätted“ esitab kaitsemeetmeid käsitlevat uurimist algatada või kaitsemeetmeid võtta kavatsev lepinguosaline teise lepinguosalise taotluse korral, kui viimasel on vastav huvi, ning vähemalt seitse päeva enne uurimise algatamist või meetmete võtmise algust talle viivitamata sellekohases kirjalikus teates kogu asjakohase teabe, mille põhjal kaitsemeetmeid käsitlev uurimine algatatakse või kaitsemeetmed võetakse, sealhulgas asjakohasel juhul ka uurimise esialgsed ja lõplikud järeldused. See ei piira kaitsemeetmete lepingu artikli 3 lõike 2 kohaldamist.

2. Kaitsemeetmete võtmise korral püüavad lepinguosalised võtta neid viisil, mis mõjutab nendevahelist kaubandust kõige vähem.

3. Kui üks lepinguosaline leiab lõike 2 kohaldamisel, et õiguslikud tingimused lõplike kaitsemeetmete võtmiseks on täidetud, teatab selliseid meetmeid võtta kavatsev lepinguosaline sellest teisele lepinguosalisele ning annab talle võimaluse pidada kahepoolseid konsultatsioone. Kui 30 päeva jooksul pärast teatamist rahuldavat lahendust ei leita, võib importiv lepinguosaline lõplikud kaitsemeetmed vastu võtta. Teisele lepinguosalisele tuleks pakkuda ka konsulteerimisvõimalust, et vahetada arvamusi lõikes 1 osutatud teabe kohta.

ARTIKKEL 3.8

Vaidluste kahepoolse lahendamise ja vahendamise mehhanismi kehtivuse kitsendus

Käesoleva jao sätete suhtes ei kohaldata neljateistkümnendat peatükki „Vaidluste lahendamine“ ja viieteistkümnendat peatükki „Vahendusmehhanism“.

C JAGU

KAHEPOOLNE KAITSEKLAUSEL

ARTIKKEL 3.9

Mõisted

Käesolevas jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „tõsine kahju“ ja „tõsise kahju oht“ – käsitatakse vastavalt kaitsemeetmete lepingu artikli 4 lõike 1 punkidele a ja b. Selleks inkorporeeritakse kaitsemeetmete lepingu artikli 4 lõike 1 punktid a ja b käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks. ning

b) „üleminekuperiood“ – kümneaastane periood alates käesoleva lepingu jõustumisest.

ARTIKKEL 3.10

Kahepoolse kaitsemeetme võtmine

1. Kui käesoleva lepingu kohase tollimaksu vähendamise või kaotamise tulemusena imporditakse ühe lepinguosalise riigist pärit kaupu teise lepinguosalise territooriumile sellises absoluutselt või omamaise toodanguga võrreldes suhteliselt suurenenud koguses ja sellistel tingimustel, et see tekitab või ähvardab tekitada tõsist kahju samasuguseid või otseselt konkureerivaid kaupu valmistavale omamaisele tootmisharule, võib importiv lepinguosaline üksnes üleminekuperioodi ajal võtta lõikes 2 sätestatud meetmeid käesolevas jaos ette nähtud tingimustel ja korras.

2. Importiv lepinguosaline võib võtta kahepoolseid kaitsemeetmeid, millega:

a) peatatakse asjaomase kauba suhtes 2-A lisas kehtestatud tollimaksumäära edasine vähendamine või

b) suurendatakse asjaomase kauba suhtes kehtiv tollimaksumäär tasemeni, mis ei ületa väiksemat järgmistest:

   i) meetme võtmise ajal kauba suhtes kohaldatav enamsoodustusrežiimi tollimaksumäär või

   ii) 2-A lisas esitatud tabelites artikli 2.6 „Imporditollimaksude vähendamine ja/või kaotamine“ lõike 2 kohaselt märgitud tollimaksu baasmäär.

ARTIKKEL 3.11

Tingimused ja piirangud

1. Lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele kirjalikult lõikes 2 kirjeldatud uurimise algatamisest ja konsulteerib teise lepinguosalisega võimalikult varakult enne kahepoolse kaitsemeetme võtmist, et:

a) vaadata läbi uurimise tulemusena saadud teave ja kontrollida, kas käesolevas artiklis sätestatud tingimused on täidetud;

b) vahetada arvamusi seoses meetme ja selle asjakohasusega, võttes arvesse käesolevas jaos määratud eesmärke kõrvaldada tõsine kahju või tõsise kahju oht, mida impordi suurenemine põhjustab omamaisele tootmisharule vastavalt artikli 3.10 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikele 1, ning

c) vahetada esialgseid arvamusi seoses artiklis 3.13 „Kompensatsioon“ sätestatud kompensatsiooniga.

2. Lepinguosaline võtab kahepoolse kaitsemeetme üksnes pärast seda, kui tema pädevad asutused on teostanud uurimise vastavalt kaitsemeetmete lepingu artiklile 3 ja artikli 4 lõike 2 punktidele a ja c, ning sel eesmärgil inkorporeeritakse kaitsemeetmete lepingu artikkel 3 ja artikli 4 lõike 2 punktid a ja c käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

3. Artiklis 3.10 „Kahepoolse kaitsemeetme võtmine“ osutatud otsust ei tehta muidu, kui uurimine näitab objektiivsete tõendite alusel, et on olemas põhjuslik seos teise lepinguosalise suurenenud impordi ning tõsise kahju või tõsise kahju ohu vahel. Sellega seoses võetakse nõuetekohaselt arvesse muid tegureid, sealhulgas sama toote import teistest riikidest.

4. Lepinguosalised tagavad, et nende pädevad asutused lõpetavad sellise uurimise aasta jooksul pärast uurimise algatamise kuupäeva.

5. Mõlemad lepinguosalised võivad võtta artikli 3.10 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 sätestatud kahepoolse kaitsemeetme:

a) üksnes sellises ulatuses ja nii kaua kui on vajalik selleks, et hoida ära või heastada tõsine kahju ja aidata kaasa kohanemisele;

b) mitte kauem kui kaks aastat, kuid seda ajavahemikku võib pikendada kahe aasta võrra, kui importiva lepinguosalise pädevad asutused otsustavad käesolevas artiklis sätestatud korras, et meedet on jätkuvalt vaja tõsise kahju ärahoidmiseks või heastamiseks ja kohanemisele kaasa aitamiseks, ning on tõendeid, et tootmisharu püüab kohaneda, ning tingimusel, et kaitsemeetme kogu kohaldamisaeg, sealhulgas esialgne kohaldamisaeg ja selle pikendamine, ei ületa nelja aastat, või

b) üksnes kuni üleminekuperioodi lõppemiseni, välja arvatud teise lepinguosalise nõusolekul.

6. Üleminekuperioodil ei võeta sama kauba impordi suhtes uuesti ühtegi meedet, välja arvatud juhul, kui möödunud on pool kaitsemeetme varasema võtmise ajast. Sellisel juhul ei kohaldata artikli 3.13 „Kompensatsioon“ lõiget 3.

7. Kui lepinguosaline tühistab kahepoolse kaitsemeetme, kohaldatakse tollimaksumäärana määra, mida oleks vastavalt 2-A lisas esitatud tabelile kohaldatud juhul, kui meedet ei oleks olnud.

ARTIKKEL 3.12

Ajutised meetmed

1. Kriitilistel asjaoludel, kui viivitamisega võib kaasneda raskesti korvatav kahju, võib lepinguosaline võtta ajutise kahepoolse kaitsemeetme, lähtudes esialgsest otsusest, mille kohaselt on olemas selge tõendusmaterjal, et teise lepinguosalise riigist pärit kauba import on käesoleva lepingu kohase tollimaksu vähendamise või kaotamise tagajärjel suurenenud ja et selline import on tekitanud või ähvardab tekitada tõsist kahju omamaisele tootmisharule. Ajutise meetme kohaldamisaeg ei tohi ületada 200 päeva, mille jooksul peab lepinguosaline täitma artikli 3.11 „Tingimused ja piirangud“ lõigete 2 ja 3 nõudeid. Lepinguosaline maksab suurendatud tollimaksu viivitamata tagasi, kui artikli 3.11 „Tingimused ja piirangud“ lõikes 2 kirjeldatud uurimisega ei tuvastata, et artikli 3.10 „Kahepoolse kaitsemeetme võtmine“ nõuded on täidetud. Ajutise meetme võtmisaeg arvestatakse artikli 3.11 „Tingimused ja piirangud“ lõike 5 punktiga b ette nähtud ajavahemiku osaks.

2. Kui lepinguosaline võtab käesoleva artikli alusel ajutise meetme, teavitab lepinguosaline teist lepinguosalist kirjalikult enne sellise meetme võtmist ning alustab teise lepinguosalisega konsultatsiooni kohe pärast sellise meetme võtmist.

## ARTIKKEL 3.13

## Kompensatsioon

1. Kahepoolset kaitsemeedet võttev lepinguosaline konsulteerib teise lepinguosalisega, et vastastikku kokku leppida asjakohane kaubandust liberaliseeriv kompensatsioon kontsessioonide näol, millel on sisuliselt samasugune mõju kaubandusele või mis on võrdväärsed kaitsemeetme tagajärjel eeldatavasti rakendatavate täiendavate tollimaksudega. Lepinguosaline võimaldab korraldada sellise konsultatsiooni hiljemalt 30 päeva jooksul pärast kahepoolse kaitsemeetme võtmise algust.

2. Kui lõike 1 kohase konsulteerimise käigus ei jõuta kaubandust liberaliseeriva kompensatsiooni suhtes kokkuleppele 30 päeva jooksul pärast konsulteerimise algust, võib lepinguosaline, kelle kaupade suhtes kaitsemeedet võetakse, peatada sisuliselt samaväärsete kontsessioonide kohaldamise kaitsemeedet võtva lepinguosalise suhtes. Eksportiv lepinguosaline teavitab teist lepinguosalist kirjalikult vähemalt 30 päeva enne käesoleva lõike kohast kontsessioonide peatamist.

3. Lõikes 2 osutatud peatamisõigust ei rakendata esimese 24 kuu jooksul, mil kahepoolne kaitsemeede kehtib, tingimusel, et kaitsemeede on kooskõlas käesoleva lepingu sätetega.

NELJAS PEATÜKK

TEHNILISED KAUBANDUSTÕKKED

ARTIKKEL 4.1

Eesmärgid

Käesoleva peatüki eesmärk on hõlbustada ja suurendada lepinguosalistevahelist kaubavahetust, pakkudes raamistikku tehniliste kaubandustõkete lepingu kohaldamisalasse kuuluvate ebavajalike kaubandustõkete vältimiseks, tuvastamiseks ja kaotamiseks.

ARTIKKEL 4.2

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse kõikide selliste tehniliste kaubandustõkete lepingu 1. lisas määratletud standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise ja kohaldamise suhtes, mis võivad mõjutada lepinguosalistevahelist kaubavahetust, olenemata kauba päritolust.

2. Olenemata lõikest 1, ei kohaldata käesolevat peatükki:

a) ostuspetsifikatsioonide suhtes, mille valitsusorganid on koostanud valitsusorganite tootmis- või tarbimisnõuete kohta, või

b) sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisas määratletud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete suhtes, mida käsitletakse käesoleva lepingu 5. peatükis.

3. Käesoleva peatüki kohaldamisel kehtivad tehniliste kaubandustõkete lepingu 1. lisas kasutatud mõisted.

ARTIKKEL 4.3

Tehniliste kaubandustõkete lepingu kinnitamine

Lepinguosalised kinnitavad oma tehniliste kaubandustõkete lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi üksteise suhtes ning nimetatud leping inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

ARTIKKEL 4.4

Koostöö

1. Lepinguosalised tugevdavad oma koostööd standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste valdkonnas, et mõista paremini üksteise vastavaid süsteeme ja hõlbustada juurdepääsu oma vastavatele turgudele.

2. Lepinguosalised püüavad kindlaks määrata ja arendada regulatiivseid koostööalgatusi, mis on asjakohased konkreetsete teemade või valdkondade jaoks ja mis võivad hõlmata järgmist (loetelu ei ole ammendav):

a) teabe ja kogemuste vahetamine seoses tehniliste normide väljatöötamise ja kohaldamise ning hea regulatiivse tava kasutamisega;

b) vajaduse korral tehniliste normide, standardite ja vastavushindamismenetluste lihtsustamine;

c) asjatute erinevuste vältimine tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste suhtes kasutatavate lähenemiste vahel ning töötamine selle nimel, et ühtlustada või kooskõlastada tehnilised normid rahvusvaheliste standarditega;

d) koostöö edendamine selliste era- ja avalik-õiguslike asutuste vahel, mis vastutavad metroloogia, standardimise, katsetamise, sertifitseerimise ja akrediteerimise eest;

e) reguleerivate asutuste tõhusa suhtlemise tagamine riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, näiteks edastades päringuid lepinguosaliselt asjakohastele reguleerivatele asutustele ning

f) teabe vahetamine uusimate arengute kohta asjakohastel piirkondlikel ja mitmepoolsetel foorumitel seoses standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetlustega.

3. Lepinguosaline võtab taotluse korral nõuetekohaselt arvesse ettepanekuid, mida teine lepinguosaline esitab koostöö tegemiseks käesoleva peatüki tingimustel.

ARTIKKEL 4.5

Standardid

1. Lepinguosalised kinnitavad oma tehniliste kaubandustõkete lepingu artikli 4.1 kohast kohustust tagada, et nende standardimisasutused tunnustaksid ja järgiksid tehniliste kaubandustõkete lepingu 3. lisas esitatud standardite koostamise, vastuvõtmise ja kohaldamise hea tava juhendeid.

2. Selleks et ühtlustada standardeid nii suures ulatuses kui võimalik, julgustavad lepinguosalised oma standardimisasutusi, samuti piirkondlikke standardimisasutusi, mille liikmed nemad või nende standardimisasutused on, tegema rahvusvahalise standardimistegevuse raames koostööd teise lepinguosalise asjakohaste standardimisasutustega.

3. Lepinguosalised vahetavad teavet järgmistes valdkondades:

a) standardite kasutamine tehniliste normide alusena;

b) üksteise standardimisprotsessid ja rahvusvaheliste või piirkondlike standardite kasutamine lepinguosaliste riiklike standardite alusena ning

c) lepinguosalise rakendatud standardimisalased koostöölepingud, eeldusel et teabe võib avalikustada.

ARTIKKEL 4.6

Tehnilised normid

Lepinguosalised lepivad kokku, et kasutavad parimal viisil tehniliste kaubandustõkete lepingus sätestatud häid reguleerimistavasid tehniliste normide väljatöötamisel, vastuvõtmisel ja kohaldamisel, sealhulgas:

a) võtavad tehnilise normi väljatöötamisel muu hulgas arvesse kavandatava tehnilise normi mõju ja kavandatud tehnilise normi võimalikke regulatiivseid ja mitteregulatiivseid alternatiive, mis võivad täita lepinguosalise õiguspäraseid eesmärke;

b) kasutavad tehniliste normide alusena kooskõlas kaubandustõkete lepingu artikliga 2.4 nii palju kui võimalik asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, välja arvatud juhul, kui sellised rahvusvahelised standardid oleksid seatud õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ebatõhusad või asjakohatud; juhul kui rahvusvahelisi standardeid ei ole kasutatud alusena, selgitavad teisele lepinguosalisele taotluse korral põhjusi, miks selliseid standardeid peetakse seatud eesmärgi saavutamiseks asjakohatuks või ebatõhusaks ning

c) täpsustavad kooskõlas tehniliste kaubandustõkete lepingu artikliga 2.8 alati, kui see on asjakohane, tehnilisi norme, mis põhinevad toimimise osas pigem tootenõuetel kui projekteerimis- või kirjeldavatel omadustel.

ARTIKKEL 4.7

Vastavushindamismenetlused

1. Lepinguosalised tunnistavad, et olemas on palju mehhanisme, mis hõlbustavad vastavushindamismenetluste tulemuste tunnustamist, sealhulgas:

a) tarnija vastavusdeklaratsiooni tunnustamine importiva lepinguosalise poolt;

b) kokkulepped teise lepinguosalise territooriumil paiknevate asutuste poolt seoses konkreetsete tehniliste normidega läbi viidud vastavushindamismenetluste tulemuste vastastikuse tunnustamise kohta;

c) akrediteerimismenetluste kasutamine vastavushindamisasutuste kvalifitseerimiseks;

d) vastavushindamisasutuste, sh teise lepinguosalise territooriumil paiknevate vastavushindamisasutuste riiklik määramine;

e) teise lepinguosalise territooriumil läbi viidud vastavushindamismenetluste tulemuste ühepoolne tunnustamine teise lepinguosalise poolt;

f) lepinguosaliste territooriumil paiknevate vastavushindamisasutuste vahelised vabatahtlikud kokkulepped ja ning

g) selliste piirkondlike või rahvusvaheliste mitmepoolse tunnustamise lepingute ja korralduste kasutamine, milles lepinguosalised on osalised.

2. Võttes eelkõige arvesse kirjeldatud kaalutlusi, teevad lepinguosalised järgmist:

a) suurendavad teabevahetust kõnealuste ja samalaadsete mehhanismide kohta, et hõlbustada vastavushindamise tulemuste tunnustamist;

b) vahetavad teavet konkreetsete toodete jaoks sobivate vastavushindamismenetluste valimise kriteeriumide kohta ning kooskõlas tehniliste kaubandustõkete lepingu artikliga 5.1.2 nõuavad, et vastavushindamismenetlused ei oleks rangemad ning neid ei kohaldataks rangemini, kui on vajalik selleks, et importiv lepinguosaline saaks olla kindel, et tooted vastavad kohaldatavatele tehnilistele normidele või standarditele, võttes arvesse riske, mida mittevastavus tekitaks;

c) vahetavad teavet akrediteerimispoliitika kohta ja kaaluvad võimalusi, kuidas kasutada parimal viisil ära rahvusvahelisi akrediteerimisstandardeid ning lepinguosaliste akrediteerimisasutusi kaasavaid rahvusvahelisi lepinguid, näiteks Rahvusvahelise Laborite Akrediteerimise Koostööorgani ja Rahvusvahelise Akrediteerimisfoorumi kaudu ning

d) tagavad, et ulatuses, mil määral kaks või enam vastavushindamisasutust on saanud lepinguosaliselt õiguse teha vastavushindamisi, mida on vaja toote turule viimiseks, võivad ettevõtjad nende vahel valida.

3. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma tehniliste kaubandustõkete lepingu artikli 5.2.5 kohast kohustust tagada, et imporditud toodete kohustusliku vastavushindamise jaoks kehtestatud tasud oleksid õiglased võrreldes omamaise päritoluga või mis tahes muust riigist pärit samasuguste toodete vastavushindamise eest võetavate mis tahes tasudega, võttes arvesse side-, transpordi- ja muid kulusid, mis tulenevad taotleja tööruumide ja vastavushindamisasutuse erinevast asukohast.

4. Ühe lepinguosalise taotlusel võivad lepinguosalised otsustada alustada konsultatsioone eesmärgiga määrata kindlaks valdkondlikud algatused seoses vastavushindamismenetluse kasutamisega või nende vastavushindamismenetluste tulemuste tunnustamise hõlbustamisega, mis on vastavates valdkondades asjakohased. Taotluse esitanud lepinguosaline peaks põhjendama seda asjakohase teabega, mis näitab, kuidas selline valdkondlik algatus hõlbustaks lepinguosalistevahelist kaubandust. Selliste konsultatsioonide käigus võib võtta arvesse kõiki lõikes 1 kirjeldatud mehhanisme. Kui lepinguosaline teise lepinguosalise sellekohase taotluse tagasi lükkab, esitab ta taotluse korral selle põhjused.

## ARTIKKEL 4.8

## Läbipaistvus

Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma tehniliste kaubandustõkete lepingu kohaseid läbipaistvusega seotud kohustusi standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise ja kohaldamise suhtes ning lepivad kokku järgmises:

a) kui tehnilise normi väljatöötamise protsessi teatud osa üle toimub avalik arutelu, võetakse arvesse teise lepinguosalise seisukohti ning antakse diskrimineerimiseta teisele lepinguosalisele ja selle huvitatud isikutele piisav võimalus märkusi esitada;

b) tehniliste kaubandustõkete lepingu artikli 2.9 kohase teavitamise korral antakse teisele lepinguosalisele pärast teavitamist ettepaneku kohta kirjalike märkuste esitamiseks aega vähemalt 60 päeva ning juhul, kui see on võimalik, võetakse asjakohasel määral arvesse põhjendatud taotlusi märkuste esitamise perioodi pikendamiseks;

c) tehniliste nõuete avaldamise ja nende jõustumise vahele jäetakse piisavalt aega, et teise lepinguosalise ettevõtjad saaksid kohaneda, välja arvatud juhul, kui tekivad või võivad tekkida ohutuse, tervise, keskkonnakaitse või riikliku julgeolekuga seotud kiireloomulised probleemid, ning

d) teisele lepinguosalisele või tema ettevõtjatele tehakse kättesaadavaks asjakohane teave (näiteks avaliku veebisaidi kaudu, kui see on kättesaadav) kehtivate tehniliste normide, standardite ja vastavushindamismenetluse kohta ning vajaduse ja olemasolu korral tehakse taotluse korral ja asjatute viivitusteta kättesaadavaks kirjalikud suuniseid oma normide järgimise kohta.

ARTIKKEL 4.9

Turujärelevalve

Lepinguosalised vahetavad teavet turujärelevalve ja täitemeetmete kohta.

ARTIKKEL 4.10

Märgistamine ja etikettimine

1. Lepinguosalised märgivad, et vastavalt tehniliste kaubandustõkete lepingu 1. lisa punktile 1 võidakse tehnilises normis hõlmata või käsitleda üksnes märgistamis- või etikettimisnõudeid, ja lepivad kokku, et kui nende tehnilised normid sisaldavad kohustuslikku märgistamist või etikettimist, siis järgivad nad tehniliste kaubandustõkete lepingu artikli 2.2 põhimõtteid, et tehnilisi norme ei tohiks koostada kavatsusega tekitada või tekitades tarbetuid takistusi rahvusvahelisele kaubandusele ja need ei tohiks piirata kaubandust rohkem kui õiguspärase eesmärgi saavutamiseks vajalik.

2. Lepinguosalised lepivad kokku, et kui lepinguosaline nõuab toodete kohustuslikku märgistamist või etikettimist, siis:

a) lepinguosaline piirdub nõuetes üksnes niisuguse märgistamise või etikettimisega, mis on oluline toote tarbijate või kasutajate jaoks või mis näitab toote vastavust kohustuslikele nõuetele;

b) lepinguosaline võib täpsustada etiketil esitatava teabe ja võib nõuda teatavate regulatiivsete nõuete täitmist seoses etiketi kinnitamisega, kuid ei nõua etikettide ega märgistuste eelnevat heakskiitmist ega sertifitseerimist eeltingimusena toodete müümiseks oma turul, välja arvatud juhul, kui seda peetakse vajalikuks tootega kaasneva riski tõttu inimeste, loomade või taimede tervisele või elule;

c) kui lepinguosaline nõuab, et ettevõtjad kasutaksid kordumatut identifitseerimisnumbrit, annab ta sellise numbri asjakohastele ettevõtjatele põhjendamatu viivituseta ja mittediskrimineerival alusel;

d) kui see ei ole eksitav, vastuoluline ega kaupa importiva lepinguosalise nõutud teabega seoses segadust tekitav, lubab lepinguosaline järgmist:

i) teave muudes keeltes lisaks kaupa importiva lepinguosalise riigis nõutavale keelele;

ii) rahvusvaheliselt aktsepteeritavad nomenklatuurid, piktogrammid, sümbolid või graafilised kujutised;

iii) täiendav teave lisaks kaupa importiva lepinguosalise riigis nõutavale teabele;

e) lepinguosaline nõustub, et etikettimine, sealhulgas uuesti etikettimine ja etikettide parandamine toimub, kui see on asjakohane, vastava loaga kohas (näiteks tollilaos impordi ajal) importiva lepinguosalise riigis enne toote levitamist ja müüki alternatiivina päritolukohas etikettimisele, välja arvatud juhul, kui selline etikettimine peab toimuma päritolukohas inimeste tervise ja turvalisuse põhjustel, ning

f) lepinguosaline püüab heaks kiita ajutisi või eemaldatavaid etikette või saatedokumentides olevat ja tootele füüsiliselt kinnitamata märgistust või etiketti, kui ta leiab, et see ei kahjusta tehniliste kaubandustõkete lepingu kohaseid õiguspäraseid eesmärke.

3. Ilma et see piiraks lepinguosaliste WTO asutamislepingu kohaseid õigusi ja kohustusi, kohaldatakse lõiget 2 põllumajandus-, tööstus- ning töödeldud põllumajanduslike toidutoodete suhtes, sealhulgas karastus- ja alkohoolsete jookide suhtes.

ARTIKKEL 4.11

Kontaktasutused

Artikli 13.4 „Päringud ja kontaktasutused“ kohaselt määratud kontaktasutuste ülesanded hõlmavad järgmist:

a) käesoleva peatüki rakendamise ja haldamise järelevalve;

b) iga sellise küsimuse kiire käsitlemine, mille teine lepinguosaline tõstatab seoses standardite, tehniliste normide või vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise, kohaldamise või täitmise tagamisega;

c) koostöö suurendamine standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamisel ning täiustamisel;

d) teabe vahetamine standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste asjus;

e) vajaduse korral koostöö hõlbustamine kooskõlas artikli 4.4 „Koostöö“ lõikega 2 ning

f) teise lepinguosalise taotluse korral ajutiste töörühmade loomine, et uurida viise lepinguosalistevahelise kaubanduse hõlbustamiseks.

ARTIKKEL 4.12

Lõppsätted

1. Lepinguosalised võivad arutada artikli 16.2 „Erikomiteed“ alusel loodud kaubavahetuskomitees kõiki käesolevast peatükist tulenevaid rakenduskorraldusi. Lepinguosalised võivad komitee otsusega võtta vastu mis tahes rakendusmeetmeid selle eesmärgi täitmiseks.

2. Lepinguosalised on võtnud täiendavad kohustused seoses kaupade suhtes võetavate valdkondlike mittetariifsete meetmetega, nagu on sätestatud 4-A lisas ja selle liidetes.

VIIES PEATÜKK

SANITAAR- JA FÜTOSANITAARMEETMED

ARTIKKEL 5.1

Eesmärgid

Käesoleva peatüki eesmärgid on:

a) kaitsta inimeste, loomade ja taimede elu või tervist lepinguosaliste territooriumidel, soodustades samal ajal lepinguosalistevahelist kaubandust sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete valdkonnas;

b) teha koostööd sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu edasisel rakendamisel ning

c) näha ette vahendid teabevahetuse, koostöö ning lepinguosalistevahelist kaubandust mõjutavate sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete rakendamisega seotud küsimuste lahendamise parandamiseks.

ARTIKKEL 5.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalise kõikide selliste sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete suhtes, mis võivad otseselt või kaudselt mõjutada lepinguosalistevahelist kaubandust.

2. Lisaks kohaldatakse käesolevat peatükki lepinguosalistevahelise koostöö suhtes vastastikust huvi pakkuvates loomade heaolu käsitlevates küsimustes.

3. Ükski käesoleva peatüki säte ei mõjuta lepinguosaliste tehniliste kaubandustõkete lepingust tulenevaid õigusi seoses meetmetega, mis ei kuulu käesoleva peatüki kohaldamisalasse.

ARTIKKEL 5.3

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisas sätestatud mõisted.

2. Lepinguosalised võivad kokku leppida muudes käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatavates mõistetes, võttes arvesse asjakohaste rahvusvaheliste organisatsioonide sõnastikke ja mõistemääratlusi, näiteks Codex Alimentarius'e komisjoni (edaspidi „Codex Alimentarius"), Maailma Loomatervise Organisatsiooni (edaspidi „OIE") ja rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooni (edaspidi „IPPC") omasid.

ARTIKKEL 5.4

Õigused ja kohustused

Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi.

ARTIKKEL 5.5

Pädevad asutused

Lepinguosaliste pädevad asutused, mis vastutavad käesoleva peatüki rakendamise eest, on sätestatud 5-A lisas. Lepinguosalised teavitavad üksteist kõikidest selliste pädevate asutustega seotud muudatustest.

ARTIKKEL 5.6

Üldpõhimõtted

Käesoleva peatüki rakendamisel lepinguosalised:

a) tagavad sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete vastavuse sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu artiklis 3 kehtestatud põhimõtetele;

b) ei kasuta sanitaar- ja fütosanitaarmeetmeid kaubandusele põhjendamatute takistuste tekitamiseks;

c) tagavad, et käesoleva peatüki alusel kehtestatud menetlusi täidetakse põhjendamatute viivitusteta ning et selliseid menetlusi ei kohaldata viisil, mis põhjustaks samades või sarnastes tingimustes teise lepinguosalise meelevaldset ja põhjendamatut diskrimineerimist, ning

d) ei kasuta punktis c osutatud menetlusi ega mis tahes täiendava teabe päringuid oma asjakohastele turgudele pääsemise edasilükkamiseks, kui selleks ei ole teaduslikke ega tehnilisi põhjuseid.

ARTIKKEL 5.7

Impordinõuded

1. Lepinguosalise impordinõudeid kohaldatakse kogu teise lepinguosalise territooriumil.

2. Eksportiv lepinguosaline tagab, et importiva lepinguosalise territooriumile eksporditavad tooted vastavad importiva lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarnõuetele.

3. Importiv lepinguosaline tagab, et tema impordinõudeid kohaldatakse eksportiva lepinguosalise riigist imporditavate toodete suhtes proportsionaalsel ja mittediskrimineerival viisil.

4. Eksportiva lepinguosalise riigist imporditud toodetega seotud menetluste eest kehtestatud tasud peavad olema võrdsed tasudega, mida nõutakse sarnaste omamaiste toodete korral, ning ei tohi olla kõrgemad kui teenuse tegelik maksumus.

5. Importival lepinguosalisel on õigus kontrollida sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete rakendamiseks eksportivast lepinguosalisest imporditavate toodete importi.

6. Eksportivast lepinguosalisest imporditavate toodete impordikontrollid põhinevad selliste importidega seotud sanitaar- ja fütosanitaarriskidel. Kontrollid tehakse põhjendamatute viivitusteta ning mõjutades lepinguosalistevahelist kaubandust nii vähe kui võimalik.

7. Importiv lepinguosaline teeb eksportivale lepinguosalisele tema taotluse korral kättesaadavaks teabe eksportiva lepinguosalise toodete impordikontrollide sageduse kohta. Importiv lepinguosaline võib, kui see on asjakohane, muuta lepinguosalistevaheliste kontrollide, impordikontrollide või vastastikuse kokkuleppe, sealhulgas käesolevas peatükis sätestatud konsultatsioonide tulemusena saadetiste füüsilise kontrollimise sagedust.

8. Juhul kui impordikontrollid näitavad, et tooted ei vasta importiva lepinguosalise asjakohastele impordinõuetele, peaks importiva lepinguosalise võetavad meetmed olema proportsionaalsed nõuetele mittevastava toote impordiga seotud sanitaar- ja fütosanitaarriski suhtes.

ARTIKKEL 5.8

Kontrollimine

1. Selleks et olla kindel käesoleva peatüki tõhusas rakendamises, on importival lepinguosalisel õigus teha igal ajal kontrolle, sealhulgas järgmiselt:

a) tehes eksportiva lepinguosalise riiki kontrollkäike, et kontrollida osaliselt või terviklikult eksportiva lepinguosalise pädevate asutuste inspektsiooni- ja sertifitseerimissüsteemi kooskõlas Codex Alimentariuse, OIE ja IPPC asjakohaste rahvusvaheliste standardite, suuniste ja soovitustega; ning

b) nõudes eksportivalt lepinguosaliselt teavet tema inspektsiooni- ja sertifitseerimissüsteemi kohta ning saades selle alusel teostatud kontrollide tulemused.

2. Importiv lepinguosaline jagab eksportiva lepinguosalisega lõike 1 kohaselt tehtud kontrollide tulemusi ja kontrollidest tehtud järeldusi. Importiv lepinguosaline võib teha sellised tulemused avalikult kättesaadavaks.

3. Kui importiv lepinguosaline otsustab teha eksportiva lepinguosalise juurde kontrollkäigu, teatab importiv lepinguosaline eksportivale lepinguosalisele sellisest kontrollkäigust hiljemalt 60 kalendripäeva enne kontrollkäiku, välja arvatud hädaolukorras või juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku teisiti. Kõik kontrollkäigu muudatused tuleb lepinguosaliste vahel kokku leppida.

4. Teise lepinguosalise pädevate asutuste inspektsiooni- ja sertifitseerimissüsteemide täieliku või osalise kontrollimise ja mis tahes üksikasutuse inspekteerimisega seotud kulud kannab importiv lepinguosaline.

5. Importiv lepinguosaline esitab eksportivale lepinguosalisele kirjaliku teabe kontrollimise kohta 60 kalendripäeva jooksul. Eksportival lepinguosalisel on sellise teabe kohta märkuste esitamiseks aega 45 kalendripäeva. Eksportiva lepinguosalise märkused lisatakse lõpparuandele ja vajaduse korral kantakse lõpparuandesse.

6. Olenemata lõikest 5 teavitab importiv lepinguosaline juhul, kui kontrolli käigus tehakse kindlaks oluline risk inimeste, loomade või taimede elule või tervisele, eksportivat lepinguosalist võimalikult kiiresti ning igal juhul kümne kalendripäeva jooksul pärast kontrollimise lõppu.

## ARTIKKEL 5.9

## Kaubanduse lihtsustamine

1. Kui importiv lepinguosaline nõuab eksportiva lepinguosalise riigist teatava kategooria või teatavate kategooriate loomset päritolu toodete impordi lubamiseks kohapealset kontrolli, kohaldatakse järgmist:

a) kontrollimisel hinnatakse kooskõlas artikliga 5.8 „Kontrollimine“ eksportiva lepinguosalise inspektsiooni- ja sertifitseerimissüsteemi ning võetakse arvesse mis tahes asjakohast kirjalikku teavet, mille eksportiv lepinguosaline taotluse korral esitab, ning

b) kui inspektsiooni- ja sertifitseerimissüsteemi kontrollimise tulemused on rahuldavad, teatab importiv lepinguosaline kirjalikult eksportivale lepinguosalisele, et kontrollimise tulemus oli positiivne. Sellisel juhul võib esitatud teave sisaldada seda, et importiv lepinguosaline on andnud või annab loa teatava kategooria või teatavate kategooriate toodete importimiseks, või

c) kui inspektsiooni- ja sertifitseerimissüsteemi kontrollimise tulemused ei ole rahuldavad, teatab importiv lepinguosaline kirjalikult eksportivale lepinguosalisele kontrollimise tulemuse. Sellisel juhul peab teave sisaldama vähemalt järgmist:

   i) tingimused, sealhulgas need, mis on seotud eksportiva lepinguosalise inspektsiooni- ja sertifitseerimissüsteemiga, mille eksportiv lepinguosaline peab veel kehtestama, et importiv lepinguosaline saaks teatava kategooria või teatavate kategooriate loomset päritolu toodete impordi lubada;

   ii) viide asjaolule, et teatavad loomset päritolu toodete tootmise asutused võivad eksportida importiva lepinguosalise riiki, kui nad täidavad artiklis 5.7 „Impordinõuded“ sätestatud asjakohased impordinõuded, või

   iii) avaldus, et importiv lepinguosaline ei ole lubanud teatava kategooria või teatavate kategooriate toodete importi eksportiva lepinguosalise riigist.

2. Kui importiv lepinguosaline on lubanud teatava kategooria või teatavate kategooriate loomset päritolu toodete importi, nagu on osutatud lõike 1 punktis b, teavitab eksportiv lepinguosaline importivat lepinguosalist importiva lepinguosalise nõudeid täitvatest asutustest kooskõlas eelkõige artikliga 5.7 „Impordinõuded“ ja artikliga 5.8 „Kontrollimine“. Lisaks:

a) kiidab importiv lepinguosaline eksportiva lepinguosalise taotluse korral heaks 5-B lisa punktis 3 osutatud üksikasutused, mis asuvad eksportiva lepinguosalise territooriumil, ilma asutusi ükshaaval eelnevalt inspekteerimata. Importiva lepinguosalise heakskiidu taotlemisel esitab eksportiv lepinguosaline mis tahes teabe, mida importiv lepinguosaline nõuab, et tagada vastavus asjakohastele nõuetele, sealhulgas artikli 5.7 „Impordinõuded“ sätetele. Importiva lepinguosalise poolne heakskiitmine peab toimuma kooskõlas 5-B lisas sätestatud tingimustega ning piirduma üksnes nende tootekategooriatega, mille import on lubatud;

b) lõike 2 punktis a osutatud üksikasutuse heakskiitmise korral võtab importiv lepinguosaline vajalikud õiguslikud või halduslikud meetmed kooskõlas kohaldatavate õiguslike või haldusmenetlustega, et võimaldada importi 40 kalendripäeva jooksul alates eksportiva lepinguosalise taotluse saamisest koos teabega, mida importiv lepinguosaline nõudis, et tagada vastavus asjakohastele nõuetele, sealhulgas artiklis 5.7 „Impordinõuded“ osutatud nõuetele; ning

c) importiv lepinguosaline teavitab eksportivat lepinguosalist lõike 2 punktis a osutatud üksikasutuse heakskiitmisest või heakskiidu mitteandmisest ning vajaduse korral heakskiidu mitteandmise põhjustest.

ARTIKKEL 5.10

Looma- ja taimetervisega seotud meetmed

1. Lepinguosalised tunnustavad kahjuri- või haigusvabade alade ja vähese kahjuri- või haiguslevikuga alade põhimõtet kooskõlas sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu ning OIE ja IPPC standardite, suuniste või soovitustega. Artiklis 5.15 „Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee“ nimetatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee võib, muuhulgas haiguspuhangu korral, kindlaks määrata selliste alade tunnustamise menetluse täiendavaid üksikasju, võttes arvesse sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingut, OIE ja IPPC asjakohaseid standardeid, suuniseid ja soovitusi.

2. Kahjuri- või haigusvabade või vähese kahjuri- ja haiguslevikuga alade kindlaksmääramisel võtavad lepinguosalised arvesse selliseid tegureid nagu geograafiline asukoht, ökosüsteemid, epidemioloogiline järelevalve ning sanitaar- ja fütosanitaarkontrolli tõhusus nendel aladel.

3. Lepinguosalised seavad sisse tiheda koostöö kahjuri- või haigusvabade alade ja vähese kahjuri- või haiguslevikuga alade kindlaksmääramisel, et suurendada usaldust menetluste vastu, mida teine lepinguosaline selliste alade kindlaksmääramisel kasutab. Selliste eksportiva lepinguosalise määratud alade tunnustamisel tugineb importiv lepinguosaline eksportiva lepinguosalise või selle mõne osa loomade või taimede tervisliku seisundi kindlaksmääramisel põhimõtteliselt teabele, mille eksportiv lepinguosaline esitab vastavalt sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingule ning OIE ja IPPC standarditele, suunistele ja soovitustele.

4. Kui importiv lepinguosaline ei ole eksportiva lepinguosalise määranguga nõus, peab ta seda põhjendama ja olema valmis alustama konsultatsioone.

5. Kui eksportiv lepinguosaline väidab, et tema territooriumil on kahjuri- või haigusvabu alasid või vähese kahjuri- või haiguslevikuga alasid, tuleb tal esitada asjakohased tõendid, mis objektiivselt näitavad importivale lepinguosalisele, et need alad on ja ilmselt ka jäävad vastavalt kahjuri- või haigusvabadeks aladeks või vähese kahjuri- või haiguslevikuga aladeks. Selleks antakse importivale lepinguosalisele taotluse korral piisav juurdepääs inspekteerimiseks, proovide võtmiseks ja muude asjakohaste menetluste tegemiseks.

6. Lepinguosalised tunnustavad OIE piirkondadeks jaotamise põhimõtet ja IPPC kahjurivabade tootmiskohtade põhimõtet. Artiklis 5.15 „Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee“ nimetatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee hindab OIE ja IPPC soovitusi, mida võidakse selle teema kohta tulevikus esitada, ja võib anda välja asjakohased soovitused.

## ARTIKKEL 5.11

### Läbipaistvus ja teabevahetus

1. Lepinguosalised:

a) püüavad tagada kaubanduses võetavate sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete ning eelkõige teiselt lepinguosaliselt imporditavate toodete suhtes võetavate artiklis 5.7 „Impordinõuded“ sätestatud meetmete läbipaistvuse;

b) suurendavad vastastikust arusaamist üksteise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetest ning nende võtmisest;

c) vahetavad teavet selliste sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete väljatöötamise ning võtmise, sealhulgas uute kättesaadavate teaduslike tõendite edu kohta, mis mõjutavad või võivad mõjutada lepinguosalistevahelist kaubandust, et vähendada nende kahjulikku mõju kaubandusele;

d) teavitavad lepinguosalise taotluse korral 15 kalendripäeva jooksul impordinõuetest, mida kohaldatakse konkreetsete toodete impordi suhtes, ning

e) teavitavad lepinguosalise taotluse korral 15 kalendripäeva jooksul sellest, kui kaugele on jõutud konkreetsete toodete kohta esitatud loataotluse menetlemisega.

2. Lõikes 1 kirjeldatud teabe eest vastutavad kontaktasutused on asutused, mille lepinguosalised on määranud kooskõlas artikli 13.4 „Päringud ja kontaktasutused“ lõikega 1. Teave saadetakse posti, faksi või e-posti teel. E-postiga saadetav teave võib olla elektrooniliselt allkirjastatud ning seda vahetavad ainult kontaktasutused omavahel.

3. Kui lõike 1 kohane teave on tehtud kättesaadavaks WTO-le kooskõlas vastavate eeskirjade ja menetluskordadega saadetud teatega või kui see on avaldatud lepinguosaliste ametlikul, üldsusele kättesaadaval ja tasuta veebisaidil, loetakse teabevahetus toimunuks.

4. Kõik käesoleva peatüki kohased teated esitatakse lõikes 2 nimetatud kontaktasutustele.

ARTIKKEL 5.12

Konsultatsioonid

1. Lepinguosaline teavitab teist lepinguosalist kirjalikult kahe kalendripäeva jooksul igast tõsisest või olulisest rahva-, looma- või taimetervise riskist või riskist nende elule, sealhulgas igast toiduainetega seotud hädaolukorrast.

2. Kui lepinguosaline on tõsiselt mures sellise ohu pärast inimeste, loomade või taimede elule või tervisele, mis on seotud kaubeldavate toodetega, peetakse taotluse korral konsultatsioonid olukorra üle võimalikult kiiresti. Sellisel juhul püüavad lepinguosalised esitada kiiresti kogu teabe, mis on vajalik, et vältida häireid kaubanduses.

3. Käesoleva artikli lõikes 2 nimetatud konsultatsioone võib pidada e-posti või video- või telefonikonverentsi teel. Konsultatsioonitaotluse esitanud lepinguosaline tagab konsultatsiooniprotokolli koostamise.

ARTIKKEL 5.13

Erakorralised meetmed

1. Kui on tekkinud tõsine oht inimeste, loomade või taimede elule või tervisele, võib importiv lepinguosaline ilma ette teatamata võtta vajalikke meetmeid inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitsmiseks. Importiv lepinguosaline kaalub lepinguosaliste vahel veetavate saadetiste jaoks kõige sobivamaid ja proportsionaalsemaid lahendusi, et vältida mittevajalikke häireid kaubavahetuses.

2. Meetmeid võttev lepinguosaline teatab meetmest teisele lepinguosalisele nii kiiresti kui võimalik ning igal juhul hiljemalt ööpäeva jooksul pärast meetme vastuvõtmist. Lepinguosalised võivad nõuda teavet sanitaarse ja fütosanitaarse olukorra ning võimalike võetud meetmete kohta. Teine lepinguosaline vastab niipea, kui nõutud teave on kättesaadav.

3. Lepinguosalise taotluse korral ja kooskõlas artikliga 5.12 „Konsultatsioonid“ peavad lepinguosalised konsultatsioone olukorra arutamiseks 15 kalendripäeva jooksul alates teavitamisest. Konsultatsioonid korraldatakse selleks, et vältida tarbetuid häireid kaubanduses. Lepinguosalised võivad kaaluda võimalusi meetmete võtmise hõlbustamiseks või meetmete asendamiseks.

## ARTIKKEL 5.14

## Võrdväärsus

1. Lepinguosalised võivad tunnustada üksikmeetme ja/või meetmerühma ja/või sektori või sektori osa suhtes kohaldatavate süsteemide võrdväärsust kooskõlas lõigetega 4 kuni 7. Võrdväärsuse tunnustamist kasutatakse lepinguosalistevahelises kaubanduses, mis hõlmab loomi, loomseid tooteid, taimi ja taimseid tooteid või asjakohaseid seotud tooteid.

2. Kui võrdväärsust ei tunnustata, toimub kaubavahetus asjakohase kaitsetaseme tagamiseks importiva lepinguosalise nõutud tingimustel.

3. Võrdväärsuse tunnustamine eeldab järgnevate asjaolude hindamist ja heakskiitmist:

a) õigusaktide, standardite ja menetlustega kehtestatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed, sealhulgas kontrolli- ja sertifitseerimissüsteemidega seotud kontrollid, millega tagatakse, et eksportiva lepinguosalise ja importiva lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed oleksid täidetud;

b) pädevate asutuste dokumenteeritud struktuur, nende volitused, hierarhia, töömeetodid ja nende käsutuses olevad ressursid ning

c) pädeva asutuse tegevus seoses kontrolliprogrammide ja tagatistega.

4. Hinnangutes võtavad lepinguosalised arvesse juba saadud kogemusi.

5. Importiv lepinguosaline kiidab eksportiva lepinguosalise sanitaar- või fütosanitaarmeetmed võrdväärsetena heaks juhul, kui eksportiv lepinguosaline tõendab objektiivselt, et tema meetmed tagavad importiva lepinguosalise nõutud kaitsetaseme. Selleks võimaldatakse importivale lepinguosalisele taotluse korral piisav juurdepääs inspekteerimiseks, proovide võtmiseks ja muude asjakohaste menetluste tegemiseks.

6. Lepinguosalised võtavad võrdväärsuse tunnustamisel arvesse Codex Alimentarius'e, OIE, IPPC ja WTO sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee suuniseid.

7. Kui võrdväärsust tunnustatakse, võivad lepinguosalised lisaks kokku leppida ametlike sanitaar- või fütosanitaarsertifikaatide lihtsustatud mudeli, mida on vaja iga loomade või loomsete toodete, taimede või taimsete toodete või muu impordiks mõeldud sarnase kauba saadetise kohta.

ARTIKKEL 5.15

Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee

1. Artikli 16.2 „Erikomiteed“ alusel loodud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komiteesse kuuluvad lepinguosaliste pädevate asutuste esindajad.

2. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee tuleb kokku ühe aasta jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumist. Pärast seda kohtub komitee kord aastas või vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee kehtestab esimesel koosolekul oma kodukorra. Komitee kohtumised võivad toimuda isiklikult, telefoni- või videokonverentsi teel või mis tahes muul viisil, milles lepinguosalised on omavahel kokku leppinud.

3. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee võib leppida kokku luua tehnilised töörühmad, mis koosnevad lepinguosaliste ekspertidest ning mis teevad kindlaks ja käsitlevad käesolevast peatükist tulenevaid tehnilisi ja teaduslikke küsimusi ning uurivad täiendavaid võimalusi koostöö tegemiseks vastastikku huvi pakkuvates sanitaar- ja fütosanitaarküsimustes. Kui on vaja täiendavaid eriteadmisi, võivad sellistesse töörühmadesse kuuluda peale lepinguosaliste esindajate ka muud isikud.

4. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee võib käsitleda kõiki käesoleva peatüki tõhusa toimimisega seotud küsimusi. Eelkõige on komiteel järgmised kohustused ja ülesanded:

a) töötada välja vajalikud menetlused või kord käesoleva peatüki, sealhulgas selle lisade rakendamiseks;

b) jälgida käesoleva peatüki rakendamist; ning

c) luua võimalusi teatavate sanitaar- või fütosanitaarmeetmete kohaldamisest tulenevate probleemide arutamiseks, et leida vastastikku vastuvõetavad lahendused. Sellega seoses kutsutakse sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee lepinguosalise taotluse korral kokku hädaolukorras, et pidada konsultatsioone. Sellised konsultatsioonid ei piira lepinguosaliste õigusi ja kohustusi, mis tulenevad käesoleva lepingu neljateistkümnendast peatükist „Vaidluste lahendamine“ ja viieteistkümnendast peatükist „Vahendusmehhanism“.

5. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee vahetab teavet, eriteadmisi ja kogemusi loomade heaolu valdkonnas, et edendada lepinguosaliste vahel koostööd loomade heaolu küsimustes.

6. Lepinguosalised võivad sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee otsusega võtta vastu soovitusi ja otsuseid seoses impordi lubamise, teabe vahetamise, läbipaistvuse, regionaliseerimise, võrdväärsuse ja alternatiivsete meetmete tunnustamise ja lõigetes 4 ja 5 osutatud mis tahes muu küsimusega.

## ARTIKKEL 5.16

## Tehnilised konsultatsioonid

1. Kui lepinguosaline leiab, et teise lepinguosalise meede on või võib olla vastuolus käesolevast peatükist tulenevate kohustustega või häirib või võib häirida tarbetult kaubavahetust, võib ta taotleda sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitees tehnilist konsultatsiooni vastastikku rahuldavate lahenduste leidmiseks. Selliseid konsultatsioone toetavad 5-A lisas sätestatud pädevad asutused.

2. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitees peetavad tehnilised konsultatsioonid loetakse lõppenuks 30 päeva pärast taotluse esitamise kuupäeva, välja arvatud juhul, kui konsulteerivad lepinguosalised lepivad kokku konsultatsioonide jätkamises. Tehnilised konsultatsioonid võivad toimuda telefoni- või videokonverentsi teel või mis tahes muul viisil, milles lepinguosalised on kokku leppinud.

## KUUES PEATÜKK

## TOLLI JA KAUBANDUSE SOODUSTAMINE

### ARTIKKEL 6.1

### Eesmärgid

1. Lepinguosalised tunnistavad tolli ja kaubavahetuse soodustamise tähtsust arenevas ülemaailmses kaubanduskeskkonnas. Lepinguosalised lepivad kokku tugevdada koostööd nimetatud valdkonnas, et tagada asjaomaste õigusaktide ja menetluste ning asjaomaste ametiasutuste haldussuutlikkuse kooskõla tolli ja kaubanduse soodustamise eesmärkidega, tagades samas tõhusa tollikontrolli.

2. Selleks lepivad lepinguosalised kokku, et õigusaktid on mittediskrimineerivad ning et tolliprotseduurid põhinevad tänapäevaste meetodite ja tõhusate kontrollide kasutamisel pettuste vastu võitlemiseks ja seadusliku kaubanduse kaitsmiseks.

3. Lepinguosalised kinnitavad, et mitte kuidagi ei kahjustata õiguspäraseid avaliku korraga seotud eesmärke, sealhulgas neid, mis on seotud julgeolekuga, ohutusega ja pettuse vastu võitlemisega.

ARTIKKEL 6.2

Põhimõtted

1. Lepinguosalised lepivad kokku, et nende vastavad tollieeskirjad ning -protseduurid põhinevad järgmisel:

a) rahvusvahelised dokumendid ja standardid, mida kohaldatakse tolli ja kaubanduse valdkonnas ja mille asjaomased lepinguosalised on heaks kiitnud, sealhulgas tolliprotseduuride lihtsustamist ja ühtlustamist käsitleva muudetud Kyoto konventsiooni sisulised elemendid, rahvusvaheline kaupade kirjelduse ja kodeerimise harmoneeritud süsteemi konventsioon ning Maailma Tolliorganisatsiooni maailmakaubanduse tagamise ja lihtsustamise standardite raamistik (SAFE);

b) seadusliku kaubanduse kaitsmine läbi tulemusliku jõustamise ja õiguslike nõuete järgimise;

c) õigusaktid, milles välditakse liigset või diskrimineerivat halduskoormust ettevõtjatele ning mis hõlbustavad veelgi kaubandust nõuetelevastavuse kõrge taseme tagavate ettevõtjate jaoks ning mis kaitsevad pettuste ja ebaseadusliku või kahjuliku tegevuse vastu, ning

d) eeskirjad, mis tagavad, et karistused tollieeskirjade või protseduurinõuete rikkumiste eest on proportsionaalsed ja mittediskrimineerivad ning et nende kohaldamine ei põhjusta liigseid viivitusi kaupade vabastamisel.

2. Töömeetodite täiustamiseks ning toimingute mittediskrimineerivuse, läbipaistvuse, tõhususe, terviklikkuse ja usaldusväärsuse tagamiseks lepinguosalised:

a) lihtsustavad võimaluse korral kaupade kiire vabastamise ja tollivormistusega seotud nõudeid ja formaalsusi ning

b) töötavad tolliasutuse ja muude asutuste nõutavate andmete ja dokumentide lihtsustamise ja standardimise nimel.

ARTIKKEL 6.3

Tollikoostöö

1. Lepinguosalised teevad tolliküsimustes koostööd vastavate ametite kaudu, et tagada artiklis 6.1 „Eesmärgid“ sätestatud eesmärkide saavutamine.

2. Tollikoostöö suurendamiseks teevad lepinguosalised muu hulgas järgmist:

a) vahetavad teavet vastavate tollialaste õigusaktide, nende rakendamise ja tolliprotseduuride kohta, eelkõige järgmistes valdkondades:

i) tolliprotseduuride lihtsustamine ja ajakohastamine,

ii) piiril intellektuaalomandiõiguste täitmise tagamine tolliasutuste poolt,

iii) transiit ja ümberlaadimine ning

iv) suhted äriringkondadega,

b) kaaluvad ühisalgatuste väljatöötamist, mis on seotud impordi-, ekspordi- ja muude tolliprotseduuridega ning äriringkondadele osutatava teenuse tulemuslikkuse tagamisega;

c) teevad koostööd tolliga seotud küsimustes, mis käsitlevad rahvusvahelise kaubatarneahela tagamist ja lihtsustamist kooskõlas maailmakaubanduse tagamise ja lihtsustamise standardite raamistikuga (SAFE);

d) tunnustavad vajaduse korral vastastikku üksteise asjakohaseid riskijuhtimismeetodeid, riskistandardeid, turvakontrolle ja kaubanduspartnerluse programme, sealhulgas selliseid aspekte nagu andmete edastamine ja vastastikku kokku lepitud soodustused, ning

e) suurendavad kooskõlastatust rahvusvahelistes organisatsioonides, näiteks WTOs ja Maailma Tolliorganisatsioonis.

ARTIKKEL 6.4

Transiit ja ümberlaadimine

1. Lepinguosalised tagavad kogu oma territooriumil ümberlaadimistööde ja transiidi lihtsustamise ning tõhusa kontrolli.

2. Lepinguosalised edendavad ja rakendavad piirkondlikke transiidikorraldusi eesmärgiga lihtsustada kaubavahetust.

3. Lepinguosalised tagavad oma territooriumil asuvate asjakohaste ametiasutuste ja agentuuride vahelise koostöö ja tegevuse koordineerimise, et soodustada transiitliiklust.

ARTIKKEL 6.5

Eelotsused

Enne kauba importimist oma territooriumile vastavalt oma õigusnormidele ja korrale väljastab lepinguosaline oma territooriumil asuvatele ettevõtjatele tolliaasutuse või muude pädevate asutuste kaudu kirjaliku eelotsuse tariifse klassifitseerimise, päritolu või mis tahes muu lepinguosalise määratud küsimuse kohta.

ARTIKKEL 6.6

Lihtsustatud tolliprotseduur

1. Lepinguosalised näevad ette lihtsustatud impordi- ja ekspordiprotseduurid, mis on läbipaistvad ja tõhusad, et vähendada ettevõtjate, sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate kulusid ja suurendada etteaimatavust. Volitatud kauplejatele nähakse ette lihtsustatud tolliprotseduurid objektiivsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel.

2. Kauba tolliprotseduuride läbimiseks kasutatakse ühtset tollideklaratsioonivormi või selle elektroonilist vastet.

3. Lepinguosalised kohaldavad tänapäevaseid tollimeetodeid, sealhulgas riskihindamist ning tollivormistusjärgse kontrolli meetodeid kaupade sisenemise ja vabastamise lihtsustamiseks ja hõlbustamiseks.

4. Lepinguosalised edendavad süsteemide, sealhulgas infotehnoloogial põhinevate süsteemide jätkuvat arendamist ja kasutamist, et hõlbustada elektroonilist andmevahetust asjakohaste kauplejate, tolliasutuste ja muude asjaomaste asutuste vahel.

ARTIKKEL 6.7

Kauba vabastamine

Lepinguosalised tagavad, et tema tolliasutused, piiriteenistused või muud pädevad asutused kohaldavad nõudeid ja menetlusi, millega:

a) nähakse ette, et kaup vabastatakse kiiresti ajavahemiku jooksul, mis ei ole pikem, kui on vajalik tema tolli- ja muude kaubandusalaste õigusnormide ning formaalsuste täitmise tagamiseks;

b) nähakse ette andmete saabumiseelne töötlemine (st elektrooniline esitamine ja seejärel töötlemine enne kauba tegelikku saabumist), et kauba saaks saabumisel vabastada, ning

c) nähakse ette kauba vabastamine tollimaksu maksmata, eeldusel, et esitatakse tagatis, kui seda nõutakse, vastavalt lepinguosaliste õigusaktidele, et tagada tollimaksude lõplik maksmine.

ARTIKKEL 6.8

Tasud ja lõivud

1. Tasud ja lõivud kehtestatakse üksnes kõnealuse impordi või ekspordiga seoses osutatavatele teenustele või sellise impordi või ekspordi teostamiseks nõutavale formaalsusele. Need ei ole suuremad kui osutatud teenuse ligikaudne maksumus ning neid ei arvutata *ad valorem* alusel.

2. Teave tasude ja lõivude kohta avaldatakse ametlikult määratud kanali, sealhulgas interneti kaudu. Teave sisaldab osutatava teenuse eest võetava tasu või lõivu kehtestamise põhjust, vastutavat asutust, kohaldatavat tasu või lõivu ning makse tegemise aega ja viisi.

3. Uusi või muudetud tasusid ja lõive ei kehtestata enne, kui teave on vastavalt lõikele 2 avaldatud ja muudetud hõlpsasti kättesaadavaks.

## ARTIKKEL 6.9

### Tollimaaklerid

Lepingosalised lepivad kokku, et nende tollieeskirjade ning -protseduuride jaoks ei ole kohustuslik kasutada tollimaaklerit. Lepinguosalised kohaldavad tollimaaklerite litsentsimisel läbipaistvaid, mittediskrimineerivaid ja proportsionaalseid eeskirju.

## ARTIKKEL 6.10

### Transpordieelsed kontrollid

Lepinguosalised lepivad kokku, et nende tollieeskirjades ja -protseduurides ei nõuta eraettevõtjate poolt enne tollivormistust tehtavat kauba kohustuslikku eelkontrolli, mis on määratletud transpordieelse kontrolli lepingus, või muud sihtkohas tehtavat inspekteerimistoimingut.

ARTIKKEL 6.11

Tolliväärtuse määramine

1. Lepinguosalised määravad kindlaks kauba tolliväärtuse kooskõlas tolliväärtuse lepinguga.

2. Lepinguosalised teevad koostööd, et saavutada tolliväärtuse määramise küsimustes ühine lähenemisviis.

ARTIKKEL 6.12

Riskijuhtimine

1. Lepinguosalised tuginevad uurimisel ja vabastamismenetlustes ning sisenemisjärgse kontrolli menetlustes riskihindamise põhimõtetele ja audititele, mitte iga saadetise põhjalikule kontrollimisele kõikidele impordinõuetele vastavuse tuvastamiseks.

2. Lepinguosalised lepivad kokku, et võtavad kauba impordi, ekspordi, transiidi ja ümberlaadimise kontrollimise nõuded ja menetlused vastu ning kohaldavad neid riskijuhtimise põhimõtete alusel, mida kohaldatakse selleks, et vastavusmeetmete korral keskendutaks tähelepanu väärivatele tehingutele.

ARTIKKEL 6.13

Ühe akna süsteem

Lepinguosalised püüavad välja töötada või säilitada ühe akna süsteeme, mis hõlbustaksid tolli- ja muude õigusaktidega eksportimise, importimise ning transiidi kohta nõutud teabe esitamist elektrooniliselt ühe korraga.

ARTIKKEL 6.14

Kaebuste esitamise kord

1. Lepinguosalised kehtestavad tulemuslikud, kiired, mittediskrimineerivad ja kergesti teostatavad menetlused, mis tagavad õiguse esitada kaebusi tolli- ja muude pädevate asutuste sellise haldustegevuse, ettekirjutuste ja otsuste kohta, mis mõjutavad kaupade importi, eksporti või transiiti.

2. Kaebuse esitamise menetlused võivad hõlmata halduslikku läbivaatamist järelevalveasutuse poolt ja haldustasandil võetud otsuste kohtulikku läbivaatamist vastavalt lepinguosaliste õigusaktidele.

ARTIKKEL 6.15

Läbipaistvus

1. Lepinguosalised avaldavad või teevad muul viisil, sealhulgas elektrooniliselt, kättesaadavaks tolli ja kaubavahetuse hõlbustamisega seotud õigusaktid, eeskirjad, haldusmenetlused ja muud nõuded.

2. Lepinguosalised määravad või säilitavad vähemalt ühe konsultatsiooni- või teabepunkti, mis tegeleb huvitatud isikute päringutega tolli- ja muudes kaubavahetuse hõlbustamist käsitlevates küsimustes.

ARTIKKEL 6.16

Suhted äriringkondadega

Lepinguosalised lepivad kokku järgmises:

a) oluline on konsulteerida kaubandusala esindajatega õigusalaste ettepanekute koostamise ning tolli- ja kaubavahetuse hõlbustamise üldiste protseduuride valdkonnas õigel ajal. Selleks toimuvad vajaduse korral tolliasutuste ja äriringkondade vahelised konsultatsioonid;

b) nad avaldavad või teevad muul viisil kättesaadavaks (nii palju kui võimalik elektrooniliselt) uued tolli ja kaubavahetuse hõlbustamisega seotud õigusaktid ja üldised protseduurid ning kõnealuste õigusaktide ja protseduuride muudatused ning tõlgendused enne nende rakendamist. Samuti teevad nad avalikult kättesaadavaks asjakohase haldusteabe, sealhulgas asutuste nõuded ja sisenemisprotseduurid, tolliasutuste tööajad ja töökorra sadamates ja piiriületuspunktides, ning kontaktpunktid teabepäringute tarvis;

c) uute või muudetud õigusaktide, menetluste ning tasude või lõivude avaldamise ja nende jõustumise vahele peab jääma mõistuspärane ajavahemik, piiramata seejuures õiguspäraseid avaliku poliitika eesmärke (nt tollimaksumäära muutmine); ning

d) nad tagavad, et nende vastavad tolli- ja muud seonduvad nõuded ja protseduurid vastavad jätkuvalt kaubandusringkondade vajadustele, järgivad parimat tava ning piiravad ka edaspidi kaubandust võimalikult vähe.

ARTIKKEL 6.17

Tollikomitee

1. Artikli 16.2 „Erikomiteed“ alusel loodud tollikomitee koosneb lepinguosaliste tolli- ja muude pädevate asutuste esindajatest. Tollikomitee tagab käesoleva peatüki, protokolli nr 1 ja lepinguosaliste kokkulepitud mis tahes täiendavate tollialaste sätete nõuetekohase toimimise. Lepinguosalised võivad tollikomitees uurida kõiki oma pädevusse kuuluvaid küsimusi ja teha nende kohta otsuseid.

2. Lepinguosalised võivad võtta tollikomitees vastu soovitusi ja otsuseid üksteise riskijuhtimismeetodite, riskistandardite, turvakontrollide ja kaubanduspartnerluse programmide vastastikuse tunnustamise kohta, sealhulgas sellistes aspektides nagu andmete edastamine ja vastastikku kokku lepitud soodustused, samuti muudes lõikes 1 käsitletud küsimustes.

3. Lepinguosalised võivad kokku leppida erakorraliste nõupidamiste korraldamises mis tahes tollialastes küsimustes, sealhulgas päritolueeskirjad ja täiendavad tolliga seotud eeskirjad, milles lepinguosalised on kokku leppinud. Vajaduse korral võivad nad luua konkreetsete teemade jaoks ka alatöörühmi.

## SEITSMES PEATÜKK

## MITTETARIIFSED KAUBANDUSTÕKKED JA INVESTEERIMINE TAASTUVENERGIA TOOTMISSE

### ARTIKKEL 7.1

### Eesmärgid

Kooskõlas ülemaailmsete jõupingutustega vähendada kasvuhoonegaaside heidet on lepinguosaliste ühine eesmärk edendada, arendada ja suurendada energia tootmist taastuvatest ja jätkusuutlikest mittefossiilsetest allikatest, eriti kaubanduse ja investeerimise hõlbustamise kaudu. Selleks teevad lepinguosalised koostööd selle nimel, et kaotada või vähendada tariifseid ja mittetariifseid tõkkeid ning suurendada regulatiivset ühtsust piirkondlike ja rahvusvaheliste standarditega.

ARTIKKEL 7.2

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „kohaliku sisendi kasutamise nõue“ –

i) kauba korral nõue, et ettevõte ostaks või kasutaks omamaise päritoluga või mis tahes omamaisest allikast pärinevat kaupa, piiritletuna kas teatavate toodetena, toodete koguse või väärtusena või selle ettevõtte kohaliku toodangu mahu või väärtuse osakaaluna;

ii) teenuste korral nõue, millega piiratakse teenuseosutaja või osutatava teenuse valikut teise lepinguosalise teenuste või teenuseosutajate kahjuks,

b) „meede“ – käesoleva peatüki kohaldamisalasse kuuluv mis tahes meede, mille lepinguosaline võtab kas seaduse, määruse, eeskirja, menetluse, otsuse, haldusmeetme või mõnel muul kujul;

c) „korvamismeede“ – mis tahes tingimus, mis soodustab kohalikku arengut, nagu tehnoloogia põhjendamatu litsentsimine, investeering, kohustus sõlmida leping teatava finantsasutusega, vastuost ja sarnased nõuded;

d) „partnerlus“ – mis tahes juriidiline isik, nagu äriühing, usaldusühing, täisühing, ühisettevõte, ühistu;

e) „teenuseosutaja“ – määratletud artikli 8.2 „Mõisted“ punktis l.

ARTIKKEL 7.3

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse meetmete suhtes, mis võivad mõjutada lepinguosalistevahelist kaubandust ja investeerimist seoses energia tootmisega taastuvatest ja jätkusuutlikest mittefossiilsetest allikatest, nimelt tuulest, päikesest, õhusoojusest, maasoojusest, veesoojusest ja ookeani energiast, veejõust, biomassist, prügilagaasist, reovee töötlemisest saadud gaasist ja biogaasidest, kuid mitte toodetega, millest energiat toodetakse.

2. Käesolevat peatükki ei kohaldata teadus- ja arendusprojektide ega mitteärilises ulatuses teostatavate näidisprojektide suhtes.

3. Käesolev peatükk ei piira ühegi muu käesoleva lepingu asjakohase sätte, sealhulgas erandite, reservatsioonide ja piirangute kohaldamist lõikes 1 märgitud meetmete suhtes *mutatis mutandis*. Suurema õiguskindluse huvides kohaldatakse käesoleva peatüki ja käesoleva lepingu mõne muu sätte vastuolu korral vastuolu ulatuses käesoleva lepingu muid sätteid.

ARTIKKEL 7.4

Põhimõtted

Lepinguosaline:

a) hoidub selliste meetmete vastuvõtmisest, millega nähakse ette kohaliku sisendi kasutamise nõue, või mis tahes muust korvamismeetmest, mis mõjutab teise lepinguosalise tooteid, teenuseosutajaid, ettevõtjaid või asutusi;

b) hoidub selliste meetmete vastuvõtmisest, millega nõutakse partnerluse loomist kohalike ettevõtetega, välja arvatud siis, kui selliseid partnerlusi peetakse vajalikuks tehnilistel põhjustel ning lepinguosaline suudab esitada teise lepinguosalise nõudmise korral asjakohased tehnilised põhjendused;

c) tagab, et mis tahes eeskirjad seoses lubade andmise, sertifitseerimise ja litsentsimise menetlustega, mida kohaldatakse eelkõige seadmete, tootmisjaamade ja nendega seotud jaotusvõrgu infrastruktuuride suhtes, on objektiivsed, läbipaistvad, ei ole meelevaldsed ega diskrimineeri teise lepinguosalise taotlejaid;

d) tagab, et haldustasusid, mis kehtestatakse:

   i) teiselt lepinguosaliselt pärit kauba impordi või kasutamise suhtes või sellega seoses või mis mõjutavad kauba tarnet teise lepinguosalise tarnijate poolt, reguleeritakse artikliga 2.10 „Importimise ja eksportimisega seotud tasud ja formaalsused“;

ii) teenuste osutamise suhtes teise lepinguosalise tarnijate poolt või sellega seoses reguleeritakse artikliga 8.18 „Kohaldamisala ja mõisted“, artikliga 8.19 „Litsentsimise ja kvalifitseerimise tingimused“ ning artikliga 8.20 „Litsentsimis- ja kvalifikatsioonimenetlused“ ning

e) tagab, et elektrijaotusvõrkudele juurdepääsu ja sellega ühinemise tingimused ning menetlused on läbipaistvad ja ei diskrimineeri teise lepinguosalise tarnijaid.

ARTIKKEL 7.5

Standardid, tehnilised eeskirjad ja vastavushindamine

1. Kui olemas on rahvusvahelised või piirkondlikud standardid toodete kohta, mida kasutatakse energia tootmiseks taastuvatest ja jätkusuutlikest mittefossiilsetest allikatest, kasutavad lepinguosalised oma tehniliste eeskirjade alusena neid standardeid või nende vastavasisulisi osi, välja arvatud siis, kui sellised rahvusvahelised standardid või nende vastavasisulised osad oleksid ebatõhusad või asjakohatud vahendid õiguspäraste eesmärkide täitmiseks. Käesoleva lõike kohaldamisel peetakse eriti asjakohaseks rahvusvaheliste standardite kehtestamise asutusteks Rahvusvahelist Standardiorganisatsiooni (ISO) ja Rahvusvahelist Elektrotehnikakomisjoni (IEC).

2. Kui see on asjakohane, täpsustavad lepinguosalised tehnilisi eeskirju, mis põhinevad toote toimivusnõuetel, sealhulgas keskkonnatoime osas, mitte projekteerimis- või kirjeldavatel omadustel.

3. Harmoneeritud süsteemi grupis 84 (välja arvatud kood 8401) ja harmoneeritud süsteemi koodide 8502 31 ja 8541 40 all loetletud toodete puhul:

a) aktsepteerib liit Singapuri tarnijate vastavusdeklaratsioone samadel tingimustel kui liidu tarnijate omi, ilma selliste toodete turuleviimiseks lisanõudeid kehtestamata, ning

b) aktsepteerib Singapur liidu vastavusdeklaratsioone või katsearuandeid ilma selliste toodete turuleviimiseks lisanõudeid kehtestamata. Singapur võib nõuda kolmanda isiku kohustuslikku kontrollimist või sertifitseerimist 4-A lisa artiklis 5 „Kaitsemeetmed“ sätestatud tingimustel.

Suurema õiguskindluse huvides ei piira käesolev lõige kumbagi lepinguosalist kohaldamast nõudeid, mis ei ole seotud käesolevas lõikes osutatud toodetega, näiteks detailplaneeringuseadusi või ehitusnorme.

ARTIKKEL 7.6

Erandid

1. Käesoleva peatüki suhtes kohaldatakse artiklis 2.14 „Üldised erandid“, artiklis 8.62 „Üldised erandid“ ja artiklis 9.3 „Julgeoleku- ja üldised erandid“ sätestatud julgeoleku- ja/või üldisi erandeid, ning suurema õiguskindluse huvides 16. peatüki „Institutsioonilised, üld- ja lõppsätted“ asjakohaseid sätteid.

2. Suurema õiguskindluse huvides ning arvestades nõuet, et selliseid meetmeid ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist lepinguosaliste toodete, teenuseosutajate või investorite vahel, kui valitsevad samad tingimused, või lepinguosalistevahelise kaubavahetuse ja investeeringute varjatud piirangut, ei tõlgendata käesoleva lepingu ühtegi sätet viisil, mis takistab lepinguosalist vastu võtmast või täitmisele pööramast meetmeid, mis on vajalikud asjakohaste energiavõrkude ohutuks toimimiseks või energiavarustuse kindluseks.

ARTIKKEL 7.7

Rakendamine ja koostöö

1. Artikli 16.1 „Kaubanduskomitee“ alusel loodud kaubanduskomitees teevad lepinguosalised koostööd ja vahetavad teavet mis tahes küsimustes, mis on käesoleva peatüki rakendamise seisukohast olulised. Lepinguosalised võivad selle eesmärgi täitmiseks võtta kaubanduskomitee otsusega vastu asjakohaseid rakendusmeetmeid ja ajakohastada vastavalt vajadusele käesolevat peatükki.

2. Koostöö võib hõlmata:

a) teabe vahetamist, regulatiivseid kogemusi ja parimat tava järgmistes valdkondades:

i) taastuvatest allikatest saadavale energiale üleminekut edendavate meetmete väljatöötamine ja mittediskrimineeriv rakendamine;

ii) süsinikdioksiidi kogumine ja säilitamine;

iii) arukad võrgud;

iv) energiatõhusus; või

v) tehnilised normid, standardid ja vastavushindamismenetlused, näiteks need, mis on seotud võrgukoodeksi nõuetega;

b) omamaiste või piirkondlike tehniliste normide, regulatiivsete mõistete, standardite, nõuete ja vastavushindamismenetluste suuremat vastavusseviimist rahvusvaheliste standarditega, ka asjakohaste piirkondlike foorumite kaudu.

## KAHEKSAS PEATÜKK

## TEENUSED, ETTEVÕTLUS NING ELEKTROONILINE KAUBANDUS

### A JAGU

### ÜLDSÄTTED

#### ARTIKKEL 8.1

#### Eesmärk ning kohaldamisala

1. Kinnitades veel kord oma kohustusi, mis tulenevad WTO asutamislepingust, näevad lepinguosalised käesolevaga ette korra, mis on vajalik, et järk-järgult vastastikku liberaliseerida teenustekaubandus, ettevõtlus ja elektrooniline kaubandus.

2. Kui ei ole sätestatud teisiti, siis:

a) ei kohaldata käesolevat peatükki lepinguosaliste antavate subsiidiumide või toetuste, sealhulgas riigi toetatud laenude, tagatiste ja kindlustuse suhtes;

b) ei kohaldata käesolevat peatükki selliste teenuste suhtes, mida osutatakse valitsuse funktsioonide täitmisel lepinguosaliste vastavatel territooriumidel. Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendavad „teenused, mida osutatakse valitsuse funktsioonide täitmisel,“ kõiki teenuseid, mida ei pakuta kaubanduslikel alustel ühe või mitme teenuseosutajaga konkureerides;

c) ei nõuta käesoleva peatükiga riigiettevõtete erastamist ja/või

d) ei kohaldata käesolevat peatükki seaduste, määruste või nõuete suhtes, mis reguleerivad valitsusasutuse poolt riiklikeks vajadusteks tehtud hankeid ja mille siht ei ole kaubanduslik edasimüük või kasutamine teenuste osutamisel kaubanduslikuks müügiks.

3. Kumbki lepinguosaline säilitab õiguse reguleerida ja kehtestada uusi norme, et tagada õiguspäraste poliitiliste eesmärkide saavutamine kooskõlas käesoleva peatükiga.

4. Käesolevat peatükki ei kohaldata selliste meetmete suhtes, mis mõjutavad füüsilisi isikuid, kes püüavad pääseda lepinguosalise tööturule, ega kodakondsuse ning alalise elu- ja töökohaga seotud meetmete suhtes. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata viisil, mis takistab lepinguosalist kohaldamast meetmeid, millega reguleeritakse teise lepinguosalise füüsiliste isikute pääsu tema territooriumile või nende ajutist viibimist tema territooriumil, sealhulgas meetmeid, mis on vajalikud tema piiride puutumatuse kaitseks ja füüsiliste isikute korrakohase liikumise tagamiseks üle tema piiride, tingimusel, et neid meetmeid ei kohaldata viisil, mis muudaks olematuks või vähendaks kasu,[1] mida teine lepinguosaline saab käesolevas peatükis sätestatud tingimuste kohaselt.

## ARTIKKEL 8.2

## Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „otsesed maksud“ – hõlmavad kõiki makse kogusissetulekult, kogukapitalilt või sissetuleku või kapitali osadelt, kaasa arvatud maksud vara võõrandamise tuludelt, makse kinnisvaralt, pärandustelt ja kingitustelt, samuti makse ettevõtete makstud töötasude ja palkade kogusumma pealt, aga ka makse kapitali kallinemise pealt;

b) „juriidiline isik“ – kohaldatava õiguse alusel nõuetekohaselt kas kasumi saamiseks või muuks otstarbeks asutatud või muul viisil korraldatud ning kas era- või riigi omandis olev õigussubjekt, sealhulgas äriühing, usaldusühing, täisühing, ühisettevõte, ainuomandis ettevõte ja ühistu;

[1] Ainuüksi asjaolu, et mõne riigi füüsilistelt isikutelt nõutakse viisat ja teiste riikide füüsilistelt isikutelt seda ei nõuta, ei tohi pidada erikohustuse kohase kasu olematuks muutmiseks või vähendamiseks.

c) „liidu juriidiline isik“ või „Singapuri juriidiline isik“ –

i) juriidiline isik, kes on asutatud vastavalt Euroopa Liidu ja/või selle liikmesriigi, või Singapuri õigusaktidele ja kelle registrijärgne asukoht, juhatuse asukoht[1] või peamine tegevuskoht on vastavalt kas liidu või Singapuri territooriumil, või

ii) artikli 8.8 „Mõisted“ punkti d kohase ettevõtluse korral juriidiline isik, kes on vastavalt kas liidu liikmesriigi või Singapuri füüsiliste isikute või liidu või Singapuri juriidiliste isikute omanduses või kontrolli all.

Kui juriidilisel isikul on vastavalt kas liidu või Singapuri territooriumil üksnes registrijärgne asukoht või juhatuse asukoht, ei loeta teda vastavalt liidu või Singapuri juriidiliseks isikuks, kui tal puudub vastavalt liidu või Singapuri territooriumil oluline äritegevus[2].

[1] „Juhatuse asukoht“ tähendab peakontorit, kus tehakse lõplikud otsused.

[2] Liit on seisukohal, et „tegelik ja püsiv side“ liidu liikmesriigi majandusega, nagu see sisaldub Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 54, on samaväärne mõistega „oluline äritegevus“. Sellele vastavalt laiendab liit käesolevast lepingust tulenevad soodustused juriidilisele isikule, mis on asutatud Singapuri õigusaktide kohaselt ja millel on Singapuri territooriumil üksnes registrijärgne asukoht või juhatuse asukoht, üksnes siis, kui kõnealusel juriidilisel isikul on Singapuri majandusega tegelik ja püsiv majanduslik side.

Juriidiline isik on:

i) vastavalt liidu ja/või selle liikmesriigi või Singapuri füüsiliste või juriidiliste isikute omanduses, kui liidu ja/või selle liikmesriigi või Singapuri isikud omavad üle 50 % selle isiku omakapitalist;

ii) liidu ja/või selle liikmesriigi või Singapuri füüsiliste või juriidiliste isikute kontrolli all, kui sellistel isikutel on õigus nimetada suurem osa tema juhtkonnast või juhtida muul õiguspärasel viisil tema tegevust;

iii) „seotud“ teise isikuga, kui ta omab kontrolli teise isiku üle või teine isik omab kontrolli tema üle või kui tema ja selle teise isiku üle omab kontrolli üks ja seesama isik;

d) olenemata punktist c kuuluvad käesoleva lepingu alla laevandusettevõtjad, kes on asutatud väljaspool liitu ja kes on vastavalt kas liidu liikmesriigi kodanike kontrolli all, kui nende laevad on registreeritud vastavalt asjaomase liidu liikmesriigi asjakohastele õigusaktidele ja sõidavad liidu liikmesriigi lipu all;

e) „meede“ – lepinguosalise võetav meede seaduse, määruse, eeskirja, menetluse, otsuse, haldusmeetme või mõnel muul kujul;

f) „lepinguosalise vastu võetud või säilitatud meetmed“ – meetmed, mida võtavad:

i) keskvalitsus, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused ja ametiasutused või

ii) valitsusvälised asutused keskvalitsuse, piirkondliku või kohaliku omavalitsuse või ametiasutuste delegeeritud ülesannete täitmisel;

g) „lepinguosalise vastu võetud või säilitatud meetmed, mis mõjutavad teenustekaubandust“ – meetmed, mida võetakse seoses:

i) teenuse ostmise, teenuse eest maksmise või teenuse kasutamisega;

ii) ligipääsuga lepinguosalise nõudel üldiselt pakutavatele teenustele ja nende kasutamisega seoses teenuste osutamisega ning

iii) lepinguosalise isikute kohalolekuga, sealhulgas kaubandusliku kohalolekuga, teenuse osutamiseks teise lepinguosalise territooriumil;

h) „erikohustuste tabel“ – liidu puhul 8-A lisa ja selle liited ning Singapuri puhul 8-B lisa ja selle liited;

i) „teenuse tarbija“ – mis tahes isik, kes võtab vastu või kasutab teenust;

j) „teenuse osutamine“ – hõlmab teenuse tootmist, jaotamist, turustamist, müümist ja kättetoimetamist;

k) „teise lepinguosalise teenus“ – teenus, mida osutatakse:

i) teise lepinguosalise territooriumilt või territooriumil, või meretranspordi puhul, kui teenust osutab alus, mis on registreeritud teise lepinguosalise seaduste järgi, või kui teenust osutab teise lepinguosalise isik prahitud alusega ja/või seda täies ulatuses või osaliselt kasutades või

ii) nii, et teise lepinguosalise teenuseosutaja osutab teenust kaubandusliku kohaloleku või füüsiliste isikute kohaloleku kaudu;

l) „teenuseosutaja“ – isik, kes osutab või soovib osutada teenust, sealhulgas ettevõtluse kaudu;

m) „teenustekaubandus“ – teenuse osutamine:

i) ühe lepinguosalise territooriumilt teise lepinguosalise territooriumile („piiriülene“);

ii) lepinguosalise territooriumil teise lepinguosalise teenusetarbijale („välismaine tarbimine“);

iii) ühe lepinguosalise teenuseosutaja poolt kaubandusliku kohaloleku kaudu teise lepinguosalise territooriumil („kaubanduslik kohalolek“);

iv) ühe lepinguosalise teenuseosutaja poolt füüsiliste isikute kohaloleku kaudu teise lepinguosalise territooriumil („füüsiliste isikute kohalolek“).

B JAGU

PIIRIÜLENE TEENUSTE OSUTAMINE

ARTIKKEL 8.3

Kohaldamisala

Käesoleva jao sätteid kohaldatakse lepinguosaliste nende meetmete suhtes, mis mõjutavad kõigi valdkondade teenuste piiriülest osutamist, välja arvatud:

a) audiovisuaalteenused;

b) riigisisene merekabotaaž[1] ning

c) riigisisesed ja rahvusvahelised regulaarsed või mitteregulaarsed lennutranspordi teenused ning liiklemisõiguste teostamisega otseselt seotud teenused, välja arvatud:

   i) õhusõidukite remondi- ja hooldusteenused, mille ajaks õhusõiduk liiklusest kõrvaldatakse;

[1] Ilma et see piiraks sellise tegevuse ulatust, mida võib asjakohaste riigi õigusaktide kohaselt käsitada kabotaažina, hõlmab riigisisene merekabotaaž käesolevas peatükis reisijate või kauba vedu ühest liidu liikmesriigis asuvast sadamast või kohast teise samas liidu liikmesriigis asuvasse sadamasse või kohta, k.a tema mandrilaval, nagu on sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis, ning ühest ja samast liidu liikmesriigis asuvast sadamast või kohast algavat ja seal lõppevat liiklust.

ii) lennutranspordi teenuste müük ja turustamine ning

iii) arvutipõhise ettetellimissüsteemi teenused.

ARTIKKEL 8.4

Mõisted

Käesolevas jaos tähendab „piiriülene teenuste osutamine“ teenuse osutamist:

a) ühe lepinguosalise territooriumilt teise lepinguosalise territooriumile ja

b) ühe lepinguosalise territooriumil teise lepinguosalise teenusetarbijale.

ARTIKKEL 8.5

Turulepääs

1. Seoses turulepääsuga piiriülese teenuste osutamise kaudu kohtleb lepinguosaline teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid vähemalt sama soodsalt, kui on ette nähtud erikohustuste tabelis kokku lepitud ja kindlaks määratud tingimuste ning piirangute kohaselt.

2. Sektorites, kus on võetud turulepääsuga seotud kohustused, ei tohi lepinguosaline piirkondlikus ulatuses ega kogu oma territooriumil vastu võtta ega säilitada järgmisi meetmeid, kui erikohustuste tabelis ei ole sätestatud teisiti:

a) piirangud teenuseosutajate arvule kas arvuliste kvootide, monopolide, teenuse osutamise ainuõiguste või majandusvajaduste testi nõude näol[1];

b) piirangud teenustealaste tehingute või vara koguväärtusele arvuliste kvootide või majandusvajaduste testi nõude näol ja

c) teenuste osutamise üldhulga või teenuste üldmahu piirangud, väljendatuna kinnitatud arvuliste ühikutena kvootides või majandusvajaduste testi nõudena[2].

[1] Lõike 2 punkt a hõlmab meetmeid, mis eeldavad piiriülese teenuste osutamise tingimusena seda, et teise lepinguosalise teenuseosutaja on asutatud lepinguosalise territooriumil artikli 8.8 „Mõisted“ punkti d tähenduses või et ta elab lepinguosalise territooriumil.

[2] Käesolev punkt ei hõlma lepinguosalise meetmeid, millega piiratakse teenuste osutamise sisendeid.

ARTIKKEL 8.6

Võrdne kohtlemine

1. Erikohustuste tabeliga ette nähtud sektorites ning vastavalt kõnealuses tabelis sätestatud tingimustele ja normidele kohtleb lepinguosaline kõigi piiriülest teenuste osutamist mõjutavate meetmete korral teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid vähemalt sama soodsalt, kui ta kohtleb omaenda samasuguseid teenuseid ja teenuseosutajaid.

2. Lepinguosaline võib täita lõike 1 nõude, võimaldades teise lepinguosalise teenustele ja teenuseosutajatele kas vormiliselt samasugust või vormiliselt teistsugust kohtlemist kui see, mida ta võimaldab omaenda samasugustele teenustele ja teenuseosutajatele.

3. Vormiliselt samasugust või vormiliselt teistsugust kohtlemist peetakse ebasoodsamaks, kui see muudab konkurentsitingimused lepinguosalise teenustele või teenuseosutajatele võrreldes teise lepinguosalise samasuguste teenuste või teenuseosutajatega soodsamaks.

4. Käesoleva artikli alusel võetud erikohustusi ei tõlgendata nii, et lepinguosaline oleks kohustatud hüvitama loomulikke ebasoodsaid konkurentsitingimusi, mis tulenevad vastavate teenuste või teenuseosutajate välismaisusest.

ARTIKKEL 8.7

**Erikohustuste tabel**

1. Sektorid, mille lepinguosaline vastavalt käesolevale jaole liberaliseerib, ning neis sektorites teise lepinguosalise teenuste ja teenuseosutajate suhtes erandina kohaldatavad turulepääsu ja võrdse kohtlemise piirangud on sätestatud erikohustuste tabelis.

2. Lepinguosaline ei tohi kehtestada uusi või diskrimineerivamaid meetmeid teise lepinguosalise teenustele või teenuseosutajatele võrreldes kohtlemisega, mida võimaldatakse lõike 1 kohaselt võetud erikohustustega.

C JAGU

ETTEVÕTLUS

ARTIKKEL 8.8

Mõisted

Käesolevas jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „juriidilise isiku filiaal“ – tegevuskoht või juriidiline isik, kellel ei ole omaette õiguslikku staatust ja on emaorganisatsiooni laiendus;

b) „majandustegevus“ – mis tahes majanduslikku laadi tegevus, välja arvatud valitsuse funktsioonide täitmisega seotud tegevus, st tegevus, mis ei toimu kaubanduslikel alustel ega ühe või mitme ettevõtjaga konkureerides;

c) „ettevõtja“ – lepinguosalise mis tahes isik, kes soovib tegeleda või tegeleb majandustegevusega ettevõtluse kaudu[1];

d) „ettevõtlus“ –

i) juriidilise isiku asutamine, omandamine või ülalpidamine või

ii) filiaali või esinduse loomine või pidamine

püsivate majandussidemete loomine või säilitamine lepinguosalise territooriumil majandustegevuse eesmärgil, sealhulgas, kuid mitte ainult, teenuse osutamiseks;

[1] Kui majandustegevusega ei tegele vahetult juriidiline isik, vaid sellega tegeletakse muude ettevõtlusvormide, nagu filiaali või esinduse kaudu, võimaldatakse ettevõtjale, sealhulgas juriidilisele isikule, sellise ettevõtluse kaudu siiski kohtlemine, mis on käesoleva lepingu alusel ettevõtjatele ette nähtud. Sellist kohtlemist võimaldatakse ka ettevõtlusele, mille kaudu tegeletakse majandustegevusega, kuid ei laiendata seda muudele ettevõtja osadele, mis asuvad väljaspool seda territooriumi, kus majandustegevusega tegeletakse.

e) lepinguosalise juriidilise isiku „tütarettevõtja“ – juriidiline isik, kes on sama lepinguosalise teise juriidilise isiku kontrolli all kooskõlas riigisisese õigusega[1].

ARTIKKEL 8.9

Kohaldamisala

Käesolevat jagu kohaldatakse selliste lepinguosalise vastuvõetud või säilitatud meetmete suhtes, mis mõjutavad ettevõtlust mis tahes majandustegevusalal, välja arvatud:

a) tuumamaterjalide kaevandamine, tootmine ja töötlemine[2];

b) relvade, laskemoona ja sõjavarustuse tootmine või nendega kauplemine;

c) audiovisuaalteenused;

[1] Lepinguosalise juriidilise isiku tütarettevõtja võib tähendada ka juriidilist isikut, kes on sama lepinguosalise teise juriidilise isiku teise tütarettevõtja tütarettevõtja.

[2] Suurema õiguskindluse huvides hõlmab tuumamaterjalide töötlemine kõiki tegevusi, mida on nimetatud rahvusvahelises majanduse tegevusalade klassifikaatoris, mis on esitatud ÜRO Statistikaametis (Statistical Papers, M seeria, nr 4, ISIC REV 3.1, 2002, kood 2330).

d) riigisisene merekabotaaž[1] ning

e) riigisisesed ja rahvusvahelised regulaarsed või mitteregulaarsed lennutransporditeenused ning liiklusõiguste teostamisega otseselt seotud teenused, välja arvatud:

i) õhusõidukite remondi- ja hooldusteenused, mille ajaks õhusõiduk liiklusest kõrvaldatakse;

ii) lennutranspordi teenuste müük ja turustamine ning

iii) arvutipõhise ettetellimissüsteemi teenused.

ARTIKKEL 8.10

Turulepääs

1. Seoses turulepääsuga ettevõtluse kaudu kohtleb lepinguosaline teise lepinguosalise ettevõtlust ja ettevõtjaid vähemalt sama soodsalt, kui on ette nähtud erikohustuste tabelis kokku lepitud ja kindlaks määratud tingimuste ning piirangute kohaselt.

[1] Ilma et see piiraks sellise tegevuse ulatust, mida võib asjakohaste riigi õigusaktide kohaselt käsitada kabotaažina, hõlmab riigisisene merekabotaaž käesolevas peatükis reisijate või kauba vedu ühest liidu liikmesriigis asuvast sadamast või kohast teise samas liidu liikmesriigis asuvasse sadamasse või kohta, k.a tema mandrilaval, nagu on sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis, ning ühest ja samast liidu liikmesriigis asuvast sadamast või kohast algavat ja seal lõppevat liiklust.

2. Sektorites, kus on võetud turulepääsuga seotud kohustused, ei tohi lepinguosaline piirkondlikus ulatuses ega kogu oma territooriumil vastu võtta ega säilitada järgmisi meetmeid, kui erikohustuste tabelis ei ole sätestatud teisiti:

a) piirangud ettevõtete arvule kas arvuliste kvootide, monopolide, ettevõtlusega seotud ainuõiguste või muude ettevõtlusega seotud nõuete, nagu majandusvajaduste testide nõude näol;

b) piirangud tehingute või vara koguväärtusele arvuliste kvootide või majandusvajaduste testi nõude vormis;

c) piirangud tehingute koguhulgale või toodangu kogumahule, väljendatuna kinnitatud arvuliste ühikutena kvootides või majandusvajaduse testi nõudena[1];

d) piirangud väliskapitali osalusele, väljendatuna kas välisaktsiaosaluse maksimaalse protsendimäärana või üksiku välisinvesteeringu või kõikide välisinvesteeringute kogusummana;

e) meetmed, millega piiratakse või nõutakse konkreetseid juriidilise üksuse või ühisettevõtte vorme, mille kaudu teise lepinguosalise ettevõtja võib tegeleda majandustegevusega, ning

[1] Lõike 2 punktid a, b ja c ei hõlma meetmeid, mis võetakse põllumajandustoote tootmise piiramiseks.

f) piirangud füüsiliste isikute koguarvule, välja arvatud artiklis 8.13 „Kohaldamisala ja mõisted“[1] määratletud juhtivtöötajate ja kõrgharidusega praktikantide puhul, kes võivad töötada konkreetses sektoris või keda ettevõtja võib tööle võtta ja kes on majandustegevuse rakendamiseks vajalikud ja sellega otseselt seotud, väljendatuna arvuliste ühikutena kvootides või majandusvajaduse testi nõudena.

ARTIKKEL 8.11

Võrdne kohtlemine

1. Erikohustuste tabeliga ette nähtud sektorites ning vastavalt sealsamas sätestatud tingimustele ja normidele kohtleb lepinguosaline kõigi ettevõtlust mõjutavate meetmete korral[2] teise lepinguosalise ettevõtlust ja ettevõtjaid vähemalt sama soodsalt, kui ta kohtleb omaenda samasugust ettevõtlust ja samasuguseid ettevõtjaid.

2. Lepinguosaline võib täita lõike 1 nõude, võimaldades teise lepinguosalise asutustele ja ettevõtjatele kas vormiliselt samasugust või vormiliselt teistsugust kohtlemist kui see, mida ta võimaldab omaenda samasugusele ettevõtlusele ja samasugustele ettevõtjatele.

[1] Suurema õiguskindluse huvides kohaldatakse juhtivtöötajate ja kõrgharidusega praktikantidega seotud meetmete ja piirangute suhtes artiklit 8.14 „Juhtivtöötajad ja kõrgharidusega praktikandid“.

[2] Käesolevas artiklis sätestatud kohustusi kohaldatakse ka nende meetmete suhtes, millega reguleeritakse ettevõtte juhatuse moodustamist, nagu kodakondsus- ja elukohanõuded.

3. Vormiliselt samasugust või vormiliselt teistsugust kohtlemist peetakse ebasoodsamaks, kui see muudab konkurentsitingimused lepinguosalise enda asutustele ja ettevõtjatele soodsamaks kui teise lepinguosalise samasugusele ettevõtlusele või samasugustele ettevõtjatele.

4. Käesoleva artikli põhjal võetud erikohustusi ei tõlgendata nii, et lepinguosaline on kohustatud hüvitama loomulikke ebasoodsaid konkurentsitingimusi, mis tulenevad vastava ettevõtluse või vastavate ettevõtjate välismaisusest.

ARTIKKEL 8.12

Erikohustuste tabel

1. Sektorid, mille lepinguosaline vastavalt käesolevale jaole liberaliseerib, ning neis sektorites teise lepinguosalise ettevõtluse ja ettevõtjate suhtes erandina kohaldatavad turulepääsu ja võrdse kohtlemise piirangud on sätestatud esimese lepinguosalise erikohustuste tabelis.

2. Lepinguosalised ei tohi kehtestada uusi või diskrimineerivamaid meetmeid teise lepinguosalise ettevõtlusele või ettevõtjatele võrreldes kohtlemisega, mida võimaldatakse vastavalt lõike 1 kohaselt võetud erikohustustele.

D JAGU

FÜÜSILISTE ISIKUTE AJUTINE KOHALOLEK
ÄRILISEL EESMÄRGIL

ARTIKKEL 8.13

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevat jagu kohaldatakse lepinguosaliste nende meetmete suhtes, mis seonduvad juhtivtöötajate, kõrgharidusega praktikantide ja äriteenuse müügiesindajate nende territooriumile sisenemise ja seal ajutise viibimisega kooskõlas artikli 8.1 „Eesmärk ja kohaldamisala“ lõikega 4.

2. Käesolevas jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „juhtivtöötajad“ – lepinguosalise juriidilise isiku heaks töötavad füüsilised isikud – välja arvatud mittetulundusühenduse töötajad –, kes vastutavad ettevõtte asutamise või selle nõuetekohase juhtimise, haldamise ja toimimise eest.

Juhtivtöötajad on muu hulgas ettevõtluse nimel ettevõtet külastavaid isikuid, kes vastutavad ettevõtte asutamise ja äriühingusiseselt üleviidavate isikute eest;

i) „ettevõtluse nimel ettevõtet külastavad isikud“ – kõrgel ametikohal töötavad füüsilised isikud, kes vastutavad ettevõtte asutamise eest. Nad ei tee tehinguid otse üldsusega ega saa töötasu vastuvõtva lepinguosalise riigis asuvast allikast ning

ii) „äriühingusiseselt üleviidavad isikud“ – füüsilised isikud, kes on olnud ühe lepinguosalise juriidilise isiku töötajad, või äriteenuseid pakkuva spetsialisti korral partnerid vähemalt ühe aasta ja kes viiakse ajutiselt üle teise lepinguosalise territooriumil asuvasse ettevõttesse (mis võib olla ettevõtte tütarettevõtja, filiaal või emaettevõte). Asjaomane füüsiline isik peab kuuluma ühte allpool nimetatud kategooriasse:

1. tegevjuhid:

   juriidilise isiku alluvuses töötavad füüsilised isikud, kes juhivad asutust, kellel on suur otsustusõigus ja kelle tegevust jälgib või juhib ettevõtte juhatus või aktsionäride nõukogu või samalaadne organ. Tegevjuhid ei täida otse juriidilise isiku teenuste osutamise või teenustega seotud ülesandeid;

2. juhid:

   juriidilise isiku alluvuses juhtival kohal töötavad füüsilised isikud, kes peaasjalikult juhivad asutust ja kelle tegevust jälgivad või juhivad kõrgema taseme tegevjuhid, ettevõtte juhatus või aktsionäride nõukogu või samalaadne organ, kaasa arvatud:

aa) asutatud ettevõtet või selle osakonda või allüksust juhtivad isikud;

bb) teiste järelevalve-, kutse- või juhtimistegevusega seotud töötajate üle järelevalvet ja kontrolli teostavad isikud ning

cc) isikud, kellel on õigus töötajaid tööle võtta ja neid töölt vabastada või anda soovitusi nende töölevõtmiseks, vabastamiseks või muudeks personalijuhtimise meetmeteks;

3. spetsialistid:

juriidilises isikus töötavad füüsilised isikud, kellel on ettevõtte tegevuse, uurimisseadmete, töövõtete või juhtimise seisukohalt olulisi harukordseid või eriteadmisi. Selliste teadmiste hindamisel võetakse lisaks ettevõtte tööks vajalikele teadmistele arvesse asjakohasel juhul ka seda, kas isikul on kõrge erialaoskuste tase tehnilisi eriteadmisi eeldavaks tööks või tegevuseks, ning tema kuuluvust akrediteeritud kutseala töötajate hulka;

b) „kõrgharidusega praktikandid“ – füüsilised isikud, kes on vähemalt ühe aasta olnud lepinguosalise juriidilise isiku töötajad, kellel on kõrgharidus ning kes viiakse ajutiselt üle teise lepinguosalise territooriumil asuva ettevõtte juurde, et edendada karjäärivõimalusi või saada äritegevuse korralduse ja meetoditega seotud väljaõpe[1];

[1] Võib nõuda, et vastuvõttev ettevõte esitaks eelnevalt heakskiitmiseks kogu viibimisaega hõlmava õppekava, mis tõendab, et viibimise eesmärk on väljaõpe. Pädevad asutused võivad nõuda, et väljaõpe oleks seotud omandatud ülikoolikraadiga.

c) „äriteenuse müügiesindajad“ – füüsilised isikud, kes esindavad lepinguosalise teenuseosutajat ning soovivad ajutiselt siseneda teise lepinguosalise territooriumile, et pidada kõnealuse teenuseosutaja nimel läbirääkimisi teenuste müügi üle või sõlmida teenuste müümise lepinguid. Nad ei müü otse üldsusele ega saa töötasu vastuvõtva lepinguosalise riigis asuvast allikast.

ARTIKKEL 8.14

Juhtivtöötajad ja kõrgharidusega praktikandid

1. Kõikides C jao „Ettevõtlus“ kohaselt liberaliseeritud sektorites võimaldab lepinguosaline teise lepinguosalise ettevõtjatel võtta oma ettevõttesse ajutiselt tööle selle teise lepinguosalise füüsilisi isikuid eeldusel, et tegemist on artiklis 8.13 „Kohaldamisala ja mõisted“ määratletud juhtivtöötajate või kõrgharidusega praktikantidega, ning võttes arvesse erikohustuste tabelis loetletud erandeid. Äriühingusisese üleviimise puhul on lubatud ajutiselt riiki siseneda ja seal viibida kuni kolm aastat, ettevõtluse eesmärgil ettevõtet külastavate isikute puhul 90 päeva 12 kuu kohta ja kõrgharidusega praktikantide puhul kuni üks aasta. Äriühingusiseste üleviimiste korral võib seda perioodi vastavalt siseriiklikule õigusele pikendada veel kuni kahe aasta võrra[1].

[1] Suurema õiguskindluse huvides ning ilma, et see piiraks artikli 8.1 „Eesmärk ja kohaldamisala“ lõike 4 kohaldamist, ei võimalda kirjeldatud sätete alusel lepinguosalise territooriumil viibimine äriühingusiseselt üle viidud isikul taotleda asjaomase lepinguosalise riigis alalist elamisluba ega kodakondsust.

2. C jao „Ettevõtlus“ kohaselt liberaliseeritud sektorites ei tohi lepinguosaline säilitada ega vastu võtta meetmeid, mis piiravad selliste füüsiliste isikute koguarvu, keda ettevõtja võib juhtivtöötajate või kõrgharidusega praktikantidena üle viia, väljendatuna konkreetses sektoris kinnitatud arvuliste ühikutena kvootides, ega meetmeid, millega nähakse ette majandusvajaduste testi nõue või diskrimineerivad piirangud, juhul kui erikohustuste tabelis ei ole sätestatud teisiti.

ARTIKKEL 8.15

Äriteenuse müügiesindajad

Kõikides B jao „Piiriülene teenuste osutamine“ või C jao „Ettevõtlus“ kohaselt liberaliseeritud sektorites ja erikohustuste tabelis loetletud erandeid arvesse võttes võimaldab lepinguosaline äriteenuse müügiesindajatel ajutiselt riiki siseneda ja seal viibida kuni 90 päeva 12 kuu kohta[1].

[1] Käesolev artikkel ei piira õigusi ega kohustusi, mis tulenevad Singapuri ja liidu liikmesriigi vahelisest kahepoolsest viisavabaduslepingust.

E JAGU

ÕIGUSRAAMISTIK

1. ALAJAGU

ÜLDKOHALDATAVAD SÄTTED

ARTIKKEL 8.16

Kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine

1. Ükski käesoleva artikli säte ei takista lepinguosalist nõudmast, et füüsilisel isikul peab olema vajalik kvalifikatsioon ja/või erialane töökogemus, mida nõutakse vastavas sektoris sellel territooriumil, kus teenust osutatakse.

2. Lepinguosalised julgustavad oma territooriumil asuvaid asjakohaseid kutseasutusi töötama vastastikuse tunnustamise kohta välja ühised soovitused ja esitama need artikli 16.2 „Erikomiteed“ alusel asutatud teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komiteele. Sellist soovitust peavad toetama järgmised tõendid:

a) kavandatava kutsekvalifikatsioonide vastastikust tunnustamist käsitleva lepingu (edaspidi „vastastikuse tunnustamise leping“) majanduslik väärtus ning

b) kõnealuste kordade kokkusobivus, st ulatus, mil määral lepinguosaliste kohaldatavad kriteeriumid teatavate ettevõtjate ja teenuseosutajate lubadele, litsentsidele, tegevusele ja sertifitseerimisele kattuvad.

3. Pärast ühise soovituse saamist vaatab teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komitee selle mõistliku aja jooksul läbi, et teha kindlaks, kas soovitus on käesoleva lepinguga kooskõlas.

4. Kui lõikes 2 sätestatud teabe alusel peetakse soovitust käesoleva lepinguga kooskõlas olevaks, astuvad lepinguosalised vajalikud sammud, et pidada oma pädevate asutuste või lepinguosalise volitatud esindajate kaudu läbirääkimisi vastastikuse tunnustamise lepingu asjus.

ARTIKKEL 8.17

Läbipaistvus

Lepinguosalised vastavad viivitamata kõikidele teise lepinguosalise spetsiifilise teabe taotlustele mis tahes sellise tema üldkohaldatava meetme või rahvusvahelise lepingu kohta, mis on seotud käesoleva peatükiga või mõjutab seda. Lepinguosalised loovad vastavalt artiklile 13.4 „Päringud ja kontaktasutused“ ühe või mitu teabekeskust, mis annavad teise lepinguosalise ettevõtjatele ja teenuseosutajatele taotluse alusel konkreetset teavet kõikides niisugustes küsimustes.

## 2. ALAJAGU

## SISERIIKLIKUD ÕIGUSNORMID

### ARTIKKEL 8.18

### Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevat alajagu kohaldatakse lepinguosaliste nende meetmete suhtes, mis on seotud litsentsimisnõuete ja -menetlustega või kvalifikatsiooninõuete ja -menetlustega, mis mõjutavad:

a) artiklis 8.4 „Mõisted“ määratletud piiriülest teenuste osutamist;

b) artiklis 8.8 „Mõisted“ määratletud juriidiliste ja füüsiliste isikute ettevõtlust nende territooriumil;

c) artiklis 8.13 „Kohaldamisala ja mõisted“ osutatud füüsiliste isikute ajutist viibimist nende territooriumil.

2. Käesolevaid juhtmõtteid kohaldatakse üksnes neis sektorites, kus lepinguosaline on võtnud erikohustusi, ja nende erikohustuste kehtimise ulatuses.

3. Neid juhtmõtteid ei kohaldata meetmete suhtes niivõrd, kuivõrd meetmed kujutavad endast piiranguid, mis on esitatud artiklites 8.5 „Turulepääs“ ja 8.10 „Turulepääs“ ja/või artiklites 8.6 „Võrdne kohtlemine“ ja 8.11 „Võrdne kohtlemine“.

4. Käesolevas alajaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „pädevad asutused“ – keskvalitsus, piirkondlik või kohalik omavalitsus või keskvalitsuse, piirkondliku või kohaliku omavalitsuse või ametiasutuste delegeeritud ülesandeid täitev ametiasutus või valitsusväline organ, kes teeb otsuseid seoses loa andmisega teenuse osutamiseks, sealhulgas ettevõtluse kaudu, või seoses loa andmisega ettevõtluseks muus majandusvaldkonnas kui teenused;

b) „litsentsimismenetlused“ – halduslikud või menetluslikud eeskirjad, mida füüsiline või juriidiline isik peab järgima, et tõendada oma vastavust litsentsimisnõuetele, kui ta taotleb teenuse osutamise või ettevõtluse luba muus majandusvaldkonnas kui teenused, sealhulgas litsentsi muutmist või pikendamist;

c) „litsentsimisnõuded“ – sisulised nõuded lisaks kvalifikatsiooninõuetele, mida füüsiline või juriidiline isik peab täitma, et saada, muuta või pikendada luba teenuse osutamiseks või ettevõtluseks muus majandusvaldkonnas kui teenused;

d) „kvalifikatsioonimenetlused“ – halduslikud või menetluslikud eeskirjad, mida füüsilised isikud peavad täitma selleks, et tõestada kvalifikatsiooninõuete täitmist teenuste osutamise loa saamiseks;

e) „kvalifikatsiooninõuded“ – sisulised nõuded, mis on seotud füüsilise isiku pädevusega osutada teatavat teenust, mida peab tõendama teenuse osutamise loa saamiseks.

ARTIKKEL 8.19

Litsentsimise ja kvalifitseerimise tingimused

1. Lepinguosalised tagavad, et litsentsimisnõuete ja -menetlustega ning kvalifikatsiooninõuete ja -menetlustega seotud meetmed põhinevad kriteeriumidel, mis on:

a) selged,

b) objektiivsed ja läbipaistvad ning

c) varem kehtestatud ning üldsusele ja huvitatud isikutele kättesaadavad.

2. Luba või litsents antakse kättesaadavuse korral niipea, kui nõuetekohase läbivaatamisega on kindlaks tehtud, et tingimused on täidetud.

3. Lepinguosalised asutavad või säilitavad kohtu, vahekohtu või halduskohtu või menetlused, mis kahju kannatanud ettevõtja või teenuseosutaja taotluse korral võimaldavad viivitamata läbi vaadata ettevõtlust, piiriülest teenuste osutamist või füüsiliste isikute ajutist ärilisel eesmärgil riigis viibimist mõjutavad haldusotsused ja vajaduse korral võtta asjakohaseid heastamismeetmeid. Kui kõnealused menetlused sõltuvad asutusest, kellele on usaldatud asjaomase haldusotsuse tegemine, tagavad lepinguosalised, et menetlused kindlustaksid tõepoolest objektiivse ja erapooletu läbivaatamise.

Käesoleva lõike sätteid ei tõlgendata nii, et lepinguosaline on kohustatud asutama eespool nimetatud kohtuid või määrama menetlusi juhul, kui see oleks vastuolus tema põhiseadusliku struktuuri või õigussüsteemi olemusega.

ARTIKKEL 8.20

Litsentsimis- ja kvalifikatsioonimenetlused

1. Lepinguosalised tagavad, et litsentsimis- ja kvalifikatsioonimenetlused ja -formaalsused on võimalikult lihtsad ning ei muuda teenuse osutamist põhjendamatult keeruliseks ega lükka seda edasi. Taotlejatelt seoses taotluse esitamisega nõutavad litsentsimistasud[1] peavad olema mõistlikud ja mitte piirama teenuse osutamist.

2. Lepinguosalised tagavad, et pädevate asutuste kasutatavad menetlused ja otsused litsentsi või loa andmise käigus on kõikide taotlejate suhtes erapooletud. Pädevad asutused peaksid jõudma otsuseni sõltumatult ja ei tohiks olla aruandekohustuslikud ühegi teenuseosutaja ees, kes osutab teenuseid, millele litsentsi või luba taotletakse.

3. Kui taotluste esitamiseks on kindel tähtaeg, jäetakse taotlejale mõistlikult aega taotluse esitamiseks. Pädev asutus alustab taotluse töötlemist ilma asjatult viivitamata. Võimaluse korral tuleb elektroonilisi taotlusi vastu võtta samadel tingimustel kui paberkandjal taotlusi.

[1] Litsentsi või loaga seotud tasud ei hõlma makseid enampakkumise, pakkumise või muul mittediskrimineerival viisil kontsessiooni andmise eest või kohustuslikke makseid universaalteenuse osutamise eest.

4. Lepinguosalised tagavad, et taotluse töötlemine, sealhulgas lõpliku otsuse tegemine, lõpetatakse mõistliku aja jooksul pärast tervikliku taotluse esitamist. Lepinguosalised püüavad kehtestada taotluse töötlemiseks normaalse tähtaja.

5. Kui pädev asutus saab taotluse, mida ta peab ebaterviklikuks, teatab ta sellest taotlejale mõistliku aja jooksul, teeb võimaluste piires kindlaks, millist lisateavet on vaja taotluse täitmiseks, ning annab taotlejale võimaluse puudused parandada.

6. Originaaldokumentide asemel tuleks võimaluse korral aktsepteerida kinnitatud koopiaid.

7. Kui pädev asutus taotluse tagasi lükkab, teavitatakse taotlejat sellest kirjalikult ning asjatult viivitamata. Põhimõtteliselt tuleks taotlejale taotluse korral teatavaks teha ka taotluse tagasilükkamise põhjused ja otsuse vaidlustamise tähtaeg. Võimaluse korral peaks taotlejal olema võimalik esitada mõistliku tähtaja jooksul taotlus uuesti.

8. Lepinguosalised tagavad, et litsents või luba jõustub pärast selle andmist asjatute viivitusteta kooskõlas loas või litsentsis määratud tingimustega.

3. ALAJAGU

ARVUTITEENUSED

ARTIKKEL 8.21

Arvutiteenused

1. Arvutiteenuste alal, mis on liberaliseeritud kooskõlas B jaoga „Piiriülene teenuste osutamine“, C jaoga „Ettevõtlus“ ja D jaoga „Füüsiliste isikute ajutine kohalolek ärilisel eesmärgil“, järgivad lepinguosalised alljärgnevates lõigetes sätestatud käsitust.

2. Lepinguosalised mõistavad, et CPC[1] 84 (ÜRO koodeks, mida kasutatakse arvutiteenuste ja nendega seotud teenuste kirjeldamiseks) hõlmab kõiki arvutiteenuseid ja nendega seotud teenuseid. Tehnoloogia arengu tulemusena pakutakse neid teenuseid üha enam omavahel seotud teenuste kogumi või paketina, mis võib sisaldada mõningaid või kõiki lõikes 3 nimetatud põhifunktsioone. Näiteks sellised teenused nagu veebi- või domeenimajutus, andmekaevandamisteenused ja arvutusvõrgu teenused on arvutiteenuste põhifunktsioonide kogumid.

[1] CPC on ühtne tooteklassifikaator, mis on esitatud ÜRO Statistikaametis, Statistical Papers, seeria M, nr 77, CPC prov, 1991.

3. Arvutiteenused ja nendega seotud teenused, olenemata sellest, kas neid osutatakse võrgu, sealhulgas interneti kaudu, on kõik teenused, mille sisuks on mõni järgmine või järgmiste kombinatsioon:

a) konsulteerimine, kohandamine, strateegia, analüüsimine, kavandamine, kirjeldamine, projekteerimine, arendamine, paigaldamine, käivitamine, ühildamine, katsetamine, silumine, ajakohastamine, kasutajatugi, tehniline abi või arvutite või arvutisüsteemide haldamine;

b) konsulteerimine, strateegia, analüüsimine, kavandamine, kirjeldamine, projekteerimine, arendamine, paigaldamine, käivitamine, ühildamine, katsetamine, silumine, ajakohastamine, kohandamine, hooldamine, kasutajatugi, tehniline abi, tarkvara haldamine või kasutamine[1];

c) andmetöötlus-, andmesalvestus-, andmehoiu- ja andmebaasiteenused;

d) kontoriseadmete, sealhulgas arvutite hooldus- ja remonditeenused ning

e) tarkvara, arvutite või arvutisüsteemidega seotud, mujal nimetamata koolitusteenused klientide töötajatele.

[1] „Tarkvara“ tähendab juhiste kogumit, mida on vaja arvutite töölepanekuks ja nendega suhtlemiseks. Konkreetsete rakenduste (rakendustarkvara) jaoks võib arendada mitu eri programmi ning kliendil võib olla võimalik valida poes müüdavate valmisprogrammide (pakendatud tarkavara) kasutamise, erinõuetele vastavate eriprogrammide arendamise (kohandatud tarkvara) või nende kahe kombinatsiooni kasutamise vahel.

4. Lepinguosalised mõistavad, et paljudel juhtudel võimaldavad arvutiteenused ja nendega seotud teenused osutada muid teenuseid,[1] nii elektrooniliste kui ka muude vahendite kaudu. Siiski on sellistel juhtudel oluline eristada arvutiteenuseid ja nendega seotud teenuseid (näiteks veebimajutus või rakendusmajutus) ning muid teenuseid,[2] mida arvutiteenused ja nendega seotud teenused võimaldavad. Muud teenused, olenemata sellest, kas need osutuvad võimalikuks tänu arvutiteenustele ja nendega seotud teenustele või mitte, ei ole CPC 84ga hõlmatud.

## 4. ALAJAGU

## POSTITEENUSED

### ARTIKKEL 8.22

### Konkurentsivastaste võtete tõkestamine postiteenuste valdkonnas[3]

Lepinguosalised kehtestavad või säilitavad asjakohased meetmed,[4] et postiteenuse osutajad, kes kas üksi või üheskoos moodustavad asjakohasel postiteenuste turul peamise teenuseosutaja, ei saaks võtta kasutusele konkurentsivastaseid võtteid või jätkata nende kasutamist.

---

[1] Nt W/120.1.A.b. (majandusarvestus-, auditeerimis- ja raamatupidamisteenused), W/120.1.A.d. (arhitektuursed teenused), W/120.1.A.h. (meditsiini- ja hambaraviteenused), W/120.2.D (audiovisuaalteenused), W/120.5. (haridusteenused).

[2] Vt eelmine joonealune märkus.

[3] Suurema õiguskindluse huvides kohaldatakse artiklit 8.22 „Konkurentsivastaste võtete tõkestamine postiteenuste valdkonnas“ üksnes põhiliste kirjateenustega seotud meetmete suhtes.

[4] Asjakohaste meetmete säilitamine hõlmab selliste meetmete tõhusat jõustamist.

ARTIKKEL 8.23

Reguleerivate asutuste sõltumatus

Reguleerivad asutused peavad olema postiteenuste osutajatest lahus ning ei tohi olla nende ees vastutavad. Reguleerivate asutuste otsused ja nende kasutatavad menetlused on erapooletud kõikide turul osalejate suhtes.

5. ALAJAGU

TELEKOMMUNIKATSIOONITEENUSED

ARTIKKEL 8.24

Kohaldamisala

1. Käesolevat alajagu kohaldatakse nende meetmete suhtes, mis mõjutavad kaubandust telekommunikatsiooniteenuste valdkonnas, ning selles sätestatakse kõigi B–D jagude kohaselt liberaliseeritavate telekommunikatsiooniteenuste õigusraamistiku põhimõtted.

2. Käesolevat alajagu ei kohaldata ühegi sellise meetme suhtes, mille lepinguosaline võtab vastu või säilitab seoses raadio- või televisioonisaadete kaabel- või ringhäälinguleviga.

3. Ühtki käesoleva alajao sätet ei tõlgendata nii, et see:

a) kohustaks lepinguosalist lubama teise lepinguosalise teenuseosutajal asutada, ehitada, omandada, liisida, hallata või pakkuda telekommunikatsioonivõrke või -teenuseid, mis ei ole sätestatud erikohustuste tabelis; või

b) kohustaks lepinguosalist asutama, ehitama, omandama, liisima, haldama või pakkuma telekommunikatsioonivõrke või -teenuseid, kui selliseid võrke või teenuseid üldiselt üldsusele ei pakuta, või kohustaks lepinguosalist nõudma seda teenuseosutajalt.

4. Lepinguosalised kehtestavad, säilitavad, muudavad või tühistavad teenuseosutajate õigused ja kohustused, mis on sätestatud artiklis 8.26 „Juurdepääs üldkasutatavatele telekommunikatsioonivõrkudele ja -teenustele ning nende kasutamine“, artiklis 8.28 „Võrkude vastastikune sidumine“, artiklis 8.29 „Peamiste teenuseosutajate vastastikune sidumine“, artiklis 8.30 „Peamiste teenuseosutajate käitumine“, artiklis 8.32 „Eraldatud võrguelemendid“, artiklis 8.33 „Ühispaiknemine“, artiklis 8.34 „Jaemüük“, artiklis 8.35 „Vahendite jagamine“, artiklis 8.36 „Rendiliiniteenuste osutamine“ ja artiklis 8.38 „Merealuse kaabli maabumiskohad“, viisil, mis on kooskõlas tema riikliku õigusega ja telekommunikatsiooniturge reguleerivate riigisiseste menetlustega. Liidu jaoks sisaldavad sellised menetlused liidu reguleerijate analüüsi liidu asjakohastes õigusaktides sätestatud asjakohaste toote- ja teenuseturgudude kohta, teenuseosutaja tunnistamist märkimisväärse turujõuga teenuseosutajaks, ning reguleerijate analüüsil põhinevat otsust kehtestada, säilitada, muuta või tühistada sellised õigused või kohustused.

ARTIKKEL 8.25

Mõisted

Käesolevas alajaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „raadio- ja teleringhääling“ – katkematu ülekandevoog, kas juhtmega või juhtmeta vahendite kaudu, hoolimata algse edastaja asukohast, ning mida on vaja audio- ja/või visuaalprogrammi signaalide vastuvõtmiseks ja/või kuvamiseks üldsuse või mõne selle osa poolt, kuid mis ei hõlma operaatoritevahelisi ühenduskanaleid;

b) „lõppkasutaja“ – teenuse tarbija või teenuse osutaja, kellele pakutakse üldkasutatavat telekommunikatsioonivõrku või -teenust muuks otstarbeks kui üldkasutatava telekommunikatsioonivõrgu või teenuse edasi pakkumiseks;

c) „olulised vahendid“ – üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste vahendid:

   i) mida pakub ainult üks või valdavalt üks tarnija või piiratud arv tarnijaid ja

   ii) mille asendamine teenuse osutamiseks ei ole majanduslikult või tehniliselt teostatav;

d) „vastastikune sidumine“ – üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujate ühendamine, mis võimaldab ühe teenuseosutaja teenuse kasutajatel suhelda teise teenuseosutaja kasutajatega ning kasutada teise teenuseosutaja teenuseid;

e) „peamine teenuseosutaja“ – üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkuja, kes on võimeline mõjutama oluliselt asjaomasel üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste turul osalemise tingimusi hinna ja pakkumise osas:

i) oluliste vahendite kontrollimise kaudu või

ii) oma positsiooni turul kasutades,

f) „mittediskrimineeriv kohtlemine“ – kohtlemine, mis ei ole ebasoodsam kui see, mida võimaldatakse teistele samasuguste üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste kasutajatele samasugustel asjaoludel;

g) „numbri liikuvus“ – üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste lõppkasutajate võimalus säilitada sama kategooria üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujaid vahetades samas asukohas samad telefoninumbrid ilma teenuse kvaliteeti, usaldusväärsust või mugavust kahjustamata;

h) „üldkasutatav telekommunikatsioonivõrk“ – telekommunikatsioonivõrk, millelt lepinguosaline nõuab üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutamist võrgu kindlaksmääratud lõpp-punktide vahel;

i) „üldkasutatav telekommunikatsiooniteenus“ – mis tahes telekommunikatsiooniteenus, mida tuleb lepinguosalise sõnaselge või tegeliku nõudmise kohaselt avalikkusele üldiselt osutada;

j) „merealuse kaabli maabumiskoht“ – koht ja hooned, kuhu rahvusvahelised merealused kaablid suubuvad ja kus need lõppevad ning on ühendatud tagasiühenduslülide abil;

k) „telekommunikatsioon“ – signaalide edastamine ja vastuvõtmine mis tahes elektromagnetilisel teel;

l) „telekommunikatsiooniteenused“ – kõik teenused, mille sisu on elektromagnetiliste signaalide edastamine ja vastuvõtmine, välja arvatud raadio- ja teleringhääling ja majandustegevus, mis seisneb edastamiseks telekommunikatsiooni vajava sisu pakkumises; ning

m) „telekommunikatsiooni reguleeriv asutus“ – riiklik organ või riiklikud organid, kes vastutavad telekommunikatsiooni reguleerimise eest.

ARTIKKEL 8.26

Juurdepääs üldkasutatavatele telekommunikatsioonivõrkudele ja -teenustele ning nende kasutamine

1. Lepinguosalised tagavad, et kõigil teise lepinguosalise teenuseosutajatel on juurdepääs tema territooriumil või üle tema piiride pakutavatele üldkasutatavatele telekommunikatsioonivõrkudele ja -teenustele, sealhulgas renditavatele eraliinidele, ning et nad saavad neid kasutada mõistlikel, mittediskrimineerivatel ja läbipaistvatel tingimustel, sealhulgas tingimustel, mis on sätestatud lõigetes 2 ja 3.

2. Lepinguosalised tagavad, et sellistel teenuseosutajatel on lubatud:

a) osta või rentida ning liita terminali- või muu seade, mis ühendub üldkasutatava telekommunikatsioonivõrguga;

b) siduda renditud või isiklikud eraliinid tema territooriumil või üle tema piiride asuvate üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ja -teenustega või teiste teenuseosutajate renditud või neile kuuluvate liinidega ning

c) kasutada muid vabalt valitud operatsiooniprotokolle peale nende, mida on vaja selleks, et tagada telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste üldine kättesaadavus üldsusele.

3. Lepinguosalised tagavad, et teise lepinguosalise kõik teenuseosutajad võivad kasutada üldkasutatavaid telekommunikatsioonivõrke ja -teenuseid info edastamiseks tema territooriumil või piiriüleselt, kaasa arvatud selliste teenuseosutajate ettevõttesisesteks sideteenusteks ja lepinguosalise territooriumil andmebaasides sisalduvale või muul masinloetaval viisil salvestatud infole juurdepääsemiseks. Lepinguosalise mis tahes uutest või muudetud meetmetest, mis oluliselt mõjutavad sellist kasutamist, tuleb teatada teisele lepinguosalisele ja nende üle konsulteeritakse.

## ARTIKKEL 8.27

## Teabe konfidentsiaalsus

Lepinguosalised tagavad üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste kaudu toimuva telekommunikatsiooni ja sellega seotud liiklusandmete konfidentsiaalsuse, piiramata seejuures teenustekaubandust.

ARTIKKEL 8.28

Võrkude vastastikune sidumine[1]

1. Lepinguosalised tagavad, et teenuseosutajal, kellel on lubatud pakkuda üldkasutatavaid telekommunikatsioonivõrke või -teenuseid, on õigus ja kohustus pidada vastastikust sidumist käsitlevaid läbirääkimisi teiste üldkasutatavaid telekommunikatsioonivõrke ja -teenuseid pakkuvate teenuseosutajatega. Vastastikune sidumine tuleks leppida kokku osapooltevaheliste äriläbirääkimiste tulemusena.

2. Reguleerivad asutused tagavad, et teenuseosutajad, kes saavad vastastikuse sidumise korra üle peetavate läbirääkimiste käigus teiselt ettevõtjalt teavet, kasutaksid kõnealust teavet üksnes sel eesmärgil, mille jaoks see on antud, ja peaksid alati kinni edastatud või salvestatud teabe konfidentsiaalsuse tagamise nõudest.

ARTIKKEL 8.29

Peamiste teenuseosutajate vastastikune sidumine

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema territooriumil asuv peamine teenuseosutaja võimaldab vastastikust sidumist teise lepinguosalise üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujate vahendite ja seadmetega peamise teenuseosutaja võrgu mis tahes tehniliselt teostatavas punktis. Selline vastastikune sidumine toimub:

[1] Käesoleva artikli ning artikli 8.30 „Peamiste teenuseosutajate käitumine“ kohaldamisel tunnistatakse üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste pakkuja peamiseks teenuseosutajaks kooskõlas lepinguosalise siseriikliku õiguse ja menetlustega.

a) mittediskrimineerivatel tingimustel (sealhulgas tehnilised normid ja kirjeldused) ja mittediskrimineerivate tasumääradega ning kvaliteediga, mis ei ole halvem kui see, mis võimaldatakse sellise peamise teenuseosutaja omaenda samasugustele teenustele või mitteseotud üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujate, tütarettevõtjate või muude sidusettevõtete samasugustele teenustele;

b) õigel ajal, läbipaistvatel ja mõistlikel tingimustel (sealhulgas tehnilised normid ja spetsifikatsioonid) ning läbipaistvate ja mõistlike kulupõhiste tasumääradega, pidades silmas majanduslikku teostatavust, ning piisavalt eraldatult, et teenuse osutaja ei peaks maksma võrgu osade või vahendite eest, mida ta ei vaja osutatava teenuse jaoks, ning

c) taotluse korral lisaks enamikule üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste pakkujate pakutavatele võrgu lõpp-punktidele ka muudes punktides tasu eest, mis kajastab vajalike lisaseadmete ehitamise kulusid.

2. Lepinguosalised tagavad, et nende territooriumil asuvad peamised teenuseosutajad teeksid üldsusele kättesaadavaks kas oma vastastikuse sidumise lepingud või vastastikuse sidumise standardpakkumise.

3. Peamise teenuseosutaja telekommunikatsioonivõrkude vastastikuse sidumise suhtes kohaldatav kord tuleb teha üldsusele kättesaadavaks.

4. Kui üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujad ei suuda lahendada vaidlusi seoses tingimuste ja tasudega, mille alusel peamine teenuseosutaja vastastikust sidumist pakub, pöörduvad nad reguleeriva asutuse poole, kes üritab vaidlused lahendada võimalikult kiiresti ja igal juhul 180 päeva jooksul alates tema poole pöördumisest, ehkki tingimusel, et keeruliste vaidluste lahendamine võib võtta kauem kui 180 päeva.

ARTIKKEL 8.30

Peamiste teenuseosutajate käitumine

1. Lepinguosalised võivad kehtestada peamistele teenuseosutajatele mittediskrimineerimise kohustusi seoses telekommunikatsioonivõrkude vastastikuse sidumise ja/või nendele juurdepääsuga.

2. Mittediskrimineerimiskohustused tagavad eelkõige selle, et peamine teenuseosutaja kohaldab teiste samaväärseid teenuseid osutavate teenuseosutajate suhtes samasuguste asjaolude korral samaväärseid tingimusi ja osutab teistele teenuseid ja annab teavet samadel tingimustel ja samasuguse kvaliteediga nagu enda või oma tütarettevõtjate või partnerite teenuste puhul.

ARTIKKEL 8.31

Peamiste teenuseosutajate suhtes kohaldatavad konkurentsi tagamise meetmed

Lepinguosalised kehtestavad või säilitavad asjakohased meetmed,[1] et üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujad, kes kas üksi või koos moodustavad tema territooriumil peamise teenuseosutaja, ei saaks võtta kasutusele konkurentsivastaseid võtteid või jätkata nende kasutamist. Konkurentsivastased võtted on eelkõige:

a) konkurentsivastase ristsubsideerimise kasutamine või liiga väike erinevus hulgi- ja jaehindade vahel;

b) konkurentidelt saadud teabe kasutamine konkurentsivastasel viisil;

[1] Asjakohaste meetmete säilitamine hõlmab selliste meetmete tõhusat jõustamist.

c) teistele üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujatele sellise tehnilisi vahendeid käsitleva teabe ja asjakohase kommertsteabe õigeaegne avaldamata jätmine, mis on neile üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutamiseks vajalik;

d) teenuste hinna kujundamine viisil, mis tõenäoliselt piirab ebamõistlikult konkurentsi, näiteks turuvallutuslik hinnakujundus.

ARTIKKEL 8.32

Eraldatud võrguelemendid

1. Lepinguosalised kehtestavad peamistele teenuseosutajatele kohustuse täita mõistlikud taotlused teatavatele võrguelementidele ja nendega seotud vahenditele eraldatult juurdepääsu saamise ja kasutamise kohta mis tahes tehniliselt teostatavas punktis õigeaegselt ning mõistlikel, läbipaistvatel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, eelkõige:

a) lubada juurdepääsu teatavatele võrguelementidele ja/või vahenditele, sealhulgas võrguelementidele, mis ei ole aktiivsed, ja/või eraldatud juurdepääsu kohalikule kliendiliinile, et muu hulgas võimaldada abonendiliini jaepakkumisi;

b) võimaldada avatud juurdepääsu tehnilistele liidestele, protokollidele ja muudele võtmetehnoloogiatele, mis on virtuaalvõrguteenuste koostalitlusvõimeks tingimata vajalikud;

c) pakkuda ühispaiknemist ning

d) osutada teenuseid, mida on vaja lõppkasutajatele läbivteenuste koostalitlusvõime tagamiseks.

2. Kui lepinguosaline kaalub lõikes 1 osutatud kohustusi, võib ta muu hulgas arvesse võtta järgmisi tegureid:

a) konkureerivate vahendite kasutamise või paigaldamise tehniline ja majanduslik teostatavus, võttes arvesse asjaomase vastastikuse sidumise ja/või juurdepääsu laadi ja liiki, sealhulgas muude juurdepääsutoodete (näiteks juurdepääs kaablikanalisatsioonile) teostatavust;

b) kavandatava juurdepääsu pakkumise teostatavus, võrreldes kasutatavate mahtudega;

c) vahendi omaniku esialgse investeeringu suurus, võttes arvesse investeerimisega kaasnevaid riske, ning

d) vajadus kaitsta tõhusat ja jätkusuutlikku konkurentsi.

ARTIKKEL 8.33

Ühispaiknemine

1. Lepinguosalised tagavad, et nende territooriumil asuvad peamised teenuseosutajad pakuksid teise lepinguosalise üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujatele selliste seadmete füüsilist ühispaiknemist, mis on vajalikud vastastikuseks sidumiseks või juurdepääsuks eraldatud võrguelementidele, kiiresti ning mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel.

2. Lepinguosalised võivad kooskõlas siseriikliku õigusega määrata kindlaks kohad, kus nõutakse nende territooriumil asuvatelt peamistelt teenuseosutajatelt lõike 1 kohast ühispaiknemise pakkumist.

ARTIKKEL 8.34

Jaemüük

Lepinguosalised tagavad, et nende territooriumil asuvad peamised teenuseosutajad pakuksid teise lepinguosalise üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujatele jaemüügiks üldkasutatavaid telekommunikatsiooniteenuseid, mida sellised peamised teenuseosutajad pakuvad jaemüügiks lõppkasutajatele kooskõlas käesoleva alajao sätetega ning eelkõige artikliga 8.32 „Eraldatud võrguelemendid“.

ARTIKKEL 8.35

Vahendite jagamine

1. Lepinguosalistel on võimalik, võttes arvesse proportsionaalsuse põhimõtet, kehtestada peamisele teenuseosutajale, kellel on õigus paigaldada vahendeid riigi- või eraomandile, selle kohale või selle alla, kohustus jagada selliseid vahendeid või omandit, sealhulgas hooneid, hoonete sissepääse, hoonete juhtmestikku, maste, antenne, torne ja muid tugikonstruktsioone, teibaid, kaablikanaleid, juhtmeid, pääseluuke ja kaablikappe.

2. Kumbki lepinguosaline võib kooskõlas siseriikliku õigusega määrata kindlaks vahendid, millele ta nõuab lõike 1 kohaselt oma territooriumil asuvalt peamistelt teenuseosutajatelt juurdepääsu alusel, et selliseid vahendeid ei saa majandusliku või tehnilise teostatavuse tõttu konkureeriva teenuse osutamiseks asendada.

ARTIKKEL 8.36

Rendiliiniteenuste osutamine

Lepinguosalised tagavad, et nende territooriumil asuvad peamised rendiliiniteenuste osutajad pakuksid teise lepinguosalise juriidilistele isikutele rendiliiniteenuseid, mis on üldkasutatavad telekommunikatsiooniteenused, kiiresti ning mõistlikel, mittediskrimineerivatel ja läbipaistvatel tingimustel.

ARTIKKEL 8.37

Numbri liikuvus

Lepinguosalised tagavad, et nende territooriumil asuvad üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutajad tagavad tehnilise teostatavuse piires, kiiresti ja mõistlikel tingimustel numbri liikuvuse asjaomase lepinguosalise määratud teenuste vahel.

ARTIKKEL 8.38

Merealuse kaabli maabumiskohad

Lepinguosalised tagavad juurdepääsu oma territooriumil asuvatele merealustele kaablisüsteemidele, sealhulgas maabumisrajatistele, kui teenuseosutajal on õigus kasutada merealust kaablisüsteemi üldkasutatava telekommunikatsiooniteenusena, mõistlikel, mittediskrimineerivatel ja läbipaistvatel tingimustel.

ARTIKKEL 8.39

Sõltumatu reguleeriv asutus

1. Lepinguosalised tagavad, et telekommunikatsiooni reguleeriv asutus on eraldiseisev telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste või telekommunikatsiooniseadmete pakkujatest ega vastuta nende ees. Selleks tagavad lepinguosalised, et telekommunikatsiooni reguleerival asutusel ei ole sellise teenuseosutajaga seoses finantshuve ning ta ei kontrolli sellist teenuseosutajat.

2. Lepinguosalised tagavad, et telekommunikatsiooni reguleerivate asutuste otsused ja menetlused on kõikide turul osalejate suhtes õiglased ja erapooletud ja et neid langetatakse ja rakendatakse asjatu viivituseta. Selleks tagavad lepinguosalised, et võimalikud finantshuvid seoses üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujatega ei mõjuta telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse otsuseid ega asutuse järgitavaid menetlusi.

3. Reguleerivate asutuste volitusi kasutatakse läbipaistvalt kooskõlas kohaldatava siseriikliku õigusega.

4. Reguleerivatel asutustel on õigus tagada, et nende vastavatel territooriumidel asuvad telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste pakkujad esitavad neile nõudmise korral kiiresti kogu teabe, sealhulgas finantsteabe, mis on vajalik selleks, et reguleerivad asutused saaksid täita oma ülesandeid kooskõlas käesoleva alajaoga. Nõutud teave peab olema mõistlikult proportsionaalne reguleeriva asutuse ülesannete täitmise suhtes ja seda käsitletakse kooskõlas konfidentsiaalsusnõuetega.

5. Reguleerival asutusel peavad olema sektori reguleerimiseks piisavad volitused. Reguleerivate asutuste ülesanded avaldatakse hõlpsasti juurdepääsetaval ja arusaadaval kujul, eelkõige juhul, kui kõnealuste ülesannete täitmine on määratud mitmele organile.

ARTIKKEL 8.40

Universaalteenus

1. Lepinguosalistel on õigus määratleda, millist universaalteenuse osutamise kohustust nad soovivad säilitada.

2. Selliseid kohustusi ei käsitata oma olemuselt konkurentsivastastena, juhul kui neid hallatakse läbipaistval, objektiivsel, mittediskrimineerival ja konkurentsi suhtes neutraalsel viisil ning kui need ei ole koormavamad, kui on lepinguosalise kindlaks määratud universaalteenuse jaoks vaja.

3. Kui lepinguosaline nõuab telekommunikatsiooniteenuste osutajalt, et ta esitaks abonendikataloogid, tagab lepinguosaline, et teenuseosutaja kohaldab teiste selliste telekommunikatsiooniteenuste osutajate poolt neile esitatud teabe käitlemisel mittediskrimineerimise põhimõtet.

ARTIKKEL 8.41

Telekommunikatsiooniteenuste osutamise luba

1. Lepinguosalised tagavad, et litsentsimiskord on võimalikult lihtne ning ei muuda teenuse osutamist põhjendamatult keeruliseks ega viivita teenuse osutamisega.

2. Kui lepinguosaline nõuab üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujalt litsentsi, teeb lepinguosaline avalikult kättesaadavaks:

a) kõik litsentsi andmise kriteeriumid, tingimused ja kohaldatavad menetlused ning

b) mõistliku aja, mis tavaliselt litsentsitaotluse kohta otsuse tegemiseks kulub.

3. Lepinguosalised tagavad, et taotlejale esitatakse taotluse korral kirjalikult litsentsi andmisest keeldumise põhjused.

4. Litsentsi taotlejal peab olema võimalus esitada regressinõue kaebusi käsitlevale organile, kui litsentsi andmisest on põhjendamatult keeldutud.

5. Taotlejatelt seoses taotluse esitamisega nõutavad litsentsimistasud[1] peavad olema mõistlikud ja mitte piirama teenuse osutamist.

ARTIKKEL 8.42

Piiratud ressursside eraldamine ja kasutamine

1. Piiratud ressursside, sealhulgas sageduste, numbrite ning trasside rajamise õiguse andmise või kasutamise menetlused viiakse läbi objektiivselt, õigeaegselt ning läbipaistval ja mittediskrimineerival viisil. Jooksev teave eraldatud sagedusalade kohta avalikustatakse, kuid valitsuse erikasutuseks eraldatud sageduste üksikasjalik kirjeldamine ei ole kohustuslik.

2. Lepinguosalised mõistavad, et otsused spektri eraldamise ja määramise ning sageduste haldamise kohta ei ole meetmed, mis on iseenesest vastuolus artiklitega 8.5 „Turulepääs“ ja 8.10 „Turulepääs“. Sellest tulenevalt on lepinguosalistel õigus kasutada spektri ja sageduse halduse poliitikat, mis võib mõjutada üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutajate arvu, eeldusel, et seda tehakse viisil, mis on kooskõlas käesoleva peatükiga. Lepinguosalistele jääb ka õigus eraldada sagedusribasid, võttes arvesse olemasolevaid ja tulevasi vajadusi.

[1] Litsentsi või loaga seotud tasud ei hõlma makseid enampakkumise, pakkumise või muul mittediskrimineerival viisil kontsessiooni andmise eest või kohustuslikke makseid universaalteenuse osutamise eest.

ARTIKKEL 8.43

Täitmise tagamine

1. Lepinguosalised tagavad, et nende telekommunikatsiooni reguleeriv asutus säilitab asjakohased menetlused ja pädevuse käesoleva alajao kohaste kohustustega seotud siseriiklike meetmete võtmiseks. Sellised menetlused ja pädevus hõlmavad võimalust kehtestada õigeaegseid, proportsionaalseid ja tõhusaid sanktsioone või muuta, peatada või tühistada litsentse.

2. Kui peamine teenuseosutaja keeldub artiklis 8.29 „Peamiste teenuseosutajate vastastikune sidumine“, artiklis 8.30 „Peamiste teenuseosutajate käitumine“, artiklis 8.31 „Peamiste teenuseosutajate suhtes kohaldatavad konkurentsi tagamise meetmed“, artiklis 8.32 „Eraldatud võrguelemendid“, artiklis 8.33 „Ühispaiknemine“, artiklis 8.34 „Jaemüük“, artiklis 8.35 „Vahendite jagamine“ ja artiklis 8.36 „Rendiliiniteenuste osutamine“ sätestatud õiguste ja kohustuste rakendamisest, võib taotlev teenuseosutaja pöörduda reguleeriva asutuste poole, kes väljastab kooskõlas siseriikliku õigusega siduva otsuse nii kiiresti kui võimalik ja igal juhul mõistliku aja jooksul.

ARTIKKEL 8.44

Telekommunikatsioonialaste vaidluste lahendamine

1. Lepinguosalised tagavad, et teise lepinguosalise üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujatel on võimalik pöörduda õigeaegselt abi saamiseks telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse või muu asjakohase asutuse poole, et lahendada siseriiklikest meetmetest tulenevad käesolevas alajaos käsitletavate küsimustega seotud vaidlused.

2. Lepinguosalised tagavad, et teise lepinguosalise üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkuja, keda telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse otsus mõjutab, saab esitada sellise otsuse kohta kaebuse õigus- või haldusasutusele, mis on asjaomastest pooltest sõltumatu.

3. Kui edasikaebusi käsitlev organ ei ole oma olemuselt õigustmõistev, peab ta oma otsuse põhjendused esitama kirjalikult ning otsuste kohta peab saama esitada kaebuse erapooletule ja sõltumatule kohtulikule asutusele.

4. Edasikaebusi käsitlevate organite võetud otsuseid rakendavad tõhusalt asjaomased pooled kooskõlas kohaldatava siseriikliku õiguse ja siseriiklike menetlustega. Kaebus ei anna alust regulatiivset otsust mitte täita, välja arvatud juhul, kui asjakohane asutus regulatiivse otsuse peatab.

## ARTIKKEL 8.45

## Läbipaistvus

Kui reguleerivad asutused kavatsevad võtta meetmeid seoses käesoleva alajao sätetega, annavad nad huvitatud isikutele võimaluse esitada kavandatud meetme kohta märkusi mõistliku tähtaja jooksul kooskõlas oma siseriikliku õigusega. Reguleerivad asutused teevad selliste kavandatud meetmetega seotud konsulteerimiskorra avalikult kättesaadavaks. Reguleeriv asutus teeb konsulteerimise tulemused, välja arvatud konfidentsiaalse teabe, avalikult kättesaadavaks kooskõlas siseriikliku ärisaladust käsitleva õigusega.

ARTIKKEL 8.46

Paindlikkus tehnoloogia valimisel

Lepinguosaline ei keela üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutajatele paindlikkust sellise tehnoloogia valimisel, mida nad kasutavad oma teenuste osutamiseks, tingimusel, et lepinguosalised on võimelised võtma meetmeid selle tagamiseks, et eri võrkude lõppkasutajad saaksid üksteisega suhelda.

ARTIKKEL 8.47

Seosed teiste alajagude, jagude ja peatükkidega

Käesoleva alajao ning mõne muu käesoleva peatüki või muu peatüki alajao või jao vastuolu korral kohaldatakse vastuolu ulatuses käesolevat alajagu.

ARTIKKEL 8.48

Koostöö

1. Tunnistades telekommunikatsiooni ja infotehnoloogia tööstusharude kiiret arengut nii riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil, teevad lepinguosalised koostööd selliste teenuste arendamise edendamiseks, et lepinguosalised saaksid maksimaalselt kasu telekommunikatsiooni ja infotehnoloogia kasutamisest.

2. Koostöövaldkonnad võivad hõlmata järgmist:

a) seisukohtade vahetamine sellistes poliitikaküsimustes nagu ülikiirete lairibavõrkude õigusraamistik ning rahvusvaheliste mobiilside rändlustasude vähendamine ning

b) tarbijate seas ning avalikus ja erasektoris telekommunikatsiooni ja infotehnoloogia teenuste, sealhulgas uute teenuste, kasutamise edendamine.

3. Koostöö võib toimuda järgmistes vormides:

a) poliitikaküsimusi käsitleva dialoogi edendamine;

b) koostöö suurendamine telekommunikatsiooni ja infotehnoloogia valdkonna rahvusvahelistel foorumitel; ning

c) muud liiki koostöö.

6. ALAJAGU

FINANTSTEENUSED

ARTIKKEL 8.49

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevas alajaos sätestatakse õigusraamistiku põhimõtted kõikide finantsteenuste jaoks, mis liberaliseeritakse vastavalt B jaole „Piiriülene teenuste osutamine“, C jaole „Ettevõtlus“ ja D jaole „Füüsiliste isikute ajutine kohalolek ärilisel eesmärgil“.

2. Käesolevas alajaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „finantsteenus“ – igasugune finantsilise olemusega teenus, sealhulgas finantsilise olemusega teenusega kaasnev või selle abiteenus, mida pakub lepinguosalise finantsteenuse osutaja. Finantsteenused hõlmavad järgmisi tegevusvaldkondi:

i) kindlustus ja kindlustusega seotud teenused:

1. otsekindlustus (sealhulgas kaaskindlustus):

aa) elukindlustus;

bb) kahjukindlustus,

2. edasikindlustus ja retrosessioon;

3. kindlustuse vahendamine, näiteks tegevus maakleri ja kindlustusagendina ning

4. kindlustuse lisateenused, nagu nõustamine, kindlustusmatemaatika, riskihindamine ja kahjukäsitlus,

ning

ii) panga- ja muud finantsteenused (välja arvatud kindlustus):

1. hoiuste ja teiste tagasimakstavate rahaliste vahendite vastuvõtmine avalikkuselt;

2. kõik laenuliigid, sealhulgas tarbijakrediit, hüpoteeklaen, faktooring ja äritehingute finantseerimine;

3. kapitalirent;

4. kõik makse- ja arveldusteenused, sealhulgas krediit-, makse- ja deebetkaardid, reisitšekid ja pangavekslid;

5. tagatis- ja garantiitehingud;

6. kauplemine oma või klientide nimel kas börsil, reguleerimata väärtpaberiturul või mujal:

   aa) rahaturuinstrumentidega (sealhulgas tšekid, vekslid, hoiusesertifikaadid);

   bb) välisvaluutaga;

   cc) tuletisväärtpaberitega, sealhulgas, kuid mitte ainult, futuuride ja optsioonidega;

   dd) valuutakursi ja intressimäära instrumentidega, sealhulgas selliste finantsinstrumentidega nagu vahetuslepingud ja intressiforvard;

   ee) vabalt võõrandatavate väärtpaberitega;

   ff) muude vabalt kaubeldavate maksevahendite ja finantsvaradega, sealhulgas väärismetallikangidega,

7. osalemine igat liiki väärtpaberite emissioonides, sealhulgas väärtpaberite emissiooni tagamine ja väärtpaberite agendina paigutamine, kas riiklikus või erasektoris, ja nende tegevustega seotud teenuste osutamine;

8. rahamaakleri tegevus;

9. vara haldamine, näiteks kassa- ja portfellihaldus, kõik kollektiivsete investeeringute haldamise vormid, pensionifondide haldamine ning hooldus-, hoiustamis- ja usaldushoiuteenused;

10. finantsvarade, sealhulgas väärtpaberite, tuletisväärtpaberite ja teiste vabalt kaubeldavate maksevahenditega seotud arveldus- ja kliirimisteenused;

11. finantsteabe, finantsandmete töötlemise ja vastava tarkvara pakkumine ja edastamine teiste finantsteenuste osutajate poolt ning

12. nõustamine, vahendamine ja muud finantsabiteenused seoses kõigi alapunktides 1–11 loetletud tegevustega, sealhulgas krediidiinfo ja -analüüs, investeeringute ja väärtpaberiportfelliga seotud uuringud ja nõustamine, samuti nõustamine seoses äriühingute omandamise ja ümberstruktureerimise ning strateegiaga;

b) „finantsteenuse osutaja“ – lepinguosalise füüsiline või juriidiline isik, kes pakub või tahab pakkuda finantsteenuseid asjaomase lepinguosalise territooriumil. Mõiste „finantsteenuse osutaja“ ei hõlma avalik-õiguslikke üksusi;

c) „uus finantsteenus“ – rahaline teenus, sealhulgas olemasolevate ja uute toodetega või toote kättetoimetamisviisiga seotud teenused, mida ükski finantsteenuste osutaja lepinguosalise territooriumil ei osuta, kuid mida osutatakse teise lepinguosalise territooriumil;

d) „avalik-õiguslik üksus“ –

i) lepinguosalise riigi valitsus, keskpank või rahandusasutus või lepinguosalise omanduses või tema kontrolli all olev üksus, mille peamine ülesanne on täita valitsuse või valitsustegevusega seotud funktsioone, välja arvatud peamiselt kaubanduslikel tingimustel finantsteenuseid osutavad üksused, või

ii) eraüksus, mis täidab funktsioone, mis on tavaliselt keskpangal või rahandusasutusel, kui viimased neid funktsioone täidavad, ja

e) „isereguleeruv organisatsioon“ – valitsusväline organ, sealhulgas väärtpaberi- või futuuribörs või -turg, arveldusasutus või muu organisatsioon või ühing, millel on endal või millel on keskvalituse, piirkondliku või omavalitsuse või ametiasutuse statuudiga reguleerimis- või järelevalvealased volitused finantsteenuste osutajate üle.

ARTIKKEL 8.50

Ettevaatuserand

1. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, et see takistaks lepinguosalistel võtta vastu või säilitada põhjendatud meetmeid ettevaatuse kaalutlustel, sealhulgas

a) investorite, hoiustajate, kindlustusvõtjate või selliste isikute kaitseks, kelle suhtes finantsteenuse osutajal on usalduskohustus;

b) finantsteenuse osutajate ohutuse, usaldusväärsuse, puutumatuse või finantsvastutuse säilitamiseks või

c) lepinguosalise finantssüsteemi terviklikkuse ja stabiilsuse tagamiseks.

2. Need meetmed ei tohi põhjustada suuremat koormust, kui on vaja nende eesmärgi saavutamiseks, ega tohi omavoliliselt või põhjendamatult diskrimineerida teise lepinguosalise finantsteenuste osutajaid, võrreldes lepinguosalise enda samasuguste finantsteenuste osutajatega, ega piirata teenustekaubandust varjatud kujul.

3. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, et see kohustaks lepinguosalist avalikustama üksikute klientide tehingute ja kontodega seotud teavet või avalik-õiguslike üksuste valduses olevat salajast või ärisaladuse alla kuuluvat teavet.

4. Lepinguosalised teevad kõik, mis suudavad, et tagada, et nende territooriumil rakendataks ja kohaldataks Baseli pangajärelevalve komitee tõhusa pangajärelevalve põhialuseid, Rahvusvahelise Kindlustusjärelevalve Assotsiatsiooni ja Rahvusvahelise Väärtpaberijärelevalve Organisatsiooni dokumendi „Väärtpaberijärelevalve eesmärgid ja põhimõtted“ standardeid ja põhimõtteid ning rahvusvaheliselt kokku lepitud maksualase läbipaistvuse ja teabevahetuse standardit, mis on sõnastatud OECD 2008. aasta tulu- ja kapitalimaksu näidiskonventsioonis.

5. Kui artiklist 8.6 „Võrdne kohtlemine“ ei tulene teisiti ja ilma, et see piiraks muude finantsteenuste piiriülese kaubanduse reguleerimise vahendite kohaldamist, võib lepinguosaline kehtestada teise lepinguosalise piiriüleste finantsteenuste osutajate ja finantsinstrumentide suhtes registreerimis- või loanõude.

ARTIKKEL 8.51

Isereguleeruvad organisatsioonid

Kui lepinguosaline nõuab teise lepinguosalise finantsteenuste osutajatelt finantsteenuste osutamiseks asjaomase lepinguosalise territooriumil või territooriumile liikmesust või osalust või juurdepääsu omamist mis tahes isereguleeruvas organisatsioonis, tagab lepinguosaline, et selline isereguleeruv organisatsioon täidab artiklis 8.6 „Võrdne kohtlemine“ ja artiklis 8.11 „Võrdne kohtlemine“ sätestatud kohustusi.

ARTIKKEL 8.52

Makse- ja arveldussüsteemid

Võrdse kohtlemise aluseks olevate tingimuste kohaselt tagab kumbki lepinguosaline ulatuses, mida võimaldavad vastava lepinguosalise juurdepääsukriteeriumid, teise lepinguosalise finantsteenuste osutajatele, kes on asutatud tema territooriumil ja keda reguleeritakse ja kontrollitakse kui finantsteenuse osutajaid tema siseriikliku õiguse alusel, juurdepääsu avalike institutsioonide makse- ja arveldussüsteemidele ning tavalises äritegevuses kättesaadavatele ametlikele rahastamis- ja refinantseerimisallikatele. Käesoleva artikli eesmärk ei ole võimaldada juurdepääsu lepinguosalise kriitilistele laenuallikatele.

ARTIKKEL 8.53

Uued finantsteenused

Lepinguosaline lubab teise lepinguosalise finantsteenuste osutajatel osutada mis tahes uusi finantsteenuseid, mida esimene lepinguosaline lubaks osutada oma sarnastel finantsteenuste osutajatel, ilma et esimene lepinguosaline peaks võtma täiendavaid õiguslikke meetmeid. Lepinguosaline võib määrata, millise institutsioonilise või õigusliku vormi kaudu võib uut finantsteenust osutada, ja võib nõuda luba sellise teenuse osutamiseks. Kui lepinguosaline nõuab uue finantsteenuse osutamiseks sellist luba, tehakse otsus mõistliku aja jooksul ja loa andmisest võib keelduda üksnes ettevaatuse kaalutlustel, mis on sätestatud artiklis 8.50 „Ettevaatuserand“.

ARTIKKEL 8.54

Andmetöötlus

1. Lepinguosalised lubavad, võttes asjakohaseid kaitsemeetmeid seoses eraelu puutumatuse ja konfidentsiaalsusega, teise lepinguosalise finantsteenuse osutajal edastada teavet elektroonilises või muus vormis oma territooriumile ja oma territooriumilt andmetöötluse eesmärgil, kui selline andmetöötlus on nõutav sellise finantsteenuse osutaja tavapärases äritegevuses.

2. Lepinguosalised võtavad vastu või säilitavad asjakohased kaitsemeetmed eraelu puutumatuse ja isikuandmete, sealhulgas üksikkirjete ja kontode kaitsmiseks määral, mil selliseid kaitsemeetmeid ei kasutata käesoleva lepingu sätete täitmisest hoidumiseks.

## ARTIKKEL 8.55

### Konkreetsed erandid

1. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, et see takistaks lepinguosalist ja tema avalik-õiguslikke üksusi oma territooriumil ainuõiguslikult tegemast toiminguid või osutamast teenuseid, mis moodustavad osa riiklikust pensioni- või sotsiaalkindlustussüsteemist, välja arvatud juhul, kui lepinguosalise riigisiseste õigusnormide kohaselt võivad kõnealuseid toiminguid teha ka avalik-õiguslike üksuste või eraõiguslike institutsioonidega konkureerivad finantsteenuste osutajad.

2. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei kohaldata keskpanga, rahandusasutuse ega mõne muu avalik-õigusliku üksuse tegevuse suhtes raha- või valuutakursipoliitika elluviimisel.

3. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, et see takistaks lepinguosalist või tema avalik-õiguslikke üksusi oma territooriumil ainuõiguslikult tegemast toiminguid või osutamast teenuseid lepinguosalise, sealhulgas tema avalik-õiguslike üksuste nimel või tagatisel või nende rahalisi vahendeid kasutades, välja arvatud juhul, kui lepinguosalise riigisiseste õigusnormide kohaselt võivad kõnealuseid toiminguid teha ka avalik-õiguslike üksuste või eraõiguslike institutsioonidega konkureerivad finantsteenuste osutajad.

## 7. ALAJAGU

## RAHVUSVAHELISED MERETRANSPORDITEENUSED

### ARTIKKEL 8.56

### Kohaldamisala, mõisted ja põhimõtted

1. Käesolevas alajaos sätestatakse rahvusvaheliste meretransporditeenuste liberaliseerimise põhimõtted vastavalt B jaole „Piiriülene teenuste osutamine“, C jaole „Ettevõtlus“ ja D jaole „Füüsiliste isikute ajutine kohalolek ärilisel eesmärgil“.

2. „rahvusvaheline meretransport“ – ukselt-uksele-transport ja ühendveod, st osaliselt merel toimuvad kaubaveod, mille korral kasutatakse kaubaveoks rohkem kui üht veoliiki ning mis toimuvad üheainsa veodokumendi alusel ning millega kaasneb õigus sõlmida sellel eesmärgil lepinguid otse muude veoliikide pakkujatega.

3. Rahvusvahelise meretranspordi suhtes lepivad lepinguosalised kokku, et tagavad kaubanduslikel alustel lastile piiramatu juurdepääsu võimaldamise põhimõtete tõhusa kohaldamise, vabaduse osutada rahvusvahelisi meretransporditeenuseid ning võrdse kohtlemise selliste teenuste osutamisel.

Pidades silmas rahvusvaheliste meretransporditeenuste liberaliseerimise praegust taset lepinguosaliste vahel:

a) rakendavad lepinguosalised tõhusalt põhimõtet, mis tagab kaubanduslikel ja mittediskrimineerivatel alustel piiramatu juurdepääsu rahvusvahelisele meretransporditurule ja -kaubandusele, ning

b) kumbki lepinguosaline võimaldab teise lepinguosalise lipu all sõitvatele või teise lepinguosalise teenuseosutajate laevadele seoses muu hulgas juurdepääsuga sadamatele, sadamate infrastruktuuri ja meretranspordi abiteenuste kasutamisega ning sellega seotud tasude, maksude, tolliteenuste, kaikohtade ning peale- ja mahalaadimisvahenditega vähemalt sama soodsaid tingimusi kui oma laevadele või mis tahes kolmanda riigi laevadele, olenevalt sellest, kummad on soodsamad.

4. Kõnealuseid põhimõtteid rakendades lepinguosalised:

a) ei kehtesta tulevikus kolmandate riikidega sõlmitavates meretransporditeenuste, sealhulgas puist- ja vedellastivedude ja liinivedude, lepingutes lastijaotusklausleid ning lõpetab mõistliku ajavahemiku jooksul selliseid lastijaotusklauslid, juhul kui need on olemas varasemates lepingutes, ning

b) kaotavad käesoleva lepingu jõustumisel ühepoolsed meetmed[1] ning haldus-, tehnilised ja muud takistused, mis võivad varjatult piirata rahvusvaheliste mereveoteenuste vaba osutamist või põhjustada selles vallas ebavõrdset kohtlemist, ning hoiduvad edaspidi neid kehtestamast.

[1] Käesolevas lõikes hõlmavad „meetmed“ üksnes meetmeid, mis on kodakondsuse või geograafilise päritolupiirkonna alusel diskrimineerivad selle füüsilise või juriidilise isiku suhtes, kelle suhtes meedet kohaldatakse.

5. Lepinguosaline lubab teise lepinguosalise rahvusvaheliste meretransporditeenuste osutajatel asutada oma territooriumil ettevõtte, lähtudes ettevõtluse ja ettevõtte juhtimise tingimustest kooskõlas erikohustuste tabelis sätestatud tingimustega.

6. Lepinguosaline teeb teise lepinguosalise rahvusvaheliste meretransporditeenuste osutajatele mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel kättesaadavaks järgmised sadamateenused:

a) lootsiteenused;

b) puksiirabi;

c) toiduainetega varustamine;

d) kütuse ja veega varustamine;

e) prügi ja ballastvee kõrvaldamine;

f) sadamakapteni teenused;

g) navigeerimisabi ning

h) laeva tööks vajalikud maismaa-tugiteenused, sealhulgas side-, vee- ja elektrivarustus, avariiremondi vahendid, reidi-, kai- ja sildumisteenused.

F jagu

ELEKTROONILINE KAUBANDUS

ARTIKKEL 8.57

Eesmärgid

1. Tunnistades, et elektrooniline kaubandus suurendab kaubandusvõimalusi paljudes valdkondades, nõustuvad lepinguosalised, et elektroonilise kaubanduse kasutamise ja arendamise soodustamine on tähtis ja et elektroonilise kaubanduse suhtes kohaldatakse WTO eeskirju.

2. Lepinguosalised nõustuvad edendama omavahelist elektroonilist kaubandust, tehes selleks käesoleva peatüki sätete kohast koostööd elektroonilisest kaubandusest tekkinud küsimuste valdkonnas. Seejuures peaksid lepinguosalised vältima liigsete eeskirjade või piirangute kehtestamisest elektroonilise kaubanduse suhtes.

3. Lepinguosalised tunnistavad teabe vaba liikumise olulisust internetis, nõustudes samas, et see ei tohiks kahjustada intellektuaalomandi omanike õigusi, arvestades intellektuaalomandiõiguste kaitse olulisust internetis.

4. Lepinguosalised lepivad kokku, et elektroonilise kaubanduse kasutajate usalduse tagamiseks tuleb elektroonilist kaubandust arendada täielikult kooskõlas rahvusvaheliste andmekaitsestandarditega.

ARTIKKEL 8.58

Tollimaksud

Lepinguosalised ei kehtesta elektroonilistele tarnetele tollimakse.

ARTIKKEL 8.59

Elektrooniline teenuste osutamine

Suurema õiguskindluse huvides kinnitavad lepinguosalised, et elektrooniliste vahendite kaudu teenuste osutamine kuulub käesoleva peatüki asjakohastes sätetes sisalduvate kohustuste kohaldamisalasse, rakendades selliste kohustustega seotud võimalikke erandeid.

ARTIKKEL 8.60

Elektroonilised allkirjad

1. Lepinguosalised astuvad samme, et hõlbustada üksteise elektrooniliste allkirjade raamistike mõistmist ning sõltuvalt asjakohastest omamaistest tingimustest ja õigusaktidest uurida võimalust sõlmida tulevikus elektrooniliste allkirjade vastastikuse tunnustamise leping.

2. Lõike 1 eesmärkide saavutamisel lepinguosalised:

a) hõlbustavad nii palju kui võimalik teise lepinguosalise esindatust olemasolevatel foorumitel, mille korraldavad kas ametlikult või mitteametlikult nende pädevad asutused elektrooniliste allkirjade kohta, võimaldades teisel lepinguosalisel tutvustada oma elektrooniliste allkirjade raamistikku;

b) soodustavad nii palju kui võimalik arvamuste vahetamist elektrooniliste allkirjade kohta eriseminaride ja eksperdikohtumiste kaudu sellistes valdkondades nagu julgeolek ja koostalitlusvõime; ning

c) toetavad nii palju kui võimalik teise lepinguosalise püüdlusi uurida ja analüüsida oma raamistikku, tehes kättesaadavaks asjakohase teabe.

ARTIKKEL 8.61

Elektroonilise kaubandusega seotud koostöö reguleerimise alal

1. Lepinguosalised peavad elektroonilise kaubanduse reguleerimise alast dialoogi, milles keskendutakse muu hulgas järgmistele teemadele:

a) üldsusele elektrooniliste allkirjade kohta antud sertifikaatide tunnustamine ja piiriüleste sertifitseerimisteenuste soodustamine;

b) vahendusteenuste pakkujate vastutus andmete edastamise või salvestamise eest;

c) soovimatute elektrooniliste kommertsteadete käsitlemine;

d) tarbijakaitse ning

e) muud elektroonilise kaubanduse arengu seisukohalt olulised küsimused.

2. Koostöö võib sisaldada lepinguosaliste asjakohaste õigusaktide ning nende rakendamise alase teabe vahetust.

## G JAGU

## ERANDID

### ARTIKKEL 8.62

### ÜLDISED ERANDID

Sõltuvalt nõudest, et selliseid meetmeid ei kohaldata viisil, mis tooks kaasa meelevaldse või põhjendamatu diskrimineerimise samalaadsetes tingimustes oleva teise lepinguosalise suhtes või ettevõtluse või piiriülese teenuste osutamise varjatud piirangud, ei tõlgendata ühtki käesoleva peatüki sätet nii, et see takistaks kumbagi lepinguosalist kehtestamast või võtmast meetmeid, mis on:

a) vajalikud riikliku julgeoleku ja kõlbluse kaitseks ning avaliku korra tagamiseks[1];

[1] Avaliku korra erandit võib kohaldada üksnes juhul, kui esineb tõeline ja piisavalt tõsine oht, mis kahjustab mõnd ühiskonna põhihuvi.

b) vajalikud inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks;

c) seotud taastumatute loodusvarade säästmisega, kui kõnealuseid meetmeid kohaldatakse koostoimes piirangutega omamaistele ettevõtjatele või omamaisele teenuste osutamisele või tarbimisele;

d) vajalikud rahvuslike kunsti-, ajaloo- ja arheoloogiaväärtuste kaitseks;

e) vajalikud selleks, et tagada kooskõla käesoleva peatükiga kooskõlas olevate õigusnormidega, sealhulgas sellistega, mis käsitlevad:

i) kelmuste ja pettuste takistamist ja lepingu rikkumise tagajärgede menetlemist;

ii) isikute eraelu kaitset seoses isikuandmete töötlemise ja levitamisega ning isiklike andmestike ja kontode konfidentsiaalsuse kaitset;

iii) ohutust,

f) vastuolus käesoleva lepingu artikliga 8.6 „Võrdne kohtlemine“ ja artikliga 8.11 „Võrdne kohtlemine“, kui erineva kohtlemise eesmärk on tagada teise lepinguosalise majandustegevuse, ettevõtjate või teenuseosutajatega seotud otseste maksude tõhus ja õiglane määramine või kogumine[1].

[1] Meetmete hulka, mille eesmärk on tagada otseste maksude tõhus ja õiglane määramine või kogumine, kuuluvad lepinguosalise maksusüsteemi raames võetud meetmed:
a) mida kohaldatakse mitteresidentidest ettevõtjate ja teenuseosutajate suhtes, võttes arvesse asjaolu, et mitteresidentide maksukohustus määratakse kindlaks poole territooriumilt pärinevate või sellel paiknevate maksustatavate objektide alusel;
b) mida kohaldatakse mitteresidentide suhtes, et tagada maksude määramine või kogumine lepinguosalise territooriumil;
c) mida kohaldatakse mitteresidentide või residentide suhtes, et takistada maksude vältimist või nendest kõrvalehoidumist, sealhulgas maksukuulekusmeetmed;
d) mida kohaldatakse teise lepinguosalise territooriumil või territooriumilt osutatavate teenuste tarbijate suhtes, et tagada sellistelt tarbijatelt lepinguosalise territooriumil paiknevatest allikatest tulenevate maksude määramine või kogumine;
e) millega eristatakse teistest ettevõtjatest ja teenuseosutajatest need, kelle suhtes kehtivad ülemaailmselt maksustatavatelt objektidelt kogutavad maksud, võttes arvesse asjaolu, et nende vastavad maksubaasid on erinevad, või
f) millega lepinguosalise maksubaasi kaitsmiseks määratakse, assigneeritakse või jaotatakse residentide või kohalike filiaalide või seotud isikute või ühe ja sama isiku eri filiaalide vahel tulu, kasumit, kahju või mahaarvatisi või laene.
Punktis f ja käesolevas joonealuses märkuses kasutatud maksualased terminid või mõisted määratakse kindlaks kõnealust meedet rakendava lepinguosalise õigusaktides sätestatud maksualaste määratluste ja mõistete või nendega võrdväärsete või samalaadsete määratluste ja mõistete järgi.

ARTIKKEL 8.63

Läbivaatamine

Selleks et veelgi suurendada liberaliseerimist ja kaotada allesjäänud piirangud ning tagada üldine tasakaal õiguste ja kohustuste vahel, vaatavad lepinguosalised käesoleva peatüki ja oma erikohustuste tabelid läbi hiljemalt kolme aasta jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumist ning pärast seda korrapäraste ajavahemike järel. Sellise läbivaatamise tulemusena võib artikli 16.2 „Erikomiteed“ alusel asutatud teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komitee otsustada vastavaid erikohustuste tabeleid muuta.

ÜHEKSAS PEATÜKK

RIIGIHANKED

ARTIKKEL 9.1

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „kommertskaubad ja -teenused“ – kaubad ja teenused, mida tavaliselt müüakse või pakutakse müügiks turul valitsusvälistele ostjatele ja mida niisugused ostjad ostavad tavaliselt turult valitsemisega mitte seotud eesmärkidel;

b) „konkureeriv tegevus“ – liidu puhul:

i) tegevus, mida tehakse liidu liikmesriigi territooriumil ning mis on otseselt avatud konkurentsile turgudel, millele juurdepääs ei ole piiratud, ning

ii) liidu pädev asutus on võtnud vastu otsuse punkti i kohaldatavuse kohta.

Punkti b alapunkti i kohaldamisel otsustakse küsimus, kas tegevus on otseselt konkurentsile avatud, asjaomaste kaupade või teenuste omaduste, alternatiivsete kaupade või teenuste olemasolu, hindade ning rohkem kui ühe asjaomaste kaupade või teenuste pakkuja tegeliku või võimaliku olemasolu alusel;

c) „ehitusteenused“ – teenused, mille eesmärk on mis tahes vahenditega ehitada hooneid või tsiviilrajatisi ÜRO ühtse tooteklassifikaatori 51. alajao tähenduses;

d) „parandusmeede“ – omamaise läbivaatusmenetluste kontekstis kas selliste otsuste kõrvaldamine või nende kõrvaldamise tagamine, mille hankija on teinud ebaseaduslikult, sealhulgas diskrimineerivate tehniliste, majanduslike või finantsiliste tingimuste kõrvaldamine hanketeates, lepingudokumentides või mis tahes muus hankemenetlusega seotud dokumendis;

e) „elektrooniline oksjon“ – elektrooniliste seadmete abil toimuv järkjärguline tegevus, mille käigus tarnijad esitavad uue hinnapakkumuse, hankemenetluse hindamiskriteeriumide kohase muu mõõdetava väärtuse või mõlemad, mille tulemusel muutub pakkumuste pingerida;

f) „kirjalikult“ või „kirjalik“ – sõnade ja numbritega esitatud väljendus, mida saab lugeda ja taasesitada ning hiljem edastada. See võib hõlmata elektrooniliselt edastatavat ja salvestatavat teavet;

g) „juriidiline isik“ – määratletud artikli 8.2 „Mõisted“ punktis b;

h) „liidu juriidiline isik“ või „Singapuri juriidiline isik“ – määratletud artikli 8.2 „Mõisted“ punktis c;

i) „piiratud hange“ – hange, mille puhul hankija võtab ühendust tema enda väljavalitud tarnija või tarnijatega;

j) „kohapealne“ – juriidiline isik on asutatud ühe lepinguosalise riigis, kuid on teise lepinguosalise füüsiliste või juriidiliste isikute omanduses või kontrolli all.

Juriidiline isik on:

i) teise lepinguosalise füüsiliste või juriidiliste isikute „omanduses“, kui need isikud omavad üle 50 % selle isiku omakapitalist, ning

ii) teise lepinguosalise füüsiliste või juriidiliste isikute „kontrolli all“, kui sellistel isikutel on õigus nimetada suurem osa tema juhtkonnast või juhtida muul õiguspärasel viisil tema tegevust;

k) „meede“ – õigusakt, eeskiri, menetlus, haldussuunis või tava või hankija mis tahes toiming seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hankega;

l) „korduvkasutatav nimekiri“ – nimekiri, mida hankija kavatseb kasutada rohkem kui ühel korral ja mis sisaldab tarnijaid, kelle hankija on tunnistanud nimekirja kandmise tingimustele vastavaks;

m) „kavandatava hanke teade“ – hankija avaldatav teade, milles kutsutakse huvitatud tarnijaid esitama osalemistaotlusi, pakkumusi või mõlemaid;

n) „korvamismeetmed“ – tingimused või kohustused, mis edendavad kohalikku arengut või parandavad lepinguosalise maksebilanssi näiteks kodumaise osaluse, tehnoloogia litsentsimise ning investeerimis-, vastuostu ja muude sarnaste toimingute ja nõuete abil;

o) „avatud hange“ – hange, mille puhul võivad pakkumuse esitada kõik huvitatud tarnijad;

p) „erastatud“ – Singapuri puhul üksus, mille või mille osa hankija on ümber korraldanud juriidiliseks isikuks, kes tegutseb kaupade hankimisel vastavalt ärikaalutlustele ja kellel ei ole enam õigust teostada valitsuse ülesandeid, kuigi valitsusele kuulub osa sellest või ta nimetab selle juhatusse liikmeid.

Suurema õiguskindluse tagamiseks juhul, kui valitsusele kuulub aktsiaid või ta nimetab erastatud üksuse juhatusse valitsusametnikke, peetakse üksust kaupade ja teenuste ostmisel toimivaks kooskõlas ärikaalutlustega, näiteks seoses kättesaadavuse, hinna ja kaupade ja teenuste kvaliteediga, kui valitsus või nimetatud juhatus ei mõjuta ega määra otse ega kaudselt juhatuse otsuseid kaupade ja teenuste hankimisel;

q) „hankija“ – 9-A, 9-B või 9-C lisas käsitletud üksus;

r) „kvalifitseeritud tarnija“ – tarnija, kelle hankija on tunnistanud osalemistingimustele vastavaks;

s) „läbi vaadatud riigihangete leping“ – riigihangete lepingu tekst, mida on muudetud 30. märtsi 2012. aasta otsusega riigihangete lepingu XXIV artikli lõike 7 kohaste läbirääkimise tulemuste kohta;

t) „valikhange“ – hankemeetod, mille puhul hankija kutsub pakkumusi esitama üksnes kvalifitseeritud tarnijad;

u) „teenused“ – hõlmab ehitusteenuseid, kui ei ole sätestatud teisiti;

v) „standard“ – dokument, mille järgimine ei ole kohustuslik ning mille on heaks kiitnud tunnustatud asutus ja millega nähakse üldiseks ja korduvaks kasutamiseks ette tooteid ja teenuseid ning nendega seotud protsesse ja tootmismeetodeid käsitlevad eeskirjad, suunised või omadused. Standard võib sisaldada või käsitleda ka üksnes toote, teenuse, tootmisprotsessi või -viisi terminoloogiat, sümboleid, pakendamis-, tähistamis- või märgistusnõudeid;

w) „tarnija“ – emma-kumma lepinguosalise isik või isikute rühm, kes pakub või saab pakkuda kaupu ja teenuseid;

x) „tehniline kirjeldus“ – hanketingimus, milles:

i) kehtestatakse hangitavate kaupade ja teenuste omadused, sealhulgas kvaliteedi, toime, ohutuse ja mõõtmete nõuded, või kaupade tootmise ja teenuste osutamise protsessid ja viisid, või

ii) käsitletakse toote või teenuse suhtes kehtivat terminoloogiat, sümboleid, pakendamis-, tähistamis- või märgistusnõudeid.

ARTIKKEL 9.2

Kohaldamis- ja reguleerimisala

Käesoleva peatüki kohaldamine

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse kõikide käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud meetmete suhtes, olenemata sellest, kas seda tehakse üksnes või osaliselt elektrooniliste vahenditega.

2. Käesolevas peatükis tähendab „käesoleva lepinguga hõlmatud hange“ valitsuse ülesannete täitmiseks teostatavat hanget, mille puhul:

a) hangitakse kaupu, teenuseid või mõlemat:

i) nagu on sätestatud lepinguosaliste lisades 9-A kuni 9-G ning

ii) neid ei hangita ärilise müügi või edasimüügi eesmärgil või selleks et neid kasutada kaupade tootmisel või teenuste pakkumisel kommertsmüügiks või edasimüügiks,

b) mis toimub mis tahes lepingulisel alusel, sealhulgas ostmise, liisimise ja rentimise või üürimise teel koos väljaostuvõimalusega või ilma selleta ning vastavalt avalik-õiguslikele ja eraõiguslikele partnerluslepingutele, mis on määratletud 9-I lisas;

c) mille väärtus on lõigete 6–8 kohaste hinnangute järgi kooskõlas artikliga 9.6 „Teated“ avaldatud teate avaldamise ajal võrdne lisades 9-A kuni 9-G sätestatud piirmääraga või sellest suurem;

d) hanke teostab hankija ning

e) see ei ole muul viisil lõike 3 või lepinguosaliste lisade 9-A kuni 9-G alusel kohaldamisalast välistatud.

3. Kui lisades 9-A kuni 9-G ei ole sätestatud teisiti, ei kohaldata käesolevat peatükki:

a) maa, olemasolevate hoonete ja muu kinnisvara või nendega seotud õiguste omandamise või rentimise suhtes;

b) lepinguosalise lepinguväliste kokkulepete ning mis tahes vormis antava abi suhtes, sealhulgas koostöölepingud, toetused, laenud, paigutused omakapitali, tagatised ja maksusoodustused;

c) fiskaalasutuse teenuste ja depooteenuste, reguleeritud finantsinstitutsioonide likvideerimise ja juhtimise teenuste ning riigivõla, sealhulgas laenude, riigi võlakirjade, vekslite ja muude väärtpaberite müügi, tagasiostu või levitamise teenuste hanke või soetamise suhtes;

d) riiklike töölepingute suhtes;

e) hangete suhtes, mis korraldatakse:

i) rahvusvahelise abi, sealhulgas arenguabi andmiseks;

ii) sõjaväeüksuste paiknemist käsitleva rahvusvahelise lepingu erimenetluse või klausli alusel või mis on seotud alla kirjutanud riikide ühisprojekti rakendamisega, või

iii) rahvusvahelise organisatsiooni erimenetluse või klausli alusel või mida rahastatakse rahvusvahelise toetuse, laenu või muu abiga, mille suhtes kohaldatav menetlus või klausel ei ole käesoleva peatükiga kooskõlas.

4. Lepinguosalised määravad lisades 9-A kuni 9-G kindlaks järgmise teabe:

a) 9-A lisas keskvalitsusasutused, kelle hankeid käesolev peatükk hõlmab;

b) 9-B lisas keskvalitsusest madalama tasandi asutused, kelle hankeid käesolev peatükk hõlmab;

c) 9-C lisas kõik muud üksused, kelle hankeid käesolev peatükk hõlmab;

d) 9-D lisas käesoleva peatükiga hõlmatud kaubad;

e) 9-E lisas käesoleva peatükiga hõlmatud teenused, v.a ehitusteenused;

f) 9-F lisas käesoleva peatükiga hõlmatud ehitusteenused ning

g) 9-G lisas üldmärkused.

5. Kui hankija nõuab käesoleva lepinguga hõlmatud hangete raames, et isikud, keda ei ole nimetatud lisades 9-A kuni 9-C, korraldaksid hankeid teatavate eritingimuste kohaselt, kohaldatakse niisuguste tingimuste suhtes artiklit 9.4 „Üldpõhimõtted“ *mutatis mutandis*.

Hindamine

6. Selleks et teha hanke väärtuse hindamisel kindlaks, kas tegu on käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, hankija:

a) ei jaga hanget eraldi hangeteks ega vali ega kasuta konkreetset hindamismeetodit hanke väärtuse hindamiseks eesmärgiga välistada kas täielikult või osaliselt käesoleva peatüki kohaldamine hanke suhtes; ning

b) esitab hanke arvestusliku maksimaalse koguväärtuse hanke kogukestuse lõikes, olenemata sellest, kas leping sõlmitakse ühe või enama tarnijaga, võttes arvesse kõiki tasustamise vorme, sealhulgas:

i) lisatasud, teenustasud, vahendustasud ja intressid ning

ii) juhul kui hange näeb ette optsioonide võimaluse, selliste optsioonide koguväärtus.

7. Kui hanke üksiknõude tulemusena sõlmitakse rohkem kui üks leping või sõlmitakse lepingud eraldi osade suhtes (edaspidi „osahanked“), lähtutakse arvestusliku maksimaalse koguväärtuse arvutamisel järgmisest:

a) sama tüüpi kauba või teenuse osahangete väärtus, mille kohta sõlmiti lepingud eelneva 12 kuu jooksul või hankija eelneva eelarveaasta jooksul, mida on võimaluse korral korrigeeritud, et võtta arvesse ettenähtavaid muudatusi järgneva 12 kuu jooksul hangitavate kaupade või teenuste koguses või väärtuses, või

b) algse lepingu sõlmimisele järgneva 12 kuu jooksul või hankija eelarveaasta jooksul hangitava sama tüüpi kauba või teenuse osahangete arvestuslik väärtus.

8. Kui kaupu või teenuseid hangitakse liisingu, rentimise või üürimise teel või kui hanke koguhind ei ole määratud, on hindamise aluseks:

a) tähtajaliste lepingute korral:

i) kui lepingu tähtaeg on 12 kuud või vähem, selle kestuse hinnanguline maksimumväärtus, või

ii) kui lepingu tähtaeg on üle 12 kuu, selle hinnanguline maksimumväärtus koos hinnangulise jääkväärtusega;

b) kui leping on tähtajatu, hinnanguline kuumakse korrutatuna 48ga, ning

c) kui ei ole kindel, kas tegu on tähtajalise lepinguga, kohaldatakse punkti b.

ARTIKKEL 9.3

Julgeoleku- ja üldised erandid

1. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, et see takistaks lepinguosalist võtmast meetmeid või jätmast avalikustamata teavet, kui ta peab meetmete võtmist või teabe avalikustamata jätmist vajalikuks selleks, et kaitsta oma olulisi julgeolekuhuvisid, mis on seotud relvade, laskemoona või sõjavarustuse hankimise või riigi julgeoleku või riigikaitse seisukohalt hädavajalike hangetega.

2. Lähtuvalt nõudest, et selliseid meetmeid ei kohaldata viisil, mis põhjustab samasugustes tingimustes oleva lepinguosalise meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist või rahvusvahelise kaubanduse varjatud piiranguid, ei tõlgendata käesolevat peatükki selliselt, et see takistab lepinguosalist kehtestamast ja võtmast meetmeid, mis on:

a) vajalikud kõlbluse, korra ja turvalisuse kaitseks;

b) vajalikud inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks;

c) vajalikud intellektuaalomandi kaitseks või

d) puuetega isikute, heategevusasutuste või vangide tööga valmistatavate kaupade ja teenustega seotud meetmed.

ARTIKKEL 9.4

Üldpõhimõtted

Võrdne kohtlemine ja mittediskrimineerimine

1. Kõigi käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud meetmete osas kohtlevad lepinguosalised ja nende hankijad teise lepinguosalise kaupu ja teenuseid ning teise lepinguosalise tarnijaid otseselt ja tingimusteta vähemalt sama soodsalt, kui see lepinguosaline ja tema hankijad kohtlevad kodumaiseid kaupu, teenuseid ja tarnijaid.

2. Käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud meetme puhul lepinguosaline ja tema hankijad:

a) ei kohtle mõnd teise lepinguosalise kohapealset tarnijat tema välismaise kuuluvuse või omandiõiguse määra tõttu vähem soodsalt kui teisi kohapealseid tarnijaid või

b) ei diskrimineeri kohapealset tarnijat selle alusel, et selle tarnija tarnitav toode või pakutav teenus teatavas hankes pärineb teiselt lepinguosaliselt.

Elektrooniliste vahendite kasutamine

3. Kui käesoleva lepinguga hõlmatud hange viiakse ellu elektrooniliste vahenditega, peab hankija:

a) tagama, et hanke elluviimisel kasutatakse muu hulgas ka autentimiseks ja andmete krüptimiseks infotehnoloogiasüsteeme ja tarkvara, mis on vabalt kättesaadavad ja muude vabalt kättesaadavate tehnoloogiasüsteemide ja tarkvaraga koostalitlusvõimelised, ning

b) rakendama mehhanisme, millega tagatakse osalemistaotluste ja pakkumuste terviklus, sealhulgas fikseeritakse nende kättesaamise aeg ning välistatakse neile loata juurdepääs.

Hanke korraldamine

4. Hankija korraldab käesoleva lepinguga hõlmatud hanke läbipaistval ja erapooletul viisil, mis:

a) on kooskõlas käesoleva peatükiga, kasutades viise, nagu avatud hange, valikhange või piiratud hange;

b) välistab huvide konfliktid ning

c) ennetab korruptsiooni.

Päritolureeglid

5. Käesoleva lepinguga hõlmatud hanke puhul ei tohi kumbki lepinguosaline kohaldada teise lepinguosalise territooriumilt imporditavate kaupade ega tarnitavate teenuste suhtes muid päritolureegleid kui need, mida lepinguosaline samal ajal kohaldab tavapärase kaubanduse raames sama lepinguosalise territooriumilt samade kaupade impordi või samade teenuste tarnete suhtes.

Korvamismeetmed

6. Käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seoses ei püüa lepinguosaline ega tema hankijad taotleda, võtta arvesse, kehtestada ega jõustada korvamismeetmeid.

Meetmed, mis ei ole hangetele eriomased

7. Lõikeid 1 ja 2 ei kohaldata tolli- ega muude maksude suhtes, mis on kehtestatud impordile või seoses impordiga, sealhulgas selliste maksude kogumise meetodi suhtes, muude impordieeskirjade ja -formaalsuste suhtes ega teenuskaubandust mõjutavate meetmete suhtes, välja arvatud käesoleva lepinguga hõlmatud hanget reguleerivad meetmed.

ARTIKKEL 9.5

Teave hankesüsteemi kohta

1. Lepinguosalised:

a) avaldavad viivitamata õigusaktid, määrused, kohtuotsused, üldised haldusotsused, õigusaktidest tulenevad standardsed lepingupunktid, millele viidatakse hanketeadetes ja -dokumentides, samuti käesoleva lepinguga hõlmatud hanke korra ja selles tehtavad muudatused laia levikuga ning pidevalt üldsusele kättesaadavas ametlikult määratud elektroonilises või pabermeedias, ja

b) selgitavad neid taotluse korral teisele lepinguosalisele.

2. Lepinguosalised loetlevad 9-H lisas:

a) elektroonilise või pabermeedia, kus lepinguosaline lõikes 1 kirjeldatud teabe avaldab;

b) elektroonilise või pabermeedia, kus lepinguosaline avaldab artiklis 9.6 „Teated“ artikli 9.8 „Tarnijate kvalifitseerimine“ lõikes 8 ja artikli 9.15 „Hanketeabe läbipaistvus“ lõikes 2 nõutud teated.

3. Lepinguosalised teavitavad kiiresti artikli 16.2 „Erikomiteed“ alusel asutatud teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komiteed mis tahes muudatustest teabes, mille lepinguosaline on 9-H lisas loetlenud.

ARTIKKEL 9.6

Teated

Kavandatava hanke teade

1. Iga käesoleva lepinguga hõlmatud hanke kohta avaldab hankija kavandatava hanke teate, mis on vahetult kättesaadav elektrooniliselt ja tasuta ühtse teabepunkti kaudu, välja arvatud artiklis 9.12 „Piiratud hange“ kirjeldatud tingimustel. Kavandatava hanke teade jääb üldsusele hõlpsalt kättesaadavaks vähemalt kuni teates märgitud tähtaja möödumiseni. Asjakohase elektroonilise kanali nimetavad lepinguosalised 9-H lisas.

2. Kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti, sisaldab iga kavandatava hanke teade järgmist:

a) hankija nimi ja aadress ning muud andmed, mis on vajalikud hankijaga kontakteerumiseks ning selleks, et saada kõik asjaomased dokumendid hanke ning selle kulude ja maksetingimuste kohta, kui need on olemas;

b) hanke kirjeldus, sealhulgas hangitavate kaupade ja teenuste laad ja kogus või eeldatav kogus, kui täpne kogus ei ole teada;

c) korduvate lepingute puhul võimaluse korral järgmiste kavandatavate hangete teadete eeldatav avaldamise aeg;

d) valikuvõimaluste kirjeldus;

e) kaupade tarnimise ja teenuste osutamise ajakava või lepingu kestus;

f) kasutatav hankemeetod ning teave selle kohta, kas tegemist on läbirääkimistega või elektroonilise oksjoniga;

g) vajaduse korral hankes osalemise taotluste esitamise aadress ja tähtpäev;

h) pakkumuste esitamise aadress ja tähtpäev;

i) keel(ed), milles võib pakkumuse või osalemistaotluse esitada, juhul kui selle võib esitada muus keeles kui selle lepinguosalise ametlik keel, kelle hankija hanke korraldab;

j) tarnijatele kehtestatud osalemistingimuste loetelu koos lühikirjeldustega, sealhulgas nõuded tarnijate esitatavate konkreetsete dokumentide ja tõendite kohta, kui neid nõudeid ei ole esitatud kõikidele huvitatud tarnijatele kavandatava hanke teate raames ühel ja samal ajal kättesaadavaks tehtud hankedokumentides;

k) kui hankija kavatseb vastavalt artiklile 9.8 „Tarnijate kvalifitseerimine“ kutsuda hankes osalema piiratud arvu kvalifitseeritud tarnijaid, siis tarnijate valiku kriteeriumid ja vajaduse korral hankes osalema lubatavate tarnijate arvuga seotud piirangud, ning

l) märge, kas hanke suhtes kohaldatakse käesolevat lepingut.

Kokkuvõtlik teade

3. Iga kavandatava hanke puhul avaldab hankija koos kavandatavat riigihanget käsitleva teatega ühes WTO keeles vabalt juurdepääsetava kokkuvõtliku teate. Teade sisaldab vähemalt järgmisi andmeid:

a) hanke sisu;

b) pakkumuse või hankes osalemise või korduvkasutatavasse nimekirja kandmise taotluse esitamise viimane kuupäev ning

c) aadress, kust saab taotleda hankedokumente.

Plaanitavate hangete eelteade

4. Hankijail soovitatakse avaldada elektrooniliste vahendite kaudu ühtses teabepunktis, mida kasutatakse kavandatavate hangete teadete avaldamiseks, tulevaste hangete plaan (edaspidi „plaanitavate hangete eelteade“) võimalikult vara iga eelarveaasta alguses. Selline eelteade peaks sisaldama hanke sisu ja kavandatava hanke teate avaldamise kavandatud kuupäeva.

5. 9-B või 9-C lisas nimetatud hankija võib plaanitavate hangete eelteadet käsitada kavandatava hanke teatena tingimusel, et selles esitatakse võimalikult täielikult lõikes 2 nimetatud teave, nagu see on kättesaadav, koos märkusega selle kohta, et huvitatud tarnijail on võimalik hankijale teatada oma huvist hanke vastu.

ARTIKKEL 9.7

Osalemistingimused

1. Hankija esitab hankes osalemiseks ainult need tingimused, mis on olulised tagamaks, et tarnija on õiguslikult, äriliselt, tehniliselt ja finantsiliselt suutlik käesoleva lepinguga hõlmatud hanget täitma.

2. Osalemistingimuste kehtestamisel hankija:

a) ei esita tingimust, et hankes osalemiseks peab tarnija olema eelnevalt sõlminud selle lepinguosalise hankijaga ühe või mitu lepingut või et tarnijal peab olema selle lepinguosalise territooriumil eelnevaid töökogemusi, ning

b) võib nõuda varasemat tegevuskogemust, kui see on hanke tingimuste seisukohalt esmatähtis.

3. Selgitades välja tarnija vastavust osalemistingimustele, hankija:

a) hindab tarnija finantsilist, ärilist ja tehnilist suutlikkust vastavalt tema äritegevusele nii selle lepinguosalise territooriumil, kelle hankija hanke korraldab, kui ka väljaspool seda, ning

b) lähtub hindamisel tingimustest, mille hankija on eelnevalt teadetes või hankedokumentides sätestanud.

4. Toetavate tõendite olemasolu korral võib lepinguosaline, sealhulgas tema hankijad, välistada tarnija järgmistel põhjustel:

a) pankrot;

b) valed avaldused;

c) olulised või püsivad puudused ühest või mitmest varasemast lepingust tuleneva olulise nõude või kohustuse täitmisel;

d) kohtuotsused raskete kuritegude ja muude raskete süütegude kohta;

e) eksimine ametialaste käitumisreeglite vastu või teod või tegematajätmised, mis heidavad tarnija ärialasele aususele halba valgust, või

f) maksude maksmata jätmine.

ARTIKKEL 9.8

Tarnijate kvalifitseerimine

Registreerimissüsteemid ja kvalifitseerimismenetlused

1. Lepinguosalised, sealhulgas nende hankijad, võivad pidada tarnijate registreerimise süsteemi, mille kaudu huvitatud tarnijad peavad registreeruma ja esitama teatavat teavet.

2. Lepinguosalised tagavad, et:

a) nende hankijad teevad jõupingutusi kvalifitseerimismenetluste erinevuste minimeerimiseks ning

b) kui nende hankijad peavad registreerimissüsteemi, teevad nad jõupingutusi registreerimissüsteemide erinevuste minimeerimiseks.

3. Lepinguosalised, sealhulgas nende hankijad, ei võta vastu ega kasuta registreerimissüsteemi või kvalifitseerimismenetlust, mille eesmärk on tekitada või mille tõttu tekivad teise lepinguosalise tarnijatele asjatud takistused hankes osalemiseks.

Valikhange

4. Kui hankija kavatseb kasutada valikhanget, tuleb tal:

a) kavandatava hanke teates esitada vähemalt artikli 9.6 „Teated“ lõike 2 punktides a, b, f, g, j, k ja l nimetatud teave ning kutsuda huvitatud tarbijaid esitama osalustaotlust ja

b) hiljemalt pakkumuste esitamise tähtaja alguseks esitada kvalifitseeritud tarnijaile vähemalt artikli 9.6 „Teated“ lõike 2 punktides c, d, e, h ja i nimetatud teave vastavalt artikli 9.10 „Tähtajad“ lõike 3 punktile b.

5. Hankija lubab konkreetses hankes osaleda kõigil kvalifitseeritud tarnijatel, välja arvatud juhul, kui hankija teatab kavandatud hanke teates, et hankes lubatakse osalema vaid piiratud arv tarnijaid, ning esitab tarnijate arvu piiramise kriteeriumid. Igal juhul on tarnijate arv, kellel on lubatud pakkumus esitada, piisav konkurentsi tagamiseks, ilma et see mõjutaks hankesüsteemi toimimise tõhusust.

6. Kui hankedokumente ei tehta alates lõikes 4 osutatud teate avaldamise kuupäevast avalikult kättesaadavaks, tagab hankija, et need tehakse kõikidele lõike 5 kohaselt välja valitud kvalifitseeritud tarnijatele kättesaadavaks üheaegselt.

Korduvkasutatavad nimekirjad

7. Hankija võib pidada korduvkasutatavat nimekirja tarnijatest tingimusel, et teade, millega huvitatud isikuid kutsutakse taotlema nimekirja kandmist:

a) avaldatakse igal aastal ja

b) tehakse elektroonilise avaldamise korral püsivalt kättesaadavaks mõne 9-H lisas loetletud asjakohase kanali kaudu.

8. Lõikega 7 ette nähtud teade hõlmab järgmist:

a) kaupade ja teenuste või kauba- ja teenuseliikide kirjeldus, mille hankimiseks nimekirja kasutatakse;

b) osalemistingimused, millele tarnijad peavad nimekirja kandmiseks vastama, ning meetodid, mida hankija kasutab tarnija nõuetelevastavuse kontrollimiseks;

c) hankija nimi ja aadress ning muud andmed, mis on vajalikud temaga ühenduse võtmiseks ning kõikide vajalike nimekirjaga seotud dokumentide saamiseks;

d) nimekirja kehtivusaeg ja selle kehtivuse pikendamise või lõpetamise viis või kui kehtivusaega ei esitata, siis märge selle kohta, millisel viisil teatatakse nimekirja kasutamise lõpetamisest, ja ning

e) märge selle kohta, et nimekirja võib kasutada käesoleva lepinguga hõlmatud hanke puhul.

9. Kui korduvkasutatav nimekiri kehtib kolm aastat või vähem, võib hankija lõikest 7 olenemata avaldada lõikes 7 osutatud teate ainult üks kord nimekirja kehtivusaja algul tingimusel, et:

a) teates esitatakse loetelu kehtivusaeg ja täpsustatakse, et rohkem teateid ei avaldata, ning

b) teade avaldatakse elektrooniliselt ja see on kogu kehtivusaja jooksul püsivalt kättesaadav.

10. Hankija lubab tarnijatel taotleda igal ajal enda kandmist korduvkasutatavasse nimekirja ja kannab kõik kvalifitseeritud tarnijad nimekirja mõistlikult lühikese aja jooksul.

11. Kui tarnija, kes ei ole kantud korduvkasutatavasse nimekirja, esitab korduvkasutataval nimekirjal põhinevas hankes osalemise taotluse ja kõik nõutud dokumendid artikli 9.10 „Tähtajad“ lõikes 2 sätestatud ajavahemiku jooksul, peab hankija taotlusega tutvuma. Hankija ei jäta tarnijat hankemenetlusest kõrvale selle tõttu, et hankijal ei ole piisavalt aega taotlusega tutvuda, välja arvatud erijuhul, kui hanke keerukusest tingituna ei suuda hankija lõpetada taotlusega tutvumist pakkumuste esitamiseks lubatud ajavahemiku jooksul.

9-C lisa kohased hankijad

12. 9-C lisas loetletud hankija võib kasutada teadet, milles kutsutakse tarnijaid taotlema enda kandmist korduvkasutatavasse nimekirja, kavandatud hanke teatena tingimusel, et:

a) teade avaldatakse kooskõlas lõikega 7 ja see sisaldab lõikes 8 nõutud teavet ning kogu kättesaadavat artikli 9.6 „Teated“ lõikes 2 nõutud teavet ning märget, et tegemist on kavandatud hanke teatega või et ainult korduvkasutatavas nimekirjas loetletud tarnijad saavad edaspidi korduvkasutatava nimekirjaga hõlmatud hangete teateid, ja

b) hankija esitab tarnijatele, kes on talle teatanud oma huvist konkreetse hanke vastu, kiiresti piisavalt teavet, mis võimaldab neil kindlaks teha, kas nad on huvitatud hankes osalema, sealhulgas kogu ülejäänud teabe, mida nõutakse artikli 9.6 „Teated“ lõikes 2, niivõrd, kuivõrd see teave on kättesaadav.

13. 9-C lisas loetletud hankija võib võimaldada tarnijal, kes on vastavalt lõikele 10 taotlenud enda kandmist korduvkasutatavasse nimekirja, esitada asjaomase hanke raames pakkumuse, kui hankijal jääb piisavalt aega, et kindlaks teha, kas tarnija vastab osalemistingimustele.

Teave hankija otsuste kohta

14. Hankija teatab osalemistaotluse või korduvkasutatavasse nimekirja kandmise taotluse esitanud tarnijale viivitamata oma otsuse taotluse kohta.

15. Kui hankija lükkab tagasi tarnija osalemistaotluse või korduvkasutatavasse nimekirja kandmise taotluse, ei tunnista teda enam kvalifitseerunuks või kustutab ta korduvkasutatavast nimekirjast, teatab hankija sellest viivitamata tarnijale ja esitab tarnija taotlusel talle viivitamata oma otsuse kirjaliku põhjenduse.

ARTIKKEL 9.9

Tehnilised kirjeldused ja hankedokumendid

Tehnilised kirjeldused

1. Hankija ei koosta, ei võta vastu ega kohalda tehnilisi kirjeldusi ega nõua mõne vastavushindamismenetluse kasutamist, millega luuakse või võidakse luua tarbetuid takistusi rahvusvahelises kaubanduses.

2. Hangitavate kaupade või teenuste tehnilisi kirjeldusi koostades peab hankija vajaduse korral:

a) esitama tehnilises kirjelduses pigem tulemuslikkuse nõudeid ja funktsionaalseid nõudeid kui konstruktsiooni või välistunnuseid ning

b) võtma tehniliste kirjelduste aluseks rahvusvahelised standardid, kui need on olemas; muul juhul võtma aluseks siseriiklikud tehnilised normid, tunnustatud siseriiklikud standardid või ehituseeskirjad.

3. Kui tehnilistes kirjeldustes kasutatakse konstruktsiooni ja välistunnustega seotud näitajaid, peaks hankija lisama vajaduse korral hankedokumentidesse näiteks sõnad „või samaväärne“, et näidata, et ta võtab arvesse samaväärsete kaupade ja teenuste pakkumusi, kui need selgelt vastavad hanke tingimustele.

4. Hankija ei koosta tehnilisi kirjeldusi, mis sisaldavad konkreetse kaubamärgi või kaubanime, patendi, autoriõiguse, disainilahenduse või tüübi, teatava päritolu, tootja või tarnijaga seotud nõudeid või viiteid, välja arvatud juhul, kui hankeobjekte ei ole muul viisil võimalik piisavalt täpselt või arusaadavalt kirjeldada, ja tingimusel, et hankija lisab hankedokumentidesse näiteks sõnad „või samaväärne“.

5. Hankija ei või isikult, kelle ärihuvid võivad olla seotud teatava hankega, konkurentsi piiramist põhjustaval viisil küsida ega vastu võtta nõuandeid, mida võidakse kasutada selle hanke tehniliste kirjelduste ettevalmistamisel või vastuvõtmisel.

6. Suurema õiguskindluse huvides võivad lepinguosalised, sealhulgas nende hankijad, koostada, vastu võtta või kohaldada vastavalt käesolevale artiklile tehnilisi kirjeldusi loodusvarade kaitse edendamiseks või keskkonnakaitseks.

7. Kui hankijad seovad lõike 2 punktis a nimetatud tulemuslikkuse nõuete või funktsionaalsete nõuetega keskkonda mõjutavad tegurid, võivad nad kasutada liidus kasutatavatel ökomärgistel ja Singapuris kasutatavatel keskkonnasõbralikkuse märgistel määratletud üksikasjalikke nõudeid või vajaduse korral nende osi, tingimusel et:

a) kõnealused kirjeldused sobivad lepingu objektiks olevate tarnete või teenuste omaduste määratlemiseks;

b) märgise nõuded on koostatud teadusliku teabe põhjal ning

c) kõnealused kirjeldused on kättesaadavad kõikidele huvitatud isikutele.

Hankedokumendid

8. Hankija esitab tarnijatele hankedokumendid, mis sisaldavad kogu vajalikku teavet, et tarnijad saaksid koostada ja esitada nõuetele vastava pakkumuse. Kui seda ei ole juba tehtud kavandatud hanke teates, esitatakse kõnealustes dokumentides täielik kirjeldus järgmisest:

a) hanke kirjeldus, sealhulgas kaupade või teenuste laad ja kogus või eeldatav kogus, kui täpne kogus ei ole teada; nõuded muu hulgas tehnilise kirjelduse, vastavushindamise, plaanide, jooniste või juhendite kohta;

b) tarnijate osalemistingimused, sealhulgas loetelu teabest ja dokumentidest, mis tarnijal tuleb osalemistingimuste täitmiseks esitada;

c) kõik hindamiskriteeriumid, mida hankija kohaldab lepingu sõlmimisel, ning kõnealuste kriteeriumide osakaal, kui hind ei ole ainukriteerium;

d) kui hankija korraldab hanke elektrooniliselt, mis tahes autentimis- ja andmekrüptimisnõuded või muud nõuded seoses teabe elektroonilise esitamisega;

e) kui hankija korraldab elektroonilise oksjoni, siis oksjoni läbiviimise eeskirjad, sealhulgas teave selle kohta, milliseid pakkumuse koostisosi hinnatakse;

f) kui pakkumused avatakse avalikult, siis nende avamise kuupäev, kellaaeg ja koht ning vajaduse korral ka avamisele lubatavate isikute nimekiri;

g) muud nõuded või tingimused, sealhulgas maksetingimused ja pakkumuse esitamise viisile seatud piirangud, näiteks pakkumuste vastuvõtmine elektrooniliselt või paberkandjal ning

h) kaupade kohaletoimetamise ja teenuse osutamise kuupäevad.

9. Hangitavate kaupade kohaletoimetamise või teenuste osutamise kuupäeva kehtestamisel võtab hankija arvesse selliseid tegureid nagu hanke keerukus, allhangete eeldatav maht ning realistlik aeg kaupade tootmiseks, ladustamiseks ja transportimiseks tarnekohast või teenuste osutamiseks.

10. Hankijad võivad kehtestada hanke teostamisega seotud keskkonnaalaseid tingimusi, kui need on kooskõlas käesolevas peatükis sätestatud eeskirjadega ning neile on viidatud kavandatud hanke teates või mõnes muus teates, mida kasutatakse kavandatud hanke teatena,[1] või hankedokumentides.

[1] Käesoleva artikli lõigete 10, 11 ja 13 ning artikli 9.11 „Läbirääkimised“ lõike 2 kohaldamisel tähendab „muu teade, mida kasutatakse kavandatud hanke teatena“ artikli 9.6 „Teated“ lõike 5 kohaldamisalasse jäävat kavandatud hanke teadet ning artikli 9.8 „Tarnijate kvalifitseerimine“ lõike 12 kohaldamisalasse jäävat teadet, milles tarnijaid kutsutakse taotlema enda kandmist korduvkasutatavasse nimekirja.

11. Kavandatud hanke teates või mõnes muus teates, mida kasutatakse kavandatud hanke teatena, või hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumid võivad muu hulgas sisaldada hinda ja muid kulutegureid, kvaliteeti, tehnilisi eeliseid, keskkonnanäitajaid ja tarnetingimusi.

12. Hankija peab viivitamata:

a) tegema hankedokumendid kättesaadavaks selle tagamiseks, et huvitatud tarnijatel on piisavalt aega esitada nõuetekohane pakkumus;

b) esitama taotluse korral hankedokumendid igale huvitatud tarnijale ning

c) vastama huvitatud või hankes osaleva tarnija esitatud mõistuspärastele päringutele tingimusel, et küsitud teave ei anna kõnealusele tarnijale eelist teiste tarnijate ees.

Muudatused

13. Kui hankija enne lepingu sõlmimist muudab kavandatud hanke teates või mõnes muus teates, mida kasutatakse kavandatud hanke teatena, või osalevatele tarnijatele antud hankedokumentides sätestatud kriteeriume või nõudeid, või kui ta muudab hanketeadet või hankedokumente või avaldab need uuesti, edastab ta kirjalikult kõik sellised muudatused või muudetud või uuesti avaldatud teate või hankedokumendid:

a) kõikidele teabe muutmise või uuesti avaldamise ajal hankes osalevatele tarnijatele, kui need on hankijale teada, kõikidel muudel juhtudel aga esitab muudatused samal viisil, kui ta esitas algse teabe, ning

b) piisavalt varakult, et tarnijatel oleks aega oma pakkumusi vajaduse korral muuta ja need uuesti esitada.

ARTIKKEL 9.10

Tähtajad

Üldsätted

1. Hankija jätab oma mõistlikest vajadustest lähtudes tarnijatele piisavalt aega osalemistaotluste ja nõuetele vastavate pakkumuste koostamiseks ja esitamiseks, võttes seejuures arvesse selliseid tegureid nagu:

a) hanke laad ja keerukus;

b) allhangete eeldatav maht ning

c) juhul kui ei kasutata elektroonilisi vahendeid, siis ka aeg, mis kulub pakkumuse edastamiseks kodu- ja välismaalt.

Kõnealused tähtajad ja nende võimalik pikendamine peavad olema kõikidele huvitatud või osalevatele tarnijatele ühesugused.

Tähtajad

2. Valikhanget kasutav hankija kehtestab osalemistaotluste esitamiseks sellise tähtaja, mis üldjuhul ei ole lühem kui 25 päeva alates kavandatud hanke teate avaldamise kuupäevast. Kui hankija poolt põhjendatud kiireloomulisel juhul ei ole kõnealune tähtaeg asjakohane, võib tähtaega lühendada mitte vähem kui kümne päevani.

3. Muudel kui lõigetes 4, 5, 7 ja 8 sätestatud juhtudel kehtestab hankija pakkumuste esitamiseks tähtaja, mis ei ole lühem kui 40 päeva:

a) avatud hanke korral alates kavandatud hanke teate avaldamise kuupäevast või

b) valikhanke korral alates kuupäevast, mil hankija teatab tarnijatele, et nad kutsutakse pakkumusi esitama, olenemata sellest, kas kasutatakse korduvkasutatavat nimekirja või mitte.

4. Hankija võib lõike 3 kohast pakkumuste esitamise tähtaega lühendada kuni kümne päevani, kui:

a) hankija on avaldanud kavandatud hankeid käsitleva teate, nagu on kirjeldatud artikli 9.6 „Teated“ lõikes 4, vähemalt 40 päeva ja mitte rohkem kui 12 kuud enne kavandatud hanke teate avaldamist ning kavandatud hankeid käsitlevas teates on esitatud järgmine teave:

   i) hanke kirjeldus;

   ii) pakkumuse või osalemistaotluse esitamise ligikaudne lõpptähtaeg;

   iii) märge, et huvitatud tarnijad peaksid hankijale väljendama oma huvi hanke vastu;

   iv) aadress, kust saab hankedokumente, ning

   v) kogu kättesaadav teave, mida nõutakse artikli 9.6 „Teated“ lõike 2 kohaselt kavandatud hanke teate puhul,

b) korduvate hangete puhul märgib hankija kavandatud hanke algses teates, et järgmistes teadetes sätestatakse pakkumuste esitamise tähtajad vastavalt käesolevale lõikele, või

c) tegemist on hankija poolt põhjendatud kiireloomulise juhtumiga, mil lõike 3 kohaselt kehtestatud pakkumuste esitamise tähtaega ei saa kasutada.

5. Hankija võib iga alljärgnevalt nimetatud tingimuse korral lõike 3 kohast pakkumuste esitamise tähtaega lühendada viie päeva võrra:

a) kavandatud hanke teade avaldatakse elektrooniliselt;

b) kõik hankedokumendid tehakse elektrooniliselt kättesaadavaks alates kavandatud hanke teate avaldamise kuupäevast ning

c) hankija võimaldab esitada pakkumused elektrooniliselt.

6. Lõike 5 kohaldamisel koostoimes lõikega 4 ei tohi lõikes 3 sätestatud pakkumuste esitamise tähtaeg olla mingil juhul lühem kui kümme päeva alates kavandatud hanke teate avaldamisest.

7. Olenemata käesoleva artikli muudest sätetest, võib hankija kommertskaupade ja -teenuste või nende mõlema ostmisel lühendada lõikes 3 sätestatud pakkumuste esitamise tähtaega mitte vähem kui 13 päevani, kui ta avaldab kavandatud hanke teate ja hankedokumendid ühel ja samal ajal elektrooniliselt. Kui hankija võimaldab teha kommertskaupade ja -teenuste pakkumusi elektrooniliselt, võib ta lühendada lõike 3 kohast tähtaega kuni kümne päevani.

8. Kui 9-B või 9-C lisa kohane hankija on valinud kõik kvalifitseeritud tarnijad või piiratud arvu kvalifitseeritud tarnijaid, võib pakkumuste esitamise tähtaja kehtestada kokkuleppel valitud tarnijatega. Sellise kokkuleppe puudumise korral on tähtaeg vähemalt kümme päeva.

ARTIKKEL 9.11

Läbirääkimised

1. Lepinguosaline võib sätestada, et tema hankijad peavad läbirääkimisi:

a) kui hankija on vastavalt artikli 9.6 „Teated“ lõikele 2 osutanud kavandatud hanke teates kavatsusele pidada läbirääkimisi või

b) kui hindamisel ilmneb, et ükski pakkumus ei ole kavandatud hanke teates või muus kavandatud hanke teatena kasutatavas teates või hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumide kohaselt selgelt kõige soodsam.

2. Hankija:

a) tagab, et läbirääkimistel osalevate tarnijate kõrvalejätmine toimub kavandatud hanke teates või muus kavandatud hanke teatena kasutatavas teates või hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumide kohaselt, ning

b) määrab pärast läbirääkimiste lõppu allesjäänud tarnijatele ühise tähtpäeva uute või muudetud pakkumuste esitamiseks.

ARTIKKEL 9.12

Piiratud hange

1. Tingimusel, et hankija ei kasuta käesolevat sätet tarnijatevahelise konkurentsi vältimiseks või viisil, millega diskrimineeritakse teise lepinguosalise tarnijaid või kaitstakse omamaiseid tarnijaid, võib ta kasutada piiratud hanget ja mitte kohaldada artiklit 9.6 „Teated“, artiklit 9.7 „Osalemistingimused“, artiklit 9.8 „Tarnijate kvalifitseerimine“, artikli 9.9 „Tehnilised kirjeldused ja hankedokumendid“ lõikeid 8–13, artiklit 9.10 „Tähtajad“, artiklit 9.11 „Läbirääkimised“, artiklit 9.13 „Elektroonilised oksjonid“ ja artiklit 9.14 „Pakkumuste läbivaatamine ja lepingute sõlmimise otsustamine“ üksnes järgmistel tingimustel:

a) kui:

i) ükski tarnija ei ole esitanud pakkumust ega osavõtutaotlust;

ii) ei ole esitatud ühtki hankedokumentide olulistele nõuetele vastavat pakkumust;

iii) ükski tarnija ei vastanud osalemistingimustele või

iv) esitatud pakkumused kajastasid konkurentide kokkulepet,

ning eeldusel, et hankedokumentide nõudeid ei ole oluliselt muudetud;

b) kui kaupu või teenuseid saab pakkuda üksnes konkreetne tarnija ja muud mõistlikud alternatiivsed või asenduskaubad või -teenused puuduvad ühel järgmistest põhjustest:

i) hangitakse kunstiteost;

ii) patentide, autoriõiguste ja muude ainuõiguste tõttu või

iii) konkurents puudub tehnilistel põhjustel;

c) selliste kaupade või teenuste lisatarne korral algse tarnija poolt, mis ei olnud esialgse hanke ese, kui tarnija vahetamine:

i) ei ole võimalik majanduslikel ja tehnilistel põhjustel, mis tulenevad näiteks olemasolevate seadmete, tarkvara, teenuste või paigaldiste vahetatavus- ja koostalitlusnõudest, ning

ii) põhjustaks hankijale olulist ebamugavust või topeltkulusid;

d) niivõrd, kuivõrd see on rangelt vajalik, kui kiireloomulise olukorra tõttu, mis on tingitud sündmustest, mida hankija ei võinud ette näha, ei ole avatud või valikhanke korras olnud võimalik saada kaupu või teenuseid õigeks ajaks;

e) kaubaturult ostetavate kaupade korral;

f) kui hankija hangib prototüüpi või esimest toodet või teenust, mis on välja töötatud tema tellimusel teatava teadusuuringut, katsetus-, uurimis- või esialgset arendustööd käsitleva lepingu alusel ja selle raames. Esimese toote või teenuse esialgne arendustöö võib hõlmata piiratud ulatuses tootmist või teenuse osutamist, et võtta arvesse kohapealse katsetamise tulemusi ja tõendada, et kaup või teenus sobib masstootmiseks või -tarnimiseks kooskõlas vastuvõetavate kvaliteedistandarditega, kuid ei hõlma masstootmist või -tarnimist eesmärgiga saavutada kaubanduslik tasuvus või katta teadus- ja arendustööde kulud;

g) ostude korral, mis tehakse üksnes lühiajaliselt kehtivatel eriti soodsatel tingimustel, mis tulenevad erakorralisest realiseerimisest, näiteks likvideerimisest, pankrotivara haldamisest või pankrotist, mitte aga tavaliste ostude korral tavapärastelt tarnijatelt ja

h) kui leping sõlmitakse ideekonkursi võitjaga, tingimusel et:

i) konkursi korraldus vastas käesoleva peatüki põhimõtetele, eelkõige seoses kavandatud hanke teate avaldamisega ja

ii) konkursil osalejaid hindas sõltumatu komisjon eesmärgiga selgitada välja võitja, kellega sõlmitakse leping.

2. Hankija koostab iga lõike 1 alusel sõlmitud lepingu kohta kirjaliku aruande. Aruanne sisaldab hankija nime, hangitud kaupade ja teenuste maksumust ja laadi ning märkust lõikes 1 kirjeldatud asjaolude ja tingimuste kohta, mis õigustavad piiratud hanke kasutamist.

ARTIKKEL 9.13

Elektroonilised oksjonid

Kui hankija kavatseb käesoleva lepinguga hõlmatud hanke ellu viia elektroonilise oksjonina, esitab ta igale osalejale enne elektroonilise oksjoni algust:

a) teabe automaatse hindamismeetodi kohta, mida kasutatakse pakkumuste pingerea automaatseks koostamiseks ja muutmiseks oksjoni käigus, sealhulgas hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumidele vastava matemaatilise valemi;

b) pakkumuse elementide esialgse hindamise tulemused, kui leping kavatsetakse sõlmida kõige soodsama pakkumuse tegijaga, ja

c) muu teabe oksjoni läbiviimise kohta.

ARTIKKEL 9.14

Pakkumuste läbivaatamine ja lepingute sõlmimine

Pakkumuste läbivaatamine

1. Hankija võtab pakkumused vastu, avab ja vaatab need läbi menetluste kohaselt, mis tagavad hankemenetluse õigluse ja erapooletuse ning säilitavad pakkumuste konfidentsiaalsuse.

2. Hankija ei karista ühtegi tarnijat selle eest, et sai tema pakkumuse kätte pärast pakkumuste esitamise tähtaega, kui hilinemine on tingitud üksnes hankija tehtud veast.

3. Kui hankija pakub ühele tarnijale võimalust parandada pakkumuste avamise ja lepingu sõlmimise otsustamise vahelisel ajal tahtmatud vormivead, tuleb tal sama võimalust pakkuda kõikidele osalevatele tarnijatele.

Lepingute sõlmimine

4. Pakkumuse arvesse võtmiseks peab pakkumus olema tehtud kirjalikult ja vastama avamise ajal teadetes ja hankedokumentides sätestatud olulistele nõuetele ning pärinema tarnijalt, kes vastab osalemistingimustele.

5. Välja arvatud juhul, kui hankija jõuab järeldusele, et lepingu sõlmimine ei ole avalikes huvides, sõlmib ta lepingu tarnijaga, kes hankija hinnangul on suuteline täitma lepingutingimusi ja kes ainuüksi teadetes ja hankedokumentides sätestatud lepingutingimuste kohaselt on esitanud:

a) soodsaima pakkumuse või

b) kui hind on ainus kriteerium, madalaima hinnaga pakkumuse.

6. Kui hankijale esitatakse pakkumus, mille hind on teiste pakkumustega võrreldes oluliselt madalam, võib ta kontrollida, kas tarnija vastab osalemistingimustele ja on suuteline lepingutingimusi täitma ja/või kas hinnas on võetud arvesse subsiidiumide andmist.

7. Kui hankija teeb kindlaks, et pakkumus on oluliselt madalam seetõttu, et tarnija on saanud subsiidiumi, võib pakkumuse üksnes sel alusel tagasi lükata alles pärast tarnijaga peetud konsultatsioone, mille käigus viimane ei suuda hankija kehtestatud piisava aja jooksul tõendada, et kõnealune subsiidium on antud kooskõlas käesolevas lepingus subsiidiumide andmise kohta sätestatud korraga.

8. Hankija ei tee valikuid, ei tühista hanget ega muuda sõlmitud lepinguid viisil, mis ei ole kooskõlas käesolevast peatükist tulenevate kohustustega.

Artikkel 9.15

Hanketeabe läbipaistvus

Tarnijatele esitatav teave

1. Hankija teavitab osalevaid tarnijaid viivitamata ja tarnija taotluse korral kirjalikult sellest, kelle ta on kuulutanud hanke võitjaks. Kooskõlas artikli 9.16 „Teabe avaldamine“ lõigetega 2 ja 3 esitab hankija hanke kaotanud tarnija taotlusel talle selgituse, miks ei valitud tema pakkumust ja millised olid võitnud pakkumuse eelised.

Sõlmitud lepingu kohta teabe avaldamine

2. Hankija avaldab hiljemalt 72 päeva pärast iga käesoleva peatükiga hõlmatud lepingu sõlmimist teate 9-H lisas loetletud asjakohase elektroonilise või pabermeedia kaudu. Kui hankija avaldab teate üksnes elektroonilises meedias, peab teave jääma mõistlikuks ajaks vabalt kättesaadavaks. Teade sisaldab vähemalt järgmist teavet:

a) hangitud kaupade või teenuste kirjeldus;

b) hankija nimi ja aadress;

c) eduka tarnija nimi ja aadress;

d) eduka pakkumuse maksumus või lepingu sõlmimisel arvesse võetud kõrgeima ja madalaima hinnaga pakkumus;

e) lepingu sõlmimise kuupäev ning

f) kasutatud hankemeetod ja juhul kui vastavalt artiklile 9.12 „Piiratud hange“ kasutati piiratud hanget, selle kasutamist õigustavate asjaolude kirjeldus.

Dokumentide ja aruannete säilitamine ning elektrooniline jälgitavus

3. Hankija säilitab vähemalt kolm aastat alates lepingu sõlmimisest järgmise:

a) hankemenetluste ja sõlmitud lepingute kohta dokumendid ja aruanded seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, sealhulgas artikli 9.12 „Piiratud hange“ kohased aruanded, j ning

b) andmed, millega tagatakse käesoleva lepinguga hõlmatud hanke elektroonilisel korraldamisel asjakohane jälgitavus.

Statistiliste andmete kogumine ja esitamine

4. Lepinguosalised nõustuvad edastama teisele lepinguosalisele kättesaadavad ja võrreldavad statistilised andmed, mis on käesoleva peatükiga hõlmatud hangete puhul asjakohased.

ARTIKKEL 9.16

Teabe avaldamine

Teabe esitamine lepinguosalistele

1. Lepinguosalise taotluse korral esitab teine lepinguosaline viivitamata teavet, mis võimaldab kindlaks teha, kas hange viidi läbi õiglaselt, erapooletult ja käesoleva peatüki kohaselt, sealhulgas teavet võitnud pakkumuse näitajate ja suhteliste eeliste kohta. Juhul kui kõnealuse teabe avalikustamine võib mõjutada tulevasi hankeid, ei avalda selle saanud lepinguosaline seda ühelegi tarnijale muidu, kui ainult pärast nõupidamist teabe esitanud lepinguosalisega ja tema nõusolekul.

Teabe avalikustamata jätmine

2. Olenemata käesoleva peatüki muudest sätetest, ei anna lepinguosaline ega tema hankijad konkreetsele tarnijale teavet, mis võib kahjustada tarnijatevahelist ausat konkurentsi.

3. Käesolevat peatükki ei tõlgendata nii, et lepinguosaline ja tema hankijad, ametiasutused ja läbivaatavad organid peaksid avalikustama konfidentsiaalset teavet, kui avalikustamine võiks:

a) kahjustada õiguskorda;

b) kahjustada ausat konkurentsi tarnijate vahel;

c) kahjustada konkreetsete isikute õigustatud ärihuve, sealhulgas nende intellektuaalomandi kaitset, või

d) olla muul viisil vastuolus avalike huvidega.

ARTIKKEL 9.17

Siseriiklik läbivaatamise kord

1. Lepinguosalised kehtestavad kiire, tõhusa, läbipaistva ja mittediskrimineeriva halduslikku või kohtuliku läbivaatamismenetluse, mille abil tarnija võib vaidlustada:

a) käesoleva peatüki sätete rikkumise või

b) kui tarnijal ei ole lepinguosalise siseriiklike õigusaktide kohaselt õigust käesoleva peatüki sätete rikkumist otseselt vaidlustada, siis nende meetmete eiramine, mille lepinguosaline on võtnud käesoleva peatüki rakendamiseks

seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, mille suhtes tarnijal on või on olnud huvi. Igal juhul tagavad lepinguosalised, et läbivaatav organ saab tarnijapoolse vaidlustamise korral tutvuda tema vastavate hankijate tehtud otsustega selle kohta, kas konkreetse hanke näol on tegemist käesoleva peatükiga hõlmatud hankega.

Vaidlustamise kord on kirjalik ja see tehakse üldiselt kättesaadavaks elektrooniliselt ja/või pabermeedia kaudu.

2. Kui tarnija, kellel on või on olnud huvi käesoleva lepinguga hõlmatud hanke vastu, esitab kaebuse lõikes 1 osutatud rikkumise või tegematajätmise kohta, soovitab see lepinguosaline, kelle hankija hanke korraldas, tarnijal ja hankijal leida lahendus omavahelise konsultatsiooni teel. Hankija vaatab kõnealuse kaebuse läbi erapooletult ja kiiresti ning nii, et see ei mõjuta tarnija osalemist käimasolevates ega tulevastes hangetes ega tema õigust taotleda parandusmeetmete võtmist halduslik u või kohtuliku läbivaatamismenetluse kaudu.

3. Igale tarnijale võimaldatakse vaide ettevalmistamiseks ja esitamiseks piisav aeg kestusega vähemalt kümme päeva alates hetkest, mil tarnija sai või oleks pidanud saama teada vaide aluseks olevast asjaolust.

4. Selleks asutavad või määravad mõlemad lepinguosalised vähemalt ühe erapooletu haldus- või kohtuasutuse, mis on tema hankijatest sõltumatu ning mis võtab vastu ja vaatab läbi tarnijate vaided seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hangetega.

5. Kui vaide vaatab esimesena läbi muu kui lõikes 4 osutatud asutus, tagab lepinguosaline, et tarnijal on võimalik algne otsus edasi kaevata erapooletule haldus- või kohtuasutusele, kes ei sõltu hankijast, kelle hanget ta vaidlustab.

6. Lepinguosalised tagavad, et kui läbivaatav organ ei ole kohus, peab olema võimalik tema otsused kohtusse edasi kaevata või peavad kehtima menetlused, millega tagatakse, et:

a) hankija vastab vaidele kirjalikult ja esitab läbivaatavale organile kõik vajalikud dokumendid;

b) menetluse osalistel on õigus ärakuulamisele enne, kui läbivaatav organ langetab vaidluses otsuse;

c) menetluse osalistel on õigus võtta endale esindaja ja saatja;

d) menetluse osalistel on õigus osaleda kõikides menetlustoimingutes;

e) menetluse osalistel on õigus taotleda avalikku menetlust ja kutsuda tunnistajaid ning

f) läbivaatav organ teeb otsused või soovitused viivitamata, kirjalikult ja põhjendab iga otsust või soovitust.

7. Lepinguosalised kehtestavad või säilitavad menetlused, millega nähakse ette:

a) kiired ajutised meetmed, et tarnijal oleks võimalik hankes edasi osaleda. Sellised ajutised meetmed võivad põhjustada hankeprotsessi peatamise. Menetlustega võib ette näha, et selliste meetmete kohaldamise üle otsustamisel võib arvesse võtta nende ülekaalukalt ebasoodsaid tagajärgi asjakohastele huvidele, sealhulgas avalikele huvidele. Meetmete võtmata jätmist põhjendatakse kirjalikult j ning

b) juhul, kui läbivaatav organ on tuvastanud lõikes 1 nimetatud rikkumise või tegematajätmise, parandusmeetmete võtmine või tekkinud kahju korvamine, mida võib piirata pakkumuse ettevalmistamise või vaidlustamise kuludega. Kui hankeleping on juba sõlmitud, võivad lepinguosalised ette näha, et parandusmeetmeid ei saa kasutada.

ARTIKKEL 9.18

Kohaldamisala muutmine ja korrigeerimine

Kavandatud muudatusest teatamine

1. Lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele igast kavandatud korrigeerimisest, hankija kandmisest ühest lisast teise, hankija kustutamisest või muudest lisade 9-A kuni 9-I muudatustest (edaspidi „muudatus“).

2. Kui hankija kavatsetakse kustutada lepingu lisadest 9-A kuni 9-G põhjusel, et valitsuse kontroll või mõju hankija käesoleva lepinguga hõlmatud hanke üle on tegelikult kõrvaldatud, lisab muudatusettepaneku teinud lepinguosaline (edaspidi „muutev lepinguosaline“) teatesse tõenduse selle kohta, et kõnealune valitsuse kontroll või mõju on tegelikult kõrvaldatud. Valitsuse kontroll või mõju 9-C lisas loetletud hankijate käesoleva lepinguga hõlmatud hanke üle loetakse tegelikult kõrvaldatuks:

a) liidu puhul siis, kui hankija tegeleb konkurentsipõhise tegevusega, ja

b) Singapuri puhul siis, kui hankija on erastatud.

Kui valitsuse kontroll või mõju lepinguosalise hankija käesoleva lepinguga hõlmatud hanke üle on tegelikult kõrvaldatud, ei ole teisel lepinguosalisel õigust kompenseerivatele kohandustele.

3. Mis tahes muu kavandatud muudatuse puhul lisab muutev lepinguosaline teatesse teabe muudatuse tõenäolise mõju kohta käesoleva peatükiga ette nähtud kohaldamisalale. Kui muutev lepinguosaline teeb ettepaneku teha väikesi muudatusi või üksnes formaalseid tehnilisi parandusi, mis ei mõjuta lepinguga hõlmatud hanget, teatab ta kõnealustest muudatustest vähemalt iga kahe aasta järel.

Vastuväidete lahendamine

4. Juhul kui teine lepinguosaline (edaspidi „vastuväite esitav lepinguosaline“) esitab muutva lepinguosalise teatele vastuväite, püüavad lepinguosalised lahendada vastuväite kahepoolsete konsultatsioonide teel, sealhulgas vajaduse korral artikli 16.2 „Erikomiteed“ kohaselt asutatud teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komitees korraldatud konsultatsioonide teel. Kõnealuste konsultatsioonide käigus kaaluvad lepinguosalised järgmist:

a) lõike 2 kohase teatamise korral tõendid selle kohta, et valitsuse kontroll või mõju hankija käesoleva lepinguga hõlmatud hanke üle on tegelikult kõrvaldatud;

b) lõike 3 kohase teatamise korral tõendid selle kohta, et kavandatav muudatus ei mõjuta kohaldamisala, ning

c) kõik nõuded seoses kompenseerivate kohandustega ja selliste kohanduste tasemega, mis tulenevad lõike 1 kohaselt teatatud muudatustest. Kohandamine võib seisneda kohaldamisala kompenseerivas laiendamises muutva lepinguosalise poolt või samaväärse kohaldamisala tühistamises vastuväiteid esitava lepinguosalise poolt, et säilitada õiguste ja kohustuste tasakaal ning käesoleva peatükiga ette nähtud vastastikku kokku lepitud kohaldamisala võrreldav tase.

5. Kui vastuväite esitav lepinguosaline leiab pärast lõike 4 kohaseid kahepoolseid konsultatsioone, et esineb üks või mitu järgmist olukorda:

a) lõike 4 punkti a puhul ei ole valitsuse kontrolli või mõju hankija käesoleva lepinguga hõlmatud hanke üle tegelikult kõrvaldatud;

b) lõike 4 punkti b puhul ei vasta muudatus lõikes 3 esitatud kriteeriumidele ja mõjutab kohaldamisala ning selle suhtes peaks tegema kompenseerivaid kohandusi või

c) lõike 4 punkti c puhul ei ole lepinguosaliste konsultatsioonide käigus välja pakutud kompenseerivad kohandused piisavad vastastikku kokku lepitud võrreldava kohaldamisala säilitamiseks,

võivad lepinguosalised kasutada vaidluste lahendamise mehhanismi 14. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel.

Rakendamine

6. Kavandatud muudatus jõustub ainult juhul, kui:

a) teine lepinguosaline ei ole esitanud muutvale lepinguosalisele kirjalikku vastuväidet 45 päeva jooksul alates kavandatud muudatuse kohta teate avaldamisest;

b) vastuväite esitav lepinguosaline on teatanud muutvale lepinguosalisele, et ta võtab oma vastuväite tagasi;

c) lepinguosalised on jõudnud pärast lõike 4 kohaseid konsultatsioone kokkuleppele või

d) vastuväide on lahendatud lõike 5 kohase vaidluste lahendamise mehhanismi kaudu.

ARTIKKEL 9.19

Komitee ülesanded

Lepinguosalised võivad artikli 16.2 „Erikomiteed“ kohaselt asutatud teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komitees:

a) võtta vastu statistiliste andmete esitamise viise vastavalt artikli 9.15 „Hanketeabe läbipaistvus“ lõikele 4;

b) vaadata läbi menetluses olevaid kohaldamisala muutmist käsitlevaid teateid ja kinnitada lisades 9-A kuni 9-C esitatud hankijate nimekirja ajakohastamised;

c) kinnitada kohaldamisala mõjutavatest muudatustest tulenevad kompenseerivad kohandused;

d) vaadata vajaduse korral läbi soovituslikud kriteeriumid, mis tõendavad valitsuse kontrolli või mõju tegelikku kõrvaldamist hankija käesoleva lepinguga hõlmatud hangete üle;

e) võtta vastu kriteeriumid kohaldamisala kompenseeriva kohanduse ulatuse kindlaksmääramiseks;

f) käsitleda riigihangetega seotud küsimusi, mille lepinguosalised komiteele suunavad;

g) vahetada teavet riigihankevõimaluste kohta mõlema lepinguosalise puhul, sealhulgas keskvalitsusest madalamal tasandil, ja

h) arutada muid käesoleva peatüki toimimisega seotud küsimusi.

Lepinguosalised võivad artikli 16.2 „Erikomiteed“ kohaselt asutatud teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komitees teha kõik punktide a–h kohaldamiseks vajalikud otsused.

ARTIKKEL 9.20

Riigihankelepingu sätete kohandamine

Kui läbi vaadatud riigihangete lepingut muudetakse või see asendatakse mõne muu lepinguga, muudavad lepinguosalised artikli 16.2 „Erikomiteed“ kohaselt asutatud teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komitee otsusega vastavalt käesolevat peatükki.

KÜMNES PEATÜKK

Intellektuaalomand

ARTIKKEL 10.1

Eesmärgid

1. Käesoleva peatüki eesmärgid on:

a) soodustada lepinguosaliste riikides uuenduslike ja loovate toodete tootmist ja turustamist ning lepinguosalistevaheliste teenuste osutamist ning

b) suurendada kaubandusest ja investeeringutest saadavat kasu intellektuaalomandi õiguste piisava ja tõhusa kaitse ning kõnealuste õiguste kaitse tulemuslikku tagamist võimaldavate meetmete võtmise kaudu.

2. Käesoleva peatüki suhtes kohaldatakse mutatis mutandis TRIPS-lepingu I osas, eelkõige artiklis 7 „Eesmärgid“ ja artiklis 8 „Põhimõtted“ sätestatud eesmärke ja põhimõtteid.

A JAGU

PÕHIMÕTTED

ARTIKKEL 10.2

Kohaldamisala ja mõisted

1. Lepinguosalised tuletavad meelde intellektuaalomandi õigusi käsitlevatest rahvusvahelistest lepingutest, sealhulgas TRIPS-lepingust ja tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioonist (20. märts 1883, läbi vaadatud Stockholmis 15. juulil 1967; edaspidi „Pariisi konventsioon“) tulenevaid kohustusi. Käesoleva peatüki sätted täiendavad lepinguosaliste õigusi ja kohustusi TRIPS-lepingu ja muude intellektuaalõiguste valdkonna rahvusvaheliste lepingute alusel, mille osalised nad mõlemad on.

2. Käesoleva lepingu kohaldamisel tähendavad „intellektuaalomandi õigused“ järgmist:

a) kõik intellektuaalomandi kategooriad, mille suhtes kohaldatakse TRIPS-lepingu II osa 1.–7. jagu, täpsemalt:

i) autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused;

ii) patendid[1];

[1] Liidu puhul hõlmavad patendid käesoleva peatüki kohaldamisel täiendava kaitse tunnistustest tulenevaid õigusi.

iii) kaubamärgid;

iv) disainilahendused;

v) integraallülituste topoloogia;

vi) geograafilised tähised;

vii) avaldamisele mittekuuluva teabe kaitse ning

b) sordikaitse.

ARTIKKEL 10.3

Ammendumine

Mõlemal lepinguosalised on õigus kehtestada intellektuaalomandi õiguste ammendumise kord kooskõlas TRIPS-lepingu asjakohaste sätetega.

B JAGU

INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSTE STANDARDID

A ALAJAGU

AUTORIÕIGUS JA SELLEGA KAASNEVAD ÕIGUSED

ARTIKKEL 10.4

Tagatud kaitse

Lepinguosalised järgivad õigusi ja kohustusi, mis on sätestatud Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioonis (9. september 1886, viimati läbi vaadatud 24. juulil 1971 Pariisis), WIPO autoriõiguste lepingus (vastu võetud 20. detsembril 1996 Genfis), WIPO esituste ja fonogrammide lepingus (vastu võetud 20. detsembril 1996 Genfis) ja TRIPS-lepingus[1]. Lepinguosalised võivad ette näha teose esitajate, fonogrammitootjate ja ringhäälinguorganisatsioonide kaitse kooskõlas teose esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni kaitse rahvusvahelise konventsiooni (koostatud 26. oktoobril 1961 Roomas) asjakohaste sätetega.

[1] Ilma et see piiraks artikli 10.6 „Fonogrammitootjad“ kohaldamist, tunnistavad lepinguosalised, et viidete suhtes kõnealustele rahvusvahelistele lepingutele kohaldatakse reservatsioone, mida lepinguosalised on nende lepingute suhtes teinud.

ARTIKKEL 10.5

Kaitse kestus

1. Lepinguosalised näevad ette, et kui teose puhul arvutatakse kaitse kehtivusaeg autori eluea alusel, siis kehtib kaitse vähemalt autori elueal ja 70 aastat pärast autori surma.

2. Mitme autori loodud teose puhul arvutatakse lõikes 1 osutatud tähtaega viimasena elus olnud autori surmast.

3. Kinematograafiliste teoste kaitse[1] kehtib vähemalt 70 aastat pärast seda, kui teos on autori nõusolekul üldsusele kättesaadavaks tehtud, või kui vähemalt 50 aasta jooksul alates teose loomisest ei ole seda toimunud, siis vähemalt 70 aastat pärast teose loomist[2].

4. Fonogrammidega seotud õiguste kaitse kehtib vähemalt 50 aastat pärast fonogrammi salvestamist ja, juhul kui fonogramm selle ajavahemiku jooksul välja antakse, vähemalt 70 aastat pärast kõnealust seaduspärast esmaväljaannet.

[1] Liidu puhul hõlmab termin „kinematograafilised teosed“ ka audiovisuaalseid teoseid.

[2] Liidu puhul lõpeb kaitse kehtivusaeg seitsmekümne aasta möödumisel viimase isiku surmast, keda siseriikliku õiguse alusel määratleti autorina, ning see ei ole mingil juhul lühem kui artikli 10.5 „Kaitse kestus“ lõike 3 alusel tagatava kaitse minimaalne kestus.

5. Ringhäälingusaadetega seotud õiguste kaitse kehtib vähemalt 50 aastat pärast ringhäälingusaate esmakordset edastamist või valmimist.

6. Käesolevas artiklis sätestatud tähtaegu arvutatakse nende aluseks olevale sündmusele järgneva aasta esimesest jaanuarist.

ARTIKKEL 10.6

Fonogrammitootjad

Lepinguosalised näevad fonogrammide tootjatele[1] ette õiguse saada ühekordset õiglast tasu, kui ärieesmärkidel avaldatud fonogrammi või sellise fonogrammi reproduktsiooni kasutatakse ülekandmiseks kaablita vahendite abil või üldsusele esitamiseks[2]. [3]

[1] „Fonogrammitootja“ tähendab füüsilist või juriidilist isikut, kelle algatusel ja vastutusel tehakse esituse helide või muude helide või neid esindavate märkide esimene salvestus.

[2] Fonogrammide puhul tähendab „üldsusele esitamine“ fonogrammile salvestatud helide või helisid esindavate märkide mis tahes viisil kõlalist esitamist üldsusele.

[3] Singapur täidab käesoleva artikliga ette nähtud kohustused täielikult kahe aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest.

ARTIKKEL 10.7

Edasimüügiõigus

Lepinguosalised nõustuvad vahetama arvamusi ja teavet kunstnikele kuuluvate edasimüügiõigustega seotud tavade ja põhimõtete kohta.

ARTIKKEL 10.8

Õiguste kollektiivse teostamise alane koostöö

Lepinguosalised püüavad soodustada oma vastavate õiguste kollektiivse teostamise organisatsioonide vahelist dialoogi ja koostööd, et tagada parem juurdepääs sisule ja sisu edastamine lepinguosaliste territooriumide vahel ning teoste või muude autoriõigusega kaitstud objektide kasutuslitsentside tasude ülekandmine.

ARTIKKEL 10.9

Tehniliste meetmete kaitse

1. Lepinguosalised näevad ette piisava õiguskaitse ja tõhusad õiguskaitsevahendid sellistest mõjusatest tehnilistest meetmetest[1] kõrvalehoidmise vastu, mida teoste autorid, esitajad või fonogrammitootjad kasutavad oma õiguste teostamiseks ja mis piiravad nende teoste, esituste või fonogrammidega seotud toiminguid, mida asjaomased teose autorid, esitajad või fonogrammitootjad või siseriiklikud õigusaktid ei luba[2].

[1] Käesolevas artiklis tähendavad „tehnilised meetmed“ mis tahes tehnoloogiat, seadet või komponenti, mille eesmärk tavapärase toimimise puhul on takistada või piirata teoste, esituste või fonogrammidega seotud toiminguid, milleks autorid, esitajad või fonogrammitootjad ei ole lepinguosalise siseriiklike õigusaktidega ette nähtud korras luba andnud. Ilma et see piiraks lepinguosalise siseriiklike õigusaktidega ette nähtud autoriõiguse või sellega seotud õiguste kohaldamisala, on tehnilised meetmed tõhusad juhul, kui autorid, esitajad või fonogrammitootjad kontrollivad kaitstud teoste, esituste või fonogrammide kasutamist, rakendades selleks kaitse eesmärki täitvat juurdepääsukontrolli või kaitsevahendit, nagu teose või muu objekti krüpteerimine, skrambleerimine või kopeerimiskaitsemehhanism.

[2] Ükski käesoleva peatüki säte ei tähenda seda, et Singapur peab piirama selliste seadmete importi või omamaist müüki, millega ei tagata sellise tehnilise meetme tõhusust, mille ainus eesmärk on kontrollida kinofilmide seaduslike koopiate turu segmentimist ning mis muul viisil ei riku tema siseriiklikku õigust.

2. Selleks et tagada lõikes 1 osutatud piisav õiguskaitse ja tõhusad õiguskaitsevahendid, tagavad lepinguosalised kaitse vähemalt järgmistel juhtudel:

a) oma õigusaktidega ette nähtud ulatuses:

i) kui rikkuja hoiab mõjusatest tehnilistest meetmetest ebaseaduslikult kõrvale, kusjuures ta on või peab põhjendatult olema oma rikkumisest teadlik, ja ning

ii) kui avalikult turustatakse seadet või toodet, sh arvutiprogrammi, või teenust, mille abil on võimalik kõrvale hoida mõjusatest tehnilistest meetmetest ja

b) kui toodetud, imporditud või turustatud seade või toode, sh arvutiprogramm, või osutatud teenus:

i) on loodud või toodetud peamiselt eesmärgiga hoida kõrvale mõjusatest tehnilistest meetmetest või

ii) on ilma muu märkimisväärse kaubandusliku otstarbeta peale tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmise[1].

[1] Käesoleva artikli lõigete 1 ja 2 kohaldamisel ei ole kumbki lepinguosaline kohustatud nõudma, et tarbeelektroonika-, telekommunikatsiooni- või infotehnoloogiatoodete disain või kõnealuste toodete disain ning osade ja komponentide valik vastaks mis tahes konkreetsetele tehnilistele meetmetele, seni kuni toode ei ole muul moel vastuolus meetmetega, mida ta kasutab kõnealuste lõigete rakendamiseks.

3. Lõike 1 kohase piisava õiguskaitse ja tõhusate õiguskaitsevahendite tagamiseks võib lepinguosaline kehtestada või säilitada lõigete 1 ja 2 rakendamiseks vajalike meetmetega seotud asjakohaseid piiranguid või erandeid. Lõigetes 1 ja 2 sätestatud kohustused ei piira lepinguosaliste siseriiklikest õigusaktidest tulenevate õiguste, piirangute või erandite kohaldamist, mis on seotud autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste kaitsmisega rikkumiste eest.

ARTIKKEL 10.10

Õiguste teostamist käsitleva teabe kaitsmine

1. Õiguste teostamist käsitleva elektroonilise teabe kaitsmiseks[1] näevad lepinguosalised ette piisava õiguskaitse ja tõhusad õiguskaitsevahendid iga isiku vastu, kes teadlikult ja ilma loata paneb toime mis tahes järgmise teo või kelle puhul võib seoses tsiviilõiguslike kaitsevahenditega põhjendatult eeldada, et ta on teadlik, et tegu põhjustab, võimaldab, hõlbustab või varjab autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste rikkumist. Kõnealused teod on järgmised:

[1] Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „õiguste teostamist käsitlev teave“ järgmist:
a) teave, mille alusel tehakse kindlaks teos, esitus või fonogramm; teose autor, teose esitaja või fonogrammitootja või teose, esituse või fonogrammiga seotud mis tahes õiguste omaja või teose, esituse või fonogrammiga seotud mis tahes õiguste omaja;
b) teavet teose, esituse või fonogrammi kasutamistingimuste kohta või
c) mis tahes numbreid ja koode, mis sisaldavad punktides a ja b esitatud teavet,
kui see teave on lisatud teose, esituse või fonogrammi koopiale või avalikustatakse seoses teose, esituse või fonogrammi edastamise või üldsusele kättesaadavaks tegemisega.

a) õiguste teostamist käsitleva elektroonilise teabe kõrvaldamine või muutmine;

b) teoste, esituste või fonogrammide koopiate levitamine, import levitamise eesmärgil, ülekandmine ringhäälingus, edastamine või üldsusele kättesaadavaks tegemine, teades, et õiguste teostamist käsitlev elektrooniline teave on kõrvaldatud või et seda on ilma loata muudetud.

2. Lõike 1 kohase piisava õiguskaitse ja tõhusate õiguskaitsevahendite tagamiseks võib lepinguosaline kehtestada või säilitada lõike 1 rakendamiseks vajalike meetmetega seotud asjakohaseid piiranguid või erandeid. Lõikes 1 sätestatud kohustused ei piira lepinguosaliste siseriiklikest õigusaktidest tulenevate õiguste, piirangute või erandite kohaldamist, mis on seotud autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste kaitsmisega rikkumiste eest.

ARTIKKEL 10.11

Erandid ja piirangud

Lepinguosalised võivad näha ette piiranguid või erandeid seoses artikli 10.6 „Fonogrammitootjad“ kohaste õigustega üksnes teatavatel erijuhtudel, mis ei ole vastuolus teose või muu objekti tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult õiguste omajate seaduslikke huve.

B ALAJAGU

KAUBAMÄRGID

ARTIKKEL 10.12

Rahvusvahelised lepingud

Lepinguosalised teevad mõistlikes piirides kõik endast oleneva, et järgida kaubamärgiõiguse lepingut (sõlmitud 27. oktoobril 1994 Genfis) ja kaubamärgiõiguse Singapuri lepingut (vastu võetud 27. märtsil 2006 Singapuris)[1].

ARTIKKEL 10.13

Registreerimismenetlus

Lepinguosalised näevad ette kaubamärkide registreerimise süsteemi, mille puhul asjaomane kaubamärgiasutus esitab kirjalikult kaubamärgi registreerimisest keeldumise põhjused. Taotlejal on võimalus selline keeldumine kohtus vaidlustada. Lepinguosalised annavad kolmandatele isikutele võimaluse kaubamärgitaotlusi vaidlustada. Lepinguosalised näevad ette kaubamärgitaotluste ja registreeritud kaubamärkide avaliku elektroonilise andmebaasi.

[1] Singapur on kaubamärgiõiguse Singapuri lepingu osalisriik, samal ajal kui liit teeb kõik mõistlikud jõupingutused kaubamärgiõiguse Singapuri lepinguga ühinemise hõlbustamiseks.

ARTIKKEL 10.14

Üldtuntud kaubamärgid

Lepinguosalised kaitsevad üldtuntud kaubamärke kooskõlas TRIPS-lepinguga. Otsustades, milline kaubamärk on üldtuntud, võtavad lepinguosalised arvesse ühissoovitust üldtuntud kaubamärkide kaitse kohta, mille võtsid vastu Tööstusomandi Kaitse Pariisi Liidu assamblee ja Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) peaassamblee WIPO liikmesriikide assambleede 34. kohtumiste voorus 20.–29. septembril 1999.

ARTIKKEL 10.15

Kaubamärgiga antavate õiguste erandid

Lepinguosalised:

a) näevad ette kirjeldavate terminite ausa kasutamise[1] kui kaubamärgiga antavate õiguste piiratud erandi ja

b) võivad sätestada muud piiratud erandid

tingimusel, et selliste erandite puhul võetakse arvesse kaubamärgi omanike ja kolmandate isikute seaduslikke huve.

[1] Kirjeldavate terminite aus kasutamine hõlmab selliste tähiste kasutamist, mis viitavad kaupade või teenuste geograafilisele päritolule, juhul kui selline kasutamine on kooskõlas ausate tööstus- ja äritavadega.

C ALAJAGU

GEOGRAAFILISED TÄHISED[1]

ARTIKKEL 10.16

Kohaldamisala

1. C alajagu „Geograafilised tähised“ kohaldatakse lepinguosaliste territooriumilt pärit veinide, kangete alkohoolsete jookide, põllumajandustoodete ja toiduainete geograafiliste tähiste tunnustamise ja kaitse suhtes.

2. Lepinguosalise geograafiliste tähiste suhtes, mida teine lepinguosaline peab kaitsma, kohaldatakse C alajagu „Geograafilised tähised“ üksnes juhul, kui need tähised on nende päritoluriigis geograafiliste tähistena tunnustatud ja deklareeritud.

[1] Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendab „geograafiline tähis“ tähist, mis näitab, et kaup on pärit lepinguosalise territooriumilt või selle territooriumi teatavast piirkonnast või paikkonnast, kui kauba teatav omadus, maine või muu iseloomustav tunnus on olulisel määral seostatav kauba geograafilise päritoluga.

ARTIKKEL 10.17

Geograafiliste tähiste kaitse süsteem

1. Käesoleva lepingu jõustumisel kehtestab kumbki lepinguosaline oma territooriumil geograafiliste tähiste registreerimise ja kaitse süsteemi nende veinide, kangete alkohoolsete jookide, põllumajandustoodete ja toiduainete kategooriate puhul, mida ta peab asjakohaseks.

2. Lõikes 1 osutatud süsteemid sisaldavad selliseid elemente nagu:

a) riigisisene register;

b) haldusmenetlus, millega tõendatakse, et geograafiline tähis, mis on kantud või mis kavatsetakse kanda lõike 2 punktis a osutatud registrisse, näitab, et kaup on pärit lepinguosalise territooriumilt või lepinguosalise territooriumi piirkonnast või paikkonnast, kui kauba teatav omadus, maine või muu iseloomulik tunnus on olulisel määral seostatav kauba geograafilise päritoluga;

c) vaidlustamismenetlus, mis võimaldab arvesse võtta kolmandate isikute seaduslikke huve, ning

d) õiguslikud vahendid, mis võimaldavad parandada ja tühistada lõike 2 punktis a viidatud riigisisese registri kandeid, võttes arvesse kolmandate isikute või kõnealuse registreeritud geograafiliste tähistega seotud õiguste omajate seaduslikke huve.

3. Pärast seda, kui geograafiliste tähiste kaitse menetlused on kummagi lepinguosalise territooriumil[1] kõikide 10-A lisas loetletud nimetuste osas lõpule viidud, kohtuvad lepinguosalised niipea kui võimalik, et võtta artiklis 16.1 „Kaubanduskomitee“ osutatud kaubanduskomitees vastu otsus selle kohta, millised 10-A lisas kummagi lepinguosalise puhul sisalduvad nimetused, mis on olnud ja on jätkuvalt kaitstud geograafiliste tähistena asjaomase lepinguosalise lõikes 2 osutatud süsteemi alusel, tuleb loetleda 10-B lisas.

ARTIKKEL 10.18

Geograafiliste tähiste loetelu muutmine

Lepinguosalised nõustuvad võimalusega muuta nende 10-B lisas loetletud veinide, kangete alkohoolsete jookide, põllumajandustoodete ja toiduainete geograafiliste tähiste loetelu, mida mõlemad lepinguosalised peavad C alajao „Geograafilised tähised“ alusel kaitsma. 10-B lisa kõnealune muutmine toimub tingimusel, et geograafilised tähised on olnud ja on jätkuvalt kaitstud geograafiliste tähistena asjaomase lepinguosalise artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõikes 2 osutatud süsteemi alusel.

[1] C alajao „Geograafilised tähised“ kohaldamisel viitab geograafiliste tähiste kaitse menetlus Singapuri puhul riigisisese registreerimise menetlusele süsteemi alusel, mille Singapur kehtestab artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõike 2 kohaselt.

ARTIKKEL 10.19

Geograafiliste tähiste kaitse ulatus

1. Ilma et see piiraks artikli 10.22 „Üldeeskirjad“ kohaldamist, näevad lepinguosalised selliste 10-B lisas loetletud veinide, kangete alkohoolsete jookide, põllumajandustoodete ja toiduainete geograafiliste tähiste puhul, mis on jätkuvalt kaitstud geograafiliste tähistena artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõikes 2 osutatud süsteemi alusel, ette õiguslikud vahendid, mis võimaldavad huvitatud isikutel vältida:

a) kõigi selliste kauba tähistamise või tutvustamise viiside kasutamist, mis näitavad või lubavad oletada, et kõnealune kaup pärineb mujalt kui sellest geograafilisest piirkonnast, kust see tegelikult pärit on, eksitades üldsust kauba geograafilise päritolu suhtes, ja

b) mis tahes muud kasutamist, mille puhul on tegemist kõlvatu konkurentsiga Pariisi konventsiooni artikli 10bis „Kõlvatu konkurents“ tähenduses.

2. Ilma et see piiraks artikli 10.22 „Üldeeskirjad“ kohaldamist, näevad lepinguosalised selliste 10-B lisas loetletud veinide ja kangete alkohoolsete jookide geograafiliste tähiste puhul, mis on jätkuvalt kaitstud geograafiliste tähistena artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõikes 2 osutatud süsteemi alusel, ette õiguslikud vahendid, mis võimaldavad huvitatud isikutel vältida mis tahes geograafilise tähise kasutamist, mis näitab veini veinina, mis ei ole pärit kõnealusel geograafilisel tähisel märgitud kohast, või kanget alkohoolset jooki kange alkohoolse joogina, mis ei ole pärit kõnealusel geograafilisel tähisel märgitud kohast, isegi kui:

a) kauba tegelik päritolu on märgitud;

b) geograafiline tähis on esitatud tõlgituna või

c) geograafilisele tähisele on lisatud sellised märked nagu „liik“, „tüüp“, „laad“, „imitatsioon“ vms.

3. Ilma et see piiraks artikli 10.22 „Üldeeskirjad“ kohaldamist, näevad lepinguosalised selliste 10-B lisas loetletud põllumajandustoodete ja toiduainete geograafiliste tähiste puhul, mis on jätkuvalt kaitstud geograafiliste tähistena artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõikes 2 osutatud süsteemi alusel, ette õiguslikud vahendid, mis võimaldavad huvitatud isikutel vältida mis tahes geograafilise tähise kasutamist, mis näitab kaupa samasuguse kaubana,[1] mis ei ole pärit kõnealusel geograafilisel tähisel märgitud kohast, isegi kui:

a) kauba tegelik päritolu on märgitud;

b) geograafiline tähis on esitatud tõlgituna[2] või

[1] Käesoleva lõike ning artikli 10.21 „Seos kaubamärkidega“ lõike 1 kohaldamisel tähendab termin „samasugune kaup“ seoses kaubaga, mille geograafiline tähis on kaitstud lepinguosalise artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõikes 2 osutatud süsteemiga, sellist kaupa, mis jääks lepinguosalise registris samasse kategooriasse kui kaup, mille geograafiline tähis on registreeritud.

[2] Suurema õiguskindluse huvides täpsustatakse, et seda hinnatakse iga juhtumi puhul eraldi. Seda sätet ei kohaldata juhul, kui esitatakse tõendid selle kohta, et kaitstud geograafilise tähise ja tõlgitud termini vahel puudub seos. Peale selle lepitakse kokku, et kõnealuse sätte kohaldamine ei piira C alajaos „Geograafilised tähised“ esitatud üldeeskirju.

c) geograafilisele tähisele on lisatud sellised märked nagu „liik“, „tüüp“, „laad“, „imitatsioon“ vms.

4. Mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ ei kohusta lepinguosalist kohaldama geograafilisi tähiseid käsitlevaid sätteid juhul, kui õiguste omaja ei suuda asjaomase lepinguosalise turul geograafilise tähise:

a) registreerimist uuendada või

b) säilitada sellega seotud minimaalset äritegevust või huvi, sealhulgas turustamist, edendamist või

turuseiret.

5. Ilma et see piiraks TRIPS-lepingu artikli 23 lõike 3 kohaldamist, määrab kumbki lepinguosaline praktilised tingimused, mille alusel homonüümseid geograafilisi tähiseid tema territooriumil üksteisest eristada, pidades silmas, et tagatakse asjaomaste tootjate õiglane kohtlemine ning et tarbijaid ei eksitata.

6. Kui lepinguosalisele esitatakse taotlus registreerida või kaitsta geograafilist tähist, mis on homonüümne mõne 10-B lisas loetletud geograafilise tähisega, kaalub kõnealune lepinguosaline taotluse esitaja ning asjaomaste tootjate[1] seisukohti ja ettepanekuid, et määrata kindlaks tingimused, mille alusel geograafilisi tähiseid üksteisest eristada.

[1] Singapuri puhul viitab termin „asjaomased tootjad“ kõnealustele õiguste omanikele.

ARTIKKEL 10.20

Geograafiliste tähiste kasutamise õigus

C alajao „Geograafilised tähised“ alusel kaitstud geograafiliste tähiste kasutamise õigus ei piirdu taotlejaga tingimusel, et kõnealune kasutamine on seotud asjaomase geograafilise tähisega tuvastatud kaupadega.

ARTIKKEL 10.21

Seos kaubamärkidega

1. Ilma et see piiraks artikli 10.22 „Üldeeskirjad“ kohaldamist, keelduvad lepinguosalised selliste geograafiliste tähiste puhul, mis on loetletud 10-B lisas ja jätkuvalt kaitstud geograafiliste tähistena lepinguosalise artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõikes 2 osutatud süsteemi alusel, kaupade kaubamärgi registreerimisest, kui see sisaldab või kujutab endast geograafilist tähist, mis näitab kaupa samasuguse kaubana, või tunnistavad sellise kaubamärgi kehtetuks ametiülesande korras, kui lepinguosalise siseriiklik õigus seda võimaldab või kui huvitatud isik seda taotleb, juhul kui tegemist on kaupadega, mis ei ole pärit asjaomasel geograafilisel tähisel näidatud kohast, tingimusel, et kaubamärgi registreerimise taotlus esitatakse hilisemal kuupäeval kui taotlus geograafilise tähise registreerimiseks asjaomasel territooriumil.

2. Ilma et see piiraks lõike 4 kohaldamist, tunnistavad lepinguosalised, et varasema vastuolulise kaubamärgi olemasolu lepinguosalise territooriumil ei välista täielikult samasuguste kaupade geograafilise tähise järgnevat registreerimist asjaomase lepinguosalise territooriumil[1].

3. Kui kaubamärgi registreerimise taotlus on esitatud või kaubamärk on registreeritud heauskselt või kui õigus kaubamärgile on omandatud heauskse kasutamise kaudu, kui selline võimalus on lepinguosaliste vastavate õigusaktidega ette nähtud, kas:

a) enne asjaomasel territooriumil geograafilise tähise kaitse taotlemise kuupäeva või

b) enne, kui geograafiline tähis on selle päritolumaal kaitstud,

ei tohi C alajao „Geograafilised tähised“ rakendamiseks vastu võetud meetmed kahjustada kaubamärgi registreerimiskõlblikkust või registreerimise kehtivust või kasutamise õigust põhjusel, et see kaubamärk on kas identne või sarnane mingi geograafilise tähisega.

4. Lepinguosalistel ei ole vastavalt C alajaole „Geograafilised tähised“ kohustust kaitsta geograafilist tähist juhul, kui mainekat või üldtuntud kaubamärki silmas pidades võib kaitse tarbijaid eksitada toote tegeliku olemuse suhtes.

[1] Singapuri puhul on varasema olemasoleva kaubamärgiga vastuolus olevat geograafilist tähist võimalik registreerida varasema olemasoleva kaubamärgi õiguste omaja nõusolekul. Liidu puhul ei ole selline nõusolek varasema olemasoleva kaubamärgiga vastuolus oleva geograafilise tähise registreerimise eeltingimus.

ARTIKKEL 10.22

Üldeeskirjad

1. C alajaos „Geograafilised tähised“ osutatud toodete import, eksport ja turustamine lepinguosalise territooriumil on reguleeritud asjaomase lepinguosalise siseriikliku õigusega.

2. Põllumajandustoodete ja toiduainete puhul ei kohusta mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ lepinguosalist takistama teise lepinguosalise konkreetse geograafilise tähise jätkuvat ja samalaadset kasutamist kaupade või teenuste puhul oma kodanike ja residentide poolt, kes on kasutanud kõnealust geograafilist tähist pidevalt seoses samade või seonduvate kaupade või teenustega kõnealuse lepinguosalise territooriumil kas:

a) vähemalt kümne aasta jooksul enne 1. jaanuari 2004 või

b) heas usus enne seda kuupäeva.

3. Seoses 10-B lisas loetletud geograafiliste tähistega, kui eelnev kasutamine on tehtud kindlaks kooskõlas:

a) vaidlustamismenetlusega riigisisese registreerimise menetluse käigus või

b) mis tahes kohtumenetlusega,

märgitakse selline eelnev kasutamine 10-B lisasse kõnealuse geograafilise tähise juurde:

i) lõike 3 punkti a puhul vastavalt artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ lõikes 3 kehtestatud mehhanismiga ja

ii) lõike 3 punkti b puhul vastavalt artiklis 10.18 „Geograafiliste tähiste loetelu muutmine“ kehtestatud mehhanismiga.

4. Kumbki lepinguosaline määrab praktilised tingimused, mille alusel eristada oma territooriumil sellist eelnevat kasutamist geograafilisest tähisest, pidades silmas vajadust tagada, et tarbijaid ei eksitata.

5. Mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ ei kohusta lepinguosalist kohaldama selle sätteid teise lepinguosalise geograafilise tähise suhtes seoses kaupade või teenustega, mille puhul asjaomane tähis on identne tavalises keelepruugis kasutatava terminiga, näiteks selliste kaupade või teenuste üldnimetus selle lepinguosalise territooriumil.

6. Mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ ei kohusta lepinguosalist kohaldama selle sätteid teise lepinguosalise geograafilises tähises sisalduva mis tahes nimetuse suhtes seoses kaupade või teenustega, mille puhul selline nimetus on identne tavalises keelepruugis kasutatava terminiga, näiteks selliste kaupade või teenuste üldnimetus selle lepinguosalise territooriumil.

7. Mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ ei kohusta lepinguosalist kohaldama selle sätteid teise lepinguosalise geograafilise tähise suhtes seoses viinamarjatoodetega, mille puhul asjaomane tähis on identne sellise viinamarjasordi tavapärase nimetusega, mis esineb selle lepinguosalise territooriumil kuupäeval, mil asjaomase lepinguosalise suhtes jõustus WTO asutamisleping.

8. Mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ ei takista lepinguosalist kaitsmast vastavalt oma siseriiklikule õigusele geograafilise tähisena terminit, mis on vastuolus taimesordi või loomatõu nimetusega.

9. Lepinguosaline võib ette näha, et kõik C alajao „Geograafilised tähised“ alusel esitatavad taotlused kaubamärgi kasutamise või registreerimise kohta tuleb esitada kas viie aasta jooksul pärast seda, kui kaitstud tähise kahjustav kasutamine on saanud selle lepinguosalise territooriumil üldtuntuks või pärast kaubamärgi registreerimise kuupäeva selle lepinguosalise territooriumil, kui see kuupäev eelneb kahjustava kasutamise üldtuntuks saamise kuupäevale selle lepinguosalise territooriumil ja tingimusel, et kaubamärk on selleks kuupäevaks avaldatud ja et geograafilist tähist ei ole kasutatud ega registreeritud petmise eesmärgil.

10. Mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ ei kahjusta ühegi isiku õigust kasutada äritegevuses enda või oma ärialase eelkäija nime, juhul kui seda nime ei kasutata viisil, mis üldsust eksitab.

11. Mitte miski C alajaos „Geograafilised tähised“ ei kohusta lepinguosalist kaitsma teise lepinguosalise geograafilist tähist, mida ei kaitsta või mille kaitse on lõpetatud kooskõlas selle päritoluriigi õigusega. Lepinguosalised teavitavad teineteist juhul, kui geograafilist tähise päritoluriigis lõpetatakse selle kaitse.

ARTIKKEL 10.23

Seos kaubanduskomiteega

Artikli 16.1 „Kaubanduskomitee“ alusel asutatud kaubanduskomiteel on järgmised volitused:

a) võtta vastu otsuseid seoses artikli 10.17 „Geograafiliste tähiste kaitsmise süsteem“ artiklis 3 viidatud 10-B lisas sisalduva loeteluga ja

b) muuta 10-B lisa kooskõlas artikliga 10.18 „Geograafiliste tähiste loetelu muutmine“.

D ALAJAGU

DISAINILAHENDUSED

ARTIKKEL 10.24

Nõuded registreeritud disainilahenduste kaitsele[1]

1. Lepinguosalised näevad ette sõltumatult loodud uudsete, originaalsete ja eristatavate disainilahenduste kaitse[2]. Kõnealune kaitse tagatakse registreerimisega ja see annab nende omanikele ainuõiguse vastavalt D alajao „Disainilahendused“ sätetele[3].

---

[1] D alajao „Disainilahendused“ kohaldamisel võimaldab liit kaitset ka registreerimata disainilahendustele, kui on täidetud nõuded, mis on sätestatud nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruses (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta, viimati muudetud nõukogu 18. detsembri 2006. aasta määrusega (EÜ) nr 1891/2006.

[2] Lepinguosalised lepivad kokku, et võidakse nõuda disainilahenduste eristatavust, kui see on lepinguosaliste õigusaktidega ette nähtud. Selle all mõeldakse disainilahendusi, mis oluliselt erinevad teadaolevatest disainilahendustest või teadaolevate disainilahenduste omadustest. Liit peab disainilahendust eristatavaks, kui üldmulje, mille see asjatundjast kasutajale jätab, erineb üldmuljest, mille jätab sellisele kasutajale mis tahes üldsusele kättesaadavaks tehtud disainilahendus.

[3] Disainilahendusi ei jäeta kaitse alt välja üksnes selle põhjal, et need moodustavad osa esemest või tootest, tingimusel, et need on nähtavad, vastavad käesoleva lõike nõuetele ning lepinguosaliste vastava siseriikliku õiguse alusel:
a) vastavad kõikidele muudele disainilahenduste kaitse nõuetele ja
b) ei ole muul viisil disainilahenduste kaitse alt välja
jäetud.

2. Disainilahenduse kaitse ei laiene disainilahendustele, mis tulenevad peamiselt tehnilistest või funktsionaalsetest kaalutlustest.

3. Disainilahenduse õigus ei anna kaitset disainilahendusele, mis on vastuolus avaliku korra või üldtunnustatud kõlblusnormidega[1].

ARTIKKEL 10.25

Registreerimisega antavad õigused

Kaitstud disainilahenduse omanikul on õigus takistada kolmandaid isikuid ilma tema nõusolekuta vähemalt valmistamast, müügiks pakkumast, müümast või importimast esemeid, milles sisaldub kaitstud disainilahenduse koopia kas täielikult või olulisel määral, kui nimetatud toimingud võetakse ette kaubanduslikult eesmärgil.

ARTIKKEL 10.26

Kaitse kestus

Võimaldatav kaitse kestus on vähemalt kümme aastat alates taotluse esitamise kuupäevast.

[1] Ükski käesoleva artikli säte ei takista lepinguosalist nägemast oma siseriikliku õiguse alusel ette muid täpsustatud erandeid disainilahenduste kaitsest. Lepinguosalised lepivad kokku, et sellised erandid ei ole laiaulatuslikud.

ARTIKKEL 10.27

Erandid

Lepinguosalised võivad näha disainilahenduste kaitsmisel ette piiratud erandeid tingimusel, et sellised erandid ei satu põhjendamatult vastuollu kaitstud disainilahenduse tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult kaitstud disainilahenduse omaniku õiguspäraseid huve, võttes arvesse kolmandate isikute õiguspäraseid huve.

ARTIKKEL 10.28

Seos autoriõigusega

Lepinguosalised näevad ette võimaluse, et kooskõlas D alajaoga „Disainilahendused“ lepinguosalise territooriumil registreeritud disainilahenduse puhul ei ole täielikult välistatud kaitse asjaomase lepinguosalise autoriõiguse seaduse alusel. Sellise kaitse ulatuse ja tingimused määrab kindlaks asjaomane lepinguosaline[1].

[1] Singapuri puhul hõlmavad sellise kaitse ulatus ja selle andmise tingimused Singapuri autoriõiguse seaduse paragrahvi 74 kohaseid asjaolusid.

E ALAJAGU

PATENDID

ARTIKKEL 10.29

Rahvusvahelised lepingud

Lepinguosalised tuletavad meelde patendikoostöölepingust (sõlmitud 19. juunil 1970 Washingtonis, muudetud 28. septembril 1979 ja 3. veebruaril 1984) tulenevaid kohustusi. Kui see on asjakohane, teevad lepinguosalised mõistlikes piirides kõik endast oleneva, et täita kooskõlas oma siseriiklike õigusaktide ja menetlustega patendiõiguse lepingu (vastu võetud 1. juunil 2000 Genfis) artikleid 1–16.

ARTIKKEL 10.30

Patendid ja rahvatervis

1. Lepinguosalised tunnistavad WTO ministrite konverentsil Dohas 14. novembril 2001 vastu võetud TRIPS-lepingu ja rahvatervise deklaratsiooni tähtsust. E alajao „Patendid“ ja F alajao „Farmaatsiatoote turuleviimiseks halduslikku turustamisloa saamise eesmärgil esitatud katseandmete kaitse“ kohaseid õigusi ja kohustusi tõlgendades ning rakendades tagavad lepinguosalised kooskõla nimetatud deklaratsiooniga.

2. Lepinguosalised järgivad WTO peanõukogu 30. augusti 2003. aasta otsust TRIPS-lepingut ja rahvatervist käsitleva Doha deklaratsiooni punkti 6 rakendamise kohta ning WTO peanõukogu 6. detsembri 2005. aasta otsust TRIPS-lepingu muutmise kohta, millega võeti vastu TRIPS-lepingu muutmise protokoll.

## ARTIKKEL 10.31

### Patendiga antavate õiguste kehtivusaja pikendamine

Lepinguosalised tunnistavad, et nende vastavatel territooriumidel patendiga kaitstud farmaatsiatoodete[1] suhtes võidakse enne nende vastavale turule lubamist kohaldada halduslikku turustamisloa menetlust. Lepinguosalised võimaldavad patendikaitsega antavate õiguste kehtivusaega pikendada, et hüvitada patendiomanikule patendi tegeliku kehtivusaja lühenemine, mis tuleneb halduslikust turustamisloa menetlusest[2]. Patendikaitsega antavate õiguste kehtivusaega võidakse pikendada kuni viis aastat[3].

---

1 Käesoleva artikli ning artikli 10.33 „Farmaatsiatoote turuleviimiseks halduslikku turustamisloa saamise eesmärgil esitatud katseandmete kaitse“ kohaldamisel määratlevad mõlemad lepinguosalised termini „farmaatsiatoode“ oma vastavate õigusaktide põhjal, mis kehtivad käesoleva lepingu allkirjastamise kuupäeval. Liidu puhul viitab termin „farmaatsiatoode“ ravimile.

2 Singapur kohustub võimaldama patendikaitsega antavate õiguste pikendamist, et hüvitada patendiomanikule patendi tegeliku kehtivusaja lühenemine, mis tuleneb halduslikust turustamisloa menetlusest seoses diagnoosimiseks või katsetamiseks kasutatavate ainetega, millele on antud luba ravimina.

3 Patendi kehtivusaja pikendamise võimaldamise tingimused ja menetlused määratakse kindlaks lepinguosaliste vastavate õigusaktidega. See ei piira võimalikku laiendamist pediaatriaga seotud eesmärkidel, kui üks lepingupool on selle ette näinud.

ARTIKKEL 10.32

Koostöö

Lepinguosalised nõustuvad tegema koostööd algatuste puhul, mille eesmärk on hõlbustada:

a) patentide andmist taotluste põhjal, mille lepinguosalise taotlejad on esitanud teise lepinguosalise territooriumil, ning

b) lepinguosalise patendiametnike kvalifitseerimist ja tunnustamist teise lepinguosalise territooriumil.

F ALAJAGU

KATSEANDMETE KAITSE

ARTIKKEL 10.33

Farmaatsiatoote turuleviimiseks
halduslik turustamisloa saamise eesmärgil
esitatud katseandmete kaitse

Kui lepinguosaline nõuab enne farmaatsiatootele turustamisloa andmist kõnealuse toote ohutust ja efektiivsust käsitlevate katseandmete või uuringute esitamist, ei luba asjaomane lepinguosaline kolmandatel isikutel kooskõlas katseandmed ja uuringud esitanud isikule antud turustamisloaga turustada sama või sarnast toodet ajavahemikul, mille pikkus on vähemalt viis aastat alates tema territooriumil loa andmise kuupäevast, välja arvatud juhul, kui katseandmed ja uuringud esitanud taotleja on andnud selleks oma nõusoleku[1], [2,3].

[1] Käesolevas artiklis käsitletud kaitse pakkumise tingimused ja menetlused määratakse kindlaks lepinguosaliste vastavate õigusaktidega.

[2] Viie aasta möödumisel käesoleva lepingu jõustumisest algatavad lepinguosalised ilma piiranguteta arutelud farmaatsiatoote turuleviimiseks halduslik turustamisloa saamise eesmärgil esitatud katseandmete kaitse kestuse pikendamiseks.

[3] Käesoleva artikli raames lepitakse kokku, et selliseid konfidentsiaalseid tõendavaid katseandmeid või uuringuid ei kasutata selle kindlakstegemiseks, kas kiita heaks mis tahes muu taotlus, vähemalt viie aasta pikkusel ajavahemikul:
a) alates esimese taotluse kättesaamise kuupäevast Singapuri puhul;
b) alates esimese taotluse heakskiitmise kuupäevast liidu puhul,
välja arvatud juhul, kui katseandmed või uuringud esitanud isik on andnud selleks oma nõusoleku.

ARTIKKEL 10.34

Agrokeemiatoote[1] turuleviimiseks
halduslikku turustamisloa saamise eesmärgil
esitatud katseandmete kaitse

1. Kui lepinguosaline nõuab enne agrokeemiatootele turustamisloa andmist kõnealuse toote ohutust ja efektiivsust käsitlevate katseandmete või uuringute esitamist, ei luba asjaomane lepinguosaline kolmandatel isikutel katseandmed ja uuringud esitanud isikule antud turustamisloa põhjal turustada sama või sarnast toodet ajavahemikul, mille pikkus on vähemalt kümme aastat alates tema territooriumil loa andmise kuupäevast, välja arvatud juhul, kui katseandmed ja uuringud esitanud taotleja on andnud selleks oma nõusoleku.

[1] Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab mõiste „agrokeemiatooted“ liidu puhul toimeaineid ja valmistisi, mis sisaldavad ühte või mitut toimeainet, mis on esitatud sellisel kujul, nagu neid kasutajale tarnitakse, ning mis on ette nähtud:
a) taimede või taimsete saaduste kaitseks kõikide kahjulike organismide eest või selliste organismide mõju vältimiseks, kui kõnealused ained või valmistised ei ole teisiti määratletud punktides b–e;
b) taimede eluprotsessi mõjutamiseks, välja arvatud toitainetena (nt taimekasvuregulaatorid);
c) taimsete saaduste säilitamiseks, kui kõnealuste ainete või saaduste suhtes ei kohaldata nõukogu või komisjoni erisätteid säilitusainete kohta;
d) ebasoovitavate taimede hävitamiseks või
e) taimeosade hävitamiseks, taimede ebasoovitava kasvu kontrollimiseks või ärahoidmiseks.

2. Kui lepinguosaline näeb ette meetmed või menetlused selleks, et vältida seoses agrokeemiatoodetega korduvaid katseid selgroogsetega, võib asjaomane lepinguosaline kehtestada tingimused ja asjaolud, mille korral kolmandad isikud võivad katseandmed ja uuringud esitanud isikule antud turustamisloa põhjal turustada sama või sarnast toodet.

3. Kui lepinguosaline nõuab enne agrokeemiatootele turustamisloa andmist kõnealuse toote ohutust ja efektiivsust käsitlevate katseandmete või uuringute esitamist, teeb asjaomane lepinguosaline kõik endast oleneva taotluse kiireks menetlemiseks, et vältida põhjendamatuid viivitusi.

## G ALAJAGU

## TAIMESORDID

### ARTIKKEL 10.35

### Rahvusvahelised lepingud

Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma kohustusi rahvusvahelise uute taimesortide kaitse konventsiooni (vastu võetud 2. detsembril 1961 Pariisis, viimati läbi vaadatud 19. märtsil 1991 Genfis) alusel, sealhulgas oma suutlikkust rakendada aretajate õigust käsitlevat valikulist erandit, millele on viidatud kõnealuse konventsiooni artikli 15 lõikes 2.

C JAGU

INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSTE TSIVIILÕIGUSLIK KAITSE

ARTIKKEL 10.36

Üldised kohustused

1. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma TRIPS-lepingu artiklitest 41–50 tulenevaid kohustusi ning näevad oma vastava siseriikliku õiguse alusel ette meetmed, menetlused ja parandusmeetmed käesoleva peatükiga hõlmatud intellektuaalomandi õiguste rikkumise vastu, mis on kooskõlas kõnealuste kohustustega.

2. Kõnealused lõikes 1 viidatud ja mõlema lepinguosalise siseriikliku õigusega ette nähtud meetmete, menetluste ja parandusmeetmete puhul tuleb eelkõige tagada järgmine:

a) nende puhul võetakse vajaduse korral arvesse rikkumise raskusastme ja kolmandate isikute huvide proportsionaalsust;

b) need on õiglased ja erapooletud;

c) need ei tohi olla ülemäära keerukad või kulukad ega sisaldada sobimatuid tähtaegu või põhjendamatuid viivitusi ning

d) nende kohaldamisel tuleb vältida tõkete loomist seaduslikule kaubandusele ja näha ette kaitsemeetmed nende kuritarvitamise vastu.

3. Ükski käesoleva peatüki säte ei mõjuta lepinguosaliste õigust tagada üldiselt oma siseriiklike õigusnormide täitmine ega kohusta kumbagi lepinguosalist muutma oma õigusakte, mis on seotud intellektuaalomandi õiguste kaitse tagamisega. Ilma et see piiraks eespool kirjeldatud üldpõhimõtteid, ei loo ükski käesoleva peatüki säte kummalegi lepinguosalisele kohustust:

a) kehtestada intellektuaalomandi õiguste kaitse tagamiseks üldisest õiguskaitsest eraldiseisvat kohtusüsteemi või

b) seoses ressursside jagamisega intellektuaalomandi õiguste kaitse tagamise ja üldise õiguskaitse vahel.

ARTIKKEL 10.37

Kohtuotsuste avaldamine

Lepinguosalised võtavad intellektuaalomandi õiguse rikkumise suhtes algatatud tsiviilkohtumenetlustes kooskõlas oma siseriikliku õiguse ja põhimõtetega asjakohased meetmed, et avaldada või teha üldsusele kättesaadavaks teave lõplike kohtuotsuste kohta. Ükski käesoleva lepingu säte ei kohusta lepinguosalist esitama konfidentsiaalset teavet, mille avalikustamine takistaks õiguskaitset või oleks muul viisil vastuolus avalike huvidega või kahjustaks konkreetsete riigi- või eraettevõtete seaduslikke ärihuve. Lepinguosalised võivad ette näha muud konkreetses olukorras sobivad täiendavad avalikustamismeetmed, sealhulgas silmatorkavad reklaamteadaanded.

ARTIKKEL 10.38

Tsiviilõiguslike meetmete, menetluste ja parandusmeetmete kättesaadavus

1. Lepinguosalised teevad oma vastava siseriikliku õiguse alusel õiguste omajatele kättesaadavaks C jaos „Intellektuaalomandi õiguste tsiviilõiguslik kaitse“ viidatud tsiviilõiguslikud meetmed, menetlused ja parandusmeetmed seoses lõikes 2 määratletud intellektuaalomandi õigustega.

2. C jao „Intellektuaalomandi õiguste tsiviilõiguslik kaitse“ kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid järgmises tähenduses:

a) „õiguste omajad“ – hõlmavad ainulitsentside omanikke ning liite ja ühinguid,[1] kellel on õiguslik alus kõnealuseid õigusi kasutada, ja

b) „intellektuaalomandi õigused“ – kõik intellektuaalomandi kategooriad, mida on käsitletud TRIPS-lepingu II jao osades 1–6[2].

[1] Kui see on kohaldatava õigusega lubatud ja kooskõlas sellise õiguse sätetega, lepitakse kokku, et väljend „liidud ja ühingud“ hõlmab õiguste kollektiivse haldamise organisatsioone ning Euroopa Liidu puhul kutselisi intellektuaalomandi kaitse organisatsioone, kes on intellektuaalomandi õiguste omanike üldtunnustatud esindajad.

[2] Lepinguosaline võib patendid C jao „Intellektuaalomandi õiguste tsiviilõiguslik kaitse“ kohaldamisalast välja jätta.

ARTIKKEL 10.39

Tõendite säilitamise meetmed

1. Lepinguosalised tagavad, et nende kohtuorganitel on õigus määrata kiireid ja tõhusaid ajutisi meetmeid:

a) menetlusosalise suhtes või vajaduse korral kolmanda isiku suhtes, kes kuulub asjaomase kohtuorgani jurisdiktsiooni alla, takistamaks mis tahes intellektuaalomandi õiguse rikkumist ning eriti vältimaks intellektuaalomandi õigust rikkuvate kaupade pääsu nende jurisdiktsiooni all olevasse kaubandusse ja

b) säilitamaks väidetava rikkumisega seotud asjakohaseid tõendeid.

2. Lepinguosalised tagavad, et nende kohtuorganitel on õigus võtta vajaduse korral ajutisi meetmeid *inaudita altera parte*, eriti kui viivitus tekitaks õiguste omajale tõenäoliselt korvamatut kahju või kui on ilmne tõendite hävimise oht. *Inaudita altera parte* menetlustes tagavad lepinguosalised, et nende kohtuorganitel on õigus toimida ajutiste meetmete taotlemise korral kiiresti ning teha otsus põhjendamatute viivitusteta.

3. Vähemalt autoriõigust või sellega kaasnevaid õigusi rikkuvate kaupade ja võltsitud kaubamärke kandvate kaupade puhul tagavad lepinguosalised, et tsiviilkohtumenetluse käigus on nende kohtuorganitel õigus nõuda kahtlaste kaupade, rikkumisega seotud materjalide ja seadmete ning vähemalt võltsitud kaubamärke kandvate kaupade puhul ka rikkumisega seotud tõendavate dokumentide originaalide või koopiate arestimist või muul moel kinnipidamist.

4. Lepinguosalised tagavad, et nende kohtuorganitel on ajutiste meetmete kohaldamisel õigus nõuda hagejalt iga mõistlikult kättesaadava tõendi esitamist, et olla piisava kindlusega veendunud, et hageja õigusi on rikutud või et on olemas sellise rikkumise vahetu oht, ning nõuda hagejalt kautsjonit või võrdväärset tagatist, mis oleks piisav kostja kaitseks ja kuritarvituse vältimiseks. Selline kautsjon või võrdväärne tagatis ei tohiks põhjendamatult takistada kõnesoleva ajutiste meetmete kehtestamise menetluse kasutamist.

5. Kui ajutised meetmed tühistatakse või kui need muutuvad kehtetuks hageja mis tahes teo või tegevusetuse tõttu või kui hiljem leitakse, et intellektuaalomandi õigust ei ole rikutud, on kohtuorganitel õigus kostja nõudel kohustada hagejat maksma kostjale nõuetekohast hüvitist nende meetmetega tekitatud mis tahes kahju eest.

## ARTIKKEL 10.40

## Tõendid ja õigus teabele

1. Ilma et see piiraks privileege, teabeallika konfidentsiaalsuse kaitset või isikuandmete töötlemist käsitlevate siseriiklike õigusaktide kohaldamist, tagavad lepinguosalised, et intellektuaalomandi õiguskaitsega seotud tsiviilkohtumenetluses on nende kohtuorganitel õigus kohustada rikkujat või oletatavat rikkujat, et ta esitaks õiguste omaja põhjendatud taotluse korral õiguste omajale või kohtuorganitele vastavalt kohaldatavatele õigusaktidele vähemalt tõendite kogumise eesmärgil asjakohase teabe, mida rikkuja või oletatav rikkuja valdab või kontrollib.

2. Lõikes 1 viidatud asjakohane teave võib hõlmata teavet isikute kohta, kes on seotud rikkumise või oletatava rikkumise mis tahes aspektiga, ning teavet õigust rikkuvate või oletatavalt rikkuvate kaupade ja teenuste tootmisvahendite või turustuskanalite kohta, sh kolmandate isikute kohta, kes on oletatavasti kaasatud selliste kaupade või teenuste tootmisse või turustamisse.

ARTIKKEL 10.41

Muud parandusmeetmed

1. Lepinguosalised tagavad, et õiguste omaja taotluse korral on nende kohtuorganitel tsiviilkohtumenetluses, mille käigus on tehtud kohtuotsus õiguste omaja intellektuaalomandi õiguse rikkumise kohta, vähemalt autoriõigust rikkuvate kaupade ja võltsitud kaubamärke kandvate kaupade puhul õigus:

a) nõuda selliste õigusi rikkuvate kaupade:

   i) hävitamist, välja arvatud erandjuhtudel, või

   ii) kõrvaldamist väljaspool turustuskanaleid sellisel viisil, et vältida igasugust kahju õiguste omajale,

   ilma mingisugust kompensatsiooni maksmata ning

b) nõuda, et materjalid ja seadmed, mida on peamiselt kasutatud õigusi rikkuvate kaupade valmistamiseks, hävitatakse või kõrvaldatakse väljaspool turustuskanaleid põhjendamatute viivitusteta ilma mingisugust kompensatsiooni maksmata sellisel viisil, et vähendada edaspidiste rikkumiste ohtu.

2. Õiguste omaja lõikes 1 viidatud taotluse kaalumisel võetakse arvesse rikkumise raskusastme ja nõutud parandusmeetmete proportsionaalsust ning kolmandate isikute huve.

3. Käesoleva artikli kohased parandusmeetmed võib võtta rikkuja kulul.

ARTIKKEL 10.42

Ettekirjutused

Lepinguosalised näevad ette, et õiguste omaja taotluse korral on nende kohtuorganitel tsiviilkohtumenetluses, mille käigus on tehtud kohtuotsus õiguste omaja intellektuaalomandi õiguse rikkumise kohta, õigus teha rikkujale või vajaduse korral kolmandale isikule, kes kuulub asjaomase kohtuorgani jurisdiktsiooni alla, ettekirjutus rikkumise lõpetamiseks. Kui see on lepinguosalise siseriiklike õigusaktidega ette nähtud, võib ettekirjutuse täitmata jätmisel vajaduse korral määrata selle täitmise tagamiseks korduva rahalise karistuse.

ARTIKKEL 10.43

Alternatiivsed meetmed

Lepinguosaline võib oma siseriiklike õigusaktidega ette näha, et asjakohastel juhtudel ning selle isiku taotluse korral, kelle suhtes tuleb kohaldada artiklis 10.41 „Muud parandusmeetmed“ ja/või artiklis 10.42 „Ettekirjutused“ sätestatud meetmeid, on nende kohtuorganitel tsiviilkohtumenetluses, mille käigus on tehtud kohtuotsus õiguste omaja intellektuaalomandi õiguse rikkumise kohta, õigus anda korraldus maksta kahju kannatanud isikule artiklis 10.41 „Muud parandusmeetmed“ ja/või artiklis 10.42 „Ettekirjutused“ sätestatud meetmete asemel rahalist hüvitist juhul, kui asjaomase isiku tegevuses puudus tahtlus või raske hooletus, kui kõnealuste meetmete kohaldamine põhjustaks talle ebaproportsionaalselt suurt kahju ning kui kannatanud isikule rahalise hüvitise maksmine näib olevat piisavalt rahuldav[1].

ARTIKKEL 10.44

Kahjutasu

1. Lepinguosalised tagavad, et intellektuaalomandi õiguskaitse tagamisega seotud tsiviilkohtumenetluste puhul on nende kohtuorganitel õigus kohustada rikkujat, kes teadis või pidi teadma, et ta paneb toime rikkumise, maksma õiguste omajale kahjutasu, mis oleks piisav kompenseerimaks kahju, mida õiguste omaja on saanud intellektuaalomandi õiguste rikkumise tõttu.

[1] Singapuri puhul lepitakse kokku, et Singapur võib ette näha, et tema kohtuorganitel on õigus anda korraldus rahalise hüvitise maksmiseks juhul, kui asjaomase isiku tegevuses puudus tahtlus või raske hooletus või kui kõnealuste meetmete kohaldamine põhjustaks talle ebaproportsionaalselt suurt kahju ning kui kannatanud isikule rahalise hüvitise maksmine näib olevat piisavalt rahuldav.

2. Intellektuaalomandi õiguse rikkumisest tuleneva kahju suuruse kindlaksmääramisel on lepinguosalise kohtuorganitel lubatud võtta väärtuse hindamisel muu hulgas arvesse iga põhjendatud väidet, millele õiguste omaja tugineb, kaasa arvatud saamata jäänud tulu, rikkumisega seotud kaupade või teenuste väärtus turuhinnas või nende soovituslik jaemüügihind[1]. Vähemalt autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste rikkumise korral ning kaubamärgi võltsimise korral tagavad lepinguosalised, et nende kohtuorganitel on õigus kohustada rikkujat maksma rikkumisega teenitud tulu välja õiguste omajale kas kahjutasu alternatiivina, täiendusena või selle osana.

3. Lõike 2 alternatiivina võivad lepinguosalised näha ette, et nende kohtuorganitel on asjakohastel juhtudel õigus määrata kindlasummaline kahjutasu, tuginedes sellistele elementidele nagu vähemalt sama suur summa kui autoritasu või tasud, mida rikkuja oleks pidanud maksma, kui ta oleks kõnealuse intellektuaalomandi õiguse kasutamiseks luba taotlenud.

4. Ükski käesoleva artikli säte ei takista lepinguosalisi sätestamast võimalust, et kui rikkuja ei olnud ega pidanud põhjendatult olema teadlik sellest, et ta tegeleb õigusrikkumisega, võivad nende kohtuasutused anda korralduse maksta saadud tulu tagasi või maksta kahjutasu, mille suurus võib olla eelnevalt kindlaks määratud.

[1] Liidu puhul hõlmab see asjakohastel juhtudel ka mittemajanduslikke tegureid, näiteks õiguse omanikule tekitatud moraalset kahju.

ARTIKKEL 10.45

Kohtukulud

Lepinguosalised tagavad, et nende kohtuorganitel on intellektuaalomandi õiguse rikkumisega seotud tsiviilkohtumenetluse lõppedes vajaduse korral õigus kohustada kaotajat tasuma võitja kohtukulud või -tasud ja asjakohased advokaaditasud või muud kulud, vastavalt lepinguosalise siseriiklikele õigusaktidele.

ARTIKKEL 10.46

Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õigustega seotud eeldused

Autoriõiguse või sellega kaasnevate õigustega seotud tsiviilkohtumenetluse puhul näevad lepinguosalised vähemalt kirjandus- või kunstiteose, esituse või fonogrammi puhul ette eelduse, et vastupidiste tõendite puudumise korral on õiguste omaja füüsiline või juriidiline isik, kelle nimi on sellise teose, esituse või fonogrammi puhul tavapärasel viisil esitatud, ja tal on sellest tulenevalt õigus rikkumismenetluse algatamiseks.

ARTIKKEL 10.47

**Vahendusteenuste osutajate vastutus**

1. Ilma et see piiraks lõigete 2–6 kohaldamist, näevad lepinguosalised oma siseriiklike õigusaktidega ette erandid või piirangud seoses teenuseosutajate vastutusega või nende suhtes võetavate parandusmeetmete ulatusega autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste või kaubamärgiõiguse rikkumiste puhul, mis toimub nende poolt või nende nimel kontrollitavate või hallatavate süsteemide või võrkude kaudu.

2. Lõikes 1 viidatud erandid või piirangud:

a) hõlmavad järgmisi funktsioone:

i) materjali edastamine[1] või sellele juurdepääsu pakkumine ilma selle sisu valimata ja/või muutmata[2] ning

ii) vahemällu salvestamine automaatse protsessi teel[3] ja

[1] Lepitakse kokku, et edastamisfunktsioon hõlmab ka marsruutimisfunktsiooni.

[2] Lepitakse kokku, et materjalile juurdepääsu pakkumine ilma selle sisu valimata ja/või muutmata viitab ka kõikidele sidevõrgule juurdepääsu saamiseks kasutatavatele vahenditele ning hõlmab juhtumeid, mille puhul pakutakse ühendust materjaliga.

[3] Lepitakse kokku, et vahemällu salvestamine automaatse protsessi teel võib viidata ka materjali vahepealsele ja ajutisele talletamisele selle edastamise või sellele juurdepääsu pakkumise käigus.

b) võivad hõlmata ka järgmisi funktsioone:

i) salvestamine teenuseosutaja poolt või tema nimel kontrollitavas või hallatavas süsteemis või võrgus asuva materjali kasutaja juhtnööride kohaselt ja

ii) kasutajate suunamine või ühendamine elektroonilisele veebilehele, kasutades info leidmise vahendeid, sealhulgas hüperlinke ja katalooge.

3. Õigus kasutada käesoleva artikli kohaseid erandeid ja piiranguid ei ole seotud asjaoluga, kas teenuseosutaja jälgib oma teenust või otsib aktiivselt ebaseaduslikule tegevusele viitavaid asjaolusid, välja arvatud sel määral, mil see on kooskõlas selliste tehniliste meetmetega.

4. Lepinguosalised võivad oma siseriiklike õigusaktidega ette näha tingimused, mille alusel teenuseosutajatel on õigus kasutada käesolevas artiklis sätestatud erandeid ja piiranguid. Ilma et see piiraks lõigete 1–3 kohaldamist, võivad lepinguosalised kehtestada asjakohased menetlused väidetavatest rikkumistest tõhusaks teatamiseks ja vastuväidete tõhusaks esitamiseks nende isikute poolt, kelle materjal vea või vale tuvastamise tõttu eemaldatakse või blokeeritakse.

5. Käesolev artikkel ei piira üldkohaldatavate kaitsemeetmete kättesaadavust seoses autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste või kaubamärgiõiguse rikkumisega. Käesolev artikkel ei mõjuta kohtu või haldusasutuse võimalust nõuda kooskõlas lepinguosalise õigussüsteemiga teenuseosutajalt rikkumise lõpetamist või takistamist.

6. Lepinguosaline võib taotleda konsultatsioone teise lepinguosalisega, et kaaluda, kuidas käsitleda tulevasi funktsioone, mis oma laadilt sarnanevad käesolevas artiklis kirjeldatutega.

D JAGU

PIIRIL VÕETAVAD MEETMED

ARTIKKEL 10.48

Mõisted

Käesolevas jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „võltsitud geograafilise tähisega kaubad“ – mis tahes kaubad, sh pakendid, mis kannavad ilma loata tähist, mis on identne sellel territooriumil, kus kaubad asuvad, selliste kaupade suhtes kehtiva korra kohaselt registreeritud geograafilise tähisega või mida ei ole võimalik olulistes aspektides sellisest geograafilisest tähisest eristada ja mis seega rikub kõnealuse geograafilise tähise omaniku või valdaja õigusi selle lepinguosalise siseriiklike õigusaktide alusel, kus kaubad asuvad;

b) „võltsitud kaubamärgiga kaubad“ – mis tahes kaubad, sh pakendid, mis kannavad ilma loata kaubamärki, mis on identne selliste kaupade suhtes kehtiva korra kohaselt registreeritud kaubamärgiga või mida ei ole võimalik olulistes aspektides sellisest kaubamärgist eristada ja mis seega rikub kõnealuse kaubamärgi omaniku õigusi selle lepinguosalise siseriiklike õigusaktide alusel, kus kaubad asuvad;

c) „transiitkaubad“ – kaubad, mille liikumine läbi lepinguosalise territooriumi kas koos transiitveo (olenemata sellest, kas kaubad laaditakse lepinguosalise territooriumil maha või mitte), ladustamise, mahalaadimise või veovahendi vahetusega või ilma nendeta moodustab ainult osa tervest teekonnast, mis algab ja lõpeb väljaspool selle lepinguosalise territooriumi, mida veo käigus läbitakse;

d) „autoriõigust rikkuvad kaubad“ – mis tahes kaubad, mis on ilma õiguse omaja või tema poolt tootjariigis nõuetekohaselt volitatud isiku nõusolekuta valmistatud koopiad, mis on tehtud otseselt või kaudselt kaubaartikli järgi, mille puhul koopia valmistamine oleks autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste rikkumine selle lepinguosalise siseriiklike õigusaktide alusel, kus kaubad asuvad;

e) „disainilahenduse õigust rikkuvad kaubad“ – mis tahes kaubad, mille disainilahendus on registreeritud ja mille puhul on kasutatud seda disainilahendust või sellest mitte oluliselt erinevat disainilahendust ilma õiguse omaja või tema poolt tootjariigis nõuetekohaselt volitatud isiku nõusolekuta, kui selliste kaupade valmistamine oleks rikkumine selle lepinguosalise siseriiklike õigusaktide alusel, kus kaubad asuvad.

ARTIKKEL 10.49

Piiril võetavate meetmete kohaldamisala

1. Ilma et see piiraks lõike 3 kohaldamist, kehtestavad või säilitavad lepinguosalised tollikontrolli all olevate kaupade suhtes menetlused, mille kohaselt õiguste omaja võib paluda nende pädevatel asutustel peatada selliste kaupade vabasse ringlusesse laskmine, mille puhul kahtlustatakse, et tegemist on:

a) võltsitud kaubamärgiga kaupadega,

b) autoriõigust rikkuvate kaupadega,

c) võltsitud geograafilise tähisega kaupadega ja ning

d) disainilahenduse õigust rikkuvate kaupadega.

2. Lepinguosalised kehtestavad või säilitavad tollikontrolli all olevate kaupade suhtes menetlused, mille kohaselt nende pädevad asutused võivad omal algatusel peatada selliste kaupade vabasse ringlusesse laskmise, mille puhul kahtlustatakse, et tegemist on[1]:

a) võltsitud kaubamärgiga kaupadega,

b) autoriõigust rikkuvate kaupadega, ning

c) võltsitud geograafilise tähisega kaupadega.

3. Lepinguosalistel ei ole kohustust näha ette lõigetes 1 ja 2 osutatud menetlusi transiitkaupade puhul. See ei piira artikli 10.51 „Koostöö“ lõike 2 kohaldamist.

[1] Lepinguosalised vaatavad kolme aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustamisest läbi võimaluse lisada käesoleva artikli lõike 2 kohaldamisalasse ka disainilahenduse õigust rikkuvad kaubad. Sellise läbivaatamise tulemusel võivad lepinguosalised kaubanduskomitee otsuse põhjal käesoleva artikli lõiget 2 muuta.

4. Parimal juhul kahe, kuid mitte hiljem kui kolme aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest täidab Singapur täielikult lõigete 1 ja 2 kohased kohustused seoses:

a) võltsitud geograafilise tähisega kaupadega ja ning

b) disainilahenduse õigust rikkuvate kaupadega.

ARTIKKEL 10.50

Saadetiste kindlakstegemine

Intellektuaalomandi õiguste tulemusliku kaitse tagamise hõlbustamiseks võtavad tolliasutused vastu mitmesugused meetmed võltsitud kaubamärgiga kaupu, autoriõigust rikkuvaid kaupu, disainilahenduse õigust rikkuvaid kaupu ja võltsitud geograafilise tähisega kaupu sisaldavate saadetiste kindlakstegemiseks. Kõnealused meetmed hõlmavad riskianalüüsi meetodeid, mis põhinevad muu hulgas õiguste omajate esitatud teabel, kogutud andmetel ja veoste kontrollimisel.

ARTIKKEL 10.51

Koostöö

1. Lepinguosalised nõustuvad tegema koostööd, et kõrvaldada rahvusvaheline kauplemine intellektuaalomandi õigust rikkuvate kaupadega. Vastavalt nende tolliasutuste vastastikusele kokkuleppele vahetavad nad selleks eelkõige teavet ja korraldavad koostööd seoses võltsitud kaubamärgiga kaupade, autoriõigust rikkuvate kaupade, disainilahenduse õigust rikkuvate kaupade ja võltsitud geograafilise tähisega kaupadega kauplemisega.

2. Kaupade puhul, mida veetakse lepinguosalise territooriumil transiitkaubana või mis seal ümber laaditakse ning mis on suunatud teise lepinguosalise territooriumile ja mille puhul kahtlustatakse, et need rikuvad õigusi või on võltsitud, esitavad lepinguosalised teisele lepinguosalisele kas omal algatusel või teise lepinguosalise taotlusel kättesaadavat teavet, mis võimaldab võtta kõnealuste saadetiste suhtes tõhusaid õiguskaitsemeetmeid. Lepinguosalised ei tohi edastada teavet, mille on konfidentsiaalselt esitanud lastisaatja, laevandusettevõte või tema agent.

E JAGU

KOOSTÖÖ

ARTIKKEL 10.52

Koostöö

1. Lepinguosalised nõustuvad tegema koostööd, et toetada käesoleva peatüki alusel võetud kohustuste rakendamist. Koostööd tehakse järgmistes valdkondades (loetelu ei ole ammendav):

a) teabevahetus intellektuaalomandi õigusi käsitlevate õigusraamistike, sealhulgas intellektuaalomandi õiguste alaste õigusaktide ja süsteemide kohta, et edendada intellektuaalomandi õiguste tõhusat registreerimist;

b) intellektuaalomandi õiguste kaitse tagamise eest vastutavate asutuste vaheline kogemuste ja parima tava vahetamine seoses intellektuaalomandi õiguste kaitse tagamisega;

c) teabevahetus ja koostöö seoses avalikkuse teavitamise ja asjakohaste algatustega, mis käsitlevad teadlikkuse suurendamist intellektuaalomandi õiguste ja süsteemide eelistest;

d) suutlikkuse suurendamine ja tehniline koostöö muu hulgas seoses intellektuaalomandi õiguste haldamise, litsentsimise, hindamise ja kasutamisega; tehnoloogia ja turuteabega; tööstusharu koostöö hõlbustamisega, sh selliste intellektuaalomandi õiguste puhul, mida on võimalik kohaldada keskkonna kaitsmise või parandamise suhtes, mis võib hõlmata platvormide või andmebaaside loomist; ning avaliku ja erasektori partnerlustega kultuuri ja innovatsiooni toetamiseks;

e) intellektuaalomandiga seotud küsimuste alane teabevahetus ja koostöö, kui see on vajalik ja asjakohane keskkonnasõbraliku tehnoloogia arendamiseks, ja ning

f) kõik muud koostöö- või tegevusvaldkonnad, mida lepinguosalised võivad omavahel arutada ja milles kokku leppida.

2. Ilma et see piirakse lõike 1 kohaldamist, nõustuvad lepinguosalised nimetama kontaktisiku dialoogi jätkamiseks, sealhulgas vajaduse korral selleks, et korraldada oma vastavate käesolevas peatükis käsitletud valdkondade tehniliste ekspertide koosolekuid intellektuaalomandi küsimuste arutamiseks.

3. Käesoleva artikli kohane koostöö toimub kooskõlas lepinguosaliste õigusaktide, eeskirjade, määruste, direktiivide või tegevuspõhimõtetega. Samuti toimub koostöö vastastikku kokku lepitud tingimustel ning sõltuvalt kummagi lepinguosalise käsutuses olevatest ressurssidest.

# ÜHETEISTKÜMNES PEATÜKK

# KONKURENTS JA SELLEGA SEOTUD KÜSIMUSED

## A JAGU

## MONOPOLIDEVASTASED MEETMED JA ÜHINEMISED

### ARTIKKEL 11.1

### Põhimõtted

1. Lepinguosalised tunnistavad vaba ja moonutamata konkurentsi tähtsust omavahelistes kaubandussuhetes. Nad tunnistavad, et konkurentsivastane äritegevus või konkurentsi moonutavad tehingud võivad põhjustada kõrvalekaldeid nende turgude toimimises ja kahjustada kaubanduse liberaliseerimisest saadavat kasu.

2. Vaba ja moonutamata konkurentsi edendamiseks kõikides oma majandusharudes säilitavad lepinguosalised oma vastavatel territooriumidel kõikehõlmavad konkurentsialased õigusaktid, millega on tõhusalt reguleeritud:

a) ettevõtjate vahelised horisontaalsed ja vertikaalsed kokkulepped,[1] ettevõtjate liitude otsused ja kooskõlastatud tegevus, mille eesmärk või tagajärg on konkurentsi vältimine, piiramine või moonutamine kogu lepinguosalise territooriumil või selle olulises osas;

b) ühe või mitme ettevõtja poolne turgu valitseva seisundi kuritarvitamine kogu lepinguosalise territooriumil või selle olulises osas ja

c) ettevõtjate koondumised, mille tulemusel väheneb konkurents oluliselt või mis kahjustavad olulisel määral tõhusat konkurentsi, eelkõige turgu valitseva seisundi loomise või tugevdamise tõttu kogu lepinguosalise territooriumil või selle olulises osas,

kui see mõjutab lepinguosalistevahelist kaubandust.

[1] Kui Singapuri pädeva asutuse hinnangu kohaselt kaalub vertikaalse kokkuleppe konkurentsivastane mõju konkurentsiseaduse paragrahvis 34 (50B peatükk) sätestatud keelu kohaselt tõenäoliselt üles selle konkurentsi soodustava mõju, suunab pädev asutus küsimuse ministrile. Minister teeb otsuse konkurentsiseaduse paragrahvi 34 kohaldatavuse üle kõnealuse vertikaalse kokkuleppe suhtes. See ei piira võimalust, et Singapuri pädev asutus kohaldab konkurentsiseaduse paragrahvi 47, mida kohaldatakse turgu valitseva seisundiga ettevõtjate sõlmitud vertikaalsete kokkulepete suhtes.

ARTIKKEL 11.2

Rakendamine

1. Lepinguosalised säilitavad sõltumatuse oma õigusaktide väljatöötamisel ja täitmise tagamisel. Lepinguosalised kohustuvad aga haldama asutusi, kes vastutavad artikli 11.1 „Põhimõtted“ lõikes 2 viidatud õigusnormide täitmise tõhusa tagamise eest ja on selleks asjakohaselt varustatud.

2. Lepinguosalised kohaldavad oma vastavaid artikli 11.1 „Põhimõtted“ lõikes 2 viidatud õigusnorme läbipaistval ja mittediskrimineerival viisil, järgides õiglase menetluse põhimõtteid ja asjaomaste isikute õigust kaitsele, sealhulgas asjaomaste isikute õigust ärakuulamisele enne juhtumi kohta otsuse tegemist.

B JAGU

RIIGI OSALUSEGA ÄRIÜHINGUD, ERI- VÕI AINUÕIGUSE SAANUD ÄRIÜHINGUD JA RIIGIMONOPOLID

ARTIKKEL 11.3

Riigi osalusega äriühingud ja eri- või ainuõiguse saanud äriühingud

1. Ükski käesoleva peatüki säte ei takista lepinguosalistel asutada või hallata riigi osalusega äriühinguid või anda äriühingutele kooskõlas oma vastavate õigusaktidega eri- või ainuõigusi.

2. Lepinguosalised tagavad, et riigi osalusega äriühingute ja eri- või ainuõiguse saanud äriühingute suhtes kohaldatakse A jaos „Monopolidevastased meetmed ja ühinemised“ viidatud õigusnorme niivõrd, kui kõnealuste eeskirjade kohaldamine ei takista õiguslikult või praktiliselt neile antud konkreetsete ülesannete täitmist.

3. Lepinguosalised tagavad, et nende eri- või ainuõiguse saanud äriühingud ei kasuta oma eri- või ainuõigust selleks, et osaleda kas otseselt või kaudselt ning muu hulgas oma tehingute kaudu emaettevõtjate, tütarettevõtjate või ühisele omanikule kuuluvate ettevõtjatega konkurentsivastases tegevuses mõnel muul turul, kus sellistel äriühingutel puudub eri- või ainuõigus, mis kahjustaks teise lepinguosalise investeeringuid ja kaupade või teenustega kauplemist.

4. Singapur tagab, et kõik riigi osalusega äriühingud või kõik eri- või ainuõiguse saanud äriühingud lähtuvad kaupade või teenuste ostmisel või müümisel täielikult ärilistest kaalutlustest, näiteks seoses hinna, kvaliteedi, kättesaadavuse, turustatavuse, transpordi ja muude ostu või müügi tingimustega, ning kohtlevad liidu asutusi, liidu kaupu ja liidu teenusepakkujaid võrdselt, sealhulgas ka eri- või ainuõiguse saanud äriühinguid nende eri- või ainuõiguste teostamisel.

ARTIKKEL 11.4

Riigimonopolid

Kuigi käesolevat peatükki ei tõlgendata nii, et see takistaks lepinguosalisi asutamast või ülal pidamast riigimonopole, kohandavad lepinguosalised ärilisi riigimonopole, et välistada selliste monopolide poolne diskrimineerimine seoses tingimustega, mille alusel kaupa hangitakse teise lepinguosalise füüsilistelt või juriidilistelt isikutelt või turustatakse neile.

C JAGU

SUBSIIDIUMID

ARTIKKEL 11.5

Mõisted ja kohaldamisala

1. Käesoleva lepingu kohaldamisel on subsiidium meede, mis vastab *mutatis mutandis* subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 1 lõikes 1 sätestatud tingimustele, olenemata sellest, kas subsiidiumi antakse seoses kaupade tootmise või teenuste osutamisega[1].

[1] See lõige ei piira teenuste subsiidiumide määratluse üle WTOs edaspidi peetavate arutelude tulemusi. Lepinguosalised kaaluvad vastutulelikult võimalust võtta kaubanduskomitees vastu otsus käesoleva lepingu ajakohastamiseks, et kajastada WTOs teenuste subsiidiumi määratluse kohta saavutatud kokkulepet.

2. Käesolevat peatükki kohaldatakse subsiidiumi suhtes üksnes juhul, kui see on eripärane subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 2 tähenduses. Kõiki artikliga 11.7 „Keelatud subsiidiumid“ hõlmatud subsiidiume käsitatakse eripäraste subsiidiumidena.

3. Artikleid 11.7 „Keelatud subsiidiumid“, 11.8 „Muud subsiidiumid“ ja 11.10 „Läbivaatamisklausel“ ning 11-A lisa ei kohaldata kalandustoetuste, põllumajanduslepingu 1. lisaga hõlmatud toodetega seotud toetuste ning muude põllumajanduslepingu reguleerimisalasse kuuluvate subsiidiumide suhtes.

## ARTIKKEL 11.6

## Suhe WTOga

Käesoleva jao sätted ei piira lepinguosalise WTO asutamislepingu kohaseid õigusi ja kohustusi, eelkõige seoses kaubanduse parandusmeetmete kohaldamise või teise lepinguosalise antud subsiidiumiga seotud vaidluste lahendamise menetluses osalemise või sellega seoses muude asjakohaste meetmete võtmisega.

## ARTIKKEL 11.7

## Keelatud subsiidiumid

1. Kaubavahetusega seotud subsiidiumide asjus kinnitavad lepinguosalised oma õigusi ja kohustusi subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 3 alusel, mis käesolevaga inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Keelatud on järgmised kaupade ja teenustega kauplemisega seotud subsiidiumid:

a) mis tahes õiguslik korraldus, mille kohaselt valitsus või muu avalik asutus vastutab teatavate äriühingute võlgade või kohustuste kandmise eest, kui kõnealuste võlgade ja kohustuste suurus või sellise vastutuse kestus ei ole õiguslikult ega praktiliselt kuidagi piiratud, ning

b) mis tahes vormis toetus maksejõuetutele või raskustes äriühingutele (nagu laenud ja tagatised, sularahatoetused, kapitalisüstid, vara üleandmine turuhinnast madalama hinnaga või maksuvabastused) ilma realistlikel eeldustel põhineva usaldusväärse ümberkorralduskavata, mille eesmärk on tagada maksejõuetu või raskustes äriühingu pikaajalise elujõulisuse taastumine mõistliku aja jooksul, ilma et äriühing ise ümberkorraldamiskulusid olulisel määral kataks,[1]

välja arvatud juhul, kui subsiidiume andev lepinguosaline on teise lepinguosalise taotlusel tõendanud, et kõnealune subsiidium ei mõjuta praegu ega tõenäoliselt ka edaspidi kaubavahetust teise lepinguosalisega.

3. Lõike 2 punktid a ja b ei takista lepinguosalist andmast subsiidiume, mille eesmärk on kõrvaldada tõsine häire tema majanduses. Tõsine häire lepinguosalise majanduses tähendab erakordset, ajutist ja suurt kriisi, mis mõjutab tervet lepinguosalise majandust, mitte üksnes lepinguosalise konkreetset piirkonda või majandusharu.

4. Lõike 2 punkti b ei kohaldata subsiidiumide suhtes, mida antakse hüvitisena avaliku teenindamise kohustuste täitmise eest, ega söetööstusele antavate subsiidiumide suhtes.

[1] See ei takista lepinguosalisi andmast ajutist likviidsustoetust laenutagatiste või laenudena, piirates neid summaga, mis on vajalik raskustes äriühingu tegevuse jätkamiseks seni, kuni töötatakse välja ümberkorraldus- või likvideerimiskava.

ARTIKKEL 11.8

Muud subsiidiumid

1. Lepinguosalised nõustuvad tegema kõik endast oleneva, et heastada või kõrvaldada oma konkurentsiõiguse kohaldamise kaudu või muul viisil konkurentsimoonutused, mille on tekitanud muud kaupade ja teenustega kauplemisega seotud eripärased subsiidiumid, mida ei ole käsitletud artiklis 11.7 „Keelatud subsiidiumid“ niivõrd, kuivõrd need mõjutavad või võivad tõenäoliselt mõjutada kummagi lepinguosalise kaubandust, ja takistada selliste olukordade tekkimist. 11-A lisas on esitatud suunised eelkõige seda liiki subsiidiumide kohta, millega sellist mõju ei kaasne.

2. Lepinguosalised nõustuvad ühe lepinguosalise taotluse korral vahetama teavet ja pidama esimese dialoogi kahe aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest, et töötada välja muude subsiidiumide suhtes kohaldatavad eeskirjad, võttes arvesse arengusuundi mitmepoolsel tasandil. Lepinguosalised võivad teha vastavaid otsuseid kaubanduskomitees.

ARTIKKEL 11.9

Läbipaistvus

1. Lepinguosalised tagavad kaupadega kauplemise ja teenuste osutamisega seotud subsiidiumide valdkonna läbipaistvuse. Sel eesmärgil esitavad lepinguosalised teisele lepinguosalisele iga kahe aasta järel aruande valitsuse või mis tahes avaliku asutuse antud subsiidiumide õigusliku aluse, vormi ja võimalikult suures ulatuses eelarve ja saajate kohta.

2. Kõnealune aruanne loetakse esitatuks, kui asjakohane teave on lepinguosaliste poolt või nende nimel esitatud üldsusele kättesaadaval veebisaidil subsiidiumide andmisele järgneva teise aasta juuniks.

ARTIKKEL 11.10

Läbivaatamisklausel

Lepinguosalised jälgivad pidevalt käesolevas jaos osutatud küsimusi. Lepingosalised võivad pöörduda neis küsimustes kaubanduskomitee poole. Lepinguosalised nõustuvad hindama käesoleva jao rakendamisel tehtud edusamme iga kahe aasta järel alates käesoleva lepingu jõustumisest, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

D JAGU

ÜLDISED KÜSIMUSED

ARTIKKEL 11.11

Õiguskaitsealane koostöö ja kooskõlastamine

Lepinguosalised tunnistavad koostöö ja kooskõlastamise tähtsust, et veelgi tugevdada tõhusat õiguskaitset. Nende vastavad ametiasutused püüavad kooskõlastada oma vastavate õiguskaitset ja teha selles valdkonnas koostööd, et täita käesoleva lepingu eesmärk tagada oma kaubandussuhetes vaba ja moonutamata konkurents.

ARTIKKEL 11.12

Konfidentsiaalsus

1. Kui lepinguosaline edastab käesoleva lepingu alusel teavet, tagab ta ärisaladuste ja muu konfidentsiaalse teabe kaitse.

2. Kui lepinguosaline edastab käesoleva lepingu alusel teavet konfidentsiaalselt, säilitab teavet saav lepinguosaline kooskõlas oma õigusnormidega edastatud teabe konfidentsiaalsuse.

ARTIKKEL 11.13

Konsulteerimine

1. Lepinguosaliste vahel vastastikuse mõistmise soodustamiseks või A jao „Monopolidevastased meetmed ja ühinemised“, B jao „Riigi osalusega äriühingud, eri- või ainuõiguse saanud äriühingud ja riigimonopolid“ või D jao „Üldised küsimused“ alusel tekkida võivate konkreetsete küsimuste arutamiseks alustab lepinguosaline teise lepinguosalise taotluse korral konsultatsioone seoses teise lepinguosalise esitatud väidetega. Vajaduse korral täpsustab teine lepinguosaline oma taotluses, kuidas asjaomane küsimus mõjutab lepinguosalistevahelist kaubandust.

2. Lepinguosalised arutavad ühe lepinguosalise taotluse korral viivitamata mis tahes küsimust, mis tuleneb A jao „Monopolidevastased meetmed ja ühinemised“, B jao „Riigi osalusega äriühingud, eri- või ainuõiguse saanud äriühingud ja riigimonopolid“ või D jao „Üldised küsimused“ tõlgendamisest või kohaldamisest.

3. Lepinguosaline püüab anda teisele lepinguosalisele asjakohast mittekonfidentsiaalset teavet, et hõlbustada konsultatsioonidel käsitletava küsimuse arutamist.

ARTIKKEL 11.14

Vaidluste lahendamine ja vahendusmehhanism

Käesolevast peatükist, välja arvatud artiklist 11.7 „Keelatud subsiidiumid“, tulenevate küsimuste lahendamisel ei tohi lepinguosalised rakendada neljateistkümnendat peatükki „Vaidluste lahendamine“ ja viieteistkümnendat peatükki „Vahendusmehhanism“.

# KAHETEISTKÜMNES PEATÜKK

# KAUBANDUS JA SÄÄSTEV ARENG

## A JAGU

## SISSEJUHATAVAD SÄTTED

### ARTIKKEL 12.1

### Kontekst ja eesmärgid

1. Lepinguosalised tuletavad meelde ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi 1992. aasta tegevuskava Agenda 21, WTO asutamislepingu preambulit, WTO ministrite konverentsi Singapuri 1996. aasta deklaratsiooni, säästvat arengut käsitlevat Johannesburgi 2002. aasta rakenduskava, ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu ministrite 2006. aasta deklaratsiooni täieliku ja tootliku tööhõive ja kõigi jaoks inimväärse töö tagamise kohta ning Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (edaspidi „ILO“) 2008. aasta deklaratsiooni sotsiaalselt õiglase globaliseerumise kohta. Kõnealuseid dokumente silmas pidades kinnitavad lepinguosalised veel kord oma kohustust arendada ja edendada rahvusvahelist kaubandust ning omavahelist kahepoolset kaubandust ja majandussuhteid sellisel viisil, mis aitab saavutada säästvat arengut.

2. Lepinguosalised tunnistavad, et majandusareng, sotsiaalne areng ja keskkonnakaitse on säästva arengu omavahel seotud ja üksteist tugevdavad elemendid. Nad rõhutavad kaubandusalastes sotsiaal- ja keskkonnaküsimustes tehtava koostöö kasulikkust, sest see on osa ülemaailmsest lähenemisviisist kaubandusele ja säästvale arengule.

3. Lepinguosalised tunnistavad, et ei ole asjakohane soodustada kaubandust või investeeringuid, langetades või vähendades siseriiklike töö- ja keskkonnaalaste õigusaktidega ette nähtud kaitse taset. Samal ajal rõhutavad lepinguosalised, et keskkonna- ja tööstandardeid ei tohiks kasutada kaubanduse kaitsemeetmena.

4. Lepinguosalised tunnistavad, et nende eesmärk on tugevdada oma kaubandussuhteid ja koostööd viisil, mis edendab säästvat arengut seoses lõigetega 1 ja 2. Võttes arvesse mõlema lepinguosalise konkreetseid asjaolusid, ei kavatse nad ühtlustada lepinguosaliste tööstandardeid või keskkonnanorme.

## ARTIKKEL 12.2

## Reguleerimisõigus ja kaitsetase

1. Lepinguosalised tunnistavad kummagi lepinguosalise õigust kehtestada oma keskkonna- ja töökaitse tasemed ning võtta vastavalt sellele vastu või muuta oma sellealaseid õigusakte ja põhimõtteid kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud normide või selliste lepingute põhimõtetega, mille osalisriigid nad on ja millele on viidatud artiklites 12.3 „Mitmepoolsed tööstandardid ja -lepingud“ ja 12.6 „Mitmepoolsed keskkonnastandardid ja -kokkulepped“.

2. Lepinguosalised jätkavad kõnealuste õigusaktide ja põhimõtete täiustamist ning püüavad tagada ja õhutada kõrgetasemelist keskkonna- ja töökaitset.

## B JAGU

## KAUBANDUS JA SÄÄSTEV ARENG – TÖÖGA SEOTUD ASPEKTID[1]

### ARTIKKEL 12.3

### Mitmepoolsed tööstandardid ja -lepingud

1. Lepinguosalised tunnistavad rahvusvahelise tööhõive- ja tööküsimuste alase koostöö ning lepingute olulisust, sest need on rahvusvahelise kogukonna vastus globaliseerumisest tulenevatele majanduslikele, tööhõivealastele ja sotsiaalsetele probleemidele ning võimalustele. Nad kohustuvad vastavalt vajadusele konsulteerima ja tegema koostööd vastastikust huvi pakkuvates kaubandusalastes töö- ja tööhõiveküsimustes.

[1] Käesolevas peatükis sisalduvad viited tööle hõlmavad ILO ning ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu ministrite 2006. aasta deklaratsioonis täieliku ja tootliku tööhõive ja kõigi jaoks inimväärse töö tagamise kohta kokku lepitud inimväärse töö tegevuskava seisukohast asjakohaseid teemasid.

2. Lepinguosalised kinnitavad veel kord täieliku ja tootliku tööhõive ja kõigi jaoks inimväärse töö tagamist käsitlevast ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu ministrite 2006. aasta deklaratsioonist tulenevat kohustust tunnistada, et täielik ja tootlik tööhõive ning inimväärne töö kõigi jaoks on säästva arengu põhielement kõikides riikides ja rahvusvahelise koostöö peamine eesmärk. Lepinguosalised on otsustanud edendada rahvusvahelise kaubanduse arengut sellisel viisil, mis soodustab täielikku ja tootlikku tööhõivet ning inimväärset tööd kõigi jaoks.

3. Vastavalt oma kohustustele, mis on võetud ILO ja ILO tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste deklaratsiooni ning selle järelmehhanismi alusel, mille Rahvusvaheline Töökonverents võttis vastu oma 86. istungil 1998. aastal, kohustuvad lepinguosalised austama, edendama ja tõhusalt rakendama tööalaseid põhiõigusi käsitlevaid põhimõtteid, nagu:

a) ühinemisvabadus ja kollektiivläbirääkimiste õiguse tegelik tunnustamine;

b) kõigi sunni- ja kohustusliku töö vormide kaotamine;

c) lapstööjõu tegelik kaotamine ja

d) tööhõive ja kutsealaga seotud diskrimineerimise kõrvaldamine.

Lepinguosalised kinnitavad veel kord kohustust tõhusalt rakendada ILO konventsioone, mille Singapur ja liidu liikmesriigid on vastavalt ratifitseerinud.

4. Lepinguosalised teevad jätkuvaid ja järjepidevaid jõupingutusi, et ratifitseerida peamised ILO konventsioonid ja neid tõhusalt rakendada ning vahetavad sellekohast teavet. Samuti kaaluvad lepinguosalised muude ILO konventsioonide ratifitseerimist ja tõhusat rakendamist, võttes arvesse riigisiseseid asjaolusid. Lepinguosalised vahetavad sellekohast teavet.

5. Lepinguosalised tunnistavad, et tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste rikkumist ei tohi rakendada või muul viisil kasutada seaduspärase suhtelise eelisena.

## ARTIKKEL 12.4

## Tööalane koostöö kaubanduse ja säästva arengu kontekstis

Lepinguosalised tunnistavad tööpoliitika kaubandusaspektide valdkonnas tehtava koostöö tähtsust käesoleva lepingu eesmärkide saavutamiseks. Lepinguosalised võivad algatada vastastikku kasulikku koostööd muu hulgas järgmistes valdkondades:

a) koostöö rahvusvahelistel foorumitel, mis käsitlevad kaubanduse ja säästva arengu tööalaseid aspekte, sealhulgas ILOs ja Aasia–Euroopa kohtumisel;

b) teabevahetus ja hea tava jagamine sellistes valdkondades nagu tööalased õigusaktid ja tavad, nõuetele vastavuse ja õiguskaitse süsteemid, töövaidluste haldamine, tööalased konsultatsioonid, töö juhtimise alane koostöö ning töötervishoid ja -ohutus;

c) arvamuste vahetamine käesoleva lepingu positiivse ja negatiivse mõju üle säästva arengu tööalastele aspektidele ning viiside üle, kuidas seda mõju suurendada, ära hoida või leevendada, võttes arvesse ühe või mõlema lepinguosalise teostatud säästva arengu mõjuhinnanguid;

d) arvamuste vahetamine peamiste ILO konventsioonide ja muude vastastikust huvi pakkuvate konventsioonide ratifitseerimise edendamise ning ratifitseeritud konventsioonide tõhusa rakendamise üle;

e) koostöö ILO inimväärse töö tegevuskava kaubandusega seotud aspektides, sealhulgas järgmistes valdkondades: kaubanduse ning täieliku ja tootliku tööhõive omavaheline seotus, tööturu kohandamine, põhilised töönormid, tööhõivestatistika, inimressursside areng ja elukestev õpe, sotsiaalne kaitse ja sotsiaalne kaasatus, sotsiaalne dialoog ja sugudevaheline võrdsus ja ning

f) arvamuste vahetamine tööalaste eeskirjade, normide ja standardite mõju üle kaubandusele.

ARTIKKEL 12.5

Teadusinfo

Lepinguosalised võtavad lepinguosaliste vahelist kaubandust mõjutada võivaid töötervishoiu ja -ohutuse meetmeid koostades ja rakendades arvesse asjakohast teaduslikku ja tehnilist teavet ning asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, suuniseid ja soovitusi, kui need on olemas, sealhulgas kõnealustes rahvusvahelistes standardites, suunistes ja soovitustes sätestatud ettevaatuspõhimõtet.

C JAGU

KAUBANDUS JA SÄÄSTEV ARENG –
KESKKONNAGA SEOTUD ASPEKTID

ARTIKKEL 12.6

Mitmepoolsed keskkonnastandardid ja -kokkulepped

1. Lepinguosalised tunnistavad rahvusvahelise keskkonnaalase juhtimise ja lepingute olulisust, sest need on rahvusvahelise kogukonna vastus ülemaailmsetele või piirkondlikele keskkonnaprobleemidele, ning rõhutavad vajadust tõhustada kaubandus- ja keskkonnapoliitika, -eeskirjade ja -meetmete vastastikust toetust. Sellega seoses konsulteerivad nad ja teevad vajaduse korral koostööd seoses läbirääkimistega vastastikust huvi pakkuvate kaubandusalaste keskkonnaküsimuste üle.

2. Lepinguosalised rakendavad tõhusalt oma vastavates õigusnormides või muudes meetmetes ja tavades oma territooriumil mitmepoolseid keskkonnakokkuleppeid, mille osalised nad on[1].

3. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma kohustust saavutada ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja selle Kyoto protokolli lõppeesmärk sellisel viisil, mis on kooskõlas raamkonventsiooni põhimõtete ja sätetega. Nad kohustuvad tegema koostööd raamkonventsiooni kohase mitmepoolse eeskirjadel põhineva korra tugevdamiseks, tuginedes raamkonventsiooni alusel tehtud otsustele, ning toetama jõupingutusi töötada raamkonventsiooni alusel välja 2020. aasta järgset aega käsitlev rahvusvaheline kliimamuutustealane kokkulepe, mida kohaldatakse kõikide osalisriikide suhtes.

[1] Viidatud mitmepoolsed keskkonnakokkulepped hõlmavad lepinguosaliste jaoks siduvaid protokolle, muudatusi, lisasid ja kohandusi.

4. Ükski käesoleva lepingu säte ei takista lepinguosalistel võtta vastu või säilitada meetmeid, et rakendada mitmepoolseid keskkonnakokkuleppeid, mille osalised nad on, tingimusel, et selliseid meetmeid ei rakendata viisil, mis võiks tekitada meelevaldset või põhjendamatut diskimineerimist lepinguosaliste vahel või kaubanduse varjatud piiramist.

## ARTIKKEL 12.7

### Puidu ja puittoodetega kauplemine

Lepinguosalised tunnistavad metsade üleilmse kaitsmise ja säästva majandamise tähtsust. Selleks kohustuvad lepinguosalised:

a) vahetama teavet seaduslikult ja säästvalt majandatud metsadest pärit puidu ja puittoodetega kauplemise soodustamise meetodite kohta ning edendama teadlikkust sellistest meetoditest;

b) edendama ülemaailmset metsaalaste õigusnormide täitmise järelevalvet ja metsahaldust ning tõkestama ebaseadusliku raie teel saadud puidu ja puittoodetega kauplemist, näiteks soodustades seaduslikult ja säästvalt majandatud metsadest pärit puidu ja puittoodete kasutamist, muu hulgas kontrollimis- ja sertifitseerimiskavade kaudu;

c) tegema koostööd ebaseadusliku raie teel saadud puidu ja puittoodetega kauplemise tõkestamiseks kavandatud meetmete või tegevuspõhimõtete tõhususe edendamiseks ja

d) edendama ohustatud looduslike looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsiooni (CITES) tõhusat kasutamist selliste puiduliikide puhul, mille kaitset peetakse ohustatuks.

ARTIKKEL 12.8

Kalatoodetega kauplemine

Lepinguosalised tunnistavad kalavarude säästva kaitse ja majandamise tagamise tähtsust. Selleks kohustuvad lepinguosalised:

a) pidama kinni kalavarude pikaajalise kaitse ja jätkusuutliku kasutamise meetmetest, nagu on määratletud vastavate lepinguosaliste ratifitseeritud rahvusvahelistes dokumentides, ning järgima ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (edaspidi „FAO“) põhimõtteid ja kõnealuseid küsimusi käsitlevaid asjakohaseid ÜRO dokumente;

b) kehtestama ja võtma tõhusaid meetmeid ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi (edaspidi „ETR-kalapüük“) vastu võitlemiseks, tehes sealhulgas koostööd piirkondlike kalavarude majandamise organisatsioonidega ning rakendades vajaduse korral kala ja kalatoodete ekspordi suhtes nende püügidokumente ja sertifitseerimissüsteeme. Samuti hõlbustavad lepinguosalised ETR-kalapüügi toodete kaubandusvoogudest eemalhoidmist ja ETR-kalapüüki käsitleva teabe vahetamist;

c) kehtestama tõhusad järelevalve- ja kontrollimeetmed, näiteks asjakohased sadamariigi meetmed, et tagada kaitsemeetmetest kinnipidamine, ja ning

d) järgima põhimõtteid, mis on sätestatud FAO kokkuleppes, millega ergutatakse avamerekalalaevu täitma rahvusvahelisi kaitse- ja majandamiseeskirju, ja täitma ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks võetavaid sadamariigi meetmeid käsitleva FAO lepingu asjakohaseid sätteid.

ARTIKKEL 12.9

Teadusinfo

Lepinguosalised võtavad lepinguosalistevahelist kaubandust mõjutada võivaid keskkonnakaitsemeetmeid koostades ja rakendades arvesse asjakohast teaduslikku teavet ning asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, suuniseid ja soovitusi, kui need on olemas, ja ettevaatuspõhimõtet.

ARTIKKEL 12.10

Keskkonnaalane koostöö
kaubanduse ja säästva arengu kontekstis

Lepinguosalised tunnistavad keskkonnapoliitika kaubandusalaste aspektide valdkonnas tehtava koostöö tähtsust käesoleva lepingu eesmärkide saavutamiseks. Lepinguosalised võivad algatada vastastikku kasulikku koostööd muu hulgas järgmistes valdkondades:

a) arvamuste vahetamine käesoleva lepingu positiivse ja negatiivse mõju üle säästva arengu keskkonnaaspektidele ning viiside üle, kuidas seda mõju suurendada, ära hoida või leevendada, võttes arvesse ühe või mõlema lepinguosalise teostatud säästva arengu mõjuhinnanguid;

b) koostöö rahvusvahelistel foorumitel, mis käsitlevad kaubanduse ja säästva arengu keskkonnaaspekte, eelkõige koostöö WTOs ning ÜRO keskkonnaprogrammi ja mitmepoolsete keskkonnakokkulepete raames;

c) koostöö kaubandust mõjutavate mitmepoolsete keskkonnakokkulepete ratifitseerimise ja tõhusa rakendamise edendamiseks;

d) teabe vahetamine ja koostöö era- ja avaliku sektori sertifitseerimise ja märgistamise kavade, sealhulgas ökomärgistamise ja roheliste riigihangete valdkonnas;

e) arvamuste vahetamise keskkonnaalaste eeskirjade, normide ja standardite mõju üle kaubandusele;

f) koostöö kliimamuutuste vastu võitlemise praeguse ja tulevase rahvusvahelise süsteemi kaubandusaspektide valdkonnas, sealhulgas kaubanduse kahjuliku kliimamõju vähendamise, samuti vähese $CO_2$-heitega tehnoloogiate ja energiatõhususe edendamise küsimustes;

g) koostöö mitmepoolsete keskkonnakokkulepete kaubandusaspektide valdkonnas, sealhulgas tollikoostöö;

h) metsade säästev majandamine, et soodustada tulemuslikke meetmeid säästvalt toodetud puidu sertifitseerimiseks;

i) arvamuste vahetamine mitmepoolsete keskkonnakokkulepete ja rahvusvaheliste kaubanduseeskirjade seoste kohta;

j) arvamuste vahetamine keskkonnatoodete ja -teenuste liberaliseerimise kohta ning

k) arvamuste vahetamine mere bioloogiliste ressursside kaitsmise ja majandamise kohta.

D JAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 12.11

Säästvat arengut edendav kaubandus ja investeerimine

1. Lepinguosalised otsustavad teha jätkuvalt erilisi jõupingutusi, et hõlbustada ja edendada keskkonnakaupade ja -teenustega seotud kauplemist ja investeeringuid, muu hulgas nendega seotud mittetariifsete tõkete kõrvaldamise kaudu. Samuti tunnistavad lepinguosalised selliste meetmete kasulikkust, mis on suunatud vabatahtlike või erasektori säästva arengu tagamise kavade, näiteks ökomärgistamise või õiglase ja eetilise kaubandusega hõlmatud kaupadega kauplemise edendamiseks.

2. Lepinguosalised pööravad eritähelepanu sellele, et hõlbustada kliimasõbralike kaupade ja teenuste, näiteks jätkusuuliku taastuvenergia kaupade ja nendega seotud teenuste ning energiatõhusate kaupade ja teenustega kauplemise või neisse investeerimise valdkonnas esinevate takistuste kõrvaldamist, võttes muu hulgas vastu poliitikaraamistikud, mis soodustavad parima kättesaadava tehnoloogia kasutamist, ning edendades standardeid, mis vastavad keskkonna ja majanduse vajadustele ning aitavad vähendada tehnilisi kaubandustõkkeid.

3. Lepinguosalised tunnistavad vajadust tagada, et fossiilkütuste riigitoetuse süsteemide väljatöötamisel võetakse nõuetekohaselt arvesse vajadust vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid ja piirata võimalikult ulatuslikult kaubanduse moonutamist. Kuigi artikli 11.7 „Keelatud subsiidiumid“ lõike 2 punkti b ei kohaldata söetööstusele antavate subsiidiumide suhtes, on lepinguosalistel ühine eesmärk vähendada järk-järgult fossiilkütuste subsiidiume. Sellise vähendamisega võivad kaasneda meetmed vähese $CO_2$-heitega kütustele üleminekuga seotud sotsiaalsete tagajärgede leevendamiseks. Peale selle edendavad lepinguosalised aktiivselt säästva ja turvalise vähese $CO_2$-heitega majanduse väljakujundamist, investeerides näiteks taastuvenergiasse ja energiatõhusatesse lahendustesse.

4. Kauplemist ja investeeringuid edendades peaksid lepinguosalised tegema spetsiaalseid jõupingutusi vabatahtlikult vastuvõetavate ettevõtja sotsiaalse vastutuse tavade soodustamiseks. Sellega seoses tuginevad lepinguosalised asjakohastele rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetele, normidele või suunistele, mille nad on heaks kiitnud või millega ühinenud, nagu Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni suunised hargmaistele ettevõtetele, ÜRO algatus Global Compact ja ILO kolmepoolne põhimõtete deklaratsioon rahvusvaheliste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika kohta. Lepinguosalised kohustuvad vahetama teavet ja tegema koostööd ettevõtja sotsiaalse vastutuse edendamiseks.

## ARTIKKEL 12.12

## Kaitsetaseme säilitamine

1. Lepinguosalised ei loobu oma keskkonna- või töövaldkonna õigusaktidest ega tee neist muid erandeid ega paku võimalust neist loobuda või teha neist muid erandeid viisil, mis mõjutab lepinguosalistevahelist kaubandust või investeerimist.

2. Lepinguosalised ei jäta oma keskkonna- ja tööalaseid õigusnormide täitmist järjepideva või korduva tegevuse või tegevusetuse kaudu tõhusalt tagamata viisil, mis mõjutab lepinguosalistevahelist kaubandust või investeerimist.

ARTIKKEL 12.13

Läbipaistvus

Lepinguosalised tagavad, et igasuguste keskkonna- või töötingimusi kaitsvate ning lepinguosalistevahelist kaubandust ja investeeringuid mõjutada võivate üldkohaldatavate meetmete väljatöötamine, kehtestamine ja haldamine toimub läbipaistval viisil ja nõuetekohase teavitamisega ning huvitatud isikutel võimaldatakse esitada oma seisukohad kooskõlas nende siseriiklike õigusaktide ja kolmeteistkümnenda peatükiga „Läbipaistvus“.

ARTIKKEL 12.14

Säästvale arengule avalduva mõju läbivaatamine

1. Lepinguosalised kohustuvad üheskoos või iseseisvalt jälgima, hindama ja läbi vaatama käesoleva lepingu rakendamise mõju säästvale arengule oma asjakohaste osalusprotsesside ja institutsioonide kaudu ning kooskõlas kehtivate tavadega.

2. Lepinguosalised vahetavad arvamusi kaubanduse säästlikkust käsitlevate mõjuhinnangute metoodika ja näitajate kohta.

ARTIKKEL 12.15

Institutsiooniline struktuur ja järelevalvemehhanism

1. Lepinguosaline määrab oma haldussüsteemi kuuluva ameti, mis tegutseb käesoleva peatüki rakendamisel teise lepinguosalise jaoks kontaktpunktina.

2. Lepinguosalised moodustavad kaubanduse ja säästva arengu kogu (edaspidi „kogu“). Kogu koosneb mõlema lepinguosalise ametiasutuste kõrgetest ametnikest.

3. Kogu tuleb kokku esimese kahe aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast ja seejärel vastavalt vajadusele, et kontrollida käesoleva peatüki rakendamist.

4. Kogu iga koosoleku juurde kuulub avalik istung, kus sidusrühmadel on võimalik vahetada arvamusi käesoleva peatüki rakendamisega seotud küsimustes. Lepinguosalised edendavad asjaomaste huvide tasakaalustatud esindatust, sealhulgas nii tööandjaid, töötajaid, keskkonnahuve ja ärirühmi esindavaid sõltumatuid organisatsioone kui ka vajaduse korral teisi asjakohaseid sidusrühmi.

5. Lepinguosalised loovad uued konsultatsioonimehhanismid või kasutavad olemasolevaid mehhanisme, et küsida asjakohastelt riigisisestelt sidusrühmadelt, näiteks riigisisestelt nõuanderühmadelt, nõu käesoleva peatüki rakendamise kohta. Sellistes mehhanismides peavad olema tasakaalustatult esindatud sõltumatud majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonna sidusrühmad. Kõnealused sidusrühmad hõlmavad tööandjate ja töötajate organisatsioone ning valitsusväliseid organisatsioone. Nimetatud sidusrühmad võivad omal algatusel esitada oma vastavale lepinguosalisele arvamusi või soovitusi käesoleva peatüki rakendamise kohta.

## ARTIKKEL 12.16

## Valitsuste konsultatsioonid

1. Käesolevast peatükist tulenevate lahkarvamuste korral võivad lepinguosalised kasutada üksnes artiklis 12.16 „Valitsuste konsultatsioonid“ ja artiklis 12.17 „Eksperdikomisjon“ sätestatud menetlusi. Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata neljateistkümnendat peatükki „Vaidluste lahendamine“ ega viieteistkümnendat peatükki „Vahendusmehhanism“.

2. Lõikes 1 osutatud lahkarvamuste korral võib lepinguosaline taotleda konsulteerimist teise lepinguosalisega, esitades teise lepinguosalise kontaktpunktile kirjaliku taotluse. Konsultatsioone alustatakse viivitamata pärast seda, kui lepinguosaline on esitanud konsultatsioonitaotluse.

3. Lepinguosalised teevad kõik endast oleneva, et saavutada küsimuses vastastikku rahuldav lahendus. Lepinguosalised võtavad arvesse ILO või asjakohaste mitmepoolsete keskkonnaorganisatsioonide või -asutuste tegevust, et edendada lepinguosaliste ja kõnealuste organisatsioonide koostööd ning tegevuse ühtsust. Vajaduse korral võivad lepinguosalised vastastikusel kokkuleppel küsida nende organisatsioonide või asutuste või mis tahes sobilikuks peetava isiku või organi arvamust, et küsimust igakülgselt uurida.

4. Kui lepinguosaline leiab, et küsimust tuleb täiendavalt arutada, võib ta taotleda küsimuse arutamiseks kogu kokkukutsumist, esitades teise lepinguosalise kontaktpunktile kirjaliku taotluse. Kogu tuleb kokku viivitamata ja püüab lahenduses kokku leppida.

5. Vajaduse korral võib kogu konsulteerida asjakohaste sidusrühmadega.

6. Kogu otsus küsimuse kohta avalikustatakse, kui kogu ei otsusta teisiti.

## ARTIKKEL 12.17

## Eksperdikomisjon

1. Iga küsimuse puhul, mida kogu ei ole rahuldavalt lahendanud 120 päeva jooksul alates sellest, kui artikli 12.16 „Valitsuste konsultatsioonid“ lõike 4 kohaselt on esitatud taotlus kogu küsimuse arutamiseks kokku kutsuda, või pikema aja jooksul, milles mõlemad lepinguosalised kokku lepivad, võib lepinguosaline taotleda kõnealuse küsimuse uurimiseks eksperdikomisjoni moodustamist, esitades teise lepinguosalise kontaktpunktile kirjaliku taotluse.

2. Oma esimesel koosolekul pärast käesoleva lepingu jõustumist kehtestab kogu eksperdikomisjoni töökorra, tuginedes 14-A lisas esitatud asjakohasele töökorrale. Käesoleva artikli suhtes kohaldatakse 14-B lisas täpsustatud põhimõtteid.

3. Oma esimesel koosolekul pärast käesoleva lepingu jõustumist koostab kogu nimekirja vähemalt 12 isikust, kes soovivad ja saavad tegutseda eksperdikomisjonis. Kõnealune nimekiri koosneb kolmest alamnimekirjast: üks alamnimekiri kummagi lepinguosalise jaoks ning üks alamnimekiri isikutest, kes ei ole kummagi lepinguosalise kodanikud ja kes täidavad eksperdikomisjoni esimehe kohuseid. Mõlemad lepinguosalised nimetavad oma nimekirjas vähemalt neli isikut eksperdikomisjonis tegutsemiseks. Samuti teeb kumbki lepinguosaline ettepaneku kahe isiku kohta, kes kantakse mõlema lepinguosalise kokkuleppel esimeeste alamnimekirja. Oma koosolekutel vaatab kogu nimekirja läbi ja tagab, et see püsib vähemalt kõnealusel tasemel.

4. Lõikes 3 osutatud nimekiri koosneb isikutest, kellel on eriteadmised käesolevas peatükis käsitletud küsimustes, töö- või keskkonnaalastes õigusaktides või rahvusvaheliste lepingute alusel tekkivate vaidluste lahendamises. Nad peavad olema sõltumatud, täitma oma ülesandeid üksikisikuna ega tohi vastu võtta juhtnööre seoses vaidlusaluste küsimustega mitte üheltki organisatsioonilt ega valitsuselt ega olla seotud Singapuri valitsusega, liidu liikmesriigi valitsusega, ega liiduga.

5. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, koosneb eksperdikomisjon kolmest isikust. 30 päeva jooksul alates kuupäevast, mil taotluse saanud lepinguosaline saab kätte taotluse eksperdikomisjoni moodustamiseks, konsulteerivad lepinguosalised teineteisega, et saavutada kokkulepe komisjoni koosseisus. Kui lepinguosalised ei suuda eksperdikomisjoni koosseisus nimetatud aja jooksul kokkuleppele jõuda, valivad nad lõikes 3 osutatud asjaomasest alamnimekirjast esimehe vastastikusel kokkuleppel või, juhul kui nad ei jõua veel seitsme päeva jooksul kokkuleppele, loosi teel. 14 päeva jooksul pärast 30 päeva pikkuse ajavahemiku möödumist valib kumbki lepinguosaline ühe lõike 4 nõuetele vastava eksperdi. Lepinguosalised võivad leppida kokku, et eksperdikomisjonis osaleb mis tahes teine lõike 4 nõuetele vastav ekspert. Juhul kui eksperdikomisjoni koosseis ei ole kindlaks määratud selle 44 päeva pikkuse perioodi jooksul alates kuupäevast, mil taotluse saanud lepinguosaline saab kätte taotluse eksperdikomisjoni moodustamiseks, valitakse ülejäänud ekspert/eksperdid seitsme päeva jooksul loosi teel selle lepinguosalise või nende lepinguosaliste koostatud ja lõikes 3 osutatud alamnimekirja(de)st, kes ei ole menetlust lõpule viinud. Kui kõnealust nimekirja ei ole veel koostatud, valitakse eksperdid loosi teel isikute hulgast, kelle üks või mõlemad lepinguosalised on ametlikult välja pakkunud. Eksperdikomisjoni moodustamise kuupäev on päev, mil valitakse viimane kolmest eksperdist.

6. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, määratakse seitsme päeva jooksul alates eksperdikomisjoni moodustamisest eksperdikomisjoni pädevuseks järgmine:

„uurida läbi eksperdikomisjoni moodustamise taotluses nimetatud küsimus, võttes arvesse kaubandust ja säästvat arengut käsitleva peatüki asjakohaseid sätteid, ning anda kooskõlas artikli 12.17 „Eksperdikomisjon“ lõikega 8 välja aruanne, milles esitatakse soovitused küsimuse lahendamiseks“.

7. Eksperdikomisjon võib hankida teavet mis tahes allikast, mida ta sobilikuks peab. Artiklites 12.3 „Mitmepoolsed tööstandardid ja -lepingud“ ja 12.6 „Mitmepoolsed keskkonnastandardid ja -kokkulepped“ sätestatud mitmepoolsete kokkulepete järgimisega seotud küsimuste puhul võib eksperdikomisjon taotleda teavet ja nõu ILO-lt või mitmepoolsete keskkonnakokkulepetega moodustatud organitelt. Kogu käesoleva lõike alusel saadud teave avalikustatakse mõlemale lepinguosalisele ja edastatakse neile märkuste esitamiseks.

8. Eksperdikomisjon esitab lepinguosalistele vahearuande ja lõpparuande. Nimetatud aruannetes esitatakse tuvastatud asjaolud, asjakohaste sätete kohaldatavus ning kõikide järelduste ja soovituste põhjendused. Eksperdikomisjon esitab vahearuande lepinguosalistele hiljemalt 90 päeva jooksul alates eksperdikomisjoni moodustamise kuupäevast. Lepinguosalised võivad esitada eksperdikomisjonile kirjalikke märkusi vahearuande kohta. Pärast lepinguosaliste kõnealuste kirjalike märkuste kaalumist võib eksperdikomisjon aruannet muuta ja vajaduse korral asjaolusid täiendavalt uurida. Eksperdikomisjon esitab lepinguosalistele lõpparuande 150 päeva jooksul alates eksperdikomisjoni moodustamise kuupäevast. Kui eksperdikomisjon leiab, et käesolevas lõikes sätestatud tähtaegadest ei ole võimalik kinni pidada, teavitab eksperdikomisjoni esimees lepinguosalisi sellest kirjalikult, märkides viivituse põhjused ja kuupäeva, mil eksperdikomisjon kavatseb vahe- või lõpparuande esitada. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, esitab eksperdikomisjon lõpparuande hiljemalt 180 päeva jooksul alates eksperdikomisjoni moodustamise kuupäevast. Kui lepinguosalised ei otsusta teisiti, tehakse lõpparuanne üldsuse kättesaadavaks.

9. Lepinguosalised arutavad sobilikke meetmeid, mida tuleks võtta, arvestades eksperdikomisjoni aruannet ja soovitusi. Asjaomane lepinguosaline teavitab oma sidusrühmi artikli 12.15 „Institutsiooniline struktuur ja järelevalvemehhanism“ lõikes 5 osutatud konsultatsioonimehhanismi kaudu hiljemalt kolme kuu jooksul alates aruande lepinguosalistele esitamisest kõikidest tegevustest, mida tuleb rakendada, või meetmetest, mida tuleb võtta. Eksperdikomisjoni aruande ja soovituste järelmeetmete üle teostab järelevalvet kaubanduse ja säästva arengu kogu. Sidusrühmad võivad esitada kogule sellega seotud tähelepanekuid.

## KOLMETEISTKÜMNES PEATÜKK

## LÄBIPAISTVUS

### ARTIKKEL 13.1

### Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „üldkohaldatav meede“ – seadused, määrused, kohtuotsused, menetlused ja haldusotsused, mis võivad mõjutada mis tahes käesolevas lepingus käsitletud küsimust. See ei hõlma konkreetse isiku suhtes kohaldatavaid otsuseid;

b) „huvitatud isik“ – füüsiline või juriidiline isik, kelle suhtes võivad kehtida mis tahes õigused või kohustused vastavalt üldkohaldatavatele meetmetele.

ARTIKKEL 13.2

Eesmärgid ja kohaldamisala

1. Tunnistades mõju, mida nende vastav regulatiivne keskkond võib avaldada nendevahelisele kaubandusele ja investeerimisele, püüavad lepinguosalised tagada nende territooriumidel tegutsevate ettevõtjate, sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks läbipaistva ja prognoositava regulatiivse keskkonna.

2. Kinnitades veel kord oma vastavaid WTO asutamislepingust tulenevaid kohustusi, selgitavad lepinguosalised üldkohaldatavaid meetmeid ning näevad kõnealuste meetmetega seoses ette läbipaistvuse, konsulteerimise ja parema haldamise tõhusama korralduse.

ARTIKKEL 13.3

Üldkohaldatavate meetmete avaldamine

1. Lepinguosalised tagavad üldkohaldatavate meetmete puhul, et:

a) sellised meetmed on huvitatud isikutele mittediskrimineerival viisil kergesti kättesaadavad ametlikult määratud kanali kaudu ning, kui see on teostatav ja võimalik, elektrooniliste vahendite kaudu sellisel viisil, et huvitatud isikutel ja teisel lepinguosalisel on võimalik meetmetega tutvuda;

b) võimalikult ulatuslikult selgitatakse selliste meetmete eesmärki ja põhjusi ja ning

c) kõnealuste meetmete avaldamise ja jõustumise vahele jäetakse piisavalt aega, välja arvatud juhul, kui see ei ole pakilisusest tulenevalt võimalik.

2. Lepinguosalised:

a) püüavad eelnevalt avaldada kõik ettepanekud võtta vastu või muuta mis tahes üldkohaldatavaid meetmeid, sealhulgas ettepaneku eesmärkide ja põhjuste selgituse;

b) annavad huvitatud isikutele piisava võimaluse esitada kavandatud meetmete kohta märkusi, andes selleks eelkõige piisavalt aega, ja

c) püüavad arvesse võtta huvitatud isikute märkusi kavandatud meetmete kohta.

ARTIKKEL 13.4

Päringud ja kontaktpunktid

1. Selleks et hõlbustada käesoleva lepingu tõhusat rakendamist ja lepinguosalistevahelist teabevahetust kõikides käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes, määravad lepinguosalised käesoleva lepingu jõustumise ajal kontaktpunktid.

2. Ühe lepinguosalise taotluse korral täpsustab teise lepinguosalise kontaktpunkt ameti või ametniku, kes vastutab kõigi käesoleva lepingu rakendamisega seotud küsimuste eest, ning hõlbustab vajaduse korral teabevahetust taotluse esitanud lepinguosalisega.

3. Lepinguosalised kehtestavad või säilitavad asjakohased mehhanismid, mille abil saab vastata kõikide teise lepinguosalise huvitatud isikute päringutele kavandatavate või kehtivate üldkohaldatavate meetmete ja nende võtmise kohta. Päringud võib esitada lõike 1 alusel loodud kontaktpunktide või mis tahes muu sobiliku mehhanismi kaudu.

4. Lepinguosalised tunnistavad, et lõikega 3 ette nähtud vastused ei ole tingimata lõplikud või siduvad, vaid täidavad üksnes teavitamise eesmärki, kui nende õigusnormides ei ole sätestatud teisiti.

5. Käesoleva artikli kohaselt esitatakse teisele lepinguosalisele päringuid või teavet lõikes 1 sätestatud asjakohaste kontaktpunktide kaudu.

6. Lepinguosalise taotluse korral esitab teine lepinguosaline viivitamata teabe ja vastab küsimustele mis tahes tegeliku või kavandatava üldkohaldatava meetme kohta, mis võib taotluse esitanud lepinguosalise arvates mõjutada käesoleva lepingu toimimist, olenemata sellest, kas taotluse esitanud lepinguosalist on eelnevalt asjaomasest meetmest teavitatud.

7. Lepinguosalised kehtestavad või säilitavad asjakohased mehhanismid, mille ülesanne on püüda tõhusalt lahendada üldkohaldatavate meetmete võtmisel teise lepinguosalise huvitatud isikute jaoks tekkida võivaid probleeme. Kõnealused protsessid peaksid olema hõlpsalt kättesaadavad, tähtajalised, tulemustele orienteeritud ja läbipaistvad. Need ei piira apellatsiooni- või läbivaatamismenetlusi, mida lepinguosalised kehtestavad või võtavad. Samuti ei piira need lepinguosaliste õigusi ja kohustusi, mis tulenevad neljateistkümnendast peatükist „Vaidluste lahendamine“ ja viieteistkümnendast peatükist „Vahendusmehhanism“.

8. Käesoleva artikli alusel esitatav teave ei mõjuta asjaolu, kas meede on käesoleva lepinguga kooskõlas.

## ARTIKKEL 13.5

## Haldusmenetlused

Kõikide üldkohaldatavate meetmete järjepideva, erapooletu ja mõistliku haldamise tagamiseks peavad lepinguosalised kõnealuste meetmete võtmisel teise lepinguosalise konkreetsete isikute, kaupade või teenuste suhtes:

a) püüdma teatada teise lepinguosalise huvitatud isikutele, keda menetlus otseselt mõjutab, mõistliku aja jooksul ja vastavalt oma korrale menetluse algatamisest, sealhulgas kirjeldama menetluse laadi, teatama menetluse algatamise õigusliku aluse ja kirjeldama üldiselt vaidlusaluseid küsimusi;

b) andma sellistele huvitatud isikutele piisava võimaluse esitada fakte ja väiteid oma seisukohtade toetuseks enne lõpliku haldusmeetme rakendamist, niivõrd kui aeg, menetluse laad ja avalik huvi seda võimaldavad, ning

c) tagama, et nende menetlused põhinevad nende õigusnormidel ja on nendega kooskõlas.

ARTIKKEL 13.6

Haldusmeetmete läbivaatamine

1. Kumbki lepinguosaline asutab kooskõlas oma siseriiklike õigusaktidega kohtuasutused või kohtulaadsed asutused või halduskohtud või peab neid ülal või kehtestab vastavad menetlused, et käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega seotud haldusmeetmed viivitamata läbi vaadata ja vajaduse korral neid korrigeerida[1]. Kõnealused kohtud peavad olema erapooletud või sõltumatud ametist või asutusest, kelle ülesanne on võtta halduslikke täitemeetmeid, ning neil ei tohi olla olulist huvi küsimuse lahenduse suhtes.

2. Lepinguosalised tagavad, et kõnealustes kohtutes või menetlustes antakse menetluse pooltele õigus saada:

a) piisav võimalus toetada või kaitsta oma vastavaid seisukohti ja

[1] Suurema õiguskindluse huvides võib haldusmeetmete läbivaatamine toimuda tavaõiguse kohtuliku läbivaatamise teel ning haldusmeetmete korrigeerimine võib hõlmata kõnealuste meetmete suunamist tagasi need meetmed võtnud organile, et neid korrigeerida.

b) otsus, mis põhineb tõenditel ja esitatud andmetel või, kui lepinguosaliste õigusaktides seda nõutakse, haldusasutuse koostatud andmetel.

3. Lepinguosalised tagavad, et selliseid otsuseid rakendab asjaomase haldusmeetmega seotud amet või asutus ja et nendega reguleeritakse asjaomase ameti või asutuse tegevust, kusjuures selliseid otsuseid võib lepinguosaliste õigusnormide alusel edasi kaevata või uuesti läbi vaadata.

## ARTIKKEL 13.7

### Reguleerimise kvaliteet ja tulemuslikkus ning hea haldustava

1. Lepinguosalised nõustuvad tegema koostööd õigusliku reguleerimise kvaliteedi ja tulemuslikkuse edendamiseks oma vastavas õiguspoliitikas, vahetades teavet ja parimat tava.

2. Lepinguosalised kohustuvad järgima hea haldustava põhimõtteid ja nõustuvad tegema koostööd selle edendamiseks oma vastavates haldusasutustes, vahetades teavet ja parimat tava.

ARTIKKEL 13.8

Erieeskirjad

Kui käesoleva lepingu muudes peatükkides sätestatud ja käesoleva peatüki sisu käsitlevad erieeskirjad erinevad käesoleva peatüki sätetest, kohaldatakse muude peatükkide erieeskirju.

NELJATEISTKÜMNES PEATÜKK

VAIDLUSTE LAHENDAMINE

A JAGU

EESMÄRK NING KOHALDAMISALA

ARTIKKEL 14.1

Eesmärk

Käesoleva peatüki eesmärk on vältida ja lahendada lepinguosalistevahelisi vaidlusi seoses käesoleva lepingu tõlgendamise ja kohaldamisega, et jõuda võimaluse korral mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni.

ARTIKKEL 14.2

Kohaldamisala

Käesolevat peatükki kohaldatakse kõikide käesoleva lepingu sätete tõlgendamist ja kohaldamist käsitlevate lahkarvamuste suhtes, kui sõnaselgelt ei ole sätestatud teisiti.

B JAGU

KONSULTATSIOONID

ARTIKKEL 14.3

Konsultatsioonid

1. Lepinguosalised püüavad lahendada kõik artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätete tõlgendamist ja kohaldamist käsitlevad lahkarvamused omavahel heaukselt konsulteerides, eesmärgiga jõuda vastastikku kokkulepitud lahenduseni.

2. Lepinguosaline esitab konsulteerimise alustamiseks teisele lepinguosalisele kirjaliku taotluse, mille koopia saadetakse kaubanduskomiteele, ning esitab taotluse põhjused, märkides muu hulgas ära asjaomase meetme, artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud kohaldatavad sätted ja kõnealuste sätete kohaldatavuse põhjused.

3. Konsultatsioonid peetakse 30 päeva jooksul alates taotluse kättesaamise kuupäevast ja need toimuvad selle lepinguosalise territooriumil, kelle vastu kaebus esitati, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti. Konsultatsioonid loetakse lõppenuks 60 päeva möödumisel taotluse kättesaamise kuupäevast, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti. Konsultatsioonid on konfidentsiaalsed ning need ei piira kummagi lepinguosalise õigusi võimalikes edasistes menetlustes.

4. Konsultatsioonid kiireloomulistes küsimustes, sealhulgas seoses kiiresti riknevate kaupade või, kui see on asjakohane, hooajakaupade või -teenustega, peetakse 15 päeva jooksul alates taotluse kättesaamise kuupäevast ja loetakse lõppenuks 30 päeva möödumisel taotluse kättesaamise kuupäevast, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

5. Kui lepinguosaline, kellele taotlus esitati, ei vasta konsultatsioonide alustamise taotlusele kümne päeva jooksul alates selle kättesaamisest või kui konsultatsioone ei peeta vastavalt lõikes 3 või 4 sätestatud tähtaja jooksul või kui konsultatsioonide lõppedes ei ole jõutud mõlemat lepinguosalist rahuldava kokkuleppeni, võib kaebuse esitanud lepinguosaline taotleda vahekohtu moodustamist kooskõlas artikliga 14.4 „Vahekohtumenetluse algatamine“.

C JAGU

VAIDLUSTE LAHENDAMISE MENETLUS

A ALAJAGU

VAHEKOHTUMENETLUS

ARTIKKEL 14.4

Vahekohtumenetluse algatamine

1. Kui lepinguosalised ei ole suutnud vaidlust lahendada artiklis 14.3 „Konsultatsioonid“ sätestatud konsultatsioonide teel, võib kaebuse esitanud lepinguosaline taotleda kooskõlas käesoleva artikliga vahekohtu moodustamist.

2. Vahekohtu moodustamise taotlus esitatakse kirjalikult lepinguosalisele, kelle vastu kaebus esitati, ja kaubanduskomiteele. Kaebuse esitanud lepinguosaline märgib oma taotluses konkreetse vaidlusaluse meetme ja selgitab, kuidas see meede rikub artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätteid, nõnda, et sellest selgitusest ilmneks piisavalt selgesti kaebuse õiguslik alus.

ARTIKKEL 14.5

Vahekohtu moodustamine

1. Vahekohus koosneb kolmest vahekohtunikust.

2. Viie päeva jooksul alates kuupäevast, mil lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, saab kätte artikli 14.4 „Vahekohtumenetluse algatamine“ lõikes 1 osutatud taotluse, konsulteerivad lepinguosalised omavahel, et leppida kokku vahekohtu koosseis.

3. Kui lepinguosalised ei suuda kümne päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud konsultatsioonide alustamisest kokku leppida vahekohtu eesistuja suhtes, valib kaubanduskomitee esimees või tema esindaja 20 päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud konsultatsioonide alustamisest artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõikes 1 osutatud nimekirjast loosi teel ühe vahekohtuniku, kes tegutseb vahekohtu eesistujana.

4. Kui lepinguosalised ei suuda kümne päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud konsultatsioonide alustamisest saavutada kokkulepet vahekohtunike suhtes:

a) võivad mõlemad lepinguosalised valida 15 päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud konsultatsioonide alustamisest artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõike 2 alusel koostatud isikute nimekirjast ühe vahekohtuniku, kes ei tegutse eesistujana, ja

b) kui üks lepinguosaline ei suuda lõike 4 punkti a alusel vahekohtunikku valida, valib kaubanduskomitee esimees või tema esindaja 20 päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud konsultatsioonide alustamisest võimalikud puuduolevad vahekohtunikud loosi teel isikute hulgast, kelle lepinguosaline on välja pakkunud artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõike 2 alusel.

5. Kui artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõikes 2 sätestatud nimekirja ei ole lõikes 4 nõutud tähtajaks koostatud:

a) kui mõlemad lepinguosalised on artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõike 2 kohaselt isikud välja pakkunud, võib kumbki lepinguosaline valida väljapakutud isikute hulgast 15 päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud konsultatsioonide alustamisest ühe vahekohtuniku, kes ei tegutse eesistujana. Kui lepinguosaline ei suuda vahekohtunikku valida, valib kaubanduskomitee esimees või tema esindaja vahekohtuniku loosi teel isikute hulgast, kelle on välja pakkunud see lepinguosaline, kes ei suutnud vahekohtunikku valida, või

b) kui ainult üks lepinguosaline on artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõike 2 kohaselt isikud välja pakkunud, võib kumbki lepinguosaline valida väljapakutud isikute hulgas 15 päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud konsultatsioonide alustamisest ühe vahekohtuniku, kes ei tegutse eesistujana. Kui lepinguosaline ei suuda vahekohtunikku valida, valib kaubanduskomitee esimees või tema esindaja väljapakutud isikute hulgast vahekohtuniku loosi teel.

6. Kui artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõikega 1 ette nähtud nimekirja ei koostata lõikes 3 nõutud ajaks, valitakse eesistuja loosi teel WTO apellatsioonikogu endiste liikmete hulgast, kes ei ole kummagi lepinguosalise kodanikud.

7. Vahekohtu moodustamise kuupäev on päev, mil valitakse viimane kolmest vahekohtunikust.

8. Vahekohtunike asendamine toimub ainult 14-A lisa eeskirjades 19–25 täpsustatud põhjustel ja seal sätestatud menetluse kohaselt.

ARTIKKEL 14.6

Eelotsus kiireloomulisuse kohta

Kui lepinguosaline seda taotleb, teeb vahekohus kümne päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamist otsuse selle kohta, kas ta peab juhtumit kiireloomuliseks.

ARTIKKEL 14.7

Vahekohtu vahearuanne

1. Hiljemalt 90 päeva pärast vahekohtu moodustamist esitab vahekohus lepinguosalistele vahearuande, mis sisaldab tuvastatud asjaolusid, asjakohaste sätete kohaldatavust ning järelduste ja soovituste peamisi põhjendusi. Kui vahekohus leiab, et sellest tähtajast ei ole võimalik kinni pidada, peab vahekohtu eesistuja sellest lepinguosalisi ja kaubanduskomiteed kirjalikult teavitama, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatseb vahearuande esitada. Igal juhul peab vahekohus esitama vahearuande hiljemalt 120 päeva jooksul alates vahekohtu moodustamise kuupäevast.

2. Lepinguosalised võivad 30 päeva jooksul pärast vahearuande edastamist esitada vahekohtule kirjaliku taotluse vahearuande konkreetsete aspektide läbivaatamiseks.

3. Kiireloomulistel juhtudel, sealhulgas seoses kiiresti riknevate kaupade või, kui see on asjakohane, hooajakaupade või -teenustega, teeb vahekohus kõik võimaliku, et esitada vahearuanne poole lühema tähtaja jooksul, kui on sätestatud lõikes 1, ja lepinguosalised võivad esitada vahekohtule kirjaliku taotluse vahearuande konkreetsete aspektide läbivaatamiseks poole lühema tähtaja jooksul, kui on sätestatud lõikes 2.

4. Pärast lepinguosaliste poolt vahearuande kohta esitatud kirjalike märkuste arvessevõtmist võib vahekohus oma aruannet muuta ja vajaduse korral asjaolusid täiendavalt uurida. Vahekohtu järeldused sisaldavad vahearuande läbivaatamisel esitatud argumentide piisavaid põhjendusi ja selget vastust kahe lepinguosalise kirjalikele märkustele.

## ARTIKKEL 14.8

## Vahekohtu otsus

1. Vahekohus teatab oma otsusest lepinguosalistele ja kaubanduskomiteele 150 päeva jooksul alates vahekohtu moodustamise kuupäevast. Kui vahekohus leiab, et sellest tähtajast ei ole võimalik kinni pidada, peab vahekohtu eesistuja sellest lepinguosalisi ja kaubanduskomiteed kirjalikult teavitama, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatseb otsuse teatavaks teha. Igal juhul peab vahekohus otsusest teatama hiljemalt 180 päeva jooksul alates vahekohtu moodustamise kuupäevast.

2. Kiireloomulistel juhtudel, sealhulgas seoses kiiresti riknevate kaupade või, kui see on asjakohane, hooajakaupade või -teenustega, teeb vahekohus kõik võimaliku, et teha oma otsus teatavaks 75 päeva jooksul alates vahekohtu moodustamise kuupäevast. Igal juhul peab vahekohus otsusest teatama hiljemalt 90 päeva jooksul alates vahekohtu moodustamise kuupäevast.

## B ALAJAGU

## OTSUSE TÄITMINE

### ARTIKKEL 14.9

### Vahekohtu otsuste täitmine

Lepinguosalised võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada vahekohtu otsuse heauskne täitmine, ja püüavad selle täitmise tähtajas kokkuleppele jõuda.

### ARTIKKEL 14.10

### Otsuse täitmise mõistlik tähtaeg

1. Hiljemalt 30 päeva pärast seda, kui lepinguosalised on saanud kätte teate vahekohtu otsuse kohta, teatab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, kaebuse esitanud lepinguosalisele ja kaubanduskomiteele, kui kiiresti ta suudab otsuse täita (edaspidi „mõistlik tähtaeg“), juhul kui otsuse viivitamatu täitmine ei ole võimalik.

2. Kui lepinguosalised ei suuda vahekohtu otsuse täitmiseks mõistlikku tähtaega kokku leppida, võib kaebuse esitanud lepinguosaline 20 päeva jooksul pärast seda, kui ta on saanud kätte lõike 1 kohase teate sellelt lepinguosaliselt, kelle vastu kaebus esitati, esitada algsele vahekohtule kirjaliku taotluse mõistliku tähtaja kindlaksmääramiseks. Taotlusest teavitatakse samaaegselt teist lepinguosalist ja kaubanduskomiteed. Algne vahekohus edastab oma otsuse lepinguosalistele ja kaubanduskomiteele 20 päeva jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast.

3. Kui mõni algse vahekohtu liige ei saa enam vahekohtu töös osaleda, kohaldatakse artiklis 14.5 „Vahekohtu moodustamine“ sätestatud menetlust. Otsus tuleb teatavaks teha 35 päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud taotluse esitamise kuupäevast.

4. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teavitab kaebuse esitanud lepinguosalist vahekohtu otsuse täitmisel tehtud edusammudest kirjalikult hiljemalt üks kuu enne mõistliku tähtaja möödumist.

5. Mõistlikku tähtaega võib lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel pikendada.

ARTIKKEL 14.11

Vahekohtu otsuse täitmiseks võetud
meetmete läbivaatamine

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele ja kaubanduskomiteele enne mõistliku tähtaja möödumist kõikidest vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmetest.

2. Kui lepinguosalised ei jõua kokkuleppele lõike 1 kohaselt teatatud meetme olemasolus või kokkusobivuses artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetega, võib kaebuse esitanud lepinguosaline kirjalikult taotleda, et selles küsimuses teeks otsuse algne vahekohus. Taotluses tuleb ära märkida vaidlusalune meede ja artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätted, millega see meede lepinguosalise arvamuse kohaselt kokku ei sobi, nõnda, et sellest ilmneks piisavalt selgelt kaebuse õiguslik alus, ning selgitada, mil viisil on see meede artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetega vastuolus. Algne vahekohus teeb oma otsuse teatavaks 45 päeva jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast.

3. Kui mõni algse vahekohtu liige ei saa enam vahekohtu töös osaleda, kohaldatakse artiklis 14.5 „Vahekohtu moodustamine“ sätestatud menetlust. Otsus tuleb teatavaks teha 60 päeva jooksul alates lõikes 2 osutatud taotluse esitamise kuupäevast.

ARTIKKEL 14.12

Ajutised meetmed otsuse täitmata jätmise korral

1. Kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, ei teata enne mõistliku tähtaja möödumist ühestki vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmest või kui vahekohus leiab, et otsuse täitmiseks ei ole võetud ühtki meedet või et meede, millest artikli 14.11 „Vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmete läbivaatamine“ lõike 1 kohaselt teatati, ei ole kooskõlas kõnealuse lepinguosalise kohustustega, mis tulenevad artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetest, alustab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, kaebuse esitanud lepinguosalisega läbirääkimisi, et saavutada vastastikku rahuldav kokkulepe hüvitise kohta.

2. Kui hüvitise suhtes ei jõuta kokkuleppele 30 päeva jooksul pärast mõistliku tähtaja möödumist või artikli 14.11 „Vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmete läbivaatamine“ kohast vahekohtu otsust, mille kohaselt ei ole otsuse täitmiseks võetud ühtki meedet või mille kohaselt meede, mis otsuse täitmiseks võeti, ei ole kooskõlas artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetega, on kaebuse esitanud lepinguosalisel õigus peatada artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetest tulenevate kohustuste täitmine rikkumisega põhjustatud tühistamise või vähendamisega võrdväärses ulatuses, teatades sellest teisele lepinguosalisele ja kaubanduskomiteele. Teates märgitakse, millises ulatuses kavatseb lepinguosaline kohustuste täitmise peatada. Kaebuse esitanud lepinguosaline võib peatada kohustuste täitmise igal ajal pärast kümne päeva möödumist kuupäevast, mil lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teate kätte sai, kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, ei ole lõike 3 kohaselt taotlenud vahekohtumenetluse algatamist.

3. Kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, on arvamusel, et kohustuste täitmise peatamise ulatus ei ole võrdväärne rikkumise põhjustatud tühistamise või vähenemisega, võib ta kirjalikult taotleda, et selles küsimuses teeks otsuse algne vahekohus. Sellisest taotlusest teatatakse kaebuse esitanud lepinguosalisele ja kaubanduskomiteele enne lõikes 2 nimetatud kümnepäevase tähtaja möödumist. Algne vahekohus, olles vajaduse korral küsinud ekspertide arvamust, teatab oma otsusest kohustuste täitmise peatamise ulatuse kohta lepinguosalistele ja kaubanduskomiteele 30 päeva jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast. Kohustuste täitmist ei peatata enne, kui algne vahekohus on oma otsuse teinud, ja peatamine peab olema kooskõlas vahekohtu otsusega.

4. Kui mõni algse vahekohtu liige ei saa enam vahekohtu töös osaleda, kohaldatakse artiklis 14.5 „Vahekohtu moodustamine“ sätestatud menetlust. Otsus tehakse teatavaks 45 päeva jooksul alates lõikes 3 osutatud taotluse esitamise kuupäevast.

5. Kohustuste täitmise peatamine on ajutine ja seda ei kohaldata pärast seda, kui:

a) lepinguosalised on kooskõlas artikliga 14.15 „Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus“ saavutanud vastastikku rahuldava lahenduse või

b) lepinguosalised on saavutanud kokkuleppe selle kohta, kas artikli 14.13 „Vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmete läbivaatamine pärast kohustuste täitmise peatamist“ lõike 1 alusel teatatud meetmega täidab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätteid, või

c) artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetega vastuolus olevad meetmed on artikli 14.13 „Vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmete läbivaatamine pärast kohustuste täitmise peatamist“ lõike 2 alusel tehtud otsusega tühistatud või muudatuste abil kõnealuste sätetega kooskõlla viidud.

ARTIKKEL 14.13

Vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmete
läbivaatamine pärast kohustuste täitmise peatamist

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teavitab kaebuse esitanud lepinguosalist ja kaubanduskomiteed kõikidest vahekohtu otsuse täitmiseks võetud meetmetest ja taotleb, et kaebuse esitanud lepinguosaline alustaks taas kohustuste täitmist.

2. Kui lepinguosalised ei jõua 30 päeva jooksul alates teate saamisest kokkuleppele selle kohta, kas lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, täidab teatatud meetmega artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätteid, taotleb kaebuse esitanud lepinguosaline algselt vahekohtult kirjalikult selles küsimuses otsuse tegemist. Taotlusest teavitatakse samaaegselt teist lepinguosalist ja kaubanduskomiteed. Vahekohtu otsus tehakse lepinguosalistele ja kaubanduskomiteele teatavaks 45 päeva jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast. Kui vahekohus otsustab, et täitmiseks võetud meede on artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetega kooskõlas, tuleb kohustuste täitmise peatamine lõpetada.

C ALAJAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 14.14

Vahekohtumenetluste peatamine ja lõpetamine

1. Mõlema lepinguosalise kirjaliku taotluse korral peatab vahekohus mis tahes ajal oma töö lepinguosaliste kokkulepitud ajavahemikuks, mis ei ületa 12 kuud, ning alustab uuesti tööd selle ajavahemiku möödumisel kaebuse esitanud lepinguosalise kirjaliku taotluse põhjal või enne kõnealuse kokkulepitud ajavahemiku möödumist mõlema lepinguosalise kirjaliku taotluse põhjal. Kui kaebuse esitanud lepinguosaline ei taotle enne kokkulepitud peatamisperioodi lõppu, et vahekohus uuesti tööd alustaks, käsitatakse käesoleva jao kohaselt algatatud vaidluste lahendamise menetlusi lõpetatutena. Ilma et see piiraks artikli 14.21 „Seosed WTO raames võetud kohustustega“ kohaldamist, ei piira vahekohtu töö peatamine ja lõpetamine kummagi lepinguosalise õigusi muudes menetlustes.

2. Lepinguosalised võivad alati kirjalikult kokku leppida käesoleva jao kohaselt algatatud vaidluste lahendamise menetluste lõpetamises.

ARTIKKEL 14.15

Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus

Lepinguosalised võivad mis tahes ajal leida käesoleva peatükiga hõlmatud vaidlusele mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse. Nad teavitavad sellisest lahendusest kaubanduskomiteed ja võimalikku vahekohut. Kui lahendus nõuab kummagi lepinguosalise vastavate siseriiklike menetluste kohast heakskiitu, viidatakse sellele nõudmisele teates ja käesoleva jao kohaselt algatatud vaidluste lahendamise menetlused peatatakse. Kui sellist heakskiitu ei nõuta või kui teatatakse asjaomaste siseriiklike menetluste lõpuleviimisest, lõpetatakse menetlus.

ARTIKKEL 14.16

Töökord

1. Käesoleva peatüki kohased vaidluste lahendamise menetlused on reguleeritud 14-A lisaga.

2. Vahekohtu istungid on 14-A lisa kohaselt avalikud.

ARTIKKEL 14.17

Teabe esitamine

1. Vahekohus võib lepinguosalise taotluse korral või omal algatusel hankida teavet mis tahes allikast, mida ta peab vahekohtumenetluse jaoks sobivaks, sealhulgas vaidluse pooltelt. Vahekohtul on õigus küsida ka ekspertide arvamust, kui ta peab seda vajalikuks. Enne selliste ekspertide valimist konsulteerib vahekohus lepinguosalistega. Kogu sel viisil saadud teave tuleb edastada mõlemale lepinguosalisele, kes võivad esitada oma märkusi.

2. Lepinguosaliste huvitatud füüsilistel ja juriidilistel isikutel on õigus esitada vahekohtule *amicus curiae* lühikokkuvõtteid vastavalt 14-A lisale.

ARTIKKEL 14.18

Tõlgendamiseeskirjad

Vahekohus tõlgendab artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätteid vastavalt rahvusvahelise avaliku õiguse tõlgendamise tavaeeskirjadele, sealhulgas rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioonis kodifitseeritud reeglitele. Kui käesolevas lepingus sätestatud kohustus on identne WTO asutamislepingus sätestatud kohustusega, võtab vahekohus arvesse WTO vaidluste lahendamise organi otsustes esitatud asjakohaseid tõlgendusi. Vahekohtu otsustega ei tohi suurendada ega vähendada artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätetega ette nähtud õigusi ja kohustusi.

ARTIKKEL 14.19

Vahekohtu otsused

1. Vahekohus püüab teha kõik otsused ühehäälselt. Kui aga ühehäälset otsust ei suudeta teha, otsustatakse vaidlusalune küsimus häälteenamusega.

2. Vahekohtu otsus on lepinguosalistele siduv, kuid sellega ei looda füüsilistele ja juriidilistele isikutele õigusi ega kohustusi. Otsuses esitatakse tuvastatud asjaolud, artiklis 14.2 „Kohaldamisala“ osutatud sätete kohaldatavus ja vahekohtu mis tahes järelduste ja otsuste põhjendused. Kaubanduskomitee teeb vahekohtu otsused tervikuna üldsusele kättesaadavaks, välja arvatud juhul, kui ta otsustab seda mitte teha, et kaitsta kummagi lepinguosalise poolt konfidentsiaalseks määratud teabe konfidentsiaalsust.

D JAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 14.20

Vahekohtunike nimekirjad

1. Lepinguosalised koostavad käesoleva lepingu jõustumisel nimekirja viiest isikust, kes soovivad ja saavad tegutseda artiklis 14.5 „Vahekohtu moodustamine“ osutatud vahekohtu eesistujana.

2. Kaubanduskomitee koostab hiljemalt kuus kuud pärast käesoleva lepingu jõustumist nimekirja vähemalt kümnest isikust, kes soovivad ja saavad tegutseda vahekohtunikena. Kumbki lepinguosaline seab käesoleva lepingu jõustumisel üles vähemalt viis isikut vahekohtunikuna tegutsemiseks.

3. Kaubanduskomitee tagab lõike 1 kohaselt koostatud eesistujana tegutsevate isikute nimekirja ja lõike 2 kohaselt koostatud vahekohtunikena tegutsevate isikute nimekirja säilitamise.

4. Vahekohtunikel peavad olema eriteadmised või kogemused õiguse ja rahvusvahelise kaubanduse alal või rahvusvaheliste kaubanduslepingute alusel vaidluste lahendamisel. Nad peavad olema sõltumatud, täitma oma ülesandeid üksikisikuna, ei tohi olla seotud kummagi lepinguosalise valitsusega ning peavad järgima 14-B lisa.

ARTIKKEL 14.21

Seosed WTO raames võetud kohustustega

1. Käesoleva peatüki vaidluste lahendamist käsitlevad sätted ei piira tegutsemist WTO raames, sealhulgas vaidluste lahendamise menetlusi.

2. Kui lepinguosaline on teatava meetme suhtes algatanud vaidluse lahendamise menetluse kas käesoleva peatüki või WTO asutamislepingu alusel, ei saa ta, olenemata lõikest 1, enne esimese menetluse lõpetamist algatada sama meetme suhtes vaidluse lahendamise menetlust teise lepingu alusel. Peale selle ei algata lepinguosaline vaidluse lahendamise menetlust käesoleva peatüki alusel ja WTO asutamislepingu alusel, välja arvatud juhul, kui kohustused, mille üle vaieldakse, on kummagi lepingu alusel oluliselt erinevad või kui valitud foorum ei suuda teha kõnealuse kohustusega seotud hüvitise saamise taotluse kohta järeldusi menetluslikel või jurisdiktsiooniga seotud põhjustel, tingimusel, et asjaomase foorumi suutmatus seda teha ei tulene sellest, et vaidluses osalev lepinguosaline rikub hoolsuskohustust.

3. Lõike 2 kohaldamisel:

a) peetakse WTO asutamislepingu kohast vaidluste lahendamise menetlust algatatuks lepinguosalise taotlusega vaidluste lahendamise käsitusleppe artikli 6 kohase vahekohtu loomiseks ja seda peetakse lõpetatuks, kui vaidluste lahendamise organ võtab vastu vahekohtu aruande ja, olenevalt asjaoludest, apellatsioonikogu aruande vastavalt vaidluste lahendamise käsitusleppe artiklile 16 ja artikli 17 lõikele 14 ja

b) peetakse käesoleva peatüki kohast vaidluste lahendamise menetlust algatatuks lepinguosalise taotlusega artikli 14.4 „Vahekohtumenetluse algatamine“ lõike 1 kohase vahekohtu moodustamiseks ja seda peetakse lõpetatuks, kui vahekohus edastab oma otsuse lepinguosalistele ja kaubanduskomiteele vastavalt artikli 14.8 „Vahekohtu otsus“ lõikele 2 või kui lepinguosalised on jõudnud mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni artikli 14.15 „Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus“ alusel.

4. Ükski käesoleva peatüki säte ei takista lepinguosalist peatamast kohustuste täitmist WTO vaidluste lahendamise organi loal. WTO asutamislepingule ei saa tugineda, et takistada lepinguosalist peatamast käesolevas peatükis sätestatud kohustuste täitmist.

ARTIKKEL 14.22

Tähtajad

1. Kui ei ole täpsustatud teisiti, arvestatakse kõiki käesolevas peatükis sätestatud tähtaegu, sealhulgas vahekohtu otsuste teatavakstegemise tähtaegu kalendripäevades alates viidatud toimingule või sündmusele järgnevast päevast.

2. Kõiki käesolevas peatükis sätestatud tähtaegu võib pikendada lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel.

ARTIKKEL 14.23

Peatüki läbivaatamine ja muutmine

Lepinguosalised võivad kaubanduskomitee otsusega muuta käesolevat peatükki ja selle lisasid.

# VIIETEISTKÜMNES PEATÜKK

# VAHENDUSMEHHANISM

## ARTIKKEL 15.1

### Eesmärk ning kohaldamisala

1. Käesoleva peatüki eesmärk on aidata leida põhjaliku ja kiire menetluse teel ning vahendaja abiga mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus.

2. Kui ei ole kokku lepitud teisiti, kohaldatakse käesolevat peatükki kõikide käesoleva lepingu kohaldamisalasse kuuluvate meetmete suhtes, mis mõjutavad kahjulikult lepinguosalistevahelist kaubandust ja investeerimist.

## A JAGU

## VAHENDUSMEHHANISMI RAAMES KOHALDATAV MENETLUS

## ARTIKKEL 15.2

### Teabenõue

1. Enne vahendusmenetluse algatamist võib lepinguosaline igal ajal küsida lepinguosalistevahelist kaubandust või investeerimist kahjustava meetme kohta teavet. Lepinguosaline, kellele selline taotlus edastatakse, esitab 20 päeva jooksul kirjaliku vastuse.

2. Kui vastav lepinguosaline leiab, et vastust ei ole võimalik 20 päeva jooksul esitada, teavitab ta taotlevat lepinguosalist viivituse põhjustest, lisades prognoosi lühima ajavahemiku kohta, mille jooksul tal on võimalik vastus esitada.

ARTIKKEL 15.3

Menetluse algatamine

1. Lepinguosaline võib igal ajal nõuda, et lepinguosalised alustaksid vahendusmenetlust. Selleks tuleb teisele lepinguosalisele esitada kirjalik taotlus. Taotlus peab olema piisavalt üksikasjalik, kajastama selgelt taotluse esitanud lepinguosalise probleeme ning:

a) nimetama ära konkreetse kõnealuse meetme;

b) kirjeldama väidetavat kahjulikku mõju, mida meede taotluse esitanud lepinguosaliste arvates praegu või tulevikus lepinguosalistevahelisele kaubandusele ja investeerimisele avaldab, ja ning

c) selgitama, kuidas on taotluse esitanud lepinguosalise arvates kaubandust kahjustav mõju seotud selle meetmega.

2. Lepinguosaline, kellele selline taotlus on suunatud, võtab taotluse heasoovlikule kaalumisele ning kiidab selle kirjalikult heaks või lükkab tagasi kümne päeva jooksul alates kättesaamisest.

ARTIKKEL 15.4

Vahendaja valimine

1. Lepinguosalised püüavad kokku leppida vahendaja isikus hiljemalt 15 päeva jooksul alates artikli 15.3 „Menetluse algatamine“ lõikes 2 osutatud taotlusele antud vastuse kättesaamist.

2. Kui lepinguosalised ei jõua kindlaksmääratud aja jooksul vahendaja isikus kokkuleppele, võib kumbki lepinguosaline paluda kaubanduskomitee esimehel või tema esindajal määrata vahendaja loosi teel artikli 14.20 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõike 2 alusel koostatud nimekirjast. Mõlema lepinguosalise esindajatel on õigus viibida loosi teel valimise juures.

3. Kaubanduskomitee esimees või tema esindaja valib vahendaja viie tööpäeva jooksul alates lõikes 2 osutatud taotlusest.

4. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, ei tohi vahendaja olla kummagi lepinguosalise kodanik.

5. Vahendaja aitab erapooletul ja läbipaistval viisil lepinguosalistel saada selgust meetmes ja selle võimalikus kahjulikus mõjus kaubandusele ja investeeringutele ning jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni. 14-B lisa kohaldatakse *mutatis mutandis* vahendajate suhtes. Samuti kohaldatakse *mutatis mutandis* 14-A lisa eeskirju 4–9 ja 46–49.

ARTIKKEL 15.5

Vahendusmenetluse eeskirjad

1. Kümne päeva jooksul pärast vahendaja määramist esitab vahendusmenetluse algatanud lepinguosaline vahendajale ja teisele lepinguosalisele kirjalikult probleemi üksikasjaliku kirjelduse, mis sisaldab eelkõige teavet asjaomase meetme toimimise ning selle kahjuliku mõju kohta kaubandusele ja investeeringutele. Teine lepinguosaline võib esitada probleemi kirjelduse kohta oma märkused kirjalikult 20 päeva jooksul pärast kirjelduse kättetoimetamise kuupäeva. Kumbki lepinguosaline võib oma kirjeldusse või märkustesse lisada mis tahes teavet, mida ta peab vajalikuks.

2. Vahendaja võib valida sobivaima viisi, mis võimaldab saada selgust asjaomases meetmes ja selle võimalikus kahjulikus mõjus kaubandusele ja investeeringutele. Eelkõige võib vahendaja korraldada lepinguosalistevahelisi kohtumisi, pidada lepinguosalistega nõu ühiselt või eraldi, kasutada asjaomaste ekspertide või sidusrühmade abi või nõu ning pakkuda lepinguosalistele igasugust täiendavat tuge, mida nad soovivad. Enne asjaomaste ekspertide ja sidusrühmade abi või nõu kasutamist peab vahendaja aga nõu lepinguosalistega.

3. Vahendaja võib anda nõu või pakkuda lepinguosalistele kaalumiseks välja lahenduse, mille nad võivad heaks kiita või tagasi lükata, samuti võivad nad kokku leppida teistsuguses lahenduses. Vahendaja ei anna aga nõu vaidlusaluse meetme kooskõla kohta käesoleva lepinguga ega kommenteeri seda.

4. Menetlus viiakse läbi selle lepinguosalise territooriumil, kellele taotlus esitati, või vastastikusel kokkuleppel mis tahes muus asukohas või muul viisil.

5. Lepinguosalised püüavad jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni 60 päeva jooksul alates vahendaja nimetamisest. Lõpliku kokkuleppe saavutamiseni võivad lepinguosalised kaaluda võimalikke ajutisi lahendusi, eriti kui meede seondub kergesti riknevate kaupadega.

6. Lahendus võidakse vastu võtta kaubanduskomitee otsusega. Kumbki lepinguosaline võib nõuda sellise lahenduse jõustumiseks vajalike siseriiklike menetluste lõpuleviimist. Ühiselt kokku lepitud lahendused avaldatakse. Avaldatud versioon ei tohi aga sisaldada teavet, mille lepinguosaline on määranud konfidentsiaalseks.

7. Menetlus lõpetatakse:

a) lepinguosaliste vahel ühiselt kokku lepitud lahenduse vastuvõtmisega selle lahenduse vastuvõtmise kuupäeval;

b) lepinguosaliste vastastikusele kokkuleppele jõudmisega mis tahes menetlusetapis kokkuleppe sõlmimise kuupäeval;

c) vahendaja kirjaliku avaldusega selle kohta, et vahendamistegevuse jätkamine oleks kasutu, olles eelnevalt pidanud nõu lepinguosalistega, kõnealuse avalduse kuupäeval või

d) lepinguosalise kirjaliku avaldusega pärast mõlemat lepinguosalist rahuldavate lahenduste otsimist vahendusmenetluses ning vahendaja nõuannete ja välja pakutud lahenduste kaalumist kõnealuse avalduse kuupäeval.

B JAGU

RAKENDAMINE

ARTIKKEL 15.6

Mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse rakendamine

1. Kui lepinguosalised on lahenduses kokku leppinud, võtavad mõlemad lepinguosalised vajalikud meetmed, et rakendada mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus kokkulepitud aja jooksul.

2. Rakendav lepinguosaline teavitab teist lepinguosalist kirjalikult igast mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse rakendamiseks võetavast meetmest.

3. Lepinguosaliste taotlusel esitab vahendaja lepinguosalistele kirjalikult faktiaruande projekti, milles esitatakse lühikokkuvõte i) asjaomasest menetluses käsitletavast meetmest; ii) järgitud menetlustest ja iii) menetluse lõpptulemusel saavutatud võimalikust mõlemat lepinguosalist rahuldavast lahendusest, sealhulgas võimalikest ajutistest lahendustest. Vahendaja annab lepinguosalistele aruande projekti kohta märkuse esitamiseks 15 päeva. Pärast lepinguosaliste poolt nimetatud ajavahemikul esitatud märkuste kaalumist esitab vahendaja lepinguosalistele 15 päeva jooksul kirjaliku lõpliku faktiaruande. Faktiaruandes ei tõlgendata käesolevat lepingut.

C JAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 15.7

Seos vaidluste lahendamisega

1. Vahendusmehhanism ei piira lepinguosaliste õigusi ja kohustusi neljateistkümnenda peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel.

2. Vahendusmenetlus ei ole mõeldud käesoleva lepingu või muu kokkuleppe kohase vaidluste lahendamise menetluse aluseks. Lepinguosaline ei tohi sellistes vaidluste lahendamise menetlustes võtta aluseks ega kasutada tõenditena, samuti ei võta vahekohus arvesse:

a) teise lepinguosalise poolt vahendusmenetluse käigus esitatud seisukohti;

b) asjaolu, et teine lepinguosaline on väljendanud valmisolekut nõustuda vahendusmenetluses käsitletud meetme suhtes leitud lahendusega ega või

c) vahendaja antud nõu ega tema tehtud ettepanekuid.

3. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti ja ilma et see piiraks artikli 15.5 „Vahendusmenetluse eeskirjad“ lõike 6 kohaldamist, on menetluse kõik etapid, sealhulgas kõik nõuanded ja välja pakutud lahendused konfidentsiaalsed. Lepinguosalised võivad aga avalikustada asjaolu, et vahendamine toimub.

ARTIKKEL 15.8

Tähtajad

Kõiki käesolevas peatükis osutatud tähtaegu võib muuta lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel.

ARTIKKEL 15.9

Kulud

1. Kumbki lepinguosaline kannab oma vahendusmenetluses osalemise kulud ise.

2. Korralduslike küsimustega seotud kulud, sealhulgas vahendaja tasustamise ja kulud, kannavad lepinguosalised võrdselt. Vahendaja tasu vastab 14-A lisa eeskirja 10 punktis b ettenähtule.

ARTIKKEL 15.10

Läbivaatamine

Viis aastat pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva konsulteerivad lepinguosalised omavahel vahendusmehhanismi muutmise vajaduse üle, võttes arvesse saadud kogemusi ja vastava mehhanismi arengut WTOs.

KUUETEISTKÜMNES PEATÜKK

INSTITUTSIOONILISED, ÜLD- JA LÕPPSÄTTED

ARTIKKEL 16.1

Kaubanduskomitee

1. Lepinguosalised moodustavad kaubanduskomitee, kuhu kuuluvad liidu ja Singapuri esindajad.

2. Kaubanduskomitee tuleb kokku iga kahe aasta järel vaheldumisi liidus ja Singapuris või põhjendamatute viivitusteta lepinguosalise taotluse korral. Kaubanduskomitee kaasesimehed on Singapuri kaubandus- ja tööstusminister ja Euroopa Komisjoni kaubandusvolinik või nende esindajad. Kaubanduskomitee lepib kokku oma koosolekute ajakava ja päevakorra.

3. Kaubanduskomitee:

a) tagab käesoleva lepingu nõuetekohase toimimise;

b) kontrollib ja hõlbustab käesoleva lepingu rakendamist ja kohaldamist ning edendab selle üldiste eesmärkide saavutamist;

c) teostab järelevalvet kõigi käesoleva lepingu alusel moodustatud erikomiteede, töörühmade ja muude organite tegevuse üle;

d) otsib võimalusi lepinguosalistevaheliste kaubandussidemete tihendamiseks;

e) ilma et see piiraks neljateistkümnenda peatüki „Vaidluste lahendamine“ ja viieteistkümnenda peatüki „Vahendusmehhanism“ kohaldamist, otsib võimalusi käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondades tekkida võivate probleemide lahendamiseks või käesoleva lepingu tõlgendamist või kohaldamist käsitlevate vaidluste lahendamiseks ja

f) arutab kõiki muid käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondadega seotud huvi pakkuvaid küsimusi.

4. Kaubanduskomitee võib:

a) otsustada luua või laiali saata erikomiteesid või määrata neile ülesandeid, kuid erikomiteedele antud volitusi võtta vastu õiguslikult siduvaid otsuseid või võtta vastu muudatusi võib muuta ainult artiklis 16.5 „Muudatused“ muudatuste suhtes kehtestatud menetluse kohaselt;

b) vahetada teavet kõigi huvitatud isikutega, sealhulgas erasektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega;

c) arutada käesoleva lepingu muudatusi või muuta käesoleva lepingu sätteid käesoleva lepinguga konkreetselt ette nähtud juhtudel;

d) võtta vastu käesoleva lepingu sätete tõlgendusi, mis on lepinguosaliste ja kõikide käesoleva lepingu alusel loodud organite, sealhulgas neljateistkümnendas peatükis „Vaidluste lahendamine“ osutatud vahekohtute jaoks siduvad;

e) võtta vastu käesoleva lepinguga ette nähtud otsuseid või anda soovitusi;

f) võtta vastu oma töökorra ja

g) võtta oma ülesannete täitmisel muid lepinguosaliste vahel kokku lepitud meetmeid.

5. Kaubanduskomitee teavitab partnerlus- ja koostöölepingu alusel moodustatud ühiskomiteed enda ja vajaduse korral oma erikomiteede tegevusest ühiskomitee korrapärastel koosolekutel.

6. Tunnistades läbipaistvuse ja avatuse tähtsust, kinnitavad lepinguosalised, et nad võtavad arvesse üldsuse seisukohti, et käesoleva lepingu rakendamisel tuginetaks paljudele eri vaatenurkadele.

ARTIKKEL 16.2

Erikomiteed

1. Käesolevaga luuakse kaubanduskomitee juurde järgmised erikomiteed:

a) kaubavahetuskomitee;

b) sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee;

c) tollikomitee ning

d) teenuskaubanduse, investeeringute ja riigihangete komitee.

2. Erikomiteede koosseis, volitused, ülesanded ja vajaduse korral toimimine on kindlaks määratud käesoleva lepingu asjakohastes sätetes või need määrab kindlaks kaubanduskomitee.

3. Kui käesoleva lepinguga ei ole ette nähtud teisiti, tulevad erikomiteed sobival tasemel kokku tavaliselt iga kahe aasta järel vaheldumisi liidus ja Singapuris või põhjendamatute viivitusteta kummagi lepinguosalise või kaubanduskomitee taotluse korral. Nende kaasesimehed on Singapuri ja liidu esindajad. Erikomiteed lepivad kokku oma koosolekute ajakava ja päevakorra.

4. Erikomiteed teavitavad kaubanduskomiteed oma koosolekute ajakavast ja päevakorrast piisavalt aegsasti enne koosolekuid. Nad annavad kaubanduskomiteele oma tegevuse kohta aru igal kaubanduskomitee korralisel koosolekul. Erikomitee loomine ega olemasolu ei takista lepinguosalist pöördumast mis tahes küsimusega otse kaubanduskomitee poole.

## ARTIKKEL 16.3

## WTO õiguse areng

Kui muudetakse WTO asutamislepingu mõnda sätet, mille lepinguosalised on inkorporeerinud käesolevasse lepingusse, peavad lepinguosalised teineteisega vajaduse korral kaubanduskomitee vahendusel nõu, et leida vastastikku rahuldav lahendus. Sellise läbivaatamise tagajärjel võivad lepinguosalised kaubanduskomitee otsusega käesolevat lepingut vastavalt muuta.

## ARTIKKEL 16.4

## Otsuste tegemine

1. Lepinguosalised võivad teha kaubanduskomitees või erikomiteedes otsuseid, kui see on käesoleva lepinguga ette nähtud. Tehtud otsused on lepinguosaliste jaoks siduvad ning lepinguosalised võtavad otsuste rakendamiseks vajalikud meetmed.

2. Kaubanduskomitee või erikomitee võivad teha asjakohaseid soovitusi, kui see on käesoleva lepinguga ette nähtud.

3. Kaubanduskomitee või erikomitee teevad oma otsused ja soovitused lepinguosaliste omavahelisel kokkuleppel.

## ARTIKKEL 16.5

### Muudatused

1. Lepinguosalised võivad kokku leppida käesoleva lepingu muutmises. Muudatus jõustub pärast seda, kui lepinguosalised on vahetanud kirjalikud teated, mis tõendavad, et nad on oma vastavad kohaldatavad õiguslikud nõuded täitnud ja menetlused lõpule viinud, nagu on ette nähtud dokumendis, millega muudatus tehakse.

2. Käesoleva lepinguga ette nähtud juhtudel võivad lepinguosalised, olenemata lõikest 1, võtta kaubanduskomitees või erikomitees vastu otsuse käesoleva lepingu muutmiseks.

## ARTIKKEL 16.6

### Maksustamine

1. Käesolevat lepingut kohaldatakse maksumeetmete suhtes üksnes niivõrd, kui see on vajalik käesoleva lepingu sätete kohaldamiseks.

2. Ükski käesoleva lepingu säte ei mõjuta Singapuri ega liidu või mõne selle liikmesriigi õigusi ja kohustusi, mis tulenevad Singapuri ja liidu või mõne selle liikmesriigi vahel sõlmitud maksualasest lepingust. Käesoleva lepingu ja sellise lepingu vastuolu korral kohaldatakse vastuolu ulatuses viimati nimetatud lepingut. Kui Singapur ja liit või mõni selle liikmesriik on sõlminud maksualase lepingu, on selle lepingu kohastel pädevatel asutustel ainuvastutus käesoleva lepingu ja kõnealuse lepingu võimalike vastuolude kindlakstegemise eest.

3. Ükski käesoleva lepingu säte ei takista kumbagi lepinguosalist vastu võtmast või säilitamast mis tahes maksumeetmeid, millega eristatakse maksumaksjaid ratsionaalsete kriteeriumide põhjal, näiteks maksumaksjaid, kes ei ole ühesuguses olukorras, eeskätt oma elu- või asukoha poolest või selle poolest, kuhu nad oma kapitali investeerivad[1].

4. Ükski käesoleva lepingu säte ei takista selliste meetmete vastuvõtmist või säilitamist, mille eesmärk on takistada topeltmaksustamise vältimise lepingute maksustamissätetest või muudest maksukokkulepetest või siseriiklikust maksuseadusest tulenevate maksude vältimist või neist maksudest kõrvalehoidumist.

[1] Suurema õiguskindluse huvides lepivad lepinguosalised ühiselt kokku, et ükski käesoleva lepingu säte ei välista mingeid maksustamismeetmeid, mille abil püütakse saavutada sotsiaalkindlustuse, rahvatervise või muid sotsiaalseid ja ühiskondlikke eesmärke või makromajanduslikku stabiilsust. ega maksusoodustusi, mis on seotud äriühingu asutamiskoha, mitte selle omaniku kodakondsusega. Makromajandusliku stabiilsuse tagamisele suunatud maksustamismeetmed on sellised meetmed, millega vastatakse rahvamajanduses esinevatele liikumistele ja suundumustele, et lahendada või vältida süsteemset tasakaalustamatust, mis oluliselt ohustab rahvamajanduse stabiilsust.

5. a) Ükski käesoleva lepingu säte ei takista Singapuri vastu võtmast või säilitamast maksustamismeetmeid, mis on vajalikud Singapuri konkreetsetest ruumilistest piirangutest tulenevate ülekaalukate avaliku korraga seotud huvide kaitsmiseks.

b) Singapur teavitab liitu viivitamata selliste meetmete võtmisest, mille üle peetakse viivitamata konsultatsioone kaubanduskomitees, et jõuda vastastikusele kokkuleppele.

c) Kui sellised meetmed mõjutavad lepinguosaliste poolt käesolevas lepingus kokku lepitud kohustuste üldist tasakaalu, võivad lepinguosalised selliste meetmete tõttu muuta kaubanduskomitee otsusega ajakava, mille kohaselt lepinguosalised konkreetseid kohustusi täidavad.

ARTIKKEL 16.7

Jooksevkonto ja kapitali liikumine

1. Lepinguosalised lubavad käesoleva lepingu kohaldamisalasse kuuluvate tehingute puhul kõiki lepinguosalistevahelisi makseid ja maksebilansi jooksevkonto siirdeid vabalt konventeeritavas valuutas[1] ja kooskõlas Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirja VIII artikli sätetega.

[1] „vabalt konverteeritav valuuta“ – vääring, millega kaubeldakse laialdaselt rahvusvahelistel valuutaturgudel ja mida kasutatakse laialdaselt rahvusvahelistes tehingutes.

2. Lepinguosalised konsulteerivad teineteisega, et hõlbustada omavahelist kapitali liikumist käesoleva lepingute kohaldamisalas, eelkõige kapitali- ja finantskontode järkjärgulist liberaliseerimist, eesmärgiga toetada pikaajalisteks investeeringuteks vajalikku stabiilset ja turvalist raamistikku.

## ARTIKKEL 16.8

### Riiklikud investeerimisfondid

Kumbki lepinguosaline õhutab oma riiklikke investeerimisfonde järgima üldtunnustatud põhimõtteid ja tavasid ehk nn Santiago põhimõtteid.

## ARTIKKEL 16.9

### Piirangud maksebilansi kaitseks

1. Kui lepinguosalisel on tõsiseid maksebilansiraskusi ja väliseid finantsraskusi või kui sellised raskused teda ohustavad, võib ta võtta või säilitada piiravaid meetmeid kaubavahetuse, teenuskaubanduse ja ettevõtlusega seotud kapitali liikumise, maksete või ülekannete suhtes.

2. Lepinguosalised püüavad vältida lõikes 1 nimetatud piiravate meetmete kohaldamist. Käesoleva artikli alusel vastu võetud või säilitatud piiravad meetmed peavad olema mittediskrimineerivad ja piiratud kestusega ega tohi minna kaugemale, kui on vajalik maksebilansi ja välise finantsolukorra parandamiseks. Piiravad meetmed peavad vastama WTO asutamislepinguga kehtestatud tingimustele ja Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirjale, kui see on kohaldatav.

3. Kui lepinguosaline säilitab või on vastu võtnud piiravad meetmed või on teinud neis muudatusi, teavitab ta sellest viivitamata teist lepinguosalist.

4. Piiravate meetmete vastuvõtmise või säilitamise korral korraldatakse viivitamata konsultatsioonid kaubanduskomitees. Konsultatsioonidel hinnatakse asjaomase lepinguosalise maksebilansi olukorda ja käesoleva artikli alusel vastu võetud või säilitatud piiranguid, võttes muu hulgas arvesse järgmisi tegureid:

a) maksebilansiraskuste ja väliste finantsraskuste olemus ja ulatus;

b) majanduslik ja kaubanduslik väliskeskkond või

c) võimalikud alternatiivsed parandusmeetmed.

Konsultatsioonide käigus uuritakse piiravate meetmete vastavust lõigetele 1 ja 2. Aktsepteeritakse kõiki IMFi esitatud statistilisi ja muid andmeid valuuta, rahavarude ja maksebilansi kohta ning järelduste tegemisel lähtutakse IMFi hinnangust asjaomase lepinguosalise maksebilansi ja välise finantsolukorra kohta.

ARTIKKEL 16.10

Kapitali liikumise ja maksetega seotud ajutised kaitsemeetmed

1. Erandlikel asjaoludel, kui kapitali liikumine põhjustab või ähvardab põhjustada lepinguosalistele tõsiseid raskusi raha- või vahetuskursipoliitika toimimises, võib asjaomane lepinguosaline ajutiselt võtta kapitali liikumise, maksete või ülekannete osas kaitsemeetmeid. Need meetmed on rangelt vajalikud, ei kesta mingil juhul kauem kui kuus kuud,[1] ega kujuta endast lepinguosalise ja samasuguses olukorras oleva lepingus mitte osaleva riigi meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist.

2. Lepinguosaline, kes kehtestab kaitsemeetmed, teatab sellest teisele lepinguosalisele viivitamata ja esitab niipea kui võimalik nende kaotamise ajakava.

ARTIKKEL 16.11

Julgeolekuerandid

Ükski käesoleva lepingu säte ei:

a) kohusta kumbagi lepinguosalist esitama mis tahes teavet, mille avaldamist ta peab oma olulisi julgeolekuhuve kahjustavaks;

[1] Kaitsemeetmete rakendamist võib pikendada nende ametliku taaskehtestamise kaudu erakorraliste asjaolude jätkumise korral ja alles pärast seda, kui teisele lepinguosalisele on kavandatavast ametlikust taaskehtestamisest teatatud.

b) takista kumbagi lepinguosalist võtmast mis tahes meedet, mida ta peab vajalikuks oma oluliste julgeolekuhuvide kaitsmiseks:

i) seoses relvade, laskemoona ja sõjavarustuse tootmise ja nendega kauplemisega ning seoses muude kaupade ja ainetega kauplemise ja majandustegevusega, mis toimub otseselt või kaudselt relvajõudude varustamiseks;

ii) seoses teenuste pakkumisega, mis toimub otseselt või kaudselt relvajõudude varustamiseks;

iii) seoses lõhustuvate ja ühinevate tuumamaterjalidega või ainetega, millest neid saadakse või

iv) sõja ajal või muus rahvusvaheliste suhete kriisiolukorras või selleks, et kaitsta olulise tähtsusega avalikku infrastruktuuri (see on seotud side-, elektri- või veeinfrastruktuuriga, mille kaudu pakutakse üldsusele eluks vajalikke kaupu ja teenuseid) tahtlike katsete eest takistada või häirida nende toimimist;

c) takista kumbagi lepinguosalist võtmast meetmeid rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamiseks.

ARTIKKEL 16.12

Teabe avaldamine

1. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, et see kohustaks lepinguosalist esitama konfidentsiaalset teavet, mille avalikustamine takistaks õiguskaitsetoiminguid või oleks muul viisil vastuolus avalike huvidega või kahjustaks konkreetsete riigi- või eraettevõtete seaduslikke ärihuve.

2. Kui lepinguosaline annab kaubanduskomiteele või erikomiteedele teavet, mis on tema õigusnormide kohaselt konfidentsiaalne, käsitleb teine lepinguosaline seda teavet konfidentsiaalsena, välja arvatud juhul, kui teabe esitanud lepinguosaline nõustub vastupidisega.

ARTIKKEL 16.13

Jõustumine

1. Lepinguosalised kiidavad käesoleva lepingu heaks oma menetluste kohaselt.

2. Käesolev leping jõustub teise kuu esimesel päeval pärast seda kuud, mil lepinguosalised teatavad üksteisele kirjalikult oma vastavate käesoleva lepingu jõustumiseks vajalike kohaldatavate õiguslike nõuete täitmisest ja menetluste lõpuleviimisest. Lepinguosalised võivad kokku leppida mõne muu kuupäeva.

3. Teated saadetakse Euroopa Liidu Nõukogu peasekretärile ja Singapuri kaubandus- ja tööstusministeeriumi Põhja-Ameerika ja Euroopa osakonna direktorile või nende vastavatele õigusjärglastele.

ARTIKKEL 16.14

Kehtivusaeg

1. Käesolev leping on tähtajatu.

2. Kumbki lepinguosaline võib teisele lepinguosalisele kirjalikult teatada oma kavatsusest käesolev leping lõpetada.

3. Käesolev leping lõpetatakse kuus kuud pärast lõike 2 kohast teatamist.

4. 30 päeva jooksul alates lõike 2 kohase teate esitamisest võib kumbki lepinguosaline taotleda konsultatsioonide alustamist selle üle, kas käesoleva lepingu mõne sätte lõpetamine peaks jõustuma hilisemal kuupäeval, kui on ette nähtud lõikega 2. Kõnealused konsultatsioonid algavad 30 päeva jooksul pärast seda, kui lepinguosaline on sellise taotluse esitanud.

ARTIKKEL 16.15

Kohustuste täitmine

Lepinguosalised võtavad kõik üld- või erimeetmed, mis on vajalikud käesolevast lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks. Nad tagavad käesolevas lepingus sätestatud eesmärkide saavutamise.

ARTIKKEL 16.16

Otsese mõju puudumine

Suurema õiguskindluse huvides ei tõlgendata käesolevat lepingut nii, et sellega saaks isikutele anda muid õigusi või määrata muid kohustusi kui need, mis on lepinguosaliste vahel loodud rahvusvahelise õiguse alusel.

ARTIKKEL 16.17

Lisad, liited, ühisdeklaratsioonid,
protokollid ja käsituslepped

Käesoleva lepingu lisad, liited, ühisdeklaratsioonid, protokollid ja käsituslepped on selle lahutamatud osad.

ARTIKKEL 16.18

Seos teiste lepingutega

1. Käesolev leping on partnerlus- ja koostöölepinguga reguleeritud üldiste kahepoolsete suhete lahutamatu osa ning osa ühisest institutsioonilisest raamistikust. See on erileping, millega jõustatakse partnerlus- ja koostöölepingu kaubandussätted.

2. Suurema õiguskindluse huvides lepivad lepinguosalised kokku, et ükski käesoleva lepingu säte ei kohusta neid tegutsema vastuolus kohustustega, mis nad on võtnud WTO asutamislepingu raames.

ARTIKKEL 16.19

Tulevane ühinemine liiduga

1. Liit teavitab Singapuri põhjendamatute viivitusteta igast kolmanda riigi taotlusest liiduga ühineda.

2. Liidu ja ühinemist soovivate kandidaatriikide vaheliste läbirääkimiste ajal püüab liit:

a) esitada Singapuri taotluse korral võimaluste piires kogu teabe, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud mis tahes küsimustega, ja

b) võtta arvesse kõiki väljendatud muresid.

3. Liit teavitab Singapuri niipea kui võimalik kandidaatriigiga peetavate ühinemisläbirääkimiste tulemustest ja teatab Singapurile mis tahes liiduga ühinemise jõustumisest.

4. Lepinguosalised uurivad kaubanduskomitees piisavalt aegsalt enne kolmanda riigi liiduga ühinemist sellise ühinemise võimalikku mõju käesolevale lepingule. Lepinguosalised võivad kaubanduskomitee otsusega kehtestada kõik vajalikud muudatused või üleminekukorraldused.

## ARTIKKEL 16.20

## Territoriaalne kohaldamine

1. Käesolevat lepingut kohaldatakse:

a) liidu puhul nende territooriumide suhtes, kus kohaldatakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Liidu toimimise lepingut, neis lepingutes sätestatud tingimustel ning

b) Singapuri puhul tema territooriumi suhtes.

Käesolevas lepingus sisalduvad viiteid „territooriumile“ käsitatakse vastavalt sellele, kui ei ole sõnaselgelt sätestatud teisiti.

2. Kaupade tariifset kohtlemist käsitlevate sätetega seoses kohaldatakse käesolevat lepingut ka nende liidu tolliterritooriumide suhtes, mida lõike 1 punkt a ei hõlma.

## ARTIKKEL 16.21

## Autentsed tekstid

Käesolev leping koostatakse kahes eksemplaris bulgaaria, eesti, hispaania, hollandi, horvaadi, inglise, itaalia, kreeka, leedu, läti, malta, poola, portugali, prantsuse, rootsi, rumeenia, saksa, slovaki, sloveeni, soome, taani, tšehhi ja ungari keeles, kusjuures kõik nimetatud tekstid on võrdselt autentsed.

LISADE LOETELU

| | |
|---|---|
| Teise peatükiga seotud lisad ja liited | |
| 2-A lisa | Tollimaksude kaotamine |
| 2-A-1. liide | Singapuri tariifitabel |
| 2-A-2. liide | Liidu tariifitabel |
| 2-A-2. liite lisa | Liidu tariifitabel – tariifiread |
| 2-B lisa | Mootorsõidukid ja nende osad |
| 2-C lisa | Ravimid ja meditsiiniseadmed |
| Neljanda peatükiga seotud lisa ja liited | |
| 4-A lisa | Elektroonika |
| 4-A-1. liide | Kohaldamisala |
| 4-A-2. liide | Tooteliigid |
| 4-A-3. liide | Mõisted |
| Viienda peatükiga seotud lisad | |
| 5-A lisa | Pädevad asutused |
| 5-B lisa | Nõuded ja sätted loomseid saadusi käitlevate ettevõtete heakskiitmiseks |
| Kaheksanda peatükiga seotud lisad ja liited | |
| 8-A lisa | Liidu erikohustuste loetelu |
| 8-A-1. liide | Liit – artikli 8.7 „Erikohustuste loetelu“ kohaste erikohustuste loetelu |
| 8-A-2. liide | Liit – artikli 8.12 „Erikohustuste loetelu“ kohaste erikohustuste loetelu |

| | |
|---|---|
| 8-A-3. liide | Liit – artikli 8.15 „Juhtivtöötajad ja kõrgharidusega praktikandid“ ja artikli 8.16 „Äriteenuste müügiesindajad“ kohaste erikohustuste loetelu |
| 8-B lisa | Singapuri erikohustuste loetelu |
| 8-B-1. liide | Singapur – erikohustuste loetelu |
| 8-B-2. liide | Singapur – erikohustuste loetelu – finantsteenuseid käsitlev liide |
| Üheksanda peatükiga seotud lisad | |
| 9-A lisa | Kesküksused, kes korraldavad hankeid käesoleva lepingu sätete kohaselt |
| 9-B lisa | Keskvalitsusest madalama tasandi üksused, kes korraldavad hankeid käesoleva lepingu sätete kohaselt |
| 9-C lisa | Kommunaalettevõtjad ja muud üksused, kes korraldavad hankeid käesoleva lepingu sätete kohaselt |
| 9-D lisa | Kaubad |
| 9-E lisa | Teenused |
| 9-F lisa | Ehitusteenused ja ehitustööde kontsessioonid |
| 9-G lisa | Üldised märkused ja erandid artikli 9.4 „Üldpõhimõtted“ sätetest |
| 9-H lisa | Avaldamise viisid |
| 9-I lisa | Avaliku ja erasektori partnerlus |
| Kümnenda peatükiga seotud lisad | |
| 10-A lisa | Loetelu nimetustest, millele taotletakse lepinguosaliste territooriumidel kaitset geograafilise tähisena |
| 10-B lisa | Kaitstud geograafilised tähised |
| Üheteistkümnenda peatükiga seotud lisad | |
| 11-A lisa | Muude subsiidiumide suhtes kohaldatavad põhimõtted |

| | |
|---|---|
| Neljateistkümnenda peatükiga seotud lisad | |
| 14-A lisa | Vahekohtu töökord |
| 14-B lisa | Vahekohtute liikmete ja vahendajate käitumisjuhend |
| Protokoll | |
| Protokoll nr 1 | Mõiste „päritolustaatusega tooted“ määratluse ja halduskoostöö viiside kohta (hõlmab lisasid ja ühisdeklaratsioone) |
| Käsituslepped | |
| 1. käsituslepe | Seoses artikliga 16.6 „Maksustamine“ |
| 2. käsituslepe | Vahekohtunike tasustamise kohta |
| 3. käsituslepe | Täiendavad tollialased sätted |
| 4. käsituslepe | Volitatud ettevõtjate programmide vastastikune tunnustamine |
| Ühisdeklaratsioon | Tolliliitude kohta |